

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ
ΤΜΗΜΑ ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ «ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΕΣΟΓΕΙΟΥ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΗ ΕΩΣ ΤΗΝ ΥΣΤΕΡΗ
ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ: ΕΛΛΑΔΑ, ΑΙΓΥΠΤΟΣ, ΕΓΓΥΣ ΑΝΑΤΟΛΗ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΕΙΔΙΚΕΥΣΗΣ
ΤΑ ΜΕΛΑΜΒΑΦΗ ΑΓΓΕΙΑ ΑΠΟ ΤΟ ΝΕΚΡΟΤΑΦΕΙΟ ΤΟΥ ΦΑΛΗΡΟΥ

ΆΝΝΑ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΠΟΥΛΟΥ

Ρόδος, Ιανουάριος 2020

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ
ΤΜΗΜΑ ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ «ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΕΣΟΓΕΙΟΥ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΗ ΕΩΣ ΤΗΝ ΥΣΤΕΡΗ
ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ: ΕΛΛΑΔΑ, ΑΙΓΥΠΤΟΣ, ΕΓΓΥΣ ΑΝΑΤΟΛΗ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
ΆΝΝΑ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΠΟΥΛΟΥ
Α.Μ. 4352018001
ΤΑ ΜΕΛΑΜΒΑΦΗ ΑΓΓΕΙΑ ΑΠΟ ΤΟ ΝΕΚΡΟΤΑΦΕΙΟ ΤΟΥ ΦΑΛΗΡΟΥ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ: Μ. ΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ

ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ
Ε. ΚΕΦΑΛΙΔΟΥ
Δ. ΠΑΛΑΙΟΘΟΔΩΡΟΣ

Ρόδος, Ιανουάριος 2020

Περιεχόμενα

Περίληψη-Summary.....	1
ΕΙΣΑΓΩΓΗ:	
Τοπογραφία-Κοινωνία-Ιστορία.....	3
Α' ΜΕΡΟΣ: Τα μελαμβαφή αγγεία από το νεκροταφείο του Φαλήρου.....	10
Τα πρώιμα μελαμβαφή αττικά αγγεία (700-520 π.Χ.).....	10
Τα υστεροαρχαϊκά και πρώιμα κλασικά αγγεία (530-450 π.Χ.).....	29
Β' ΜΕΡΟΣ: Μια συγκριτική προσέγγιση του νεκροταφείου του Φαλήρου.....	51
Το νεκροταφείο του Φαλήρου και η εποχή του....	51
Οργάνωση του νεκροταφείου - τρόποι ταφής - τύποι τάφων.....	54
Ερμηνεία των κτερισμάτων.....	61
Συνοπμογραφίες-Βιβλιογραφία.....	67
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ	

Περίληψη

Το αρχαϊκό νεκροταφείο του Φαλήρου στην Αττική είναι γνωστό ήδη από τις αρχές του προηγούμενου αιώνα. Το 2012- 2013 και το 2015- 2017 η Ελληνική Αρχαιολογική Υπηρεσία διεξήγαγε νέες ανασκαφές στο χώρο αυτό με αφορμή την ανέγερση του Κέντρου Πολιτισμού Στ. Νιάρχος. Οι ανασκαφές αυτές αποκάλυψαν 1800 περίπου νέες ταφές. Η διευθύντρια της ανασκαφής Στ. Χρυσουλάκη, στην οποία οφείλω θερμές ευχαριστίες, μου ανέθεσε τη μελέτη και δημοσίευση της κεραμικής του νεκροταφείου¹.

Η μεταπτυχιακή μου εργασία διαρθρώνεται σε δύο μέρη: Στο πρώτο μέρος μελετώνται τα αττικά μελαμβαφή αγγεία που συνιστούν μια μόνο κατηγορία κεραμικής του νεκροταφείου, ανά τύπο και ανά χρονολογική περίοδο. Στο δεύτερο μέρος επιχειρείται μια συγκριτική ανάλυση του νεκροταφείου όσον αφορά τον τρόπο οργάνωσης, τους τύπους των τάφων και τους τρόπους ταφής με ειδική αναφορά στην ερμηνεία των κτερισμάτων.

¹ Αντικείμενο της μεταδιδακτορικής μου μελέτης αποτελεί η κεραμική όλων των τάφων της περιόδου 2012-2013 (σύνολο 1069) και η κεραμική των εγχυτρισμών της περιόδου 2015- 2017 (σύνολο 260).

Summary

The cemetery of Phaleron in Attica has been known since the early 20th century but soon forgotten until recently. At that time ca. 150 tombs were discovered, dating from the late 8th to the 4th century BC. The cemetery displayed both a surprisingly long chronology as well as a great variety of tomb types and burial methods.

Excavations began again in 2012. More than 1800 graves have been uncovered during rescue excavations by the Hellenic Archaeological Service in the area where the Stavros Niarchos Cultural Centre has been constructed. The number alone is staggering and renders all earlier statistics meaningless.

My project entails the publication of vases from the burials from the latest phase of excavation. The Director of the excavation Dr Stella Chryssoulaki has given me the permission to work on these finds.

Here I study the black- glazed vases of all periods and I offer a contextual analysis of the cemetery.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ: ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΑ-ΚΟΙΝΩΝΙΑ-ΙΣΤΟΡΙΑ

Το νεκροταφείο του Φαλήρου στην Αττική ήταν μέχρι πρόσφατα γνωστό μόνο από τις ανασκαφές του προηγούμενου αιώνα που έφεραν στο φως 154 τάφους σε μια έκταση 500 περίπου τ.μ.². Το νεκροταφείο είχε μεγάλη διάρκεια χρήσης από τον ύστερο 8^ο έως τον 4^ο αι. π.Χ. Οι περισσότερες ταφές ήταν παιδικόι εγχυτρισμοί (91) με τους λακκοειδείς τάφους και τις καύσεις να ακολουθούν, ενώ πολύ λιγότεροι ήταν οι κιβωτιόσχημοι τάφοι (8)³. Μοναδικό, υπήρξε το εύρημα μιας ομαδικής ταφής δεσμοτών που θανατώθηκαν με αποτυμπανισμό⁴.

Εκατό σχεδόν χρόνια αργότερα οι σωστικές ανασκαφές της οικείας Εφορείας Αρχαιοτήτων⁵ στο χώρο ανέγερσης του Κέντρου Πολιτισμού Στ. Νιάρχος αποκάλυψαν ότι οι τάφοι των παλαιών ανασκαφών απαρτίζουν μόνο ένα μικρό μέρος ενός ιδιαίτερα εκτεταμένου νεκροταφείου στο Φάληρο. Σε μια έκταση 10.000 τ.μ. ανασκάφηκαν πάνω από 1800 τάφοι ανατρέποντας όλες τις στατιστικές του παρελθόντος σχετικά με το μέγεθος του φαληρικού νεκροταφείου που πλέον μπορεί να συγκριθεί και να ξεπεράσει αυτό του αθηναϊκού Κεραμεικού με τις 2000 ταφές (εικ. 1) ⁶.

Το νεκροταφείο αναπτύσσεται σε μια παράκτια αμμώδη περιοχή στον φαληρικό όρμο σε περιβάλλον αλιπέδου, δηλαδή σε μια ελώδη περιοχή με λιμνάσματα που υφίστατο από την αρχαιότητα⁷. Τον 19^ο αιώνα, σύμφωνα με τους Χάρτες Κάουπερτ, όταν το Φάληρο ήταν σχεδόν ακατοίκητο, μια πλατιά παράκτια αμμολωρίδα πλάτους διακοσίων μέτρων εξακολουθούσε να χωρίζει το Αλίπεδον από την θάλασσα⁸. Οι πρώτοι τάφοι των παλαιών ανασκαφών εντοπίστηκαν σε απόσταση 200 μ. από τη θάλασσα⁹. Σήμερα την φυσική εκείνη

² Κουρουνιώτης 1911. Πελεκίδης 1916.

³ Συγκεντρωτικά για τους αριθμούς των τάφων: Καζά-Παπαγεωργίου 2017, 227- 228.

⁴ Κεραμόπουλος 1923. Για τις αποκλίνουσες ταφές βλ. συγκεντρωμένη βιβλιογραφία στο Alexandropoulou 2019, 265 σημ. 51.

⁵ Οι ανασκαφές διαρκούν από το 2012 μέχρι σήμερα υπό την διεύθυνση της Στ. Χρυσουλάκη που μου εμπιστεύτηκε τη δημοσίευση της κεραμικής. Την ευχαριστώ θερμά. Στην παρούσα μελέτη πραγματεύομαι τα μελαμβαφή αγγεία της ανασκαφικής περιόδου 2012-2013. Για την κεραμική της ανασκαφικής περιόδου 2015-2017: Αλεξανδροπούλου υπό μελέτη. Η φωτογράφιση των αγγείων έγινε από τον φωτογράφο της Εφορείας Γιάννη Ασβεστά. Τον ευχαριστώ θερμά.

⁶ Chryssoulaki 2019 a. Chryssoulaki 2019 b.

⁷ Καζά-Παπαγεωργίου 2017, 227. Το αρχαίο Αλίπεδον είναι μια ελώδης ή απλώς λασπόδης ζώνη πλάτους πεντακοσίων ίσως μέτρων που εκτείνεται από το Παλαιό Φάληρο έως τα υψώματα της Δραπετσώνας: Κορρές 2008, 81.

⁸ Κορρές 2008, 81.

⁹ Η εύρεσή του νεκροταφείου επιβεβαιώνει ότι η φυσική ακτογραμμή του 19^{ου} αι. στους Χάρτες Κάουπερτ δεν διαφέρει πολύ από την αρχαία και επομένως δεν μπορεί στην αρχαιότητα η θάλασσα να εισχωρούσε τόσο βαθιά στον όρμο του Φαλήρου και να κάλυπτε την περιοχή του νεκροταφείου, όπως προτείνεται στο Chiotis 2016, 165, εικ. 1. Οι αρχαία και φυσική ακτογραμμή του 19^{ου} συμπίπτουν, επιβεβαιώνεται και από αρχαίες

ακτογραμμή αντικαθιστά μια τεχνητή που απέχει κατά μέσο όρο περίπου 350 μ. από την παλαιά¹⁰ εξαιτίας των αλόγιστων επιχωματώσεων και των σύγχρονων τεχνικών έργων από τη δεκαετία του 1960 έως σήμερα¹¹.

Εικ. 1. Κέντρο Πολιτισμού Στ. Νιάρχος (υπό κατασκευή, καλοκαίρι 2013) (Αρχείο ΕΦΑΠΝ)

Σε απόσταση 800 μ. στα ανατολικά του νεκροταφείου βρίσκεται το ναύδριο του Αγ. Γεωργίου, όπου αποτυπώθηκαν τα κατάλοιπα μιας αρχαίας αποβάθρας που όμως δεν επιβεβαιώθηκαν ανασκαφικά¹². Πρόσφατες ωστόσο ανασκαφές σε οικόπεδο ανάμεσα στο αρχαίο νεκροταφείο και το εκκλησάκι του Αγ. Γεωργίου και σε απόσταση 90 μ. από την παλαιά ακτογραμμή επιβεβαιώνουν την παραδεδομένη χρήση της φαληρικής ακτής ως λιμάνι ήδη από την μυκηναϊκή εποχή¹³, σύμφωνα με την οποία, από το Φάληρο απέπλευσαν οι Αθηναίοι με πενήντα πλοία και αρχηγό τον Μενεσθέα για την Τροία (Ιλ. Β 552-556). Από το ίδιο λιμάνι ξεκίνησε και ο Θησεύς με προορισμό την Κρήτη (Πλουτ. Θησεύς 19) για να σκοτώσει τον

κατασκευές σε παρακείμενο του νεκροταφείου οικόπεδο που συνδέονται με το φαληρικό λιμάνι: Καζά-Παπαγεωργίου 2017.

¹⁰ Κορρές 2008, 80.

¹¹ Καζά-Παπαγεωργίου 2017, 241.

¹² Καζά-Παπαγεωργίου 2017, 226.

¹³ Καζά-Παπαγεωργίου 2017, 234.

Μινώταυρο. Το Φάληρο ήταν επίνειο των Αθηνών μέχρι και τις αρχές του 5^{ου} αιώνα, όταν οι λιμενικές λειτουργίες μεταφέρθηκαν στον Πειραιά¹⁴. Εδώ αποβιβάστηκαν οι Πέρσες το 480 π.Χ. πυρπολώντας τα πάντα στο πέρασμά τους, ενώ στην ευρύτερη παράκτια ζώνη του Φαλήρου είχαν εγκαταστήσει τον 6^ο αιώνα π.Χ. οι Πεισιστρατίδες στρατόπεδο ιππικού που κατατρόπωσε τους Σπαρτιάτες σε επιτόπια σύρραξη με τη βοήθεια θεσσαλών ιππέων¹⁵.

Το φαληρικό τείχος που μαζί με το βόρειο προστάτευε το λιμάνι δεν έχει εντοπιστεί ανασκαφικά¹⁶, η φαληρική οδός όμως που ένωνε το άστυ με το ΝΑ άκρο του φαληρικού όρμου σε μια απόσταση μικρότερη από τέσσερα χιλιόμετρα ακολουθούσε σύμφωνα με τις γραπτές πηγές και τα ανασκαφικά στοιχεία τον άξονα της σύγχρονης οδού Φαλήρου στο Κουκάκι και της λεωφόρου Συγγρού¹⁷. Η πορεία της φαληρικής οδού από το μέσον περίπου της διαδρομής της – στην περιοχή της σημερινής Καλλιθέας – και μέχρι τον φαληρικό όρμο, προς Νότο, δεν προσδιορίζεται με ακρίβεια, ωστόσο το πέρας της πρέπει να τοποθετηθεί κοντά στο προαναφερόμενο εκκλησιάκι του Αγ. Γεωργίου¹⁸. Το νεκροταφείο θα οριοθετούσε το δυτικό κράσπεδο της φαληρικής οδού με διάταξη των τάφων παράλληλη προς τον άξονά της και με κατεύθυνση Β.-Ν ή ΒΔ.-ΝΑ¹⁹. Σύμφωνα με την Καζά-Παπαγεωργίου η απόσταση ανάμεσα στην οδό και το νεκροταφείο θα ήταν γύρω στα 100 μ.²⁰. Ωστόσο στις πρόσφατες ανασκαφές, κατάλοιπα δρόμου από ποταμίσιους λίθους βρέθηκαν σε απόσταση σχεδόν 200 μ. από το νεκροταφείο, χωρίς όμως να γνωρίζουμε αν σχετίζεται με τη φαληρική, με κάποιο παράδρομό της ή αν πρόκειται για πολύ μεταγενέστερη κατασκευή²¹.

Εκτός από την πρακτική λειτουργία της η φαληρική οδός ήταν και μια ιερά οδός με κομβική σημασία κατά τη διάρκεια των Ελευσίνιων Μυστηρίων, αφού μέσω αυτής έφταναν οι μύστες στη θάλασσα για τις καθαρτήριες τελετές. Τον ίδιο δρόμο χρησιμοποιούσαν και κατά τη διάρκεια πομπικών τελετών προς τιμή της Σκιράδος Αθηνάς, ναός της οποίας υπήρχε στο Φάληρο. Νέοι και νέες με σταφύλια και άρτους ξεκινούσαν από το εν Λίμναις ιερό του Διονύσου στη Νότια κλιτύ της Ακρόπολης και έφταναν στο ναό της Σκιράδος Αθηνάς στο

¹⁴ Τελευταία Mauro 2019, 72-73, εικ. 5.8.

¹⁵ Πετροπουλάκου – Πεντάζος 1973, 45.

¹⁶ Παπαχατζής 1974, 96 σημ. 2. Ταξιάρχη 2009, 213. Καζά-Παπαγεωργίου 2017, 237, σημ. 48.

¹⁷ Ταξιάρχη 2009, 212. 215-218. Καζά-Παπαγεωργίου 2017, 226, σημ. 24. Doronzio 2018, 274- 281.

¹⁸ Στο Καζά-Παπαγεωργίου 2017, 239, εικ. 10, η φαληρική οδός του 19^{ου} αι. στην αεροφωτογραφία του 1929 ταυτίζεται με την αρχαία φαληρική οδό.

¹⁹ Ταξιάρχη 2009, 154. Καζά-Παπαγεωργίου 2017, 228 (όπου αντί για οργανωμένο ΝΔ. τομέα του νεκροταφείου διάβαζε ΝΑ) και 240.

²⁰ Καζά-Παπαγεωργίου 2017, 240.

²¹ Η τελική δημοσίευση των ανασκαφικών στοιχείων αναμένεται από την Στ. Χρυσουλάκη.

Φάληρο στο τέλος του Οκτώβρη²². Τα λατρευτικά αυτά δρώμενα που χρονολογούνται την κλασική εποχή, είναι πιθανόν να υπήρχαν ήδη από τους αρχαϊκούς χρόνους²³. Οι πομπές αυτές τονίζουν τη σημασία του άξονα άστυ-επίγειο για την πόλη της Αθήνας και με αυτήν πρέπει να συνδεθεί και το εκτεταμένο νεκροταφείο²⁴, χωρίς όμως να αποκλείονται από αυτό κάτοικοι άλλων κοντινών περιοχών και ξένοι²⁵.

Παρά την απουσία οικιστικών καταλοίπων²⁶, γνωρίζουμε ότι η αρχαία κώμη του Φαλήρου αποτελούσε μαζί με γειτονικές κώμες ένα τετράκωμο, με κέντρο ένα ιερό του Ηρακλή.

Η ίδρυση ενός εξωαστικού οργανωμένου νεκροταφείου στον ύστερο 8^ο αι. π.Χ. εκπορεύεται από μια συλλογική βούληση χωροθέτησης ενός ξεχωριστού χώρου για τους νεκρούς – ενήλικες και παιδιά²⁷. Από τον 8^ο/7^ο αιώνα π.Χ. μαζί με τα νεκροταφεία ξεχωριστή χωρική υπόσταση αποκτούν τόσο τα ιερά όσο και οι δημόσιοι χώροι στη ζωή των Ελλήνων²⁸. Η διάκριση των λειτουργικών χώρων αποτελεί συστατικό στοιχείο της ελληνικής πόλης²⁹ που στον μητροπολιτικό χώρο αποκρυσταλλώνεται αργά και εξελικτικά, αφού οι πόλεις στην Ελλάδα είναι το αποτέλεσμα της συνένωσης μικρών οικιστικών μονάδων-κωμών³⁰.

Στην Αττική ο απόηχος αυτής της συνένωσης παραδίδεται στον συνοικισμό του Θησέα, για τον οποίο έχει προταθεί ένα εύρος χρονολογήσεων από την μυκηναϊκή³¹, την

²² Παπαχατζής 1974, 130, σημ. 2. Ταξιάρχη 2009, 215. Καζά-Παπαγεωργίου 2017, 225- 226. Doronzio 2018, 272- 274.

²³ Doronzio 2018, 274, σημ. 172.

²⁴ Doronzio 2018, 274. Alexandropoulou 2019. Chryssoulaki 2019 b. Αντίθετα, ο Κεραμόπουλος 1923, 2-4, με τα τότε δεδομένα, συνέδεσε το νεκροταφείο αποκλειστικά με το Φάληρο.

²⁵ Συνηθίζεται τα νεκροταφεία που απέχουν πάνω από ένα χιλιόμετρο από τον οικισμό να εξυπηρετούν και μικρότερες περιφερειακές εγκαταστάσεις της ενδιάμεσης υπαίθρου χώρας: Mohr 2015, 164

²⁶ Σύμφωνα με μια άποψη, η απουσία οικιστικών πυρήνων του αρχαίου Φαλήρου μπορεί να οφείλεται στη γεινίαση με τα δύο μεγάλα αστικά κέντρα της Αθήνας και του Πειραιά, όπου οι Φαληρείς θα είχαν την μόνιμη κατοικία τους και από όπου θα μπορούσαν να επισκέπτονται αυθημερόν το δήμο τους: Σταϊνχάουερ 1994, 183. Καζά-Παπαγεωργίου 2017, 224, σημ. 10. Αντίθετα, σύμφωνα με την Doronzio 2018, 289, η απουσία αυτή επιβεβαιώνει ότι το νεκροταφείο ανήκει αποκλειστικά στην Αθήνα. Για τις κατασκευαστικές πρακτικές της πρώιμης εποχής του Σιδήρου και τη ευτέλεια των υλικών της κοσμικής αρχιτεκτονικής: Mohr 2015, 165. Σουέρεφ 2004, 323.

²⁷ Μέχρι την ύστερη γεωμετρική εποχή συνηθίζεται τα παιδιά να θάβονται σε οικίες και όχι σε ξεχωριστά νεκροταφεία: Vlachou 2007, 221-222. Mazarakis-Ainian 2010.

²⁸ Mohr 2015, 164, σημ. 942 με βιβλιογραφία.

²⁹ de Polignac 2005, 45.

³⁰ Για την δημιουργία πόλεων από συνενώσεις προϋπαρχόντων οικισμών, όπως η Αθήνα, η Ερέτρια, ο Ωρωπός: D' Onofrio 2017, 261 Η παραδοσιακή άποψη τοποθετεί την εμφάνιση της πόλης τον 8^ο αι. π.Χ. και την θεωρεί μια μακρά εξελικτική διαδικασία (Ehrenberg 1937. Snodgrass 1980. Hägg 1983). Αντίθετα, πρώτος ο H. Breve (Breve 1951, 1:176) και πρόσφατα ο H. van Wees (van Wees_2013) θεωρούν ότι η πόλη θεμελιώνεται μόλις τον 5^ο αι. π.Χ.

³¹Τελευταία Lohmann 2010, 44-46.

πρωτογεωμετρική³² μέχρι την ύστερη γεωμετρική εποχή³³ από όσους βέβαια δεν τον απογυμνώνουν από κάθε ιστορικότητα³⁴.

Ακόμη όμως και αν δεν γνωρίζουμε πότε χρονολογείται ο συνοικισμός του Θησέα, η Αθήνα ήδη από τα τέλη του 10 αιώνα π.Χ. επιδιώκει με την ίδρυση υπαίθριων ιερών στον Υμηττό, την Πάρνηθα και τη Μουνιχία να διασφαλίσει την εδαφική της κυριαρχία στην αθηναϊκή πεδιάδα³⁵.

Το νεκροταφείο του Φαλήρου εμφανίζεται στον αρχαιολογικό χάρτη της Αττικής στον ύστερο 8^ο αιώνα π.Χ. μαζί με 45 άλλες νέες θέσεις³⁶ που ερμηνεύονται είτε ως αποτέλεσμα εσωτερικού αποικισμού από την Αθήνα στην υπαίθρο λόγω απότομης πληθυσμιακής αύξησης³⁷, είτε ως αποτέλεσμα μεταβολών στις ταφικές πρακτικές που αντανακλούν κοινωνικές αλλαγές³⁸.

Το πιθανότερο ωστόσο είναι ότι υπήρξε μια ομαλή δημογραφική αύξηση και καμία ξαφνική έκρηξη μετανάστευσης³⁹, όπως αμφίβολη⁴⁰ είναι και η εφαρμογή του μοντέλου Saxe-Binford/Goldstein στην υστερογεωμετρική Αττική, σύμφωνα με το οποίο στην βάση της ταφικής ποικιλομορφίας βρίσκεται η κοινωνική πολυπλοκότητα⁴¹.

Η Αττική με την έκταση των 2530 τ. χιλ. είναι η δεύτερη μεγαλύτερη πόλη (sic) στην Ελλάδα μετά την Σπάρτη. Σε αυτή την περιοχή ζούσαν την κλασική εποχή περίπου 300.000 άνθρωποι⁴². Γύρω στο 700 π.Χ. ο πληθυσμός της Αττικής δεν ξεπερνούσε όμως τις πέντε με δέκα χιλιάδες κατοίκους. Ωστόσο, το άστυ των Αθηνών ήταν πολύ μεγάλο για τα δεδομένα της

³² Πετροπουλάκου – Πεντάζος 1973, 12.

³³ Frost 1994.

³⁴ Welwei 2010, 3.

³⁵ Sholl 2006, 44, σημ. 179. van de Eijnde 2010, 337-340.

³⁶ van de Eijnde 2010, 358

³⁷ Snodgrass 1980, 22-24.

³⁸ Morris 1987.

³⁹ van de Eijnde 2010, 360. Ο αυξανόμενος αριθμός οικισμών και νεκροταφείων από τον 8^ο έως τον 6^ο αι. π.Χ. σε πολλές περιοχές της Μεσογείου αποδεικνύει μια πληθυσμιακή αύξηση στο πρώτο μισό της πρώτης χιλιετίας χωρίς όμως να είναι εφικτές λεπτομερείς δημογραφικές εξελίξεις: Mohr 2015, 165. Σύμφωνα με τη μελέτη του Scheidel 2003, στην Ελλάδα υπάρχει μια σταθερή πληθυσμιακή αύξηση της τάξεως του 0,25% από το 10^ο έως τον 4^ο αι. π.Χ. που για τους αιώνες μεταξύ του ύστερου 8^{ου} και του 5^{ου} αυξάνεται έως 1% κάθε έτος: Συμφωνώ με τους θιασώτες της άποψης ότι ο προσδιορισμός του μεγέθους της κοινωνικής ομάδας δεν είναι εφικτός μέσα από τον αριθμό των τάφων.

⁴⁰ Βλ. κυρίως την κριτική του Papadopoulos 2005, 351- 352. Αναλυτικά για το μοντέλο Saxe-Binford/Goldstein που εφάρμοσε ο Morris στην αρχαϊκή εποχή της Αττικής βλ. παρακάτω στο κεφάλαιο: Μια συγκεκριμενική προσέγγιση του νεκροταφείου. Για τις μαρξιστικές επιρροές της ερμηνευτικής προσέγγισης του Morris: Mersch 1996, 25, σημ. 153.

⁴¹ Saxe 1970. Binford 1971. Goldstein 1980.

⁴² Lohmann – Mattern 2010, σελ. VII.

εποχής, αφού οι κάτοικοι δεν ήταν λιγότεροι από 500, ίσως και από 2000, όταν στις περισσότερες θέσεις στον ελλαδικό χώρο σπάνια έφταναν τους 100⁴³.

Στην αρχαϊκή εποχή ο πληθυσμός στην Αττική είναι κατεξοχήν αγροτικός, όπως συμπεραίνουμε από τις πηγές⁴⁴. Μάλιστα η αθηναϊκή αριστοκρατία⁴⁵ βασίζει τον πλούτο της στη καλλιέργεια μεγάλων εκτάσεων με σιτηρά⁴⁶ και λάδι.

Αλλά σύμφωνα με νεότερες μελέτες η ναυτοσύνη δεν πρέπει να θεωρείται ξένη στην Αττική⁴⁷. Οι ναυτικές σκηνές με πλοία υστερογεωμετρικών και πρωτοαττικών αγγείων από την Ακρόπολη απηχούν το ενδιαφέρον της αθηναϊκής κοινωνίας για την θάλασσα, αντίθετα με την ισχύουσα άποψη περί αποκλεισμού της Αττικής από το θαλάσσιο εμπόριο κατά τον 7^ο αι. π.Χ. Υπέρ αυτής της ερμηνείας συνηγορεί η εξάπλωση των αττικών αμφορέων SOS σε όλη τη λεκάνη της Μεσογείου την περίοδο αυτή⁴⁸. Οι αριστοκράτες γαιοκτήμονες θα είχαν στην κατοχή τους και πλοία για το εμπόριο μέσω του οποίου ενισχύονται οι επαφές των Αθηναίων με τον έξω κόσμο⁴⁹.

Οι γραμματειακές μαρτυρίες για τον 7^ο αιώνα π. Χ. στην Αττική περιορίζονται στην αποτυχημένη προσπάθεια του Κύλωνα να επιβάλει τυραννία το 630 π.Χ. και στους νόμους του Δράκοντα λίγο αργότερα. Γνωρίζουμε όμως ότι Αθηναίοι αθλητές διαγωνίζονται από την αρχή του 7^ο αιώνα π.Χ. στην Ολυμπία⁵⁰. Από τον Ησίοδο μαθαίνουμε ότι υπήρχε άνιση κατανομή του πλούτου λόγω άνισης διανομής της γης που προκαλούσε κοινωνικές κρίσεις. Αυτές προσπάθησε να λύσει ο Σόλων στις αρχές του 6^{ου} αιώνα π.Χ. με τις νέες διαιρέσεις των τάξεων με εισοδηματικά κριτήρια, χωρίς όμως αποτέλεσμα, αφού το 561 π.Χ. εγκαθίσταται τυραννία με τον Πεισίστρατο που διαρκεί μέχρι το τέλος του 6^{ου} αιώνα π.Χ., όταν πια άρχων γίνεται ο Κλεισθένης και βάζει τον θεμέλιο λίθο της αθηναϊκής δημοκρατίας. Τότε, το Φάληρο γίνεται αστικός δήμος και αντιπροσωπεύεται στην βουλή των πεντακοσίων με εννέα βουλευτές που αντιστοιχούν σε 380 άρρενες δημότες, καθιστώντας τον ένα σχετικά μεγάλο δήμο στην Αττική⁵¹.

⁴³ van de Eijnde 2010, 330

⁴⁴ Laughy 2010, 41, σημ. 171 με παραπομπές στους Αριστοτέλη και Θουκυδίδη.

⁴⁵ Για τη χρήση του όρου βλ. Kalaitzoglou 2010, 48, σημ. 5 με βιβλιογραφία. Αυτόθι, σημ. 8 για βιβλιογραφία σχετικά με το εύρος των διαφοροποιήσεων της αρχαϊκής αθηναϊκής κοινωνίας που δεν περιορίζεται στην αυστηρή διχοτόμηση ανάμεσα σε αγαθούς και κακούς.

⁴⁶ Handberg 2019, 134.

⁴⁷ Doronzio 2018, 21-23.

⁴⁸ Doronzio 2018, 23.

⁴⁹ Υπάρχει βέβαια και η άποψη ότι το εμπόριο του αττικού λαδιού τον 7^ο αι. π.Χ. γινόταν από μεσάζοντες εμπόρους, όπου Ευβοείς, Κορινθίους και Φοίνικες.

⁵⁰ Doronzio 2018, 243 σημ. 101 για βιβλιογραφία.

⁵¹ Καζά-Παπαγεωργίου 2017, 224, σημ. 9.

Στην εποχή αυτή ανήκουν και οι τελευταίοι τάφοι του νεκροταφείου που δεν αποκλείεται να σταματάει τη λειτουργία του λόγω της μετατόπισης των εκβολών του Κηφισού από τον Πειραιά, όπου μεταφέρεται το λιμάνι⁵², στον φαληρικό όρμο – σημερινό Μοσχάτο- αφού το νεκροταφείο καλύπτεται από προσχωσιγενείς επιχώσεις που μεταφέρονταν από τον ποταμό⁵³.

⁵² Για την μεταφορά του λιμανιού από το Φάληρο στον Πειραιά: Papadopoulos 2003, 284- 287. Δημητριάδου 2012, 331 σημ. 446.

⁵³ Καζά-Παπαγεωργίου 2017, 236. Σύμφωνα με προφορική ανακοίνωση της ανασκαφέως Στ. Χρυσουλάκη στην Αμερικανική Σχολή Αθηνών (Νοέμβριος 2016), τους τάφους σφραγίζει ένα σκληρό στρώμα από στερεοποιημένη άμμο σαν κρούστα.

Α' ΜΕΡΟΣ: ΤΑ ΜΕΛΑΜΒΑΦΗ ΑΓΓΕΙΑ ΑΠΟ ΤΟ ΝΕΚΡΟΤΑΦΕΙΟ ΤΟΥ ΦΑΛΗΡΟΥ

ΤΑ ΠΡΩΙΜΑ ΜΕΛΑΜΒΑΦΗ ΑΤΤΙΚΑ ΑΓΓΕΙΑ (700-520 Π.Χ.)

Τα αττικά μελαμβαφή αγγεία του 7^{ου} και λιγότερο του 6^{ου} αιώνα π.Χ. συνιστούν την πιο διαδεδομένη κατηγορία κεραμικής στο Φάληρο και ανήκουν σε τέσσερα βασικά σχήματα: κύπελλο, οινόχνη, όλπη και σκύφος.

Πλην μερικών εξαιρέσεων πρόκειται για μικρογραφικά αγγεία⁵⁴ και η απουσία μιας σαφούς εξελικτικής τυπολογίας, ιδίως στο σχήμα της οινόχνης⁵⁵ δυσκολεύει τη χρονολόγησή τους, ενώ σε λίγες μόνο περιπτώσεις μπορεί να βασιστεί κανείς στα συνευρήματα, αφού κατά κανόνα αποτελούν από μόνα τους τη μοναδική σκευή ενός τάφου⁵⁶.

Κύπελλα

Οι Fragkourou – Zosi⁵⁷ μελέτησαν πρόσφατα τα πρώιμα αττικά κύπελλα του 7^{ου} αι. π.Χ. και συμπέραναν πως πρόκειται για ένα σχήμα που διαδίδεται αποκλειστικά στην Αττική προκειμένου να καλύψει τις ταφικές και λατρευτικές πρακτικές των κατοίκων της σε μια εποχή που εμφορείται από αλλαγές τόσο στα νεκρικά έθιμα όσο και στην εκδήλωση της λατρείας μέσω αναθημάτων στα ιερά. Παράλληλα τονίζουν, με εκτεταμένες αναφορές σε σύγχρονες θεωρητικές ερμηνείες, ότι η απλότητα του σχήματος δεν συνεπάγεται σύνδεση με τυχόν κατώτερη, κοινωνική και οικονομική θέση του λατρευτή, κάτι που έχει ήδη τονιστεί στη βιβλιογραφία⁵⁸.

Τα κύπελλα αποτελούν το κατεξοχήν σχήμα της πρώιμης αττικής μελαμβαφούς κεραμικής στο Φάληρο που υπερτερεί κατά πολύ από αυτό της οινόχνης/όλπης και του σκύφου. Γύρω στο 700 π.Χ. στην Αττική συνυπάρχουν πολλές παραλλαγές του σχήματος των κυπέλλων⁵⁹: με καλυκόσχημο σώμα, με κυρτό σώμα και χείλος που στρέφεται απαλά προς τα έξω ή ξεχωρίζει από αυτό και κύπελλα με σχεδόν ευθύγραμμο τοιχώματα. Ένας εγχυτρισμός

⁵⁴ Σχετικά με τα μικρογραφικά αγγεία βλ. παρακάτω στο κεφάλαιο: Ερμηνεία των κτερισμάτων.

⁵⁵ Το έχει ήδη επισημάνει ο Young 1942, 50 και η Brann (Athenian Agora VIII, 1) που τονίζει emphaticά ότι η υπογεωμετρική οινόχνη «show (s) no development»

⁵⁶ Στο Φάληρο είναι συνηθισμένη η εύρεση σε μια ταφή και των τριών σχημάτων, δηλαδή της οινόχνης ή όλπης, του σκύφου και του κυπέλλου.

⁵⁷ Fragkourou – Zosi 2017. Στον συγκεντρωτικό κατάλογο που δημοσίευσαν (Fragkourou – Zosi 2017, 137-141) πρόσθεσε και τα ευρήματα από το ιερό του 7^{ου} αι. π.Χ. στο Τουρκοβούνι (Seiler 1985).

⁵⁸ Langdon 2015, 27.

⁵⁹ Η πιο αναλυτική μέχρι σήμερα μελέτη για τις παραλλαγές του σχήματος είναι αυτή του Seiler 1985. Για εικόνες ενδεικτικών παραλλαγών: Fragkourou – Zosi 2017, 134 εικ. 1.

από την Αθηναϊκή Αγορά της εποχής αυτής⁶⁰ συνοδεύεται από κύπελλα και των τριών παραπάνω παραλλαγών που φέρουν γραμμικό, φυτικό ή εικονιστικό διάκοσμο. Εκτός των διακοσμημένων κυπέλλων⁶¹, οι παραλλαγές του σχήματος υιοθετούνται και από τα μελαμβαφή κύπελλα. Ανάμεσα στα πρωιμότερα κύπελλα του Φαλήρου από τα χρόνια γύρω στο 700 π.Χ. ξεχωρίζει μια ομάδα με κύριο γνώρισμα το σφαιρικό κυρτό σώμα και το στενό έξω νεύον χείλος (**1, 2, 4 και 5**) που συνιστούν την τελευταία εξελικτική βαθμίδα των υστερογεωμετρικών κυπέλλων⁶². Μορφολογικά παράλληλα⁶³ αλλά και τα συνευρήματα του **αρ. 2**⁶⁴ ορίζουν το χρονολογικό πλαίσιο των παραδειγμάτων αυτών το αργότερο στον πρώιμο 7^ο αι. π.Χ. Εκτός από το σχήμα, κοινό με τα υστερογεωμετρικά κύπελλα έχουν και το διάκοσμο της λαβής με οριζόντια γραμμίδια αλλά και του εσωτερικού του χείλους με λεπτές εξηρημένες ταινίες⁶⁵.

Τα λεπτά κάθετα γραμμίδια στην άνω επιφάνεια του χείλους συνηθίζονται γενικότερα σε πρώιμα κύπελλα (**13, 14, 2, 28, 6, 20**) ενώ το σώμα είναι ολόβαφο. Ενίοτε όμως το διατρέχει μια εξηρημένη ταινία, όπως στον **αρ. 3** και **5** ή μια κυματιστή γραμμή, όπως στον **αρ. 15**.

Στο Φάληρο ξεχωρίζουν τρεις κύριοι τύποι μελαμβαφών κυπέλλων, ανάλογα με τη διαμόρφωση του χείλους.

Κύριο γνώρισμα του πρώτου τύπου είναι τα ρέοντα περιγράμματα με το ενιαίο χείλος που στρέφεται απαλά προς τα έξω. Η αρχή του τοποθετείται γύρω στο 700 π.Χ. και σε αυτόν ανήκουν δεκατέσσερα φαληρικά αγγεία⁶⁶.

Από αυτά στη αρχή της σειράς τοποθετούνται οι **αρ. 6, 7, 8, 9** και **10**. Μορφολογικά παράλληλα από το Φάληρο⁶⁷ και το Θορικό⁶⁸ αλλά και τα συνευρήματα του **αρ. 6**⁶⁹ βεβαιώνουν τη χρονολόγηση το αργότερο στο πρώτο τέταρτο του 7^{ου} αι. π.Χ. Η τάση για ραδινές αναλογίες με ψηλότερο σώμα και στενότερη βάση είναι εμφανής στα μεταγενέστερα

⁶⁰ Young 1939, 32- 34 εικ. 20. Βλ. ακόμη έναν εγχυτρισμό από το Χαλάνδρι: Πωλογιώργη 2003- 2009, 200- 201 εικ. 83- 85.

⁶¹ Για αυτά βλ. Αλεξανδροπούλου υπό μελέτη.

⁶² Athenian Agora VIII αρ. 180 πίν. 10. GGP 87 σημ. 4.

⁶³ Πρβλ. ιδίως για τον **αρ. 5**: Bingen 1984, 92 εικ. 49, 17. Bingen 1990, 105 εικ. 157.

⁶⁴ Βλ. Αλεξανδροπούλου υπό μελέτη.

⁶⁵ Βλ. την γραμμική εξέλιξη στα υστερογεωμετρικά κύπελλα, όπως αυτή εικονίζεται στο Athenian Agora VIII, πίν. 10, αρ. 177- 180.

⁶⁶ Ο Young 1942, 46 τονίζει ότι πρόκειται για έναν τύπο κυπέλλου του 7^{ου} αι. π.Χ. που δεν εμφανίζεται σε γεωμετρικούς τάφους.

⁶⁷ Young 1942, αρ. 19. 1 A-C εικ. 4.

⁶⁸ Bingen 1984, 106 εικ. 58, 33. Bingen 1990, 101 εικ. 137- 138. Για ένα κοντινό παράλληλο του **αρ. 7** βλ. Bingen 1984, 82 εικ. 8.

⁶⁹ Βλ. Αλεξανδροπούλου υπό μελέτη.

κύπελλα του δευτέρου τετάρτου του 7^{ου} αι. π.Χ. (**11, 12, 13 και 14**), από τα οποία τα **12**⁷⁰, **13** και **14**⁷¹ διαθέτουν ταφικά συμφραζόμενα που επιβεβαιώνουν τη χρονολόγηση. Η σύγκριση ανάμεσα στα **6** και **15** καταδεικνύει την τάση για ραδινότητα του σχήματος⁷² που χαρακτηρίζει και το **16**⁷³. Παρόμοιο περίγραμμα σώματος εμφανίζει ένα κύπελλο από τον Ωρωπό⁷⁴ που αποδίδεται σε ευβοϊκό εργαστήριο, μιμούμενο τα αττικά κύπελλα. Η μείωση του περιγράμματος κάτω από το χείλος διακρίνει το **17** για το οποίο προτείνεται μια χρονολόγηση, όχι όμως ασφαλής, στο πρώτο τέταρτο του 7^{ου} αι. π.Χ. Επιπλέον, το έντονα κοιλόκυρτο περίγραμμα⁷⁵ είναι κοινό στα **18** και **19** που βάσει των συνευρημάτων του **19** χρονολογούνται γύρω στα μέσα του 7^{ου} αι. π.Χ. ή και αργότερα στο τρίτο τέταρτο του 7^{ου} αι. π.Χ.

Ο δεύτερος τύπος χαρακτηρίζεται από ένα πλατύ έξω νεύον χείλος και αποτελεί τον χαρακτηριστικότερο τύπο αττικού κυπέλλου του 7^{ου} αι. π.Χ.⁷⁶ που βρίσκει απομιμήσεις και σε ευβοϊκά κέντρα⁷⁷. Σε αυτόν συγκαταλέγονται τα παρακάτω μελαμβαφή παραδείγματα:

Αρ. 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 38.

Από αυτά το **20** που βρέθηκε μαζί με το **6** του πρώτου τύπου τοποθετείται στο πρώτο τέταρτο του 7^{ου} αι. π.Χ. ενώ το γεμάτο σώμα του **21** υποδεικνύει πιθανότατα μια πρωιμότερη χρονολόγηση, γύρω στο 700 π.Χ.⁷⁸. Στον Κεραμεικό η εμφάνιση κυπέλλων με πλατύ χείλος⁷⁹ χρονολογείται στις πρώτες δεκαετίες του 7^{ου} αι. π.Χ.

Σύμφωνα με την εξελικτική τυπολογία του σχήματος, κυριαρχεί η τάση για ραδινότερες αναλογίες με περισσότερο ωοειδές σώμα και πιο έντονα αρθρωμένο χείλος⁸⁰. Γύρω στο 675 π.Χ. χρονολογούνται τα **22, 23** για τα οποία το χρονικό πλαίσιο ορίζεται από τον κορινθιακό

⁷⁰ Για το σχήμα πρβλ. Bingen 1984, 147 εικ. 92, 83.

⁷¹ Για το σχήμα πρβλ. Young 1942, αρ. 48, 2B εικ. 19 από τάφο που χρονολογείται 685-665 π.Χ.: Rocco 2008, 225.

⁷² Για παράλληλα του αρ. 15 του δευτέρου τετάρτου του 7^{ου} αι. π.Χ.: Young 1939, 152, εικ. 108 C50, σχέδιο στο Seiler 1985, 56 εικ. 14 d.

⁷³ Πρβλ. ένα κύπελλο από τους Τράχωνες: Geroulanos 1973, 29 πίν. 32, 2, 5 (Tr 61)

⁷⁴ Χαραλαμπίδου 2008, 63 αρ. 67 πίν. 92.

⁷⁵ Για ανάλογο περίγραμμα πρβλ. Πωλογιώργη 2003- 2009 . 201 εικ. 84.

⁷⁶ Ο Young 1942, 47 θεωρεί ότι τα κύπελλα με πλατύ χείλος αποτελούν εξέλιξη του κυπέλλου του πρώτου τύπου με χείλος που μόλις στρέφεται προς τα έξω. Η συνύπαρξη τους όμως σε τάφους, όπως εδώ στον τάφο 505 ή στον Θορικό (Bingen 1984, 110 εικ. 61) συνηγορεί υπέρ της απόδοσής τους σε δύο διαφορετικούς τύπους.

⁷⁷ Βλ. παρακάτω στα συμπεράσματα.

⁷⁸ Πρβλ. Athenian Agora VIII αρ. 181 πίν. 10 που χρονολογείται στον ύστερο 8^ο αι. π.Χ.

⁷⁹ Αρ. ευρ. 1369: Seiler 1985, 56 εικ. 14 b. Ο Kübler (Kerameikos VI 2, 170) συγκαταλέγει το κύπελλο του Κεραμεικού στα τελευταία της υστερογεωμετρικής σειράς κυπέλλων. Κατά την άποψή μου, μπορεί να ενταχθεί και στα πρώτα παραδείγματα της αρχαϊκής σειράς του 7^{ου} αι. π. Χ.

⁸⁰ Βλ. Young 1942, 46- 47. Athenian Agora VIII, 52- 53.

αρυβάλλο⁸¹ που βρέθηκε με το **23**⁸². Η σύγκριση ανάμεσα στο **21** και το **23** αποδεικνύει την τάση για μείωση των τοιχωμάτων προς τη βάση και για μεγαλύτερη κλίση του χείλους προς τα έξω⁸³. Στο τυπολογικό αυτό στάδιο ανήκουν και δύο όστρακα από την Ερέτρια που μιμούνται αττικά πρότυπα⁸⁴. Η εξελικτική αυτή τάση κορυφώνεται στο δεύτερο τέταρτο του 7^{ου} αι. π.Χ. (**24**, **25**, **26**) με βάση τόσο τα μορφολογικά παράλληλα όσο και τα συνευρήματα του **26** με τη δισκόμορφη, αντί της επίπεδης, βάση⁸⁵. Γύρω στα μέσα του 7^{ου} αι. π.Χ. εμφανίζονται κύπελλα με συμπιεσμένα σώματα και πλατύ χείλος, όπως το **27**⁸⁶.

Εκτός από τους δύο παραπάνω τύπους, στο Φάληρο εμφανίζεται, με πολύ λιγότερα παραδείγματα, ένας τρίτος τύπος με καλυκόσχημο σώμα που διακρίνεται σε δύο παραλλαγές.

Στην πρώτη ταξινομούνται τα **28** και **29** που χαρακτηρίζονται από το χαμηλό κυρτό σώμα και το ευρύ άνοιγμα του στομίου προς τα έξω. Στην περίπτωση μάλιστα του **29** η διάμετρος του στομίου είναι παραπάνω από διπλάσια από τη διάμετρο της βάσης. Ίσως μάλιστα τα έντονα αποκλίνοντα τοιχώματα προς τα έξω να αποτελούν στοιχείο πρωιμότητας και κριτήριο χρονολόγησης στην ΥΓΠ περίοδο⁸⁷, όπου τοποθετείται η εμφάνιση του τύπου στην αττική κεραμική με βάση παραδείγματα από τον Κεραμεικό⁸⁸ και την Αθηναϊκή Αγορά⁸⁹. Το χρονολογικό πλαίσιο για την εμφάνιση της παραλλαγής αυτής στο Φάληρο δίνει ο πρώτος πρωτοκορινθιακός αρυβάλλος⁹⁰ του **28**. Αν και τα μελαμβαφή παραδείγματα της καλυκόσχημης αυτής παραλλαγής που πολλές φορές παρουσιάζει μια λοξή τμήση του

⁸¹ Βλ. Αλεξανδροπούλου υπό μελέτη.

⁸² Ένα παρόμοιο μελαμβαφές κύπελλο από την Άκανθο χρονολογείται βάσει κορινθιακού αρυβάλλου πολύ αργότερα, στο τελευταίο τέταρτο του 7^{ου} αι. π.Χ., και συνδέεται με κρητικό κέντρο παραγωγής: Καλτσάς 1998, 228- 229 αρ. 1074 εικ. 13 σημ. 691- 692.

⁸³ Πρβλ. το κύπελλο, Κεραμεικός αρ. ευρ. 1369 (παραπάνω σημ. 79. Ακόμη Young 1942, αρ. 48, 2 c εικ. 19 από τάφο του 685-665 π.Χ. (Rocco 2008, 225). Παρλαμά – Σταμπολίδης 2000, 284 αρ. 262. Εκεί το κύπελλο, Αθηναϊκή Αγορά P 22713 (Brann 1961, αρ. F37 πίν. 79) θεωρείται εσφαλμένα υστερογεωμετρική προδρομική μορφή. Για τη χρονολόγηση του γύρω στο 650 π.Χ. ή αργότερα βλ. Seiler 1985, 55 σημ. 26.

⁸⁴ Descœudres 1976, 49- 50 αρ. FK 400 και FK 1329. 3 πίν. 4.

⁸⁵ Πρβλ. Αθηναϊκή Αγορά P 26485: Athenian Agora VIII, αρ. 183 πίν. 10 και σχέδιο στο Seiler 1985, εικ. 14 a. Ανάλογα κύπελλα με πλούσιο διάκοσμο έχουν βρεθεί στον Κεραμεικό: Kerameikos VI 2, πίν. 31. Παρλαμά- Σταμπολίδης 2000, αρ. 258- 259. 260. 268.

⁸⁶ Πρβλ. Αθηναϊκή Αγορά P 22713 παραπάνω σημ.80. Ακόμη Athenian Agora VIII, αρ. 184 πίν. 10 (στον κατάλογο σελ. 53 αντί 8^ο αι. διάβαζε 7^ο αι. π.Χ.). Young 1938, 413 εικ. 1 αρ. D7. Vierneisel 1964, 434. 441 εικ. 28. Ο Kübler (Kerameikos VI 2, 170) χρονολογεί το κύπελλο στο Vierneisel 1964 πολύ υψηλά.

⁸⁷ Χαραλαμπίδου 2008, 65.

⁸⁸ Kerameikos V 1 πίν. 107 αρ. ευρ. 319. 1321. GGP πίν. 15 p (ΥΓ Πβ). Πρβλ. ακόμη Πωολογιώργη 2003- 2009, 196 εικ. 74 με συγκεντρωμένα παράλληλα.

⁸⁹ Athenian Agora VIII, αρ. 150 πίν. 9.

⁹⁰ Βλ. Αλεξανδροπούλου υπό μελέτη.

τοιχώματος πάνω από τη βάση⁹¹, όπως στο **28**, είναι περιορισμένα⁹², τα ανάλογα διακοσμημένα κύπελλα είναι ιδιαίτερα διαδεδομένα⁹³.

Στην δεύτερη καλυκόσχημη παραλλαγή ανήκουν τα **30**, **31**, **32** και **33**. Σε αυτά, το καλυκόσχημο σώμα σχηματίζει ορθή γωνία με την επίπεδη βάση και το κάτω μέρος του σώματος είναι σχεδόν κυλινδρικό. Ασφαλώς χρονολογημένα συνευρήματα διαθέτουμε για τα δύο τελευταία που χρονολογούνται γύρω στο δεύτερο⁹⁴ και το τρίτο τέταρτο⁹⁵ του 7^{ου} αι. π.Χ. αντίστοιχα. Φαίνεται πως εξελικτικό μορφολογικό κριτήριο της παραλλαγής αυτής είναι η όλο και μεγαλύτερη κοίλανση των τοιχωμάτων με αποτέλεσμα τα κύπελλα **30** και **31** που παρουσιάζουν σχεδόν κάθετα τοιχώματα να τοποθετούνται στην αρχή της σειράς του Φαλήρου, το αργότερο στον πρώιμο 7^ο αι. π.Χ.⁹⁶.

Στη βιβλιογραφία επικρατεί η άποψη ότι κύπελλα με καλυκόσχημο σώμα δεν παράγονται στην αττική κεραμική μετά την μέση Πρωτοαττική περίοδο⁹⁷. Το **33** ωστόσο χρονολογείται μετά τα μέσα του 7^{ου} αι. π.Χ.⁹⁸.

Παρόμοια κύπελλα κατασκευάζονται ήδη από τους ΥΓ χρόνους σε ιωνικά εργαστήρια⁹⁹ και γνωρίζουν ιδιαίτερη διάδοση εκεί¹⁰⁰ μέχρι το δεύτερο μισό του 7^{ου} αι. π.Χ., όπως για παράδειγμα στο Εμποριό της Χίου¹⁰¹. Παρόμοιο σχήμα παραδίδεται και σε ένα κύπελλο, με δύο ωστόσο λαβές, του 7^{ου} ή πρώιμου 6^{ου} αι. π.Χ. από την Καλαβρία της νότιας Ιταλίας¹⁰².

⁹¹ Ο Seiler 1985, 54εικ. 13 b διακρίνει σε ξεχωριστή παραλλαγή τα καλυκόσχημα κύπελλα με τη διπλή γωνιώδη μετάβαση από την επίπεδη βάση στο σώμα.

⁹² Για ένα ανάλογο μελαμβαφές κύπελλο από τα Άβδηρα: Σκαρλατίδου 2010, 267- 268 αρ. Κ143 α. Εκεί αποδίδεται σε ιωνικά εργαστήρια και χρονολογείται στο τέλος του 7^{ου} αι. π.Χ. βάσει συγκρίσεων που ωστόσο εδώ συγκρίνονται με τη δεύτερη καλυκόσχημη παραλλαγή.

⁹³ Γι' αυτά βλ. Αλεξανδροπούλου υπό μελέτη.

⁹⁴ Για τα συνευρήματα του αρ. 32 βλ. Αλεξανδροπούλου υπό μελέτη.

⁹⁵ Για τα συνευρήματα του αρ. 33 βλ. Αλεξανδροπούλου υπό μελέτη.

⁹⁶ Για ένα παρόμοιο αλλά μεγαλύτερο κύπελλο από την Αθηναϊκή Αγορά: Athenian Agora VIII, αρ. 194 πίν. 10. Βλ. ακόμη Bingen 1990, 82 εικ. 85- 86 για ένα παράδειγμα από τάφο του Θορικού που χρονολογείται στην ΥΓII εποχή.

⁹⁷ Βλ. τελευταία Χαραλαμπίδου 2008, 64 σημ. 216.

⁹⁸ Βρέθηκε με ΥΠΚ πυξίδα. Για ένα διακοσμημένο καλυκόσχημο κύπελλο με ξεχωριστή βάση του 600 π.Χ. βλ. Kerameikos VI 2, 169 αρ. 83 πίν. 75 και Σκαρλατίδου 2010, 267 σημ. 166.

⁹⁹ Για ένα υστερογεωμετρικό μελαμβαφές κύπελλο από την Σάμο: GGP² 290 πίν. 64 d.

¹⁰⁰ Για τη διάδοση του σχήματος στην νότια και κεντρική Ιωνία το πρώτο μισό του 7^{ου} αι. π.Χ. με συγκεντρωμένα παραδείγματα: Kerschner 1999, 24 σημ. 84.

¹⁰¹ Boardman 1967, 127 αρ. 324- 325. 332- 336 εικ. 76 πίν. 38. Για ένα ιωνικό καλυκόσχημο κύπελλο από τα Άβδηρα του 630 π.Χ.: Σκαρλατίδου 2010, 266- 267 αρ. E29.

¹⁰² Papadopoulos 2003, 417 εικ. 5.

Μετά τα μέσα του 7^{ου} αι. π.Χ. εμφανίζεται ένας νέος τύπος αττικού κυπέλλου¹⁰³ με κύριο χαρακτηριστικό το ευρύ σώμα, που συνήθως είναι πιο αβαθές από αυτό των κυπέλλων του πρώτου μισού του 7^{ου} αι. π.Χ., και το στενό χείλος. Στην πλειονότητά των παραδειγμάτων το χείλος ξεχωρίζει αλλά μαρτυρούνται και κύπελλα με ενιαίο περίγραμμα, όπως το **55** που συνιστούν μια διαφορετική παραλλαγή¹⁰⁴. Άλλα μορφολογικά γνωρίσματα των κυπέλλων του δεύτερου μισού του 7^{ου} αι. π.Χ. είναι η υπερυψωμένη λαβή και η δισκόμορφη βάση¹⁰⁵ που δεν είναι όμως κοινά σε όλα τα παραδείγματα της εποχής. Ενδεικτική περίπτωση συνύπαρξης κυπέλλων με διαφορετικό περίγραμμα σώματος, με βάση ή χωρίς και με υπερυψωμένη λαβή ή όχι είναι τα κύπελλα **40** και **41** από τον ίδιο τάφο που χρονολογείται βάσει της κορινθιακής κοτύλης του τάφου¹⁰⁶ στο τρίτο τέταρτο του 7^{ου} αι. π.Χ. Χωρίς ταφικά συμφραζόμενα είναι δύσκολη η διάκριση ανάμεσα στο τρίτο και τελευταίο τέταρτο του 7^{ου} αι. π.Χ. μιας και κύπελλα με βαθύ σώμα, όπως τα **34**, **40**, **39**, **42**, **45**, **38**, **46**, **51**, **52** και **54** απαντούν σε όλο το δεύτερο μισό του 7^{ου} αι. π.Χ.¹⁰⁷. Εντούτοις, έγινε μια προσπάθεια να χρονολογηθούν τα φαληρικά κύπελλα ανά τέταρτο του αιώνα, με αρκετές ωστόσο επιφυλάξεις:

Κύπελλα του 650-625 π.Χ.: **Αρ. 34, 37, 38, 39, 42, 44, 52**

Κύπελλα του 625-600 π.Χ.: **Αρ. 35, 36, 40, 41, 43, 45-51, 53, 54**

Στο τρίτο τέταρτο του 7^{ου} αι. π.Χ. ανήκουν τα **34**¹⁰⁸, **38**, **39**, **42** και **52**¹⁰⁹. Στο διάστημα 625-600 π.Χ. τοποθετούνται τα **40**, **45**¹¹⁰, **46**¹¹¹, **51**¹¹², και **54**¹¹³. Η Brann¹¹⁴ θεωρεί ότι

¹⁰³ Ορθά οι Brann (Brann 1961, 352 αρ. G 25) και Seiler (Seiler 1985, 57) σε αντίθεση με τον Young (Young 1942, 47) αποσυνδέουν τα κύπελλα του δεύτερου μισού του 7^{ου} από αυτά του πρώτου μισού. Η Brann (Brann 1961 ό. π.) μάλιστα θεωρεί ότι τα κύπελλα του δεύτερου μισού ανάγονται σε μετάλλινα πρότυπα.

¹⁰⁴ Πρβλ. Athenian Agora VIII αρ. 187 πίν. 10. Seiler 1985, 57 αρ. 52- 55 που ωστόσο χρονολογούνται νωρίτερα από το 55.

¹⁰⁵ Για την εξέλιξη των αττικών κυπέλλων στο δεύτερο μισό του 7^{ου} αι. π.Χ.: Seiler 1985, 57 σημ. 29 με προγενέστερη βιβλιογραφία.

¹⁰⁶ Βλ. Αλεξανδροπούλου υπό μελέτη.

¹⁰⁷ Για παραδείγματα του τρίτου τέταρτου του 7^{ου} αι. π.Χ.: Young 1942, αρ. 74. 1B εικ. 23. Young 1938, αρ. D7-D8 εικ. 1. Athenian Agora VIII, αρ. 184 πίν. 10. Για παραδείγματα του 625-600 π.Χ.: Young 1942, αρ. 18 A.1 εικ. 27. Brann 1961, αρ. H38 πίν. 79.

¹⁰⁸ Πρβλ. ένα παρόμοιο κύπελο με υπερυψωμένη λαβή από τον Θορικό που βρέθηκε με κορινθιακή πυξίδα του 625 π.Χ.: Sevrais 1968, 55 εικ. 34.

¹⁰⁹ Για την κορινθιακή πυξίδα του τάφου: Αλεξανδροπούλου υπό μελέτη.

¹¹⁰ Βρέθηκε με μελαμβαφή σκύφο του 625-600 π.Χ.

¹¹¹ Πρβλ. Young 1942, αρ. 18 A εικ. 27.

¹¹² Για τα συνεννήματα βλ. Αλεξανδροπούλου υπό μελέτη.

¹¹³ Όπως το 46.

¹¹⁴ Brann 1961, 352 αρ. G 25. Athenian Agora VIII, 52- 53.

αποτελούν συνέχεια του τύπου με πλατύ χείλος από το πρώτο μισό του 7^{ου} αι. π.Χ. αλλά ο τύπος αυτός επιβιώνει μέχρι τον ύστερο 7^ο αι. π.Χ., παράλληλα με τα κύπελλα του δεύτερου μισού του 7^{ου} αι. π.Χ. που εξετάζουμε εδώ¹¹⁵. Την συνύπαρξη αυτή επιβεβαιώνει το κύπελλο **53** του ύστερου 7^{ου}- πρώιμου 6^{ου} αι. π.Χ. Παρόμοια κύπελλα της ίδιας εποχής προέρχονται από την Άκανθο και αποδίδονται σε κυκλαδικά εργαστήρια¹¹⁶. Την υιοθέτηση του τύπου από τα κυκλαδικά εργαστήρια επιβεβαιώνουν πρόσφατα ευρήματα από την Άργιλο της Θράκης¹¹⁷ που συνδέονται με την κεραμική της Άνδρου. Οι Κυκλάδες, και πιο συγκεκριμένα η Πάρος, προτείνεται ως τόπος καταγωγής των εισηγμένων μελαμβαφών κυπέλλων του δεύτερου μισού του 7^{ου} αι. π.Χ. στο Αρτεμίσιο της Θάσου, όπου συνυπάρχουν με τις τοπικές απομιμήσεις¹¹⁸. Ωστόσο, κύπελλα με το χαρακτηριστικό ξεχωριστό χείλος που στέφεται προς τα έξω παράγονται στο δεύτερο μισό του 7^{ου} αι. π.Χ. και σε ιωνικά κέντρα¹¹⁹, όπου συνήθως διακοσμούνται με ταινίες. Δεν λείπουν όμως και τα ολόβαφα παραδείγματα, όπως αποδεικνύει ένα ιωνικό κύπελλο του τελευταίου τετάρτου του 7^{ου} αι. π.Χ. από τα Άβδηρα¹²⁰. Ο τεφρός πηλός και το αμαυρό τεφρό γάνωμα του **53** διαφέρει από αυτόν των υπολοίπων αττικών κυπέλλων, ούτε ταυτίζεται με αυτόν των κυκλαδικών¹²¹ ή ιωνικών¹²² παραδειγμάτων. Θεωρείται πιο πιθανό να πρόκειται για το αποτέλεσμα μιας μη ελεγχόμενης όπτησης σε κάποιο αττικό εργαστήριο¹²³.

Το συμπίεσμένο σφαιρικό σώμα των **35, 36, 41, 47, 48, 49** και **50** βρίσκεται πανομοιότυπα παράλληλα σε έναν εργαστηριακό αποθέτη της Αθηναϊκής Αγοράς¹²⁴ του τρίτου τετάρτου του 7^{ου} αι. και στο κύπελλο αρ. 186 του 625 π.Χ., επίσης από την Αγορά¹²⁵. Εκτός από το τονισμένο περίγραμμα, βασικό μορφολογικό στοιχείο της παραλλαγής αυτής είναι η

¹¹⁵ Ίδιας άποψης και ο Seiler 1985, 57. Εκεί αρ. 51 για ένα ύστερο κύπελλο με πλατύ λοξό χείλος από το Τουρκοβούνι.

¹¹⁶ Καλτσάς 1998, 228- 230 αρ. 829, 1067, 1068, 1127, 1148, 1063, 1097 εικ. 13 και σημ. 693- 699 για παράλληλα από Ταύχειρα, Σίφνο, Σάμο, Θήρα, Θάσο, Εύβοια και Μέγαρο Υβλαία. Πρόσθεσε ακόμη Butt 1977, 307 αρ. 23- 24 πίν. 68 για παραδείγματα από την Κέα. Ένα παρόμοιο κύπελλο από την Άκανθο του πρώτου μισού του 6^{ου} αι. π.Χ. θεωρείται τοπικό προϊόν υπό κυκλαδική επίδραση: Καλτσάς 1998, 230 αρ. 1294 σημ. 700.

¹¹⁷ Μπόνιας κ.α. 2012. Στην Άργιλο βρέθηκαν κύπελλα που συνδέονται με τα λεγόμενα «σιφνιακά» από τα Ταύχειρα της Κυρηναϊκής για τα οποία ωστόσο το ερώτημα της προέλευσης παραμένει ανοιχτό.

¹¹⁸ Perron 2018.

¹¹⁹ Boardman 1967, αρ. 372. 378 εικ. 78

¹²⁰ Σκαρλατίδου 2010, 270 αρ. K219 α.

¹²¹ Καλτσάς 1998, 228 (καστανοκίτρινος έως καστανόφαιος).

¹²² Σκαρλατίδου 2010, 270 (κόκκινος, μαλακός).

¹²³ Ο πηλός των αγγείων από την Άργιλο κυμαίνεται από πορτοκαλόχρωμος έως γκρίζος, αποτέλεσμα κακώς ελεγχόμενης όπτησης: Μπόνιας κ.α. 2012, 209

¹²⁴ Papadopoulos 2003, 158 αρ. 132- 133.

¹²⁵ Athenian Agora VIII, πίν. 10.

δισκόμορφη βάση¹²⁶. Τα συνευρήματα μερικών φαληρικών αγγείων¹²⁷, όπως του **41**¹²⁸, οδηγούν σε μια χρονολόγηση στο τελευταίο τέταρτο του 7^{ου} αι. π.Χ. Την περίοδο αυτή πρέπει να χρονολογούνται τα περισσότερα κύπελλα της φαληρικής ομάδας. Το τελευταίο παράδειγμά της είναι τα κύπελλο **50** με το ιδιαίτερο υψηλό χείλος που χρονολογείται βάσει συνευρημάτων¹²⁹ στον ύστερο 7^ο – πρώιμο 6^ο αι. π.Χ. Την ίδια περίοδο χρονολογείται και το **43** που επιδεικνύει ένα πιο ρέον περίγραμμα¹³⁰. Στον πρώιμο 6^ο αι. π.Χ. χρονολογείται το προαναφερόμενο κύπελλο αρ. **55**. Πρόκειται για ένα σπάνιο ύστερο παράδειγμα, μιας και το σχήμα έχει ισχνή παρουσία τον 6^ο αι. π.Χ. στην Αττική χάριν της κοτύλης και της κύλικας¹³¹. Αξιοσημείωτο είναι το μεμονωμένο εύρημα ενός κυπέλλου του τύπου με πλατύ χείλος σε ταφικό σύνολο του ύστερου 6^{ου} αι. π.Χ. από την Αθηναϊκή Αγορά¹³².

Αττικά κύπελλα εξάγονται στην Κόρινθο¹³³ και βρίσκουν απομιμήσεις στην Εύβοια¹³⁴ που εισάγονται, σύμφωνα με την Χαραλαμπίδου, και στον Ωρωπό¹³⁵. Με τα αττικά συγκρίνονται και δύο κύπελλα από την Υψηλή Άνδρου¹³⁶, όπως και ένα κύπελλο του πρώτου μισού του 7^{ου} αι. π.Χ. από την Γέλα που φέρει το χαρακτηριστικό λοξό και πλατύ χείλος¹³⁷. Παρόμοιο σχήμα με το φαληρικό κύπελλο αρ. **23** του πρώιμου 7^{ου} αι. π.Χ. εμφανίζει ένα παράδειγμα από τη Δήλο που αποδίδεται σε κυκλαδικά εργαστήρια¹³⁸.

Ο αττικός τύπος με το φαρδύ αβαθές σώμα του δεύτερου μισού του 7^{ου} αι. π.Χ. και οι διάφορες παραλλαγές του με περισσότερο ή λιγότερο ρέοντα περιγράμματα εντάσσεται σε ένα

¹²⁶ Στα κύπελλα της προηγούμενης παραλλαγής δεν απουσιάζει (βλ. αρ. 46) αλλά δεν συνηθίζεται κιόλας.

¹²⁷ Το 36 βρέθηκε μαζί με όλη. Το 49 βρέθηκε μαζί με κορινθιακές κοτύλες.

¹²⁸ Για την κορινθιακή κοτύλη που βρέθηκε μαζί με το 41: Αλεξανδροπούλου υπό μελέτη.

¹²⁹ Βλ. Αλεξανδροπούλου υπό μελέτη.

¹³⁰ Για παράλληλα βλ. παραπάνω σημ. 107. Βρέθηκε με κορινθιακή πυξίδα.

¹³¹ Βλ. σχετικά Lynch 2015.

¹³² Athenian Agora XII, αρ. 1392 πίν. 45.

¹³³ Weinberg 1948, 224 αρ. D58- D59 πίν. 82.

¹³⁴ Για αττικίζοντα όστρακα από την Ερέτρια βλ. παραπάνω σημ. 84.

¹³⁵ Χαραλαμπίδου 2008, αρ. 190 πίν. 92 (κύπελλο του τρίτου τετάρτου του 7^{ου} αι. π.Χ. από τον Ωρωπό που αποδίδεται σε αττικίζον ευβοϊκό εργαστήριο) και παραπάνω σημ. 71 για ένα πρωιμότερο ευβοϊκό παράδειγμα από τον Ωρωπό. Ακόμη Βλάχου 2010, 330 σημ. 1013 και Χαραλαμπίδου 2008, 368 αρ. 51 για ένα τρίτο κύπελλο από τον Ωρωπό. Στο Fragkourou – Zosi 2017, 151 σημ. 86 δίνεται εκ παραδρομής εσφαλμένη βιβλιογραφική παραπομπή για το ίδιο κύπελλο. Και τα τρία ανήκουν στον τύπο KY 2, σύμφωνα με την ταξινόμηση της Χαραλαμπίδου 2008, 255 πίν. 92 που θεωρεί ότι δεν είναι εισηγμένα από την Αττική.

¹³⁶ Στεφανή – Τσαγκαράκη – Αρβανιτάκη 2019, αρ. 12 και 22 (X. Τελεβάντου). Η υψηλή χρονολόγηση του αρ. 22 δεν συνάδει με την τυπολογική εξέλιξη του αττικού σχήματος.

¹³⁷ De Miro 1983, 78-79 εικ. 36. Εκεί το κύπελλο θεωρείται ροδιακό. Για ένα ροδιακό κύπελλο του ύστερου 7^{ου} – πρώιμου 6^{ου} αι. π.Χ. : Perron 2018, 272 σημ. 46.

¹³⁸ EAD XV, αρ. 96 πίν. XXXII E. Αυτόθι αρ. 95 για ένα ακόμη κύπελλο από τη Δήλο με πολύ σφαιρικό σώμα και ξεχωριστό χείλος που δεν βρίσκεται παράλληλα στα αττικά. Εκεί προτείνεται μια χρονολόγηση και για τα δύο δηλιακά κύπελλα στη γεωμετρική εποχή.

ευρύτερο γεωγραφικό πλαίσιο διάδοσης του σχήματος με παραδείγματα από την Εύβοια¹³⁹, τα Αβδηρα¹⁴⁰, τη Μένδη¹⁴¹, την Ακανθο¹⁴², την Οισύμη¹⁴³, την Αργίλο¹⁴⁴, τη Θάσο¹⁴⁵ και τις Κυκλάδες¹⁴⁶. Αν μάλιστα συμπεριλάβει κανείς και τα μελαμβαφή πρωτογεωμετρικά και γεωμετρικά παραδείγματα τότε η διασπορά του σχήματος μεγαλώνει ακόμη περισσότερο¹⁴⁷. Ταυτόχρονα με τα αβαθή κύπελλα του δεύτερου μισού του 7^{ου} αι. π.Χ. επιβιώνει και ο παλαιότερος τύπος με το πλατύ λοξό χείλος που επίσης εμφανίζεται σε διάφορα κέντρα παραγωγής του ύστερου 7^{ου} αι. π.Χ.¹⁴⁸.

Αντίθετα επομένως από την άποψη των Fragkourouliou – Zosi¹⁴⁹, συμφωνώ με την κοινή παραδοχή ότι το αττικό κύπελλο του 7^{ου} αι. π.Χ. δεν αποτελεί ένα σχήμα αγγείου με ιδιαίτερο χθόνιο χαρακτήρα και περιορισμένη χρήση μόνο στα στενά γεωγραφικά όρια της Αττικής για τις λατρευτικές ανάγκες και τις ταφικές πρακτικές των κατοίκων της αλλά εντάσσεται σε ένα ευρύτερο δίκτυο παραγωγών και απομιμήσεων του σχήματος γύρω από και μέσα στο Αιγαίο. Όλα τα φαληρικά κύπελλα είναι κατασκευασμένα από τον συνήθη αττικό πηλό του 7^{ου} αι. π.Χ. πλην των **42**¹⁵⁰, **16** και **53**. Επιπλέον όλα είναι μικρογραφικά (Υψ. 4-5 εκ. και μέγ. διάμ. 6-7, 5 εκ.) εκτός από τα κύπελλα **35** και **54**, μολονότι προέρχονται και αυτά από παιδικούς εγχυτρισμούς.

¹³⁹ Χαραλαμπίδου 2008 (ό. π. σημ. 135) και Descœudres 1976 (ό.π. σημ. 84). Μοσχονησιώτη 2012 α, 205 σημ. 47.

¹⁴⁰ Σκαρλατίδου 2010, 268- 269 αρ. Κ159 β για ένα ολόβαφο ιωνικό παράδειγμα με χαμηλό σώμα και αρ. Κ217 α για ένα κύπελλο με βαθύ σώμα άγνωστης προέλευσης. Και τα δύο χρονολογούνται στο τελευταίο τέταρτο του 7^{ου} αι. π.Χ.

¹⁴¹ Βοκοτοπούλου 1987, 369 πίν. 207 ε. Σκαρλατίδου 2010, 268 σημ. 178. Μοσχονησιώτη 2012 α, 205 εικ. 6.

¹⁴² Καλτσάς 1998, 231 εικ. 14. Αποδίδονται με επιφύλαξη σε νησιωτικά ή ευβοϊκά εργαστήρια.

¹⁴³ Κουκούλη-Χρυσανθάκη – Μαραγκού 2012, 328 εικ. 13 γ. Ως πιθανότερα κέντρα παραγωγής των κυπέλλων της Οισύμης προβάλλουν η νότια Ιωνία και η Θάσος. Για παρόμοιο κύπελλο από την Θάσο: Ghali-Kahil 1960, 72 αρ. 128 πίν. XXX. Πρόσφατα επιβεβαιώθηκε με αρχαιομετρικές αναλύσεις η τοπική παραγωγή μελαμβαφών κυπέλλων του δεύτερου μισού του 7^{ου} –πρώιμου 6^{ου} αι. π.Χ. στη Θάσο. Με την τελευταία πρέπει να συνδέονται και τα κύπελλα της Οισύμης: Perron 2018.

¹⁴⁴ Βλ. παραπάνω σημ. 117.

¹⁴⁵ Perron 2018.

¹⁴⁶ Συγκεντρωμένη βιβλιογραφία για τη διάδοση του σχήματος στις Κυκλάδες: Καλτσάς 1998, 230 σημ. 694 και Μοσχονησιώτη 2012 α, 204 σημ. 40. Πρόσθεσε ακόμη τα παραδείγματα από την Κέα (παραπάνω σημ. 116) καθώς και ένα κύπελλο από τη Υψηλή Άνδρου που τυπολογικά ανήκει στο δεύτερο μισό του 7^{ου} αι. π.Χ. (παραπάνω σημ. 136). Με αττικά κύπελλα του δεύτερου μισού του 7^{ου} αι. π.Χ. συγκρίνονται και μερικά παραδείγματα από τη Θήρα που στην αρχική δημοσίευση αποδίδονται σε τοπικά εργαστήρια: Thera II, αρ. 223, 224, 365 και σελ. 151 για την καταγωγή. Βλ. ακόμη για την εξάπλωση στις Κυκλάδες Perron 2018, 272 σημ. 43- 45.

¹⁴⁷ Perron 2018, 271-271 σημ. 23- 51 για παραπομπές σχετικά με τη διάδοση του σχήματος στην νότια και κεντρική Ελλάδα, τις Κυκλάδες, το Βόρειο Αιγαίο, την Κρήτη, την Ιωνία και την Κύπρο από την πρωτογεωμετρική μέχρι την αρχαϊκή εποχή.

¹⁴⁸ Βλ. παραπάνω.

¹⁴⁹ Fragkourouliou – Zosi 2017.

¹⁵⁰ Για την σύνδεση με αγγεία από Τροιζήνα βλ. Αλεξανδροπούλου υπό μελέτη.

Οινοχόες- όλπες

Για την χρονολογική κατάταξη των φαληρικών οινοχόων βασιζόμαστε, πλην των συνευρημάτων, κυρίως στη σύγκριση με πρωτοαττικά παραδείγματα του σχήματος και με μελαμβαφείς οινοχόες από χρονολογημένα ταφικά σύνολα των παλαιών ανασκαφών του Φαλήρου και του Κεραμεικού¹⁵¹.

Κύριο μορφολογικό γνώρισμα της οινοχόης είναι το ενιαίο περίγραμμα και ο πολύ χαμηλός λαιμός που απολήγει σε ένα τριφυλλόσχημο στόμιο¹⁵². Η βάση είναι συνήθως επίπεδη και το μελανό σώμα φέρει μια εξηρημένη ζώνη με περιθέουσες μελανές ταινίες.

Το σχήμα εμφανίζεται στην ύστερη γεωμετρική περίοδο με περιθέουσες ταινίες σε όλο το σώμα και με εικονιστικό διάκοσμο στη ζώνη του ώμου που συνήθως αποτελείται από σκύλους που τρέχουν¹⁵³. Σε μικρές διαστάσεις και με τον στερεότυπο διάκοσμο της εξηρημένης ζώνης με μελανές ταινίες μαρτυρείται από τον ύστερο 8^ο αι. π.Χ.¹⁵⁴. Παρόλο που παρόμοια μικρογραφικά αγγεία είναι γνωστά ήδη από τη μέση γεωμετρική εποχή, δεν μπορούν να συνδεθούν με τα υστερογεωμετρικά και υπογεωμετρικά παραδείγματα λόγω της ασυνέχειας που διαπιστώνεται μεταξύ τους¹⁵⁵.

Στην αρχή της σειράς ανήκουν οι οινοχόες **56** και **57** που χαρακτηρίζονται από μια ιδιαίτερα ευρεία βάση, κοινή σε παράλληλα του τέλους του 8^{ου} και αρχών του 7^{ου} αι. π.Χ.¹⁵⁶. Στα πρώιμα παραδείγματα του Φαλήρου τοποθετείται και η **58** που βρέθηκε με έναν πρώιμο πρωτοκορινθιακό κυάθιο¹⁵⁷. Το κοντόχοντρο σώμα τη διαφοροποιεί από τα υπόλοιπα

¹⁵¹ Young 1942, 50 για μια βασική τυπολογία του σχήματος. Για παράλληλα του σχήματος των μελαμβαφών οινοχόων στην πρωτοαττική κεραμική: Young 1942, εικ. 19 αρ. 48, 4. Rocco 2008, πίν. 8, 3 (Εργαστήριο του Würzburg).

¹⁵² Το τριφυλλόσχημο στόμιο συνιστά εδώ την ειδοποιό διαφορά για την διάκριση μεταξύ οινοχόων και ολπών αντίθετα από την Brann, Athenian Agora VIII, 40-41 αρ. 83- 86 που ονομάζει όλπες αγγεία αυτού του τύπου με τριφυλλόσχημο στόμιο.

¹⁵³ Athenian Agora VIII, αρ. 82-84 πίν. 5 και 7. Για ένα εισηγμένο παράδειγμα στη νότια Ιταλία που αποδίδεται στο εργαστήριο του ζωγράφου των Αθηνών 897: Σταμπολίδης 2003, 330 αρ. 385 (E. Grillo). Στο τελευταίο τέταρτο του 8^{ου} αι. π.Χ. χρονολογεί η Brann (Athenian Agora VIII, 37 αρ. 57 πίν. 4) μια μικρογραφική οινοχόη με περιθέουσες ταινίες σε όλο το σώμα. Ωστόσο ο ταινιωτός διάκοσμος εμφανίζεται και σε οινοχόες του πρώιμου 7^{ου} αι. π.Χ.: Rocco 2008, 93 αρ. MI 4 πίν. 13, 2 σημ. 616. Για ένα υστερογεωμετρικό παράδειγμα από τον Θορικό με ζικζακωτό διάκοσμο: Bingen 1969, 88 εικ. 67- 68.

¹⁵⁴ Athenian Agora VIII, 37.

¹⁵⁵ Athenian Agora XXXVI, 737 εικ. 6. 13 αρ. T20-4 σημ. 277. Για πρώιμα γεωμετρικά παραδείγματα κάνει λόγο ο Young 1942, 50 σημ. 33.

¹⁵⁶ Young 1942, 25 αρ. 47, 1 εικ. 1. Athenian Agora VIII, αρ. 58 πίν. 4.

¹⁵⁷ Βλ. Αλεξανδροπούλου υπό μελέτη.

φαληρικά αγγεία του τύπου και το έντονα καμπύλο περίγραμμά του υποστηρίζει την πρόιμη χρονολόγηση¹⁵⁸. Η **59** βρέθηκε με ένα πρώιμο πρωτοκορινθιακό αρύβαλλο¹⁵⁹ και δεν μπορεί να χρονολογηθεί μετά το 680-675 π.Χ. Στο πρώτο τέταρτο του 7^{ου} αι. π.Χ. χρονολογούνται και οι **60**, **61**¹⁶⁰, **65**, **66** και **68** που, όπως και η **59**, χαρακτηρίζονται από την ευρεία βάση και το γεμάτο σώμα με το χαμηλό κέντρο βάρους, αλλά ο στενός λαιμός προοικονομεί την εξέλιξη στο δεύτερο τέταρτο του 7^{ου} αι. π.Χ. που αντιπροσωπεύεται με τα επόμενα αγγεία. Από αυτά οι οινοχόες **62**, **63** και **64** ανήκουν βάσει συνευρημάτων¹⁶¹ στην περίοδο 680-665 π.Χ.¹⁶².

Στα αγγεία του δευτέρου τετάρτου του 7^{ου} αι. π.Χ. είναι έκδηλη η τάση για περισσότερο ραδινές αναλογίες, το σώμα αποκτά συνήθως ένα αμφικωνικό περίγραμμα και η διάμετρος της βάσης μειώνεται¹⁶³ (**67**, **69**). Πριν από τα μέσα του 7^{ου} αι. π.Χ. χρονολογούνται και οι οινοχόες **70**¹⁶⁴, και **71** που αντί της φαρδιάς εξηρημένης ζώνης εμφανίζουν μια στενή εδαφόχρωμη ταινία¹⁶⁵. Ωστόσο οι αναλογίες της **71** και η ευρεία βάση επιτρέπουν την σύγκριση με οινοχόες του πρώτου τετάρτου του 7^{ου} αι. π.Χ. αλλά και με την οινοχόη 75 από ταφικό σύνολο του τρίτου τετάρτου του 7^{ου} αι. π.Χ.

Η λεπτή εδαφόχρωμη ταινία και οι ακόμη πιο ραδινές αναλογίες με το στενό λαιμό και το σχεδόν αχλαδόσχημο σώμα χαρακτηρίζουν τα ύστερα παραδείγματα του σχήματος¹⁶⁶ που τοποθετούνται στο τρίτο τέταρτο του 7^{ου} αι. π.Χ. (**72**, **73** και **74**). Σε ένα ταφικό σύνολο του 650-625 π.Χ.¹⁶⁷ ανήκει η **75** που ωστόσο μορφολογικά συγκρίνεται με παραδείγματα του πρώτου μισού του 7^{ου} αι. π.Χ. καταδεικνύοντας, όπως και η **71**, με την οποία έχει κοινή την ευρεία βάση, την επισφαλή χρονολόγηση απλών σχημάτων, όπως η πρόιμη μελαμβαφής οινοχόη.

¹⁵⁸ Για ένα μεταγενέστερο παράδειγμα του δευτέρου τετάρτου του 7^{ου} αι. π.Χ. με τις ίδιες αναλογίες αλλά με αμφικωνικό σώμα: Athenian Agora VIII, αρ. 60 πίν. 4.

¹⁵⁹ Βλ. Αλεξανδροπούλου υπό μελέτη.

¹⁶⁰ Πρβλ. Doronzio 2018, 122 εικ. 106 και 235 εικ. 10- 11.

¹⁶¹ Βλ. Αλεξανδροπούλου υπό μελέτη.

¹⁶² Πρβλ. μια πρωτοαττική οινοχόη μεγάλων διαστάσεων από την Αθηναϊκή Αγορά: Athenian Agora VIII, αρ. 492 πίν. 30. Για ένα ανάλογο μικρογραφικό υπογεωμετρικό παράδειγμα από τις παλιές ανασκαφές του Φαλήρου: Young 1942, αρ. 19, 3 εικ. 4 από τάφο που η Rocco 2008, 223 χρονολογεί στο 700-675 π.Χ.

¹⁶³ Πρβλ. μια μικρογραφική πρωτοαττική οινοχόη από το Φάληρο (Young 1942, 36 αρ. 48, 4 εικ 19) από τάφο που η Rocco (Rocco 2008, 225) χρονολογεί στο διάστημα 685-665 π.Χ. Βλ. ακόμη Athenian Agora VIII, αρ. 59-60 πίν. 4. Doronzio 2018, 63 εικ. 9. Ωστόσο μια παρόμοια οινοχόη από το Χαλάνδρι χρονολογείται γύρω στο 700 π.Χ. καταδεικνύοντας τις δυσκολίες της χρονολογικής εξέλιξης: Παωλογιώρη 2012, 195 εικ. 72.

¹⁶⁴ Πρβλ. Bingen 1990, 101 εικ. 140- 142.

¹⁶⁵ Πρβλ. Athenian Agora VIII, αρ. 61 πίν. 4.

¹⁶⁶ Young 1942, αρ. 71, 3 εικ. 22. Athenian Agora VIII, αρ. 62 πίν. 4.

¹⁶⁷ Βλ. Αλεξανδροπούλου υπό μελέτη. Στο ίδιο ταφικό σύνολο ανήκει και το κύπελλο αρ. 52.

Σύμφωνα με την Brann, η μελαμβαφής όλπη εμφανίζεται στην αττική κεραμική υπό την επίδραση ανατολικοϊωνικών προτύπων¹⁶⁸. Αν και το σχήμα παραδίδεται ήδη στην αττική κεραμική των μεσογεωμετρικών χρόνων, όπως ισχυρίζεται ο Papadopoulos¹⁶⁹, δεν διαπιστώνεται συνέχεια με τα παραδείγματα μετά τα μέσα του 7^{ου} αι. π.Χ. όταν αρχίζει να διαδίδεται εκτοπίζοντας την υπογεωμετρική οινόχνη. Κύριο γνώρισμά του είναι το σιγμοειδές ενιαίο περίγραμμα του σώματος και το δισκόμορφο πόδι. Η στενή εδαφόχρωμη ζώνη των σύγχρονων οινόχων υιοθετείται και από τις όλπες, ιδίως στα πρώιμα παραδείγματα, για να αντικατασταθεί από τον ύστερο 7^ο αι. π.Χ. και εφεξής¹⁷⁰, όταν πια η όλπη αναδεικνύεται σε ένα διαδεδομένο σχήμα της αττικής μελαμβαφούς κεραμικής¹⁷¹, με τις ιώδεις ταινίες.

Στο Φάληρο, το πρωιμότερο παράδειγμα όλπης, χωρίς δισκόμορφη βάση, είναι η **76** που με βάση τις αναλογίες τοποθετείται στο δεύτερο τέταρτο του 7^{ου} αι. π.Χ.¹⁷². Η **77** που φέρει πλέον ξεχωριστή δισκόμορφη βάση του 625 π.Χ.¹⁷³ πιστοποιεί την εξελικτική τάση για ραδιότητα, όπως και με το αντίστοιχο σχήμα της οινόχνης.

Σύγχρονη της **77** είναι και η **78** που εμφανίζει μια πολύ χαμηλή δισκόμορφη βάση¹⁷⁴ και μια άτεχνη εδαφόχρωμη ζώνη¹⁷⁵. Τα υπόλοιπα παραδείγματα του σχήματος από το Φάληρο καλύπτουν τον ύστερο 7^ο και τον πρώιμο 6^ο αι. π.Χ. (**79**, **80**, **81**, **82**, **83**, **84**, **85**, **86**, **87** και **88**)¹⁷⁶. Στο ίδιο εξελικτικό στάδιο εντάσσεται και η όλπη **89** που αντί της δισκόμορφης βάσης εμφανίζει απλώς μια μείωση των τοιχωμάτων του σώματος πάνω από την επίπεδη βάση. Κοινό στοιχείο στις όλπες **87** και **88** είναι η όδευση της υπερυψωμένης καρδιόσχημης λαβής¹⁷⁷. Την εξέλιξη του σχήματος στο δεύτερο τέταρτο του 6^{ου} αι. π.Χ. καταδεικνύει η όλπη **90** με την πεπλατυσμένη κωνική βάση και την καρδιόσχημη λαβή¹⁷⁸. Την ίδια εποχή χρονολογείται το

¹⁶⁸ Athenian Agora VIII, 88 στον αρ. 63.

¹⁶⁹ Papadopoulos 2003, 153.

¹⁷⁰ Η εδαφόχρωμη ζώνη δεν αποτελεί αυστηρό κριτήριο πρωιμότητας, αφού εμφανίζεται και σε αγγεία του ύστερου 7^{ου} αι. π.Χ.: Young 1942, αρ. 18A, 3 εικ. 27.

¹⁷¹ Athenian Agora VIII, 38 στον αρ. 64.

¹⁷² Για ένα πιο πρώιμο παράδειγμα όλπης από τον Κεραμεικό: Παρλαμά – Σταμπολίδης 2000, 277 αρ. 250. Η 76 βρέθηκε ωστόσο στο ίδιο ταφικό σύνολο με τα κύπελλα 6 και 20 για τα οποία προτείνεται εδώ μια χρονολόγηση στο πρώτο τέταρτο του 7^{ου} αι. π.Χ.

¹⁷³ Βρέθηκε με το κύπελλο αρ. 35.

¹⁷⁴ Βρέθηκε με τα κύπελλα 47-48 που χρονολογούνται γύρω στο 625 π.Χ. Για την οινόχνη πρβλ. Papadopoulos 2003, 153 αρ. 127 εικ. 2. 86. Vierneisel 1964, 442 εικ. 28 μαζί με κύπελλο.

¹⁷⁵ Για την ζώνη βλ. παραπάνω σημ. 170

¹⁷⁶ Πρβλ. Young 1942, 42 αρ. 18 A, 3 εικ. 28. Athenian Agora VIII, αρ. 64 πίν. 4.

¹⁷⁷ Πρβλ. Young 1942, 45 αρ. 59, 1 εικ. 30. Athenian Agora XII, αρ. 236- 238 πίν. 12 με τριφυλλόσχημο στόμιο που ονομάζονται όλπες. Βλ. ακόμη Αραπογιάννη 1985, 218 πίν. 93 β από την Οινόη Μαραθώνος.

¹⁷⁸ Πρβλ. Athenian Agora XII, αρ. 250- 252 πίν. 12. Αραπογιάννη 1985, 215 πίν. 90 β.

επόμενο και τελευταίο αγγείο αυτού του σχήματος από το Φάληρο (**91**) που ανήκει ωστόσο σε μια παραλλαγή, της οποίας η λαβή δεν υψώνεται πάνω από το στόμιο¹⁷⁹.

Διαπιστώνεται ότι η μελαμβαφής όλη υποεκπροσωπείται τον έκτο αιώνα στο Φάληρο με εξαίρεση ίσως την αρχή του. Ελάχιστα είναι και τα μελανόμορφα παραδείγματα του τύπου με τυποποιημένο διάκοσμο από σειρά υδρόβιων πτηνών¹⁸⁰.

Σκύφοι

Ο σκύφος κατατάσσεται μεν στην τρίτη και τελευταία θέση ανάμεσα στα πρώιμα μελαμβαφή αγγεία του Φαλήρου, εμφανίζει ωστόσο ικανό αριθμό παραδειγμάτων (28) που αναιρούν την παλαιότερη άποψη περί σποραδικής παρουσίας¹⁸¹.

Το σχήμα έλκει τη καταγωγή του από τον υστερογεωμετρικό σκύφο και τα πρώτα παραδείγματα με ολόβαφο μελανό σώμα εμφανίζονται στον ύστερο 8^ο αι. π.Χ.¹⁸². Στην αρχή της φαληρικής σειράς τοποθετείται ο **92** που εμφανίζει ευρείες αναλογίες, σχετικά χαμηλό σφαιρικό σώμα και χείλος που κάμπτεται απαλά προς τα έξω. Το περίγραμμά του βρίσκει το πλησιέστερο παράλληλο σε ένα αγγείο από τον Κεραμεικό¹⁸³ που χρονολογείται στο τέλος του 8^{ου} αι. π.Χ.¹⁸⁴ Επομένως, το φαληρικό αγγείο μπορεί να χρονολογηθεί γύρω στο 700 π. Χ. μιας και βρέθηκε μαζί με την μελαμβαφή οinoχόη **68** για την οποία προτείνεται μια χρονολόγηση στο πρώτο τέταρτο του 7^{ου} αι. π.Χ. Η απουσία της εδαφόχρωμης ζώνης υποστηρίζει αυτή την πρώιμη χρονολόγηση¹⁸⁵.

Με την είσοδο στον 7^ο αι. π.Χ. το σώμα γίνεται πιο ωοειδές και το χείλος διαπλατύνεται είτε σε ενιαίο περίγραμμα με το σώμα (**93, 94** και **95**)¹⁸⁶ είτε σε ήπια άρθρωση με αυτό, όπως στους σκύφους **96, 97, 98**. Είναι αξιοσημείωτο ωστόσο ότι το πλατύ λοξό χείλος εμφανίζεται ήδη σε υστερογεωμετρικούς σκύφους¹⁸⁷ και δεν θα πρέπει από μόνο του να αποτελεί κριτήριο

¹⁷⁹ Πρβλ. Athenian Agora XII, αρ. 253 πίν. 12. Βρέθηκε με κορινθιακά αγγεία που υποστηρίζουν την προτεινόμενη χρονολόγηση.

¹⁸⁰ Για την ομάδα των κύκνων βλ. παρακάτω σελ. 46.

¹⁸¹ Young 1942, 47. Seiler 1985, 58. Ο αριθμός αυτός αναμένεται να αυξηθεί, όταν ολοκληρωθεί η συντήρηση των ευρημάτων.

¹⁸² Athenian Agora VIII, 48. GGP 87 σημ. 2. Seiler 1985, 58 εικ. 14 e. f για δύο υστερογεωμετρικά παραδείγματα από τον Κεραμεικό και αρ. 56 πίν. 10 για ένα υστερογεωμετρικό παράδειγμα από το Τουρκοβούνι.

¹⁸³ Kerameikos V 1 αρ. ευρ. 1322 πίν. 100. Για σχέδιο βλ. Seiler 1985, 58 εικ. 14 e.

¹⁸⁴ Seiler 1985, 58.

¹⁸⁵ Young 1938, 414. Εκεί διαπιστώνεται ότι η εδαφόχρωμη ζώνη δεν εμφανίζεται στα πρώιμα παραδείγματα.

¹⁸⁶ Πρβλ. ειδικά για το 95: Young 1942, 30 αρ. 10, 3 εικ. 9. Βρέθηκε ωστόσο με το κύπελλο 16, για το οποίο προτείνεται μια χρονολόγηση στο δεύτερο τέταρτο του 7^{ου} αι. π.Χ.

¹⁸⁷ Kerameikos V 1 αρ. ευρ. 4385 πίν. 100. Seiler 1985, αρ. 56 Beil. 3.

χρονολόγησης για μετά το 700 π.Χ. Μέσα στο πρώτο μισό του 7^{ου} αι. π.Χ. το σχήμα αποκτά ραδινότερες αναλογίες, κερδίζει σε ύψος, η διάμετρος της βάσης μειώνεται και το χείλος γίνεται ακόμη πιο πλατύ¹⁸⁸. Χαρακτηριστικό παράδειγμα της μορφολογικής αυτής εξέλιξης είναι ο σκύφος **99**. Γύρω στα μέσα του 7^{ου} αι. π.Χ. ή και αργότερα χρονολογείται ο **100** με ακόμη πιο έντονη τμήση στη ρίζα του χείλους από τον **99**¹⁸⁹. Πανομοιότυπη είναι και η μορφολογική εξέλιξη στα κύπελλα, αποτέλεσμα πιθανότατα μιας μαζικής παραγωγής με συνακόλουθη απλοποίηση των σχημάτων¹⁹⁰. Υπάρχουν όμως και αποκλίσεις από την εξέλιξη αυτή που δυσχεραίνουν τη χρονολόγηση, όπως στην περίπτωση του σκύφου **101** που βρέθηκε με ένα κύπελλο του 675 π.Χ. Αν και επιδεικνύει ραδινές αναλογίες και στενή βάση, το χείλος δεν είναι ανεπτυγμένο και συγκρίνεται περισσότερο με υστερογεωμετρικά ή με παραδείγματα από τα μέσα του 7^{ου} αι. π.Χ. και μετά¹⁹¹ που παρουσιάζονται στη συνέχεια. Για ανάλογα αγγεία υιοθετείται συνήθως μια γενική χρονολόγηση στο πρώτο μισό του 7^{ου} αι. π.Χ.¹⁹².

Γύρω στα μέσα του 7^{ου} αι. π.Χ. εμφανίζεται ένας νέος τύπος σκύφου που κυριαρχεί σε όλο το δεύτερο μισό του 7^{ου} αι. π.Χ. και που διακρίνεται για το πιο ευρύ και αβαθές σώμα, και για μια ποικιλία παραλλαγών όσον αφορά τη διαμόρφωση του χείλους¹⁹³. Το τελευταίο, αντί για το ανεπτυγμένο και πλατύ χείλος του πρώτου μισού του 7^{ου} αι. π.Χ., είτε στρέφεται απαλά προς τα έξω χωρίς να διακρίνεται από το σώμα (Seiler Ομάδα 1) είτε προεξέχει απαλά από αυτό με διατομές που ποικίλλουν ανάμεσα σε γωνιώδεις, αποστρογγυλευμένες και ελλειψοειδείς (Seiler Ομάδα 2). Τέλος, από το τελευταίο τέταρτο του 7^{ου} αι. π.Χ. εμφανίζονται σκύφοι με κάθετο χείλος που δεν ξεχωρίζει από το σώμα (Seiler Ομάδα 3). Οι δύο τελευταίες ομάδες σκύφων έχουν μεγάλη διάρκεια ζωής στην αττική κεραμική που φτάνει μέχρι τον 5^ο αι. π.Χ.¹⁹⁴

Στη βιβλιογραφία¹⁹⁵ είναι διαδεδομένη η άποψη ότι η εξέλιξη του αττικού σκύφου του 7^{ου} αι. π.Χ. ακολούθησε μια γραμμική πορεία ανάλογη με αυτήν της κορινθιακής κοτύλης που

¹⁸⁸ Για την εξελικτική τυπολογία του σχήματος: Young 1942, 47- 48. Athenian Agora VIII, 48.

¹⁸⁹ Πρβλ. έναν σκύφο από τον Θορικό (Servais 1968, 54 εικ. 32) με τις ίδιες αναλογίες που χρονολογείται στο διάστημα 650-625 π.Χ. λόγω του κορινθιακού αρυβάλλου που βρέθηκε μαζί.

¹⁹⁰ Seiler 1985, 58 σημ. 38.

¹⁹¹ Τόσο για τα υστερογεωμετρικά όσο και για τα παραδείγματα του δεύτερου μισού του 7^{ου} βλ. τα σχέδια στο Seiler 1985, 56 εικ. 14.

¹⁹² CVA Graz Universität (1), πίν. 17, 4-6. Athenian Agora VIII αρ. 139 πίν. 8. Schlörb-Vierneisel 1966, 13 αρ. 4 πίν. 17, 5. Ο Seiler 1985, 59 σημ. 41 θεωρεί τον σκύφο αρ. 139 στο Athenian Agora VIII, προδρομική μορφή μιας ομάδας σκύφων του δεύτερου μισού του 7^{ου} αι. π.Χ.

¹⁹³ Ο Seiler 1985, 59- 60 διακρίνει τρεις ομάδες με βάση τη διαμόρφωση του χείλους. Την δεύτερη ομάδα μάλιστα την κατηγοριοποιεί σε τρεις παραλλαγές.

¹⁹⁴ Βλ. παρακάτω.

¹⁹⁵ Young 1942, 47- 48. Athenian Agora VIII, 48.

από τα μέσα του 7^{ου} αι. και εξής επιστρέφει σε παλαιότερες ευρείες αναλογίες¹⁹⁶. Εδώ ωστόσο υιοθετείται η κατηγοριοποίηση του Seiler¹⁹⁷ σε δύο ξεχωριστούς τύπους, μιας και ανάμεσα στο πλήθος των παραλλαγών του δεύτερου μισού του 7^{ου} αι. π.Χ. επιβιώνει και ο πρωιμότερος τύπος με το χαρακτηριστικό πλατύ χείλος, όπως ο **100** και ο **102** που συνδυάζει το ανεπτυγμένο χείλος με το χαρακτηριστικό αβαθές σώμα της εποχής και χρονολογείται βάσει του κυπέλλου **34** στους χρόνους γύρω στο 625 π.Χ.

Στο Φάληρο οι σκύφοι του δεύτερου μισού του 7^{ου} αι. π.Χ. είναι διπλάσιοι σε αριθμό από αυτούς του πρώτου μισού. Η πλειονότητα, με εξαίρεση τον σκύφο **105**¹⁹⁸, ανήκει στη ομάδα 2 του Seiler (**103-104, 106-113**).

Ανάλογα παραδείγματα προέρχονται από την Αθηναϊκή Αγορά¹⁹⁹ στα οποία περιλαμβάνονται και αυτά ενός εργαστηριακού αποθέτη της ίδιας εποχής²⁰⁰ και χρονολογούνται στο τρίτο τέταρτο του 7^{ου} αι. π.Χ.

Σημειώνεται ότι κατασκευαστικά οι σκύφοι του Φαλήρου δεν διαφέρουν από αυτούς της Αγοράς, συμπεριλαμβανομένου και του αμελούς γανώματος. Έχουν ωστόσο μικρότερες διαστάσεις²⁰¹ και μάλιστα ο **107** με την άτεχνη κατασκευή²⁰² είναι ο μικρότερος όλων.

Ο σκύφος **114** με το ξεχωριστό επίπεδο χείλος της ομάδας 2 χρονολογείται βάσει του κορινθιακού αλαβάστρου²⁰³ αργότερα, γύρω στο 600 π.Χ. Στον ύστερο 7^ο – πρώιμο 6^ο αι. π.Χ. χρονολογείται και ο παρόμοιος σκύφος **115**, τόσο λόγω συννευρημάτων²⁰⁴, όσο και λόγω της καλύτερης ποιότητας γανώματος²⁰⁵. Στο τελευταία εικοσαετία του 7^{ου} αι. π.Χ. τοποθετείται και ο **116**. Αν και η συνέχεια του τύπου σε όλη τη διάρκεια του 6^{ου} και μέχρι τον 5^ο αι. π.Χ. είναι βέβαιη, στο Φάληρο μετά τον πρώιμο 6^ο απουσιάζει και μόνο στον ύστερο 6^ο αι. π.Χ. εμφανίζονται κάποια παραδείγματα²⁰⁶.

¹⁹⁶ βλ. σχετικά στο Αλεξανδροπούλου υπό μελέτη.

¹⁹⁷ Seiler 1985, 58.

¹⁹⁸ Ανήκει στη ομάδα 1, επίσης του τρίτου τετάρτου του 7^{ου} αι. π.Χ.

¹⁹⁹ Για τους σκύφους 103, 104, 106, 110, 112 και 113 πρβλ. Brann 1961, πίν. 77 F 33, F 34. Για τους σκύφους 106, 108, 109 και 111 πρβλ. Brann 1961, πίν. 77 H 31 και σχέδιο στο Seiler 1985, 56 εικ. 14 κ. Επιπλέον Bingen 1984, 115 εικ. 64 b αρ. 48. Πρβλ. ακόμη έναν ευβοϊκό σκύφο από τον Ωρωπό: Χαραλαμπίδου 2008, 69-70 αρ. 160 πίν. 42. 94. 122 α

²⁰⁰ Papadopoulos 2003, 160- 164.

²⁰¹ Ανάλογη διαπίστωση κάνει και ο Seiler 1985 για το υλικό από το Τουρκοβούνι.

²⁰² Για την ερμηνεία άτεχνων μικρογραφικών αγγείων ως κατασκευές παιδιών βλ. στο κεφάλαιο: Ερμηνεία κτερισμάτων.

²⁰³ Βλ. Αλεξανδροπούλου υπό μελέτη.

²⁰⁴ Βλ. Αλεξανδροπούλου υπό μελέτη.

²⁰⁵ Για τη σημασία του γανώματος σχετικά με τη χρονολόγηση βλ. Seiler 1985.

²⁰⁶ Βλ. τους σκύφους 10 και 11 στο κεφάλαιο των υστεροαρχαϊκών αγγείων.

Το σχεδόν ή εξ' ολοκλήρου κάθετο χείλος είναι το χαρακτηριστικό γνώριμα των **117**, **118** και **119** του Φάληρου από το τελευταίο τέταρτο του 7^{ου} αι. π.Χ. (Seiler Ομάδα 3) με τους οποίους ολοκληρώνεται η παρουσίαση του σχήματος²⁰⁷. Μάλιστα ο **118** μαζί με τον **115** ανήκει λόγω συνευρημάτων²⁰⁸ στα τελευταία αγγεία της σειράς των πρώιμων μελαμβαφών σκύφων από τον ύστερο 7^ο- αρχές 6^{ου} αι. π.Χ.

Διαπιστώνεται ότι το σχήμα εμφανίζεται στο Φάληρο γύρω στο 700 π.Χ. αλλά τα παραδείγματα πυκνώνουν μετά τα μέσα του 7^{ου} αι. π.Χ. Με εξαίρεση τον **113**²⁰⁹ όλοι οι σκύφοι κατασκευάζονται από τον συνήθη αττικό πηλό²¹⁰ και φέρουν ένα ανομοιόμορφο από καστανομέλανο έως ερυθρωπό γάνωμα με ανομοιογενή επικάλυψη των τοιχωμάτων των αγγείων μέσω πινέλου. Από τον ύστερο 7^ο αι. διαπιστώνεται στο Φάληρο, όπως γενικότερα στην Αττική, η εφαρμογή ενός καλύτερου ποιοτικά και πιο πυκνού γανώματος.

Οι σκύφοι αυτού του σχήματος έχουν σημαντική παρουσία στην Αττική που δεν περιορίζεται στα ταφικά σύνολα αλλά βεβαιώνεται τόσο σε οικιστικά όσο και σε λατρευτικά περιβάλλοντα²¹¹. Εκτός Αττικής, σκύφοι με παρόμοια μορφολογικά και διακοσμητικά χαρακτηριστικά έχουν βρεθεί στην Ερέτρια και θεωρείται ότι βασίζονται σε αττικά πρότυπα²¹².

Συμπεράσματα

Σε σύνολο 119 πρώιμων μελαμβαφών αγγείων από το Φάληρο, την πρώτη θέση κατέχουν με διαφορά τα κύπελλα, ακολουθούμενα από τις οινοχόες/όλπες και τους σκύφους.

Εικ. 2.

²⁰⁷ Σύγχρονος με τα φαληρικά αγγεία είναι ένας σκύφος από τη Βάρη: Καλλιπολίτης 1963, 127 πίν. 57 β.

²⁰⁸ Βλ. Αλεξανδροπούλου υπό μελέτη.

²⁰⁹ Ο πηλός του δεν περιέχει μίκα. Για τη σύγκριση με παραδείγματα από την Τροιζηνία βλ. Αλεξανδροπούλου υπό μελέτη.

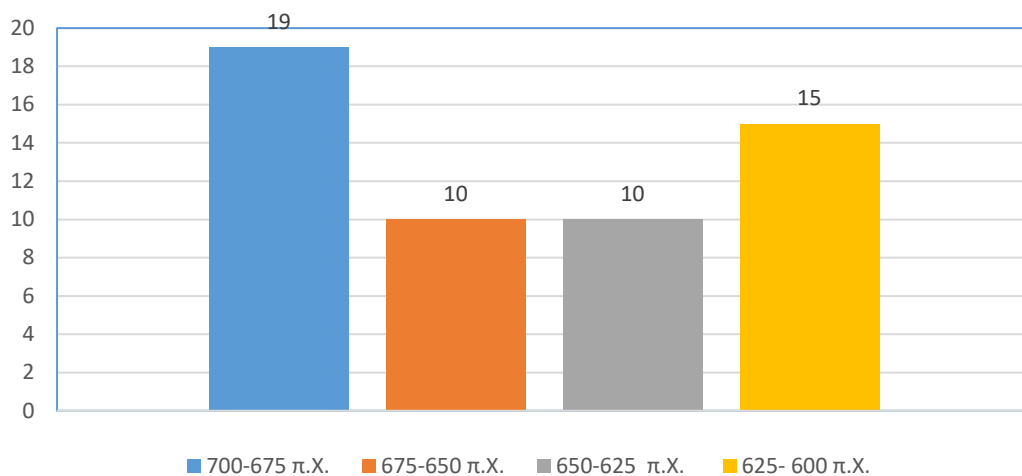
²¹⁰ Γενικά για τον πηλό των αττικών αγγείων στο Φάληρο: Αλεξανδροπούλου υπό μελέτη.

²¹¹ Συγκεντρωμένη βιβλιογραφία για τη διάδοση του σχήματος στην Αττική: Χαραλαμπίδου 2008, 69 σημ. 250.

²¹² Χαραλαμπίδου 2008, 70.

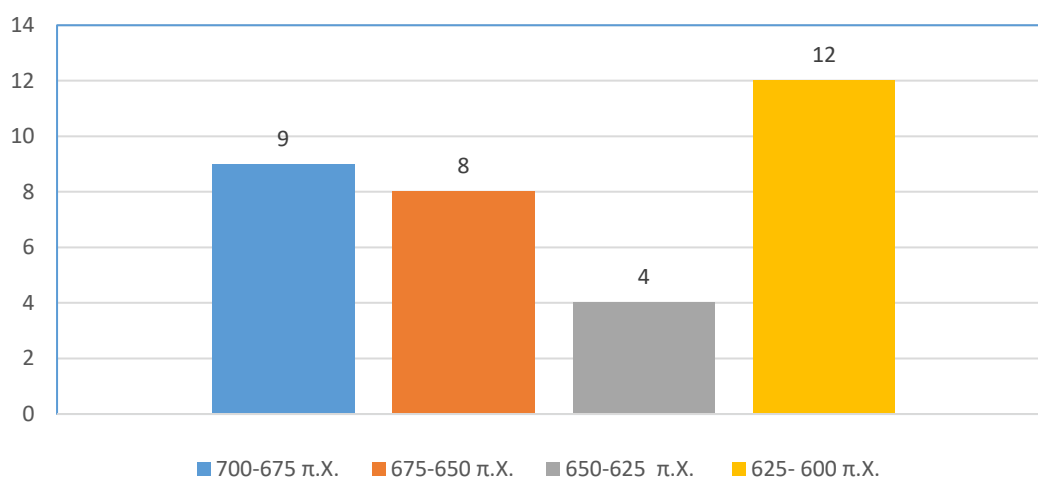
Η παρουσία και των τριών σχημάτων είναι αδιάλειπτη σε όλη τη διάρκεια του 7^{ου} αι. π.Χ. και μέχρι τον πρώιμο 6^ο αι. π.Χ. (εικ. 3-5). Έκτοτε το σχήμα της οινοχόης εξελίσσεται, τα κύπελλα είναι σπάνια, ενώ σκύφοι εμφανίζονται μεμονωμένα στον ύστερο 6^ο αι. π.Χ., παρόλο που πρόκειται για ένα σχήμα με συνεχή αντιπροσώπευση στην αττική κεραμική σε όλη τη διάρκεια του 7^{ου} και 6^{ου} μέχρι τον 5^ο αι. π.Χ.

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΗ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΩΝ ΠΡΩΙΜΩΝ ΜΕΛΑΜΒΑΦΩΝ ΚΥΠΕΛΛΩΝ

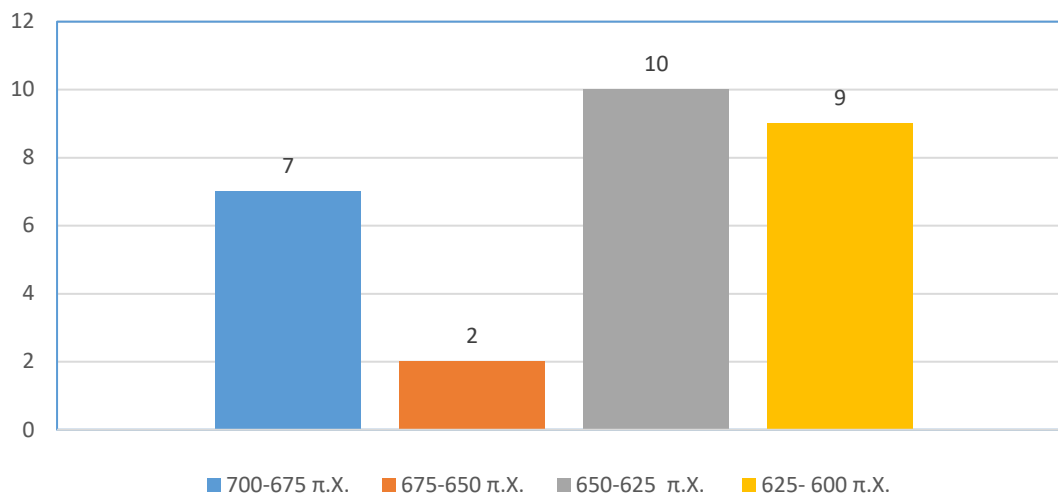
Εικ. 3. (Δεν έχει συμπεριληφθεί στο γράφημα το κύπελλο αρ. 55 του πρώιμου 6^{ου} αι. π.Χ.)

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΗ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΩΝ ΠΡΩΙΜΩΝ ΜΕΛΑΜΒΑΦΩΝ ΟΙΝΟΧΟΩΝ/ΟΛΠΩΝ

Εικ. 4. (Δεν έχουν συμπεριληφθεί οι οινοχόες αρ. 90 και 91 του 6^{ου} αι. π.Χ.)

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΗ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΩΝ ΠΡΩΙΜΩΝ ΜΕΛΑΜΒΑΦΩΝ ΣΚΥΦΩΝ

Εικ. 5.

Τόσο η μορφή όσο και ο διάκοσμος και των τριών σχημάτων έχουν τις καταβολές τους στην υστερογεωμετρική παράδοση, εξ' ου και ο κυρίαρχος στη βιβλιογραφία χαρακτηρισμός υπογεωμετρικά αγγεία.

Πλην ελαχίστων εξαιρέσεων, όλα είναι κατασκευασμένα από τον συνηθή αττικό πηλό και δεν διακρίνονται διαφορετικές ομάδες πηλού ανάμεσα στα αγγεία του πρώτου και του δεύτερου μισού του 7^{ου} αι. π.Χ., όπως συμβαίνει στο Τουρκοβούνι²¹³.

Ανήκουν στην κατηγορία των μικρογραφικών αγγείων, εκτός από δύο εξαιρέσεις²¹⁴, και συνοδεύουν παιδικές ταφές. Εξαιρείται η μικρογραφική οινόχνη **56** που ανήκει σε λακκοειδή ταφή ενήλικα σε πρηνηδόν στάση. Εκτός Φαλήρου, ο συνδυασμός οινόχνης- κύπελλου και σκύφου συνοδεύει και ταφές γυναικών, όπου όμως τα αγγεία εμφανίζονται σε κανονικές διαστάσεις²¹⁵.

Είναι αξιοσημείωτο ότι ευβοϊκά εργαστήρια αντιγράφουν διάφορες παραλλαγές του αττικού κυπέλλου - και τον σκύφο με αναπτυγμένο χείλος-, συνιστώντας μια σημαντική

²¹³ Seiler 1985, 51.

²¹⁴ Αρ. 35 και 54.

²¹⁵ Young 1951, 85- 86 εικ. 5.

ψηφίδα στο μωσαϊκό της ευρείας γεωγραφικής διάδοσης ενός συνηθισμένου για τον 7^ο αι. π.Χ. τύπο αγγείου στη λεκάνη της Μεσογείου.

ΤΑ ΥΣΤΕΡΟΑΡΧΑΪΚΑ ΚΑΙ ΠΡΩΙΜΑ ΚΛΑΣΙΚΑ ΑΓΓΕΙΑ (530-450 π.Χ.)

Στο κεφάλαιο αυτό παρουσιάζεται η κεραμική των υστεροαρχαϊκών και πρώιμων κλασικών χρόνων του νεκροταφείου ανά κατηγορία και με χρονολογική σειρά, με έμφαση στην τυπολογία. Η συμβολή της κεραμικής στα ταφικά έθιμα του νεκροταφείου και η αποτίμηση των αγγείων σε συνάρτηση με τα ανθρωπολογικά δεδομένα των ταφών αποτελεί αντικείμενο ξεχωριστού κεφαλαίου της παρούσας μελέτης.

Υστεροαρχαϊκά και πρώιμα κλασικά μελαμβαφή αττικά αγγεία

Σκύφοι, κύλικες-σκύφοι, μόνωτα σκυφίδια

Με εφτά παραδείγματα, τα περισσότερα μικρογραφικά²¹⁶, αντιπροσωπεύεται ο σκύφος κορινθιακού τύπου²¹⁷. Παρόλο που σε γενικές γραμμές ακολουθούν την τυπολογική εξέλιξη των μεγαλύτερων αντίστοιχων αγγείων, μια ακριβής χρονολόγηση δεν είναι εύκολη.

Οι σκύφοι **1** έως **4** μοιράζονται κοινά μορφολογικά γνωρίσματα, όπως η ευρεία βάση και το φαρδύ σώμα που δεν στενεύει ιδιαίτερα στο κάτω μέρος²¹⁸. Το χρονολογικό τους πλαίσιο στις δύο τελευταίες δεκαετίες του 6^{ου} αι. π.Χ. παρέχεται από τη μελανόμορφη λήκυθο **48** που βρέθηκε μαζί με τον σκύφο **4**.

Οι σκύφοι **5** και **6** του πρώτου τετάρτου του 5^{ου} αι. π.Χ. χαρακτηρίζονται από ένα ενιαίο καμπύλο περίγραμμα του σώματος που στενεύει προς την κωνική βάση²¹⁹.

Οι αττικοί σκύφοι μπορεί να είναι εξ' ολοκλήρου μελαμβαφείς (**6**) από τα μέσα του 6^{ου} αι. π.Χ. και εξής²²⁰, αλλά συνήθως η ζώνη του σώματος πάνω από τη βάση καθώς και η ίδια η βάση είναι εξηρημένες και φέρουν επίθετες ταινίες από ιώδες, καθώς και μια ιώδη λεπτή ταινία κάτω από τις λαβές²²¹. Το υστερότερο παράδειγμα σκύφου κορινθιακού τύπου από το Φάληρο ανήκει στο δεύτερο τέταρτο του 5^{ου} αι. π.Χ. (**7**). Σε αυτό τα τοιχώματα μειώνονται έντονα

²¹⁶ Για τα μικρογραφικά αγγεία του Φαλήρου και την ερμηνεία τους βλ. κεφ. Ερμηνεία κτερισμάτων. Κανονικών διαστάσεων είναι οι 3 και 6 από λακκοειδείς ταφές ενήλικα και μικρού παιδιού αντίστοιχα.

²¹⁷ Γενικά για τον τύπο Athenian Agora XII, 81-83.

²¹⁸ Πρβλ. Athenian Agora XII, αρ. 335 που ωστόσο εντάσσεται στους αττικούς σκύφους τύπου Α.

²¹⁹ Πρβλ. Kerameikos IX, αρ. 31, 7- 8 πίν. 47. Kerameikos VII 2, αρ. 520, 10 πίν. 92. Σαριπανίδη 2012, αρ. 192 πίν. 43. Athenian Agora XII, αρ. 1377- 1378 πίν. 45. Παρλαμά - Σταμπολίδης 2000, 301 αρ. 296.

²²⁰ Athenian Agora XII, 84 για την εμφάνιση των εξ' ολοκλήρου μελαμβαφών σκύφων πρώτα στον αττικό τύπο.

²²¹ Στον σκύφο 6 οι ταινίες κάτω από τις λαβές είναι από επίθετο λευκό. Για την πρωιμότητα των επίθετων ταινιών από ιώδες στο πόδι: Athenian Agora XII, 82.

πλέον προς τη βάση και το χείλος κλείνει ελαφρά προς τα μέσα²²². Η διακόσμηση της εδαφόχρωμης ζώνης του σώματος από κάθετες λεπτές γραμμές είναι πολύ συνηθισμένη στην κατηγορία αυτή.

Στον ύστερο 6^ο αι. π.Χ. ανήκουν βάσει συνευρημάτων²²³ δύο μικρογραφικοί σκύφοι **(8,9)**²²⁴ που επιβεβαιώνουν την έντονα πειραματική διάθεση των Αθηναίων κεραμέων με το συγκεκριμένο σχήμα της κορινθιακής κεραμικής²²⁵. Κύριο χαρακτηριστικό τους είναι η επίπεδη βάση και έχουν κοινή εργαστηριακή κατασκευή. **(8, 9)**

Από το ίδιο ταφικό σύνολο με τους **8** και **9** προέρχεται και ο μικρογραφικός σκύφος **11**. Εντάσσεται στον απόηχο της παράδοσης των πρώιμων μελαμβαφών αρχαϊκών σκύφων με την χαρακτηριστική εδαφόχρωμη ζώνη στο ύψος των λαβών²²⁶, όπως και ο σκύφος **10**. Αναλογικά ωστόσο με τα παραδείγματα του 7^{ου} αι., στον 6. αι. π.Χ. η παρουσία του στο Φάληρο είναι πολύ περιορισμένη. Στα υστεροαρχαϊκά παραδείγματα του σχήματος από το Φάληρο, ο πηλός είναι πιο καθαρός, χωρίς μεγάλα εγκλείσματα, τα αγγεία έχουν μια λεία επιφάνεια ενώ το γάνωμά τους είναι πυκνό και δεν απολεπίζεται εύκολα.

Το επόμενο μελαμβαφές παράδειγμα **(12)** δεν είναι μικρογραφικό και αποτελεί τον μοναδικό-μέχρι στιγμής- εκπρόσωπο του αττικού σκύφου τύπου Α στο Φάληρο. Προέρχεται από μια λακκοειδή ταφή σε πρηνηδόν στάση²²⁷. Τυπολογικά συγκρίνεται με ανάλογα αγγεία του πρώτου τετάρτου του 5^{ου} αι. π.Χ. με ενιαίο καμπύλο περίγραμμα σώματος²²⁸ που δεν προοιωνίζουν ακόμη το κοιλόκυρτο των μεταγενέστερων σκύφων αυτού του τύπου.

Με ένα μελαμβαφές παράδειγμα αντιπροσωπεύεται και ο σκύφος τύπου Β από μια λακκοειδή ταφή ενήλικα **(13)**. Βρέθηκε μαζί με τα **28** και **41**. Η εξηρημένη επιφάνεια της βάσης καθώς και η πρόσφυση της κάθετης λαβής πάνω στο χείλος και όχι κάτω από αυτό, υποδεικνύουν μια χρονολόγηση στο διάστημα 500- 480 π.Χ.²²⁹.

²²² Πρβλ. Kerameikos VII 2, αρ. 79, 3 πίν. 21. Athenian Agora XII, αρ. 312 και 314 πίν. 14. Corinth XIII, αρ. 342, 6 πίν. 51.

²²³ Βρέθηκαν με την μελανόμορφη οινόχρη 75.

²²⁴ Πρβλ. Athenian Agora XII, αρ. 356 πίν. 17.

²²⁵ Βλ. σχετικά Athenian Agora XII, 86.

²²⁶ Athenian Agora XII, 87. Για τον αρ. 11 πρβλ. Athenian Agora XII, αρ. 369 πίν. 17. Ανάλογοι αττικοί σκύφοι του 6^{ου} αι. π.Χ. βρέθηκαν στα Ταύχειρα: Boardman – Hayes 1966, 107 αρ. 1139- 1152 πίν. 85. Πρβλ. ακόμη δύο υστεροαρχαϊκά παραδείγματα από τάφο (Bingen 1963, 68 εικ. 65- 67) και ένα από τις οικιστικές εγκαταστάσεις του Θορικού (Spiraeus 1978, 68- 69 εικ. 26- 27).

²²⁷ Βρέθηκε μαζί με την κύλικα αρ. 24. Κατά την εξέταση του σκελετικού υλικού της ταφής από την ομάδα μελέτης του ανθρωπολογικού υλικού υπό τη διεύθυνση της J. Buikstra βρέθηκε και ένα χάλκινο δαχτυλίδι. Βιβλιογραφία για τις πρηνηδόν ταφές βλ. Alexandropoulou 2019, 265 σημ. 51.

²²⁸ Σαριπανίδη 2012, αρ. 194 πίν. 44. Athenian Agora XII, αρ. 338- 339 πίν. 16.

²²⁹ Πρβλ. Athenian Agora XII, αρ. 360 πίν. 17. Kerameikos IX, αρ. 122, 2 πίν. 31, 6. Για ένα υστερότερο παράδειγμα βλ. παρακάτω στα ερυθρόμορφα αγγεία.

Την χρονολογικά ανισομερή κατανομή των μελαμβαφών αγγείων στο Φάληρο με την πυκνή συγκέντρωση στον πρώιμο 5^ο αι. π.Χ. επιβεβαιώνουν και τα τελευταία δύο παραδείγματα που ανήκουν στο τύπο της κύλικας-σκύφου (**14, 15**). Το **14** –κανονικών διαστάσεων- βρέθηκε μαζί την μικρογραφική μελανόμορφη λήκυθο **72** σε λακκοειδή ταφή ενήλικα. Το **15** προέρχεται από έναν εγχυτρισμό μαζί με τα **5, 31, 43, 71**. Πρόκειται για ένα σχήμα με μικρή διάρκεια ζωής, από τον ύστερο 6^ο έως τον πρώιμο 5^ο αι. π.Χ., το οποίο ποικίλει όσον αφορά τη διαμόρφωση του ποδιού και του χείλους²³⁰, όπως ακριβώς και στα φαληρικά αγγεία. Τόσο το κοιλόκυρτο πόδι του **14**²³¹, όσο και η διακτυλιόσχημη βάση του **15**²³², βρίσκουν παράλληλα σε αγγεία του τύπου στην Αθηναϊκή Αγορά, το χείλος των οποίων παρουσιάζει διαφορετικού βαθμού κοίλανση, όπως στα φαληρικά αγγεία.

Τέλος, τα μικρογραφικά μόνωτα σκυφίδια **16** και **17**²³³ χρονολογούνται με βάση συγκριτικά παράλληλα²³⁴ γύρω στο 480 π.Χ. Τα παράλληλα τεκμηριώνουν την συνύπαρξη σκυφιδίων με επίπεδη (**17**) ή δισκόμορφη βάση (**16**), όπως ακριβώς στο Φάληρο²³⁵. Ειδικότερα, το **16** ανήκει στα πρωιμότερα ευρήματα του τάφου που χρονολογείται στο δεύτερο τέταρτο του 5^{ου} αι. π.Χ.²³⁶, ενώ οι αποφύσεις της λαβής του **17** αποτελούν μια ιδιαιτερότητα.

Με τρία παραδείγματα αντιπροσωπεύεται στο Φάληρο η κατηγορία των άβαφων μόνωτων σκυφιδίων με μελανές ταινίες στο εξωτερικό τους που παράγονται από το 520 έως το 450 π.Χ. στα αττικά εργαστήρια (**18, 19, 20**). Στα πρώιμα παραδείγματα του ύστερου 6^{ου} αι. π.Χ. συγκαταλέγεται το **18**, από έναν λακκοειδή τάφο ενήλικα, λόγω της πολύ χαμηλής δακτυλιόσχημης βάσης²³⁷. Την ίδια περίπου εποχή χρονολογείται και το **19** από έναν εγχυτρισμό²³⁸, ενώ το ψηλό εξελιγμένο πόδι του **20** και τα συνευρήματα συνηγορούν υπέρ της χρονολόγησης στον πρώιμο 5^ο αι. π.Χ.²³⁹.

²³⁰ Athenian Agora XII, 109.

²³¹ Athenian Agora XII, αρ. 573 πίν. 25.

²³² Athenian Agora XII, αρ. 567 πίν. 25.

²³³ Σύμφωνα με τη βάση δεδομένων της ανασκαφής συνανήκει με τα ευρήματα του λακκοειδούς IV_742 που ωστόσο χρονολογούνται τον 7^ο αι. π.Χ. Συνεπώς δεν μπορεί να αποτελεί μέρος της συγκεκριμένης ταφικής σκευής και στη μελέτη αυτή συγκαταλέγεται στα διάσπαρτα ευρήματα με αριθμό E_1.

²³⁴ Athenian Agora XII, αρ. 771 πίν. 31. Kerameikos IX, αρ. 17 πίν. 19, 1. Kerameikos VII 2, αρ. 81, 3 πίν. 21, 4.

²³⁵ Πρβλ. τα μόνωτα μικρογραφικά σκυφίδια μιας ταφής στον Κεραμεικό: Kerameikos VII 2, αρ. 44, 6-7 πίν. 13, 1.

²³⁶ Προέρχεται από μια παιδική λάρνακα και βρέθηκε μαζί με τα 7, 33, 66, 73, 74, 78, 79 και 80.

²³⁷ Πρβλ. Athenian Agora XII, αρ. 724-726 πίν. 30 εικ. 8. Η προτεινόμενη χρονολόγηση δεν συμβαδίζει με το άλλο αγγείο του τάφου (αρ. 32) που τοποθετείται στο δεύτερο τέταρτο του 5^{ου} αι. π.Χ.

²³⁸ Για την εσωτερική διακόσμηση του πυθμένα πρβλ. Παρλαμά – Σταμπολίδης 2000, 301 αρ. 295.

²³⁹ Πρβλ. Kerameikos IX, αρ. 65, 1 πίν. 50, 1. Kerameikos VII 2, αρ. 28, 3 πίν. 11, 8. Βρέθηκε σε παιδική λακκοειδή ταφή με τα 6 και 53.

Κύλικες

Ισχνή είναι η αντιπροσώπευση του σχήματος της κύλικας στην μελαμβαφή κεραμική²⁴⁰ του Φάληρου. Βρέθηκαν μόλις έξι παραδείγματα που ωστόσο ανήκουν σε διαφορετικούς αλλά διαδεδομένους τύπους της αττικής κεραμικής του ύστερου 6^{ου} και του πρώιμου 5^{ου} αι. π.Χ.

Στον Τύπο C με ξεχωριστό κοίλο χείλος²⁴¹ ανήκουν τρία αγγεία (**21**, **22**, **23**). Πρωιμότερη είναι η κύλικα **21** από έναν εγχυτρισμό που τοποθετείται στην αρχή της εμφάνισης του σχήματος, γύρω στο 525 π.Χ., λόγω του πλαστικού δακτυλίου ανάμεσα στο πόδι και το σώμα και λόγω του ολόβαφου ποδιού²⁴². Όχι αργότερα από το 500 π.Χ. χρονολογείται και η **22** που φέρει ένα κοντό στέλεχος χωρίς πλαστικό δακτύλιο, ένα βαθύ σώμα και ψηλό χείλος²⁴³. Αν και η τρίτη κύλικα **23** δεν σώζει στέλεχος και πόδι, το περίγραμμα του σώματος υποδεικνύει ομοίως μια χρονολόγηση γύρω στο 500 π.Χ.²⁴⁴.

Στο πρώτο τέταρτο του 5^{ου} αι. π.Χ. χρονολογείται η **24** που ανήκει στις άποδες κύλικες της κατηγορίας της Αγοράς P10359 με πολύ σύντομη διάρκεια ζωής που καλύπτει το πρώτο τέταρτο του 5^{ου} αι. π.Χ. και αποδίδεται σε ένα μόνο εργαστήριο²⁴⁵. Η κύρια διαφορά από τις άποδες κύλικες τύπου Ρήνειας που αρχίζουν να παράγονται στην Αττική στο δεύτερο τέταρτο του 5^{ου} αι. π.Χ. είναι το δισκόμορφο πόδι αντί του δακτυλιόσχημου των τελευταίων. Τέλος, οι **25** και **26** ανήκουν στα πρώιμα παραδείγματα του τύπου με ξεχωριστό χείλος²⁴⁶ από την δεκαετία 480-470 π.Χ. που χαρακτηρίζονται από την εξηρημένη επιφάνεια του ποδιού με το κοιλόκυρτο περίγραμμα²⁴⁷. Το έντονα κοίλο χείλος της **26** συνυπάρχει με αυτό της **25** που ξεχωρίζει εξωτερικά μόνο με μια ακμή από το σώμα²⁴⁸. Πρόκειται για τα υστερότερα μέχρι

²⁴⁰ Για μελανόμορφες κύλικες βλ. παρακάτω.

²⁴¹ Για τις κύλικες τύπου C με κοίλο χείλος βλ. Athenian Agora XII, 91- 92

²⁴² Πρβλ. Athenian Agora XII, αρ. 399 πίν. 19.

²⁴³ Πρβλ. Athenian Agora XII, αρ. 402-404 πίν. 19. Βρέθηκε μαζί με την μελαμβαφή οινόχνη 29 σε λακκοειδή τάφο ενήλικα.

²⁴⁴ Βρέθηκε στα δυτικά της λακκοειδούς ταφής V_92 αλλά δεν συσχετίστηκε στη βάση δεδομένων της ανασκαφής με αυτήν.

²⁴⁵ Athenian Agora XII, 99, καθώς και αρ. 452 πίν. 21.

²⁴⁶ Athenian Agora XII, 101- 102.

²⁴⁷ Πρβλ. Athenian Agora XII, αρ. 469- 470, πίν. 22.

²⁴⁸ Πρβλ. Athenian Agora XII, αρ. 469, πίν. 22.

στιγμής παραδείγματα της παρουσίας του σχήματος στο νεκροταφείο του Φαλήρου. Κάθε μια βρέθηκε σε ξεχωριστή ομαδική ταφή ενηλίκων.

Όλπες – Οινοχόη

Οι όλπες **27** και **28** συγκαταλέγονται στα παραδείγματα του πρώιμου 5^{ου} αι. π. Χ. Αντιπροσωπεύουν δύο διαφορετικές παραλλαγές του σχήματος, με δισκόμορφη ²⁴⁹ (**28**) ή επίπεδη βάση²⁵⁰ (**27**) και με κύριο γνώρισμα την ταινιωτή λαβή που δεν υψώνεται πάνω από το στόμιο²⁵¹. Τη χρονολόγηση στην πρώτη εικοσαετία του 5^{ου} αι. π.Χ. επιβεβαιώνουν τα συνευρήματα²⁵² και οι ιώδεις ταινίες στο ύψος της μέγιστης διαμέτρου της **27** που εγκαταλείπονται πριν τα μέσα του 5^{ου} αι. π.Χ.²⁵³.

Το τρίτο μελαμβαφές αγγείο έκχυσης του Φαλήρου ανήκει στον τύπο του χου (**29**). Τόσο οι ευρείες αναλογίες όσο και ο κοντός λαιμός οδηγούν σε μια χρονολόγηση γύρω στο 500 π.Χ. που εκτός από τα συγκριτικά παράλληλα²⁵⁴ υποστηρίζεται και από τα συνευρήματα²⁵⁵.

Λεκανίδες

Η μόνωτη λεκανίδα χωρίς κάλυμμα **30** βρίσκει το πλησιέστερο παράλληλο σε ένα αγγείο από την Αθηναϊκή Αγορά του 525 π.Χ.²⁵⁶ από το οποίο διαφέρει μόνο ως προς τη απουσία αποφύσεων στη λαβή. Πρόκειται για ένα κανονικών διαστάσεων αγγείο που σχετίζεται με μια λακκοειδή ταφή ενήλικα²⁵⁷.

Οι τρεις επόμενες μόνωτες λεκανίδες ανήκουν, ανάλογα με τη διαμόρφωση του χείλους για την υποδοχή του πώματος, σε δύο διαφορετικές παραλλαγές του σχήματος²⁵⁸: Στην πρώτη,

²⁴⁹ Πρβλ. Athenian Agora XII, αρ. 277 πίν. 13 με πιο στενό λαιμό από το φαληρικό αγγείο. Ακόμη βλ. Kerameikos IX, αρ. 95, 4 πίν. 51, 5.

²⁵⁰ Πρβλ. Athenian Agora XII, αρ. 266 πίν. 13. Kerameikos IX, αρ. 48, 2 πίν. 49, 5.

²⁵¹ Για μια παρόμοια λαβή σε όλπη του 560-550 π.Χ. από το Φάληρο βλ. παρακάτω.

²⁵² Η 27 βρέθηκε σε εγχυτρισμό μαζί με τα 34, 39, 69 και 70. Η 28 σε λακκοειδή ενήλικα μαζί με τα 13 και 41.

²⁵³ Athenian Agora XII, 78.

²⁵⁴ Athenian Agora XII, αρ. 106- 109 πίν. 6.

²⁵⁵ Βρέθηκε μαζί με την κύλικα 22 σε λακκοειδή ταφή ενήλικα. .

²⁵⁶ Athenian Agora XII, αρ. 1211 πίν. 40.

²⁵⁷ In situ διατηρείται μόνο το κρανίο δίπλα στο οποίο βρέθηκε η λεκανίδα. Μαζί της βρέθηκε και ένας υπογεωμετρικός σκύφος όπως ο αρ. 11.

²⁵⁸ Βλ. σχετικά Athenian Agora XII, 170- 171.

με την εξωτερική εσοχή του χείλους, κατατάσσονται οι **31** και **32** και στη δεύτερη, με την εσωτερική εσοχή, η **33**. Κατά τα λοιπά μοιράζονται κοινά μορφολογικά χαρακτηριστικά που συνίστανται στο δακτυλιόσχημο πόδι, το ημισφαιρικό σώμα και την πεταλωτή λαβή. Η **31** τοποθετείται στην αρχή της εμφάνισης του σχήματος γύρω στο 480 π.Χ.²⁵⁹ ενώ η **32** χρονολογείται λίγο αργότερα λόγω του χαμηλότερου σώματος²⁶⁰. Το μοναδικό παράδειγμα της δεύτερης παραλλαγής από το Φάληρο (**33**) βρίσκει τα πλησιέστερα παράλληλα σε αγγεία από τον Κεραμεικό²⁶¹ και την Ελευσίνα²⁶² του δευτέρου τετάρτου του 5^{ου} αι. π.Χ. Χαρακτηριστικός είναι ο διάκοσμος της εξωτερικής επιφάνειας του σώματος με τις περιμετρικές εγχάρακτες ταινίες που ενίοτε φτάνουν τις πέντε²⁶³. Λεκανίδες χωρίς πόμα, όπως η **32**, δεν αποκλείεται να είχαν τοποθετηθεί από την αρχή χωρίς αυτό στον τάφο²⁶⁴.

Το επόμενο αγγείο **34** ανήκει στις άωτες λεκανίδες και βρίσκει τα πλησιέστερα μορφολογικά παράλληλα σε αγγεία από το διάστημα 500-480 π.Χ.²⁶⁵ που χαρακτηρίζονται από το κοντόχοντρο στέλεχος με την πλατιά δακτυλιόσχημη βάση με μόνη διαφορά την επίπεδη αντί της συνηθισμένης επικλινούς οριζόντιας επιφάνειας του καλύμματος. Κοινή ωστόσο είναι η χαρακτηριστική καρπόσχημη λαβή του που το διαφοροποιεί από τα προηγούμενα καλύμματα λεκανίδων.

Πινάκια

Τα πινάκια με πόδι **35** και **36** προέρχονται από τον ίδιο λακκοειδή τάφο και εντάσσονται το μεν πρώτο στα ημισφαιρικά και μικρά παραδείγματα του σχήματος, το δε δεύτερο στα καλυκόσχημα²⁶⁶. Η διάρκεια ζωής του δεύτερου είναι σύμφωνα με τους Sparkes και Talcott πολύ σύντομη και περιορίζεται στον ύστερο 6^ο και πρώιμο 5^ο αι. π.Χ.²⁶⁷. Στις αρχές του 5^{ου} αι. π.Χ. χρονολογείται και το **35**, αφού ο σαφής διαχωρισμός του κυρτού εξωτερικά

²⁵⁹ Πρβλ. Kerameikos VII 2, αρ. 61, 2 πίν. 16, 4 και αρ. 276, 9 πίν. 51, 1.

²⁶⁰ Athenian Agora XII, αρ. 1250 πίν. 42. Kerameikos IX, αρ. 198, 3 πίν. 57, 3.

²⁶¹ Kerameikos VII 2, αρ. 512, 3 πίν. 90, 1, αρ. 251, 3 πίν. 42, 1 (με διαφορετικό κάλυμμα) και αρ. 38 πίν. 11, 2. Πρβλ. ακόμη Παρλαμά - Σταμπολίδης 2000, 229 αρ. 201.

²⁶² Μυλωνάς 1975, 114 αρ. I 12 πίν. 383.

²⁶³ Kerameikos VII 2, αρ. 38.

²⁶⁴ Kerameikos IX, 55.

²⁶⁵ Για παράλληλα βλ. Athenian Agora XII, αρ. 1269 πίν. 42. Kerameikos IX, αρ. 16, 1 και 34, 5 πίν. 83, 1. Kerameikos VII 2, αρ. 62, 3 πίν. 16, 1. Παρλαμά - Σταμπολίδης 2000, 331 αρ. 347.

²⁶⁶ Για τα πινάκια με πόδι βλ. Athenian Agora XII, 140- 142.

²⁶⁷ Athenian Agora XII, 142 σημ. 21. Βλ. ωστόσο Kerameikos IX, αρ. 330, 4 πίν. 66, 4 για ένα παράδειγμα από τάφο του 440-430 π.Χ. Για ανάλογα παραδείγματα: Athenian Agora XII, αρ. 991- 994 πίν. 35. Kerameikos VII 2, αρ. 221, 6 πίν. 34, 1.

χείλους από το ημισφαιρικό σώμα και το κοντό στέλεχος, χωρίς ωστόσο πλαστικό δακτύλιο, αποτελούν πρώιμα μορφολογικά στοιχεία που απαντώνται σε παραδείγματα από το διάστημα 500-490 π.Χ.²⁶⁸. Το επόμενο πινάκιο (**37**) έχει κοινό το σώμα και το ξεχωριστό χείλος με το **35** αλλά όχι και το ψηλό πόδι που έχει αντικατασταθεί με μια ευρεία δακτυλιόσχημη βάση ως αποτέλεσμα της προσπάθειας των κεραμέων για πιο στέρεα σχήματα²⁶⁹. Το **37** ανήκει στους σπάνιους προδρόμους ενός σχήματος που διαδίδεται από τον ύστερο 5^ο αι. π.Χ. και εξής και συνήθως ονομάζεται στη βιβλιογραφία άωτο σκυφίδιο. Το ίδιο χρονολογείται στον πρώιμο 5^ο αι. π. Χ.²⁷⁰, στην αρχή δηλαδή της σειράς, όταν το σχήμα συνδέεται περισσότερο με την κατανάλωση τροφών και όχι υγρών, όπως αργότερα²⁷¹. Πρόκειται για ένα αγγείο κανονικών διαστάσεων που σχετίζεται με μια ομαδική λακκοειδή ταφή με τους σκελετούς σε ακανόνιστη διάταξη. Με την ίδια ταφή συνδέονται και οι κύλικες **24** και **26** καθώς και ο σκύφος **12**. Τα δύο τελευταία μάλιστα σχετίζονται με έναν νεκρό της ομαδικής ταφής σε στάση πρηνηδόν.

«Αλατοδοχεία»

Για τα μελαμβαφή αγγεία που είναι γνωστά με το συμβατικό όνομα «αλατοδοχεία» έχουν προταθεί διάφορες χρήσεις που σχετίζονται τόσο με την καθημερινότητα ως αγγεία για τα αρτύματα του φαγητού, για τα αυγά ή για βαφές όσο και με τελετουργικές πρακτικές²⁷². Τα παραδείγματα του Φαλήρου ανήκουν σε δύο διαφορετικές παραλλαγές: με κοίλα τοιχώματα (**38, 39, 40**) και με σώμα σε σχήμα εχίνου²⁷³ (**41**). Το πρωιμότερο της πρώτης παραλλαγής, λόγω της κυρτής διατομής του ενισχυμένου χείλους, είναι το **38**. Χρονολογείται με βάση συγκριτικά παράλληλα²⁷⁴ στο 500-480 π.Χ. ενώ λίγο αργότερα, γύρω στο 480 π.Χ.

²⁶⁸ Πρβλ. Kerameikos IX, αρ. 53, 2 και 3, 2 πίν. 82, 7. Kerameikos VII 2, αρ. 250, 2 πίν. 42, 1. Για πρωιμότερα παραδείγματα από το διάστημα 530-510 π.Χ.: Βιβλιοδέτης 2007, 114 εικ. 48. Σαριπανίδη 2012, αρ. 206 πίν. 45.

²⁶⁹ Athenian Agora XII, 128.

²⁷⁰ Πρβλ. Athenian Agora XII, αρ. 777 πίν. 32. Για ένα παράδειγμα του δευτέρου τετάρτου του 5^{ου} αι. π.Χ., όπου το χείλος έχει χάσει το κυρτό εξωτερικό περίγραμμα: Kerameikos VII 2, αρ. 180, 3 πίν. 31.

²⁷¹ Athenian Agora XII, 128.

²⁷² Πωλογιώργη 2003- 2009, 173 με βιβλιογραφία.

²⁷³ Και οι δύο παραλλαγές διακρίνονται σε δύο υποομάδες ανάλογα με την επιφάνεια έδρασης. Η επίπεδη επιφάνεια έδρασης των κοίλων φαληρικών «αλατοδοχείων» ανήκει στην πρωιμότερη χρονολογικά υποομάδα (525-450 π.Χ.), όπως και η δακτυλιόσχημη βάση της δεύτερης παραλλαγής με το εχινόσχημο σώμα: Athenian Agora XII, 136.

²⁷⁴ Kerameikos VII 2, αρ. 43, 3 πίν. 12, 4. Παρλαμά - Σταμπολίδης 2000, 300 αρ. 293 με εσφαλμένη αναφορά σε λαβές. Κόκκου-Βυριδή 1999, αρ. B42- B43 πίν. 39.

τοποθετείται το **39**²⁷⁵. Το οψιμότερο αγγείο της συγκεκριμένης παραλλαγής είναι το **40** με την χαρακτηριστική αυλάκωση λίγο πάνω από τη βάση που χρονολογείται στο 475-460 π.Χ.²⁷⁶.

Στην αρχή της εμφάνισης της δεύτερης παραλλαγής, στον πρώιμο 5^ο αι. π. Χ. τοποθετείται το **41**. Υπέρ της χρονολόγησης αυτής συνηγορούν τα χοντρά τοιχώματα, το σφικτό περίγραμμα και η καλοσχηματισμένη δακτυλιόσχημη βάση²⁷⁷. Έχουν κοινές διαστάσεις παρόλο που τα δύο πρώτα (**38, 39**) βρέθηκαν σε εγχυτρισμούς και τα **40 -41** σε δύο διαφορετικές λακκοειδείς ταφές ενηλίκων.

Λήκυθοι

Με δύο ολόβαφα παραδείγματα αντιπροσωπεύεται το σχήμα της ληκύθου στην μελαμβαφή κεραμική του Φαλήρου. Το πρώτο ανήκει στον τύπο της ληκύθου με ώμο (**42**). Η **42** –που προέρχεται από μια καύση- εμφανίζει τις ίδιες αναλογίες και τον ίδιο ευρύ επικλινή ώμο, με τη γωνιώδη μετάβαση στο σώμα, ανάλογων μελανόμορφων παραδειγμάτων του Φαλήρου του τελευταίου τετάρτου του 6^{ου} αι. π.Χ.²⁷⁸, αν και διαφέρει στη διαμόρφωση του καλυκόσχημου στομίου. Λόγω αυτού, χρονολογείται γύρω στο 525 π.Χ. μιας και το στόμιο της μοιάζει με αυτό ενός μελαμβαφούς παραδείγματος από την Αθηναϊκή Αγορά του 550-525 π.Χ.²⁷⁹. Η μείωση ωστόσο των τοιχωμάτων του φαληρικού αγγείου στο κάτω μέρος του σώματος είναι μεγαλύτερη από αυτή του αθηναϊκού παραλλήλου και για το λόγο αυτό δεν υιοθετείται ανάλογη χρονολόγηση, χωρίς όμως απόλυτη βεβαιότητα.

Η δεύτερη λήκυθος (**43**) ανήκει στην διαδεδομένη παραλλαγή του τύπου της Δηϊάνειρας με σφαιρικό σώμα²⁸⁰ που βάσει συνευρημάτων²⁸¹ και συγκριτικών παραλλήλων²⁸² χρονολογείται γύρω στο 480 π.Χ.

Διάφορα

²⁷⁵ Πρβλ. Kerameikos IX, αρ. 88, 1 και 92, 8 πίν. 82, 1. Τη χρονολόγηση αυτή υποστηρίζουν και τα συνευρήματα: σκύφος αρ. 13 και όλπη αρ. 28.

²⁷⁶ Athenian Agora XII, αρ. 927 πίν. 34.

²⁷⁷ Athenian Agora XII, 136 για τα πρώιμα μορφολογικά γνωρίσματα της παραλλαγής. Πρβλ. ακόμη αυτόθι αρ. 901-902 πίν. 34. Η επίπεδη επιφάνεια έδρασης είναι σπάνια πριν τα 450 π.Χ. αλλά βλ. ένα παράδειγμα από το Κεραμεικό του 500-490 π.Χ.: Kerameikos VII 2, αρ. 81, 2 πίν. 21, 4.

²⁷⁸ Βλ. παρακάτω.

²⁷⁹ Athenian Agora XII, αρ. 1113 πίν. 38.

²⁸⁰ Athenian Agora XII, 151- 152.

²⁸¹ Βρέθηκε μαζί με τα 5, 15, 31 και 71.

²⁸² Πρβλ. Kerameikos VII 2, αρ. 61, 2 πίν. 16, 4. Για λίγο υστερότερες κορινθιακές απομιμήσεις: Corinth XIII, αρ. 388, 6 πίν. 63.

Το μεμονωμένο εύρημα **44** ανήκει στον Τύπο D των πυξίδων που παράγονται τόσο στην μελαμβραφή²⁸³ όσο και στην ερυθρόμορφη αττική κεραμική²⁸⁴. Πρόσφατα μάλιστα παρουσιάστηκαν αναλυτικά και ξύλινα παραδείγματα του τύπου από το ιερό της Αρτέμιδος στη Βραυρώνα²⁸⁵. Οι ομοιότητες του με τα «αλατοδοχεία» με κοίλα τοιχώματα έχουν ήδη επισημανθεί στην έρευνα²⁸⁶. Τα «αλατοδοχεία» μάλιστα του Φαλήρου²⁸⁷ μοιράζονται με την πυξίδα **44** την απουσία πλαστικού δακτυλίου στη βάση που συνηθίζεται και στα δύο σχήματα. Αντίθετα, πλαστικό δακτύλιο φέρει η **44** γύρω από το στόμιο, κάτω ακριβώς από τη εσοχή για την υποδοχή του καλύμματος. Το μορφολογικό αυτό στοιχείο δεν βρίσκει ακριβές παράλληλο ανάμεσα στα γνωστά παραδείγματα. Η πυξίδα ωστόσο συνοδεύει έναν εγχυτρισμό σε έναν αμφορέα τύπου à la brosse, η παραγωγή του οποίου διαρκεί μέχρι τον πρώιμο 5^ο αι. π.Χ.²⁸⁸, όπου τοποθετείται και η εμφάνιση του Τύπου D της πυξίδας. Η συνάρτηση αυτή υποδεικνύει με επιφύλαξη μια χρονολόγηση για την **44** στο διάστημα 500-480 π.Χ.

Η λεκάνη **45** ανήκει στα μικρά παραδείγματα του σχήματος που σύμφωνα με την Ludorf²⁸⁹ εμφανίζονται μεταξύ 490 και 480 π.Χ. Η ευρεία δισκόμορφη βάση, το ημισφαιρικό σώμα και το στόμιο που καμπυλώνει προς τα κάτω υποδεικνύουν ότι πρόκειται για ένα πρώιμο παράδειγμα από το διάστημα 480-450 π.Χ.²⁹⁰. Παρόλο που η σύγκριση με όστρακα οστρακισμού προσφέρει μια πιο στενή χρονολόγηση γύρω στο 480 π.Χ.²⁹¹ το γεγονός ότι μια παρόμοια λεκάνη βρέθηκε σε κλειστό σύνολο των μέσων του 5^{ου} αι. π.Χ.²⁹² καθιστά ασφαλέστερο το ευρύτερο χρονολογικό πλαίσιο. Η λεκάνη βρέθηκε όρθια μέσα σε ένα λάκκο ομαδικής ταφής με νεκρούς σε άτακτη διάταξη που ήταν δεμένοι πισθάγκωνα. Η πρόκληση να συνδέσει κανείς την ομαδική ταφή με τις ελληνοπερσικές συρράξεις είναι μεγάλη αλλά θα πρέπει να περιμένουμε τη τελική δημοσίευση του νεκροταφείου από την ανασκαφέα. Η ίδια χρονολογεί μια άλλη ομαδική ταφή δεσμοτών του νεκροταφείου τον 7^ο αι. π.Χ.²⁹³ αφού τη

²⁸³ Athenian Agora XII, 177- 178.

²⁸⁴ Oakley 2009, 59- 76.

²⁸⁵ Πωλογιώργη 2015, 162- 176.

²⁸⁶ Athenian Agora XII, 137 σημ. 10.

²⁸⁷ Βλ. παραπάνω.

²⁸⁸ Βλ. Αλεξανδροπούλου υπό μελέτη.

²⁸⁹ Ludorf 2000, 17- 18. 83 (Τύπος E). Πρόσφατα η ίδια υποστήριξε την ύπαρξη ενός εργαστηρίου παραγωγής λεκανών στο Θορικό: Ludorf 2010, 151- 159.

²⁹⁰ Βρίσκεται ανάμεσα στη λεκάνη αρ. L72 και L83 στο Ludorf 2000, 93. 95.

²⁹¹ Πρβλ. Athenian Agora XII, αρ. 1760, 1766 για το στόμιο και αρ. 1774, 1778 για το πόδι.

²⁹² Boulter 1953, 88 αρ. 89 πίν. 32: Ludorf 2000, 97 αρ. L 99. Διαφέρει από το φαληρικό αγγείο στο πόδι που είναι δακτυλιόσχημο.

²⁹³ Chryssoulaki 2019 a. Chryssoulaki 2019 b.

συνδέει με δύο πρωτοαττικές οينوχόες. Δεν θα πρέπει ωστόσο να αποκλειστεί το ενδεχόμενο οι δύο οينوχόες να σχετίζονται με προγενέστερους της ομαδικής ταφής εγχυτρισμούς²⁹⁴.

Μελανόμορφες λήκυθοι δευτερεύοντος τύπου

Οι πρωιμότερες μελανόμορφες λήκυθοι του νεκροταφείου χρονολογούνται την περίοδο 520-510 π.Χ. και ανήκουν στον τύπο με ώμο (**46**, **47**, **48**). Συνιστούν χαρακτηριστικά παραδείγματα των διαδεδομένων ομάδων του Ευτραφούς Δρομέα (**46**)²⁹⁵ και του Βατικανού G52²⁹⁶ (**47**, **48**). Η **46** προέρχεται από έναν εγχυτρισμό, η **47** από μια λακκοειδή ταφή ενήλικα μαζί με μια χάντρα και η **48** από έναν παιδικό λακκοειδή τάφο μαζί με τα **4** και **76**. Το *Leitmotiv* της πρώτης Ομάδας είναι ένας γυμνός χοντρός δρομέας στη στάση του «εν γούνασι δρόμου» ανάμεσα σε δύο ιματιοφόρες ανδρικές μορφές. Ο μεγάλος διασκελισμός παραπέμπει σε δρομέα μεγάλων αποστάσεων²⁹⁷, ενώ οι ιματιοφόρες μορφές με τη χαρακτηριστική κάμψη των χεριών μέσα από το μιάτιο και τα κοντά μαλλιά, ερμηνεύονται ως θεατές²⁹⁸. Ο διάκοσμος του ώμου με τις στιγμές ανάμεσα σε ανεστραμμένα μπουμπούκια λωτού, αν και θεωρείται ότι συνδέεται περισσότερο με την ευβοϊκή κεραμική²⁹⁹, βρίσκει παράλληλα σε άλλα παραδείγματα της Ομάδας μας³⁰⁰, τεκμηριώνοντας την παρουσία του και στη αττική κεραμική.

Με τον κόσμο των εφήβων και της παλαιίστρας σχετίζεται και ο διάκοσμος της επόμενης ληκύθου που βρίσκεται κοντά στην ομάδα του Βατικανού G52 (**47**) και πιθανότατα προέρχεται από το ίδιο χέρι με μια λήκυθο στο Άμστερνταμ³⁰¹. Στο κέντρο της σκηνής αναπαρίσταται ένας γυμνός νέος που αντί του συνηθισμένου δόρατος³⁰², κρατά ένα στεφάνι

²⁹⁴ Για τις δύο πρωτοαττικές οينوχόες του δεύτερου τετάρτου του 7^{ου} αι. π.Χ. βλ. Alexandropoulou υπό δημοσίευση, όπου διατυπώνονται αμφιβολίες για τη σύνδεσή τους με την ομαδική ταφή.

²⁹⁵ Γενικά για την ομάδα βλ. ABL 16-18. Kurtz 1975, 121, σημ. 3 και 145- 46. Moore – Philippides 1986, 44. CVA Berlin (17), 41-2 πίν. 12, 1-3 με προγενέστερη βιβλιογραφία.

²⁹⁶ Για την ομάδα: Moore – Philippides 1986, 204- 5, αρ. 806- 13, πίν. 75. Πωλογιώργη 2003- 2009, 160. CVA Rhodes, 106, πίν. 77, 4. Σαριπανίδη 2012, 55, αρ. 139. Σύμφωνα με μια άποψη, τα αγγεία της ομάδας θεωρούνται ευβοϊκά: Βοκοτοπούλου κ.α. 1985, αρ. 283. Chidioglou 2015, 252.

²⁹⁷ CVA Rhodes, 82, πίν. 59, 1- 2.

²⁹⁸ Για τις μορφές που ερμηνεύονται ως θεατές με παραπληρωματική λειτουργία: Τσιγαρίδα – Πάτης 2012, 493 σημ. 38. Για την ερμηνεία της εμφάνισής τους στην κεραμική του 6^{ου} αι. π.Χ.: Stansbury-O'Donnell 2006, 124-127.

²⁹⁹ Για τον προβληματισμό σχετικά με την σύνδεση με την Εύβοια ή την Αττική βλ. CVA Marathon, 26, πίν. 9, 4-5 με βιβλιογραφία.

³⁰⁰ Σ. Παπασπυρίδη – Ν. Κυπαρρίση, Νέα λήκυθος του Δούριδος, ΑΔ 11, 1927- 28, 93, εικ. 3. CVA Berlin (17), 41-2, πίν. 12, 1-3.

³⁰¹ CVA Amsterdam (3), 8- 9, πίν. 148, 1-4.

³⁰² Για παραδείγματα της Ομάδας του Βατικανού G52 με έναν γυμνό νέο με δόρυ ως κεντρική μορφή της σκηνής: CVA Berlin 17, πίν. 12, 7-9 και 14, 7-9.

και πλαισιώνεται από τις γνωστές ιματιοφόρες μορφές. Στον ώμο του αγγείου απλώνεται ο χαρακτηριστικός διάκοσμος της Ομάδας από κισσόφυλλα και ένα κεντρικό ανθέμιο που την διαφοροποιεί από τη συγγενική ομάδα της Φανυλλίδος, στην οποία αντί για κισσόφυλλα υπάρχουν ιματιοφόρες μορφές³⁰³. Η δεύτερη λήκυθος της Ομάδας του Βατικανού G52 από το Φάληρο (48) ανήκει στα πιο χαρακτηριστικά παραδείγματα με τρεις ιματιοφόρες ανδρικές μορφές στη χαρακτηριστική στάση με τα λυγισμένα στους αγκώνες χέρια³⁰⁴. Μπροστά από την αριστερή μορφή σώζονται ίχνη από αυτό που στη βιβλιογραφία ταυτίζεται με κρεμαστό ιματίδιο³⁰⁵. Σύμφωνα με μια άποψη, πρόκειται για μια καθημερινή σκηνή συζήτησης³⁰⁶, αλλά το κανονιστικό εικονογραφικό σχήμα των ληκύθων αυτού του τύπου συνηγορεί υπέρ της ταύτισης των ακριανών μορφών με θεατές που έχουν στραμμένη την προσοχή τους στην κεντρική φιγούρα³⁰⁷.

Στα παραδείγματα ληκύθων του ύστερου 6^{ου} αι. π.Χ. συγκαταλέγεται η 49 από μια λακκοειδή ταφή ενήλικα που αποδίδεται στην Ομάδα του Πετεινού³⁰⁸. Η χρονολόγησή της την δεκαετία 510-500 π.Χ., στην οποία ανήκουν τα πρώιμα παραδείγματα της συγκεκριμένης Ομάδας, βασίζεται σε μορφολογικά στοιχεία, όπως η χαμηλή εχινόσχημη βάση, το ευρύ ωοειδές σώμα και το ενιαίο περίγραμμα λαιμού και ώμου³⁰⁹. Πάνω από 200 λήκυθοι έχουν αποδοθεί στην ομάδα του Πετεινού³¹⁰ που διακοσμούνται πολύ συχνά με σκηνές μονομαχίας³¹¹, όπως στο παράδειγμά μας. Η παρουσία των θεατών εκατέρωθεν των μαχόμενων οπλιτών³¹², τοποθετεί τη σκηνή στο χώρο των γυμνασίων και της παλαίστρας ή παραπέμπει σε αθλητικούς αγώνες στο πλαίσιο τοπικών γιορτών³¹³. Το αγωνιστικό πνεύμα της εικονογραφίας επιτείνει και το σήμα κατατεθέν της Ομάδας αυτής, που είναι ο πετεινός στον

³⁰³ CVA Marathon, 30, πίν. 12, 1- 3.

³⁰⁴ Πρβλ. CVA Rhodes, 106, πίν. 77, 4 με πολλά παράλληλα. Panvini – Giudice 2003, 428, αρ. pF34, 258 αρ. D12-13. Σαριπανίδη 2012, αρ. 139, πίν. 30.

³⁰⁵ Τιβέριος 1988, 43 κ.ε.

³⁰⁶ CVA Rhodes, 106.

³⁰⁷ Panvini – Giudice 2003, 428.

³⁰⁸ Γενικά για την ομάδα βλ. ABL 67- 8. ABV 466- 472. Kurtz 1975, 118- 19. CVA Berlin 17, 49 με συγκεντρωμένη βιβλιογραφία.

³⁰⁹ Για τα πρώιμα μορφολογικά στοιχεία βλ. CVA Berlin 17, 49, πίν. 16, 7-9. Πρβλ. ακόμη Kerameikos VII 2, 65, πίν. 35, 6.7. Panvini – Giudice 2003, 263, αρ. D29. CVA Rhodes, 112, πίν. 82, 1-3. Για ένα ακόμη πρώιμο παράδειγμα από τη Ερέτρια: Saggini 2019, 371, εικ. 8.

³¹⁰ CVA Rhodes, 112. Για την διάδοσή τους κυρίως στον ελλαδικό χώρο: van de Put 2016, 124, εικ. 11.

³¹¹ Για τη διάδοση την σκηνών μονομαχίας στην ομάδα του Πετεινού: Serbeti 2012, 121 με βιβλιογραφία. Για ταξινόμηση των σκηνών μάχης στα αττικά αγγεία: Ellinghaus 1997. Γενικά για το θέμα: Recke 2002, 212-16. 228- 33. Hatzivassiliou 2010, 41. CVA Athens 6, 57.

³¹² Βλ. παραπάνω σημ. 298.

³¹³ CVA Athens 6, 57.

ώμο των αγγείων³¹⁴. Στα υστερότερα παραδείγματα από τον πρώιμο 5^ο αι. π.Χ. ανήκουν οι λήκυθοι **50** και **51** από τον ίδιο τάφο που κοσμούνται ομοίως με σκηνή μονομαχίας. Στον ίδιο λακκοειδή τάφο, όπου ο νεκρός είχε ταφεί σε στάση πρηνηδόν, βρέθηκαν άλλες τρεις λήκυθοι που παρουσιάζονται παρακάτω (**59, 64, 65**).

Σκηνές μονομαχίας ανάμεσα σε θεατές παραδίδονται και στη συγγενική³¹⁵ με την ομάδα του Πετεινού, κατηγορία των Αθηνών 581, ii³¹⁶, παραδείγματα της οποίας αποτελούν οι λήκυθοι **52** και **53**³¹⁷ του 500-480 π.Χ.

Από τον ίδιο τάφο λακκοειδή τάφο ενήλικα με την **52** προέρχεται και μια μελανόμορφη λήκυθος με μυθολογική παράσταση (**54**)³¹⁸. Ο ήρωας που καταβάλλει και δένει τον ταύρο με τα σειραία δεσμά, δηλαδή με σχοινί από μυρτιά, όπως αναφέρει ο Σοφοκλής στον Αιγέα³¹⁹, ταυτίζεται συνήθως, λόγω της νεανικής του όψης, με τον Θησέα που συλλαμβάνει τον Μαραθώνιο ταύρο. Η εικονογραφία όμως του άθλου του Αθηναίου ήρωα παίρνει πολλά δάνεια από αυτή του Ηρακλή ενώ μερικά λαλούντα σύμβολα, όπως το ρόπαλο και η φαρέτρα, είναι οικεία και για τους δύο³²⁰.

Επιπλέον, εκτός από τον εικονογραφικό υπάρχει και αφηγηματικός συμφυρμός. Σύμφωνα με τις φιλολογικές πηγές, ο ταύρος που έπιασε ο Θησέας στο Μαραθώνα είναι ο κρητικός ταύρος που κατά μια εκδοχή, αιχμαλωτίστηκε από τον Ηρακλή κατά τον έβδομο άθλο του, ενώ κατά μία άλλη, πρόκειται για τον κρητικό ταύρο που μετέφερε την Ευρώπη στη ράχη του³²¹.

Η καθιέρωση του Ίωνα Θησέα απέναντι στον Δωριέα Ηρακλή στα τέλη του 6^{ου} αι. π.Χ. συνδέεται, κατά κοινή παραδοχή, με την εγκαθίδρυση της αθηναϊκής δημοκρατίας, την οποία υπηρέτησε ως προπαγανδιστικό σύμβολο³²².

³¹⁴ Για ερμηνεία: Kathariou 2006. Grabow 2015.

³¹⁵ Για τη στενή σύνδεση των δύο ομάδων πέρα από τις τεχνολογικές και μορφολογικές ομοιότητες: Jubilier-Galinier 2016, 134, σημ. 45.

³¹⁶ Πρβλ. Moore – Philippides 1986, 231, αρ. 1042, πίν. 84. Παράλληλα για σκηνές μάχης στην κατηγορία των Αθηνών 581, ii: CVA Athens 6, 121. Αυτόθι σελ. 81 γενικά για την κατηγορία των Αθηνών 581.

³¹⁷ Στην ασπίδα του οπλίτη από δεξιά διακρίνεται ο κεραυνός ως επίσημα: Πρβλ. CVA Athens 6, 110, πίν. 64, 6. Βιβλιογραφία γενικά για τα επίσημα ασπίδων: Levin 2015, 85, σημ. 23.

³¹⁸ Πανομοίωτη μυθολογική παράσταση φέρει μια ακόμη λήκυθος από λακκοειδή τάφο που βρέθηκε κατά την δεύτερη ανασκαφική περίοδο του νεκροταφείου (2015-2017).

³¹⁹ Καββαδίας 1997, 314, σημ. 26 και 41.

³²⁰ Παρλαμά - Σταμπολίδης 2000, 293, αρ. 282. Hatzivassiliou 2010, 24. Για αναπαραστάσεις αγένειου Ηρακλή με τον κρητικό ταύρο: Özen-Kleine 2016, 177- 80.

³²¹ Καββαδίας 1997, 314. Ο Πausanias παραδίδει ότι ο Μαραθώνιος ταύρος είναι πιθανότατα αυτός που έφερε ο Ηρακλής από την Κρήτη: Πausanias Αττικά 1, 27, 9- 10.

³²² Για βιβλιογραφία βλ. Hatzivassiliou 2010, 24, σημ. 202.

Η λήκυθος του Φαλήρου ανήκει, όπως και το συνεύρημά της, στην κατηγορία των Αθηνών 581, ii στην οποία ο άθλος του Αθηναίου ήρωα βρίσκει εικονογραφικά παράλληλα από την Αθηναϊκή Αγορά³²³, τον Κεραμεικό³²⁴, την Ελευσίνα³²⁵ και τα Γλυκά Νερά³²⁶.

Στην ίδια κατηγορία και συγκεκριμένα στην ομάδα Kalinderu συγκαταλέγεται και η λήκυθος **55**³²⁷ (490-480 π.Χ.) που αποτελεί το μοναδικό κτέρισμα μιας παιδικής λακκοειδούς ταφής. Το εικονογραφικό θέμα της καθιστής διονυσιακής μορφής ανάμεσα σε οφθαλμούς εντάσσεται στην παράδοση του Ζ. της Φανυλλίδος³²⁸ και αποτελεί αγαπητό θέμα της Ομάδας, παραδείγματα της οποίας προέρχονται τόσο από την Αθηναϊκή Αγορά³²⁹ όσο και από τον Κεραμεικό³³⁰. Στον ιδιαίτερα αγαπητό για την κατηγορία των Αθηνών 581, ii, κόσμο του Διονύσου³³¹ παραπέμπει και ο διάκοσμος της ληκύθου **56**, του μοναδικού αγγείου από έναν λακκοειδή τάφο ενήλικα (500-480 π. Χ). Το κέντρο της παράστασης καταλαμβάνει ο Διόνυσος που πλαισιώνεται από δύο ορχούμενες Μαινάδες και έναν θεατή στα δεξιά³³². Σκηνή διονυσιακού θιάσου φέρει και η αποσπασματικά σωζόμενη λήκυθος **57** του 500-480 π.Χ. από μια καύση που απεικονίζει έναν όνο ανάμεσα σε δύο Μαινάδες σε έντονο διασκελισμό³³³. Μια τρίτη ιστάμενη μορφή διακρίνεται σε βαθύτερο επίπεδο, πίσω από το ζώο, η ταύτιση της οποίας είναι αμφίβολη. Η σκηνή ερμηνεύεται ως εκφυλισμένο στιγμιότυπο της επιστροφής του Ηφαίστου στον Όλυμπο που πλέον έχει απομακρυνθεί από την αρχική απόδοση του μύθου³³⁴. Η παράσταση της ληκύθου **58** που προέρχεται από την ίδια καύση και είναι σύγχρονη με την **57**, έχει τελετουργικό χαρακτήρα. Εικονίζονται δύο γυναικείες ιματιοφόρες μορφές με

³²³ Moore – Philippides 1986, 229, αρ. 1022, πίν. 83

³²⁴ Παρλαμά - Σταμπολίδης 2000, 294, αρ. 283 με παράλληλα. Για ληκύθους της ίδιας κατηγορίας με παραστάσεις του γενειοφόρου Ηρακλή με τον κρητικό ταύρο: CVA Thebes, 73, πίν. 66, 4- 6 με παράλληλα.

³²⁵ Μυλωνάς 1975, αρ. 73 πίν. 210 β.

³²⁶ Χατζηδημητρίου 2013, 256 εικ. 12. Εμφανίζει τις λιγότερες ομοιότητες από τα εδώ παράλληλα με το φαληρικό αγγείο.

³²⁷ Γενικά για την ομάδα Kalinderu: Παρλαμά - Σταμπολίδης 2000, 295, αρ. 286.

³²⁸ Kerameikos VII 2, 65. Αναλυτική βιβλιογραφία για το θέμα του καθιστού Διονύσου ανάμεσα σε οφθαλμούς και την σημασία των τελευταίων στην αγγειογραφία: CVA Athens 6, 89- 90.

³²⁹ Moore – Philippides 1986, 235, αρ. 1087-1089, πίν. 85. Πρβλ. ακόμη CVA Amsterdam 3, 28- 29, πίν. 161, 4- 6. Εκεί η μορφή ταυτίζεται με Μαινάδα, όπως και στο παράδειγμα της Αγοράς. Δεν αποκλείεται όμως να πρόκειται για τον αγένειο Διόνυσο, όπως στο CVA Berlin 17, 68-9 πίν. 32, 7- 9.

³³⁰ Kerameikos VII 2, 65, πίν. 35, 5. 8. Με τη λήκυθο του Φαλήρου μοιράζονται επιπλέον το συνδυασμό εγγάραξης και επίθετου ερυθρού χρώματος για τον διάκοσμο του κεφαλιού με στεφάνι και ταινία.

³³¹ Για την ερμηνεία των διονυσιακών σκηνές στις υστεροαρχαϊκές μελανόμορφες ληκύθους: Villanueva-Puig 2009, 215- 224.

³³² Πρβλ. για θεατές σε σκηνές με ορχούμενες Μαινάδες: Panvini – Giudice 2003, 442, αρ. pF8. BAPD 5266· CVA Agrigento 1, πίν. 73, 3-5.

³³³ Για την εικονογραφική σχέση των Μαινάδων με όνους: Moraw 1998, 162- 165. Για τη διάταξη των μορφών της φαληρικής ληκύθου πρβλ. BAPD 5266 · CVA Gela 4, πίν. 30, 3-7, όπου στη θέση του όνου απεικονίζεται ταύρος.

³³⁴ CVA Berlin 17, 100.

στενόμακρα αντικείμενα στα χέρια, μάλλον ρυτά³³⁵, να κατευθύνονται προς μια τρίτη, επίσης ιματιοφόρα μορφή, στο δεξί άκρο της σκηνής. Παρόμοια αντικείμενα κρατούν και οι δυο αντικρυστές γυναικείες μορφές της ληκύθου **59** της κατηγορίας των Μικρών Λιονταριών³³⁶ (490-480 π.Χ.). Αναπαρίστανται καθιστές³³⁷ μέσα σε ένα σπηλαιώδες άνοιγμα που αποδίδεται σε κατατομή στα δύο άκρα της σκηνής³³⁸. Η σύνδεση των σπηλαίων με τη λατρεία του Διονύσου παραδίδεται φιλολογικά³³⁹ και τεκμηριώνεται εικονογραφικά³⁴⁰ με τη λήκυθο του Φαλήρου να αποτελεί το πιο πρόσφατο παράδειγμα³⁴¹.

Η εικόνα στη λήκυθο **60** του κεκλιμένου συμποσιαστή και μιας καθιστής γυναικείας μορφής με λύρα που πλαισιώνονται από δύο καθιστές γυναικείες μορφές απαντάται συχνά στην ομάδα του Αίμονος³⁴², στην οποία ανήκει το παράδειγμά μας (480-470 π.Χ.)³⁴³. Η αφαιρετική απόδοση του κεντρικού ζεύγους των συμποσιαστών καθιστά αδύνατη κάθε απόπειρα ταύτισής τους με Διόνυσο και Αριάδνη αλλά το συμποσιακό περιβάλλον³⁴⁴ υπογραμμίζει τον διονυσιακό χαρακτήρα της σκηνής. Το αγγείο συνόδευε μια παιδική λακκοειδή ταφή.

Ένα άλλο αγαπητό θέμα των Αιμόνιων ληκύθων είναι οι σκηνές αρμάτων³⁴⁵ που στο Φάληρο εκπροσωπούνται με τρία παραδείγματα (**61**, **62**, **63**). Η **61** και **62** συνδέονται με ξεχωριστές λακκοειδείς ταφές ενηλίκων και αποτελούν το μοναδικό εύρημα αυτών. Η **63** βρέθηκε μαζί με τα κατάλοιπα ενός κρανίου πάνω σε ένα σπασμένο κομμάτι κεραμίδας, πιθανότατα από κεραμοσκεπή τάφο. Και στα τρία η παράσταση αποτελείται από μια καθιστή γυναικεία μορφή μπροστά από τα άλογα και δύο γυναικείες μορφές πίσω από αυτά. Η μια κρατάει τα χαλινάρια και βρίσκεται πάνω στο εννοούμενο άρμα, αλλά δεν είναι σαφής η θέση

³³⁵ Έτσι ερμηνεύονται παρόμοια αντικείμενα σε μια αττική λήκυθο από την Γέλα: Panvini – Giudice 2003, 457, αρ. pF55. Κατά την άποψη μου δεν πρέπει να αποκλειστεί και η ταύτιση με φαλλόσχημα αντικείμενα.

³³⁶ Κύριο μορφολογικό χαρακτηριστικό των ληκύθων της κατηγορίας αυτής είναι ο σχεδόν οριζόντιος ώμος. Γενικά για την κατηγορία αυτή: ABL 98. CVA Amsterdam 3, 32- 33. CVA Berlin 17, 78 με βιβλιογραφία. Η λήκυθος βρέθηκε μαζί με τις 50-51, 64-65.

³³⁷ Για όρθιες μορφές με ανάλογα αντικείμενα βλ. παραπάνω σημ. 321.

³³⁸ Για μια ανάλογη απόδοση σπηλιάς σε κατατομή και στα δύο άκρα της σκηνής: CVA Thebes, 73 πίν. 66, 4-6.

³³⁹ Βλ. τελευταία Guettel Cole 2015.

³⁴⁰ Siebert 1990, 154, πίν. 1, 3.

³⁴¹ Για τη σύνδεση των σπηλαίων στην αγγειογραφία κυρίως με μυθολογικές σκηνές: Hatzivassiliou 2010, 89.

³⁴² Γενικά: Jubilier-Galinier 2003. Jubilier-Galinier 2016. Για τη γεωγραφική διάδοση των ληκύθων της Ομάδας του Αίμονος: Jubilier-Galinier 2003, 85. Volioti 2011. van de Put 2016, 124, εικ. 14. Για την παρουσία γυναικών σε σκηνές συμποσίου βλ. τελευταία: Sossau 2019, 88- 104.

³⁴³ Πρβλ. για το σχήμα και τον διάκοσμο: CVA Omaha, Joslyn art Museum 1, πίν. 22, 4- 5. CVA Leiden 2, πίν. 97, 8- 10.

³⁴⁴ Για το συμπόσιο στην αγγειογραφία: Schäfer 1997.

³⁴⁵ Βλ. σχετικά: Μυλωνάς 1975, αρ. 292-293 πίν. 283 β. CVA Leiden 2, πίν. 94- 96. CVA Hermitage St. Petersburg IV, πίν. 20, 1-3. Matheson 2016, πίν. 94. CVA Berlin 17, πίν. 80, 1-6 με παράλληλα. Για ένα πρόσφατο εύρημα από τον Θορικό: van de Put – Docter 2011, 54-55 όπου η σκηνή εσφαλμένα ταυτίζεται με γαμήλια πομπή. Για την ερμηνεία βλ. παρακάτω.

της άλλης. Αν δηλαδή την ακολουθεί πεζή ή είναι και αυτή πάνω στο άρμα. Στην λήκυθο **62** κρατάει μάλιστα μια κιθάρα. Μια τέταρτη γυναικεία μορφή διακρίνεται σε βαθύτερο επίπεδο πεζή πίσω από τα άλογα. Το χαρακτηριστικό στόμιο σε σχήμα «καπνοδόχου» των δύο ληκύθων καθώς και η βαθμιδωτή βάση της τρίτης (**63**)³⁴⁶ υποδεικνύουν μια χρονολόγηση στο δεύτερο τέταρτο του 5^{ου} αι. π.Χ.³⁴⁷. Μάλιστα οι **61** και **62** εκτός από κοινό σχήμα έχουν και σχεδόν πανομοιότυπη τεχνοτροπική απόδοση υποδεικνύοντας ίδιο χέρι ζωγράφου που βρίσκει το πλησιέστερο παράλληλο σε μία λήκυθο στο Leiden της Ολλανδίας³⁴⁸. Η εκφυλισμένη απόδοση των μορφών δυσκολεύει την προσπάθεια ταύτισής τους αλλά είναι κοινά παραδεκτό ότι πρόκειται για σκηνές αναχώρησης θεοτήτων, με την Αριάδνη και την Αθηνά να προβάλλουν ως επικρατέστερες, αν και το εύρος των αναπαριστώμενων θεοτήτων είναι μεγάλο³⁴⁹. Ενίοτε εμφανίζονται και Αμαζόνες στη θέση τους³⁵⁰ ενώ η κιθαρωδός τονίζει τον εορταστικό-διονυσιακό χαρακτήρα της παράστασης³⁵¹.

Μαζί με τις μελανόμορφες ληκύθους με εικονιστικό διάκοσμο που επαναλαμβάνουν γνωστά θέματα και αποτελούν προϊόντα της τυποποιημένης μαζικής παραγωγής των εργαστηρίων της εποχής, στο Φάληρο αντιπροσωπεύονται και τα υπόλοιπα προϊόντα της παραγωγής αυτής, όπως οι λήκυθοι με μελανό σώμα και αυτές με ανθεμωτό διάκοσμο. Τα παραδείγματα του Φαλήρου χρονολογούνται στο πρώτο μισό του 5^{ου} αι. π.Χ. αν και ο μεγαλύτερος αριθμός ανήκει στο πρώτο τέταρτο του αιώνα αυτού.

Γύρω στο 500 π.Χ. αρχίζει η παραγωγή ληκύθων δευτερεύοντος τύπου με μελανό σώμα και εδαφόχρωμο ώμο στα ίδια εργαστήρια με τις μελανόμορφες, τις ερυθρόμορφες και τις λευκού βάρους³⁵².

Το σχήμα της **64** και ο διάκοσμος στον ώμο με τα άνθη λωτού ανάμεσα σε λευκά πέταλα την κατατάσσουν στην κατηγορία των Μικρών Λιονταριών³⁵³ και μάλιστα στα πρώιμα παραδείγματα γύρω στο 500 π.Χ. Αυτά χαρακτηρίζονται από ένα χαμηλό εχινόσχημο στόμιο

³⁴⁶ Πρβλ. για τον διάκοσμο: Kerameikos VII 2, 37, πίν. 24, 92, 1- 2 αλλά με κιθαρωδό.

³⁴⁷ Για μια στατιστική μελέτη των αναλογιών ύψους –διαμέτρου των Αιμόνιων ληκύθων ανά χρονολογική περίοδο: Volioti 2014. Για μια πρόσφατη απόπειρα εφαρμογής της μεθόδου της μορφομέτρησης με σκοπό την αναγνώριση προϊόντων διαφορετικών ομάδων των ύστερων μελανόμορφων ληκύθων, μεταξύ των οποίων και των Αιμόνιων: Johácz 2018.

³⁴⁸ CVA Leiden 2, πίν. 94, 7- 8.

³⁴⁹ Γενικά για το θέμα βλ. Μανακίδου 1994, 135- 155. Παρλαμά - Σταμπολίδης 2000, 314, αρ. 318. Για μια εις βάθος ανάλυση με πλούσια βιβλιογραφία: Σαριπανίδου 2012, 73- 78.

³⁵⁰ Matheson 2016, πίν. 93, 1- 4.

³⁵¹ Σε μια ανάλογη λήκυθο στο Άμστερνταμ, η κιθαρωδός ταυτίζεται λιγότερο πειστικά με τον Απόλλωνα, παρά το λευκό του δέρματος, και η ηνίοχος με την Αρτέμιδα: CVA Amsterdam 3, πίν. 171, 1-3.

³⁵² Kurtz 1975, 23. 115. 122.

³⁵³ Και οι περιθούμενες ιώδεις ταινίες κάτω από τον ώμο και στο σώμα της 64 χαρακτηρίζουν τις ληκύθους με μελανό σώμα της συγκεκριμένης κατηγορίας: CVA Berlin 17, 86.

και μια πλατιά, επίσης εχινόσχημη βάση, ενώ το κυλινδρικό σώμα στενεύει απαλά προς τα κάτω³⁵⁴. Από τον ίδιο τάφο και το ίδιο πιθανότατα εργαστήριο προέρχεται και η **65** που επαναλαμβάνει τα βασικά μορφολογικά χαρακτηριστικά της προηγούμενης ληκύθου αλλά ο ώμος της είναι περισσότερο επικλινής και τα τοιχώματα του σώματος πιο κάθετα με αποτέλεσμα η απόδοση στην ίδια κατηγορία να μην είναι βέβαιη³⁵⁵. Το τρίτο και τελευταίο παράδειγμα ληκύθου με μελανό σώμα (**66**) και την εξηρημένη ταινία με ζητοειδή μοτίβα κάτω ακριβώς από τον ώμο, χρονολογείται το δεύτερο τέταρτο του 5^{ου} αι. π.Χ.³⁵⁶. Αντί των ζητοειδών μοτίβων, πολύ συνηθισμένος είναι και ο μαϊάνδρος σε αντίστοιχα παραδείγματα³⁵⁷. Το φαληρικό αγγείο προέρχεται από μια παιδική λάρνακα, όπου βρέθηκε μαζί με τα **16, 33, 73, 74, 77-79**.

Σε σύνολο είκοσι εννέα μελανόμορφων ληκύθων, οι ανθεμωτές αντιπροσωπεύονται με οχτώ παραδείγματα. Οι έξι από αυτές φέρουν τον διάκοσμο πάνω στην εδαφόχρωμη επιφάνεια του πηλού του αγγείου και οι δύο σε λευκό βάθος. Πέντε από τις έξι διακοσμούνται στο σώμα με αλυσιδωτό πλοχμό με στιγμή σε κάθε κρίκο, από τον οποίον φύονται τρία εγγεγραμμένα σε λευκά τόξα ανθέμια με σχηματοποιημένους κάλυκες λωτού ανάμεσά τους. Πρόκειται για τον πλέον διαδεδομένο διάκοσμο ανθεμωτών ληκύθων σε όλο το πρώτο μισό του 5^{ου} αι. π.Χ. Τα παραδείγματα του Φαλήρου ωστόσο χρονολογούνται βάσει μορφολογικών κριτηρίων την πρώτη εικοσαετία του 5^{ου} αι. π.Χ. και μάλιστα σε ξεχωριστές εξελικτικές βαθμίδες. Στην δεκαετία 500-490 π.Χ. ανήκουν οι **67** και **68** από τον ίδιο λακκοειδή τάφο ενήλικα, αφού χαρακτηρίζονται από την ήπια μείωση του κυλινδρικού σώματος προς τη βάση και τον ευρύ, επικλινή ώμο. Εντάσσονται στην κατηγορία των Αθηνών 581, ii³⁵⁸, στην οποία πρωτοεμφανίζεται ο συγκεκριμένος ανθεμωτός διάκοσμος με τα λευκά τόξα³⁵⁹ και φαίνεται να ζωγραφίζονται από το ίδιο χέρι. Οι τρεις επόμενες λήκυθοι (**69, 70** και **71**) από δύο διαφορετικούς εγχυτρισμούς εμφανίζουν πιο ραδινές αναλογίες, πιο στενό ώμο και χρονολογούνται τη δεύτερη δεκαετία του 5^{ου} αι. π.Χ.³⁶⁰. Συνήθως συνδέονται με το εργαστήριο

³⁵⁴ Πρβλ. Sparkes – Talcott 1970, αρ. 1115- 1116, πίν. 38. Μυλωνάς 1975, αρ. 111 πίν. 218 β. Kerameikos VII 2, 121, αρ. 473, 8- 9, πίν. 82. Panvini – Giudice 2003, 451, αρ. pF37- 38. Μισαηλίδου-Δεσποτίδου 2012, 380 εικ. 16 β.

³⁵⁵ Πρβλ. Kerameikos VII 2, αρ. 97, 6, πίν. 24, 8.

³⁵⁶ Πρβλ. Kerameikos VII 2, αρ. 251, 2, πίν. 42, 1 και αρ. 195, 2, πίν. 32, 2. Tuna-Nörling 1995, αρ. 211 πίν. 16. Για παρόμοιο διάκοσμο σε ένα υστερότερο παράδειγμα από τη Σίνδο: Σαριπανίδη 2012, αρ. 212, πίν. 46.

³⁵⁷ Πρβλ. Palmer 1964, αρ. 305, 4, πίν. 41. Πωλογιώρα 1993-94, 258- 259, πίν. 39.

³⁵⁸ Πρβλ. Shear 1993, 410- 411, πίν. 82m και 82j (το δεύτερο από το τέλος) και σημ. 64 για παράλληλα από τον τύμβο του Μαραθώνα. Ακόμη βλ. για το σχήμα Kerameikos VII 2, 60, αρ. 221, 2, πίν. 34, 1.

³⁵⁹ Kurtz 1975, 146.

³⁶⁰ Αναλυτικά για την τυπολογική εξέλιξη Shear 1993, 410-411.

του Ζ. του Αίμονος³⁶¹. Η απόδοση ωστόσο των ανθεμίων με τους μικρούς πυρήνες και την αμελή χάραξη των φύλλων συγκρίνεται με αυτή μιας ληκύθου του Ζ. του Μαραθώνα³⁶² που εντάχθηκε από τον Beazley στην ομάδα των Αθηνών 581, ii³⁶³.

Στον πρώιμο 5^ο αι. π.Χ. ανήκει βάσει μορφολογικών συγκρίσεων³⁶⁴ και η έκτη λήκυθος (72) που συνόδευε μαζί με την κύλικα 14 μια λακκοειδή ταφή ενήλικα³⁶⁵. Διαφέρει από τις προηγούμενες λόγω των πλαγιαστών ανθεμίων που πρώτος ζωγράφισε ο Ζ. του Διόσφου ως παραπληρωματικό στοιχείο στις λευκές ληκύθους³⁶⁶.

Με πλαγιαστά ανθέμια είναι διακοσμημένες και οι δύο τελευταίες λήκυθοι (73, 74) που προέρχονται από τον ίδια παιδική λάρνακα³⁶⁷, ανήκουν ωστόσο σε διαφορετικά σχήματα. Η 73 εντάσσεται μορφολογικά στην παράδοση των ληκύθων της κατηγορίας των Αθηνών 581³⁶⁸ αλλά ο σχεδόν επίπεδος ώμος αποτελεί κριτήριο ύστερης χρονολόγησης που επιβεβαιώνεται από τη σύγκριση με παραδείγματα από την Γέλα³⁶⁹ και τη Μίεζα³⁷⁰ χρονολογούμενα στο δεύτερο τέταρτο του 5^{ου} αι. π.Χ.

Στον τύπο ATL³⁷¹ ή VI του Κεραμεικού³⁷² ανήκει η δεύτερη λήκυθος (74) που χαρακτηρίζεται από το ευθύγραμμο περίγραμμα του σώματος και την απότομη καμπύλη στη μετάβαση προς το ψηλό δισκόμορφο πόδι που στενεύει έντονα προς τα κάτω. Το σχήμα αυτό συνδέεται στενά με το εργαστήριο του Ζ. της Μέγαιρας³⁷³, όπως και οι εξηρημένες γραμμές που περιτρέχουν το κάτω μέρος του σώματος της 74³⁷⁴. Σε αυτό το εργαστήριο αποδίδεται και

³⁶¹ Πρβλ. ενδεικτικά Kerameikos VII 2, 29, αρ. 73, 4- 17, πίν. 19, 1. Βιβλιοδέτης 2007, 102, εικ. 30.

³⁶² Από τον τύμβο του Μαραθώνα: Καλτσάς 2006, αρ. 114 (Ε. Μπάνου) όπου εκ παραδρομής δίνεται εσφαλμένος αριθμός πίνακα στην αρχική δημοσίευση του αγγείου: Αντί πίν. 10:13, το ορθό είναι 10: 2.

³⁶³ ABV 487- 506. Kurtz 1975, 147- 148.

³⁶⁴ Πρβλ. για το σχήμα, ιδίως για τη βάση με την επικλινή άνω επιφάνεια και την κυρτή κάθετη πλευρά: CVA Amsterdam 3, πίν. 161, 4-6 και 182, 2.

³⁶⁵ Την ταφή συνόδευε και μια δεύτερη λήκυθος που δεν κατέστη δυνατό να εντοπιστεί.

³⁶⁶ Kurtz 1975, 80. Για παραδείγματα πλαγιαστών ανθεμίων στο εδαφόχρωμο σώμα των ληκύθων: Palmer 1964, 165

³⁶⁷ Σε αυτήν βρέθηκαν ακόμη τα 7, 16, 33 και 66 καθώς και τα ερυθρόμορφα 77-79.

³⁶⁸ Πρβλ. επίσης Kerameikos IX, 35- 36 (τύπος III/3).

³⁶⁹ Panvini – Giudice 2003, 470, αρ. pH7.

³⁷⁰ Ρωμιοπούλου – Τουράτσογλου 2002, 112, αρ. Π 1721.

³⁷¹ Γενικά για τον τύπο: Kurtz 1975, 82- 83.

³⁷² Kerameikos IX, 37.

³⁷³ Kerameikos IX, 37 με παραπομπή στο ABL 181. 187. Τελευταία για το Ζ. της Μέγαιρας: Π. Παναρίτη, Ο Ζωγράφος της Μέγαιρας (Αδ. διδ. διατρ. Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών 2017).

³⁷⁴ ABL 155. 171. Froning 1982, 175- 176, αρ. 71.

το φαληρικό παράδειγμα³⁷⁵, αν και παρόμοιες ανθεμωτές λήκυθοι λευκού βάθους παράγονται και σε άλλα εργαστήρια με προεξάρχοντα αυτά των Ζ. του Διόσφου και του Ζ. του Αίμονος³⁷⁶.

Λοιπά μελανόμορφα αγγεία πλην ληκύθων

Η παρουσία άλλων σχημάτων του υστεροαρχαϊκού μελανόμορφου ρυθμού, πλην της ληκύθου, είναι εξαιρετικά περιορισμένη στο Φάληρο. Πρόκειται για μικρογραφικά αγγεία³⁷⁷, στα οποία ανήκει η οινοχόη **75** της Ομάδας του Βατικανού G52 με τρεις ιματιοφόρες ανδρικές μορφές που επαναλαμβάνονται και στη λήκυθο **48**. Διαφέρουν ωστόσο στην απόδοση των ποδιών και των ματιών και προσγράφονται σε διαφορετικά χέρια. Τα συγκριτικά παράλληλα³⁷⁸ της φαληρικής οινοχόης οδηγούν σε μια χρονολόγηση γύρω στο 520 π.Χ. που συνάδει και με τα υπόλοιπα συνευρήματα του εγχυτρισμού (**8-9** και **11**).

Σύγχρονος είναι και ο σκύφος **76** που βρέθηκε μαζί με την μελανόμορφη λήκυθο **48** και τον μελαμβαφή σκύφο **4** σε μια παιδική λακκοειδή ταφή³⁷⁹. Η διάταξη του διακόσμου με τα αντωπά υδρόβια πτηνά, τους σχηματικούς ρόδακες και τις περιθέουσες ταινίες στο κάτω μέρος του σώματος του αγγείου διαφέρει από αυτήν της Ομάδας των Κύκνων και θυμίζει τους σκύφους της Ομάδας του πώματος της Οξφόρδης³⁸⁰ με την οποία ωστόσο δεν μπορεί, λόγω της απουσίας εγχάραξης, να συνδεθεί. Το πλησιέστερο παράλληλο είναι ένα σκυφίδιο από έναν εγχυτρισμό στην Οινόη Μαραθώνος που χρονολογείται νωρίτερα από το φαληρικό γύρω στα μέσα του 6^{ου} αι. π.Χ.³⁸¹. Η εύρεση εντούτοις του **76** στον ίδιο τάφο με την λήκυθο **48** δεν επιτρέπει τόσο υψηλή χρονολόγηση. Και τα δυο σκυφίδια συγκαταλέγονται στην ίδια κεραμική

³⁷⁵ Πρβλ. Corinth XIII, 243, αρ. 336, 4-5, πίν. 49. Kerameikos IX, πίν. 36, 10 αρ. 262, 2, πίν. 41, 4 αρ. 152, 4 και πίν. 58, 4 αρ. 203, 1. Για το σχήμα πρβλ. ακόμη Kerameikos VII 2, πίν. 25, 10 αρ. 117, 3. Panvini – Giudice 2003, 471 αρ. pH9.

³⁷⁶ Για τη δυσκολία απόδοσης των ληκύθων με φυτικό διάκοσμο βλ. τελευταία Σαριπανίδη 2012, 83-96 σημ. 371, 378. Στο παράδειγμα του Φαλήρου το ύψος και η διάμετρος του δισκόμορφου ποδιού που μειώνεται προς τα κάτω το διαφοροποιεί από τα ανάλογα παραδείγματα των άλλων εργαστηρίων. Μια λήκυθος, παρόμοια με την φαληρική, στο Άμστερνταμ αποδίδεται εσφαλμένα στο Ζ. του Διόσφου: CVA Amsterdam 3, πίν. 178, 4-6.

³⁷⁷ Για την ερμηνεία των μικρογραφικών αγγείων βλ. κεφ. Ερμηνεία κτερισμάτων.

³⁷⁸ Ερμιτάζ OL3075: Para 202: BAPD 340596. CVA Rhodes, πίν. 59, 3-4 αλλά με δρομέα ανάμεσα σε ιματιοφόρες μορφές. Αυτόθι πλούσια βιβλιογραφία για την ομάδα του Βατικανού G52. Για οινοχοϊσκες της Ομάδας αυτής από τα νεκροταφεία του Αρχοντικού Πέλλας γίνεται λόγος στο Χρυσοστόμου – Χρυσόστομου 2009, 481.

³⁷⁹ Για το σχήμα πρβλ. Kerameikos VII 2, αρ. 472, 8 πίν. 80, 7.

³⁸⁰ ABV 616-617. Para 306. Add² 143. Βλ. ιδίως Μασσαλία 7046: ABV 616, 7 (BAPD 306201).

³⁸¹ Αραπογιάννη 1985, 219 πίν. 93 α. Για την χρονολόγηση της οινοχόης που βρέθηκε στον ίδιο τάφο με τον σκύφο στην Οινόη, στον πρώιμο 5^ο αι. αντί στα μέσα του 6^{ου} αι. π.Χ. βλ. Πωλογιώργη 2003-2009, 171 αρ. 9.

παραγωγή του ύστερου 6^{ου} αι. π.Χ. και αποτελούν μέρος της διαδεδομένης διακόσμησης με κύκνους που απαντάται σε διάφορα σχήματα αγγείων από τον ύστερο 7^ο ως τον πρώιμο 5^ο αι. π.Χ. στην Αττική και αλλού³⁸².

Ερυθρόμορφα αγγεία

Από τα τρία ερυθρόμορφα αγγεία των νέων ανασκαφών του Φαλήρου τα δύο (**77 και 78**) προέρχονται από το εσωτερικό μιας παιδικής λάρνακας, ενώ το τρίτο ακουμπούσε στο εξωτερικό της τοίχωμα (**79**) και μάλλον συνδέεται με αυτήν³⁸³.

Συγκαταλέγονται σε διαδεδομένους τύπους ερυθρόμορφων αγγείων του δευτέρου τετάρτου του 5^{ου} αι. π.Χ. και αποτελούν τα υστερότερα αγγεία σε αυτόν τον τομέα του νεκροταφείου³⁸⁴. Ο μη μικρογραφικός σκύφος **77**, τύπου Β, ανήκει στους σκύφους-γλαύκες³⁸⁵, από τους οποίους είναι γνωστοί περίπου τετρακόσιοι. Παράγονται στο μεγαλύτερο μέρος του 5^{ου} αι. π.Χ.³⁸⁶ αλλά το παράδειγμα του Φαλήρου τοποθετείται βάσει των συνευρημάτων, της τυπολογικής εξέλιξης αλλά και της προσεκτικής απόδοσης του διακόσμου³⁸⁷ στο δεύτερο τέταρτο του 5^{ου} αι. π.Χ. Η χρονολόγηση αυτή υποστηρίζεται και από τη σύγκριση με το πρωιμότερο μελαμβαφές παράδειγμα του Φαλήρου **13**, αφού τώρα το περίγραμμα είναι πιο ραδινό και η βάση πιο στενή χωρίς κάθετη εξηρημένη επιφάνεια.

Γύρω στα μέσα του 5^{ου} αι. π.Χ. χρονολογείται και η μικρογραφική ερυθρόμορφη λήκυθος **78** που αποδίδεται στο Ζ. της Σειρηνίσκης και απεικονίζει το επώνυμο θέμα του³⁸⁸. Μορφολογικά μοιάζει με το συνεύρημά της, την ανθεμωτή λήκυθο λευκού βάθους **74** με την οποία έχει κοινό το ψηλό δισκόμορφο πόδι, που όμως εδώ δεν στενεύει προς τα κάτω, τον σχεδόν επίπεδο ώμο και το κοντό καλυκόσχημο στόμιο. Η Σειρήνα αναπαρίσταται πάνω σε

³⁸² Βλ. Αλεξανδροπούλου υπό μελέτη

³⁸³ Η λάρνακα εντοπίστηκε εν τω μέσω μιας ομαδικής ταφής και ο σκύφος βρέθηκε δίπλα σε αυτήν και τα πόδια του τάφου IV_163. Μέσα στη λάρνακα βρέθηκαν επίσης τα 7, 16, 33, 66, 73-74.

³⁸⁴ Για την τελική φάση χρήσης του νεκροταφείου βλ. Αλεξανδροπούλου υπό μελέτη.

³⁸⁵ Συγκεντρωμένη βιβλιογραφία για τους σκύφους: Athenian Agora XXX, 64 σημ. 21. Βλ. ακόμη Roillard – Verbanck-Piégarde 2003, 361. Για τη χρήση του σε οικιακές λατρείες ή κατά τη διάρκεια θρησκευτικών εορτών στην Αθήνα: Σαραγά – Θεοχάρης – Μητροπούλου 2017, 115 αρ. 25 (Μ. Λιάσκα).

³⁸⁶ Για τη σύνδεση της γλαύκας με την θεά Αθηνά και τη φθίνουσα παραγωγή των συγκεκριμένων σκύφων μετά τα 450 π.Χ. σε συνάρτηση με την ανάδειξη της θεάς σε νικηφόρο προστάτιδα της αθηναϊκής συμμαχίας με σύμμαχο πλέον τη Νίκη: Kreuzer 2010, 119- 178 ιδ. 142- 146.

³⁸⁷ Πρβλ. Athenian Agora XXX, αρ. 1313 πίν. 122.

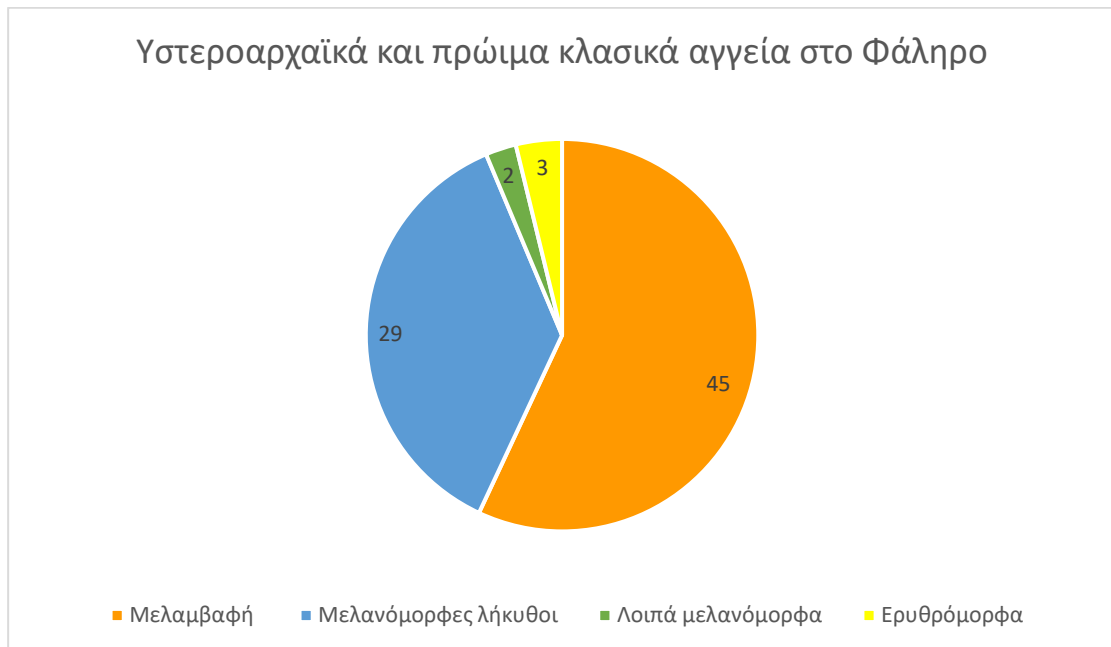
³⁸⁸ ARV² 701- 704. Para 408. Add¹ 138. Add² 281. Νεότερη βιβλιογραφία για το ζωγράφο στο CVA Berlin 16, 65.

βράχο³⁸⁹ με απλωμένα φτερά και με τα κύρια γνωρίσματα της τεχνοτροπίας του ζωγράφου, όπως το εύσαρκο πρόσωπο με τα μισάνοιχτα χείλη και τον φουσκωτό σάκκο³⁹⁰.

Τέλος, φυτικός και όχι εικονιστικός είναι ο διάκοσμος του ερυθρόμορφου σκύφου κορινθιακού τύπου **79** που μορφολογικά εντάσσεται στην ίδια εξελικτική βαθμίδα με τον **7** επίσης από το δεύτερο τέταρτο του 5^{ου} αι. π.Χ. Στο πάνω μέρος του σώματος έχουν αφεθεί στο χρώμα του πηλού σχηματικά αποδομένα φύλλα κισσού χωρίς μίσχους ή κλαδιά, που θυμίζει ανάλογο φυτικό διάκοσμο σε σκύφους με πολύ πιο προσεκτική και λεπτομερή απόδοση³⁹¹.

Συμπεράσματα

Ανάμεσα στα αγγεία των υστεροαρχαϊκών και πρώιμων κλασικών χρόνων από το Φάληρο, κυρίαρχη είναι η παρουσία των αττικών μελαμβαφών αγγείων. Ακολουθούν οι μελανόμορφες λήκυθοι του δευτερεύοντος τύπου, και μεμονωμένα άλλα αγγεία του μελανόμορφου ρυθμού, ενώ σε σύνολο δεκατριών πρώιμων κλασικών αγγείων, τα ερυθρόμορφα είναι μόλις τρία.

³⁸⁹ Πλούσια βιβλιογραφία για την ερμηνεία της Σειρήνας που η εικονογραφική της παράδοσή της ανάγεται στην αρχαϊκή εποχή και παραδοσιακά της αποδίδεται χθόνια σημασία στο CVA Berlin 16, 65. Αυτόθι και για τη σύνδεση του βραχώδους τοπίου με τον Κάτω κόσμο.

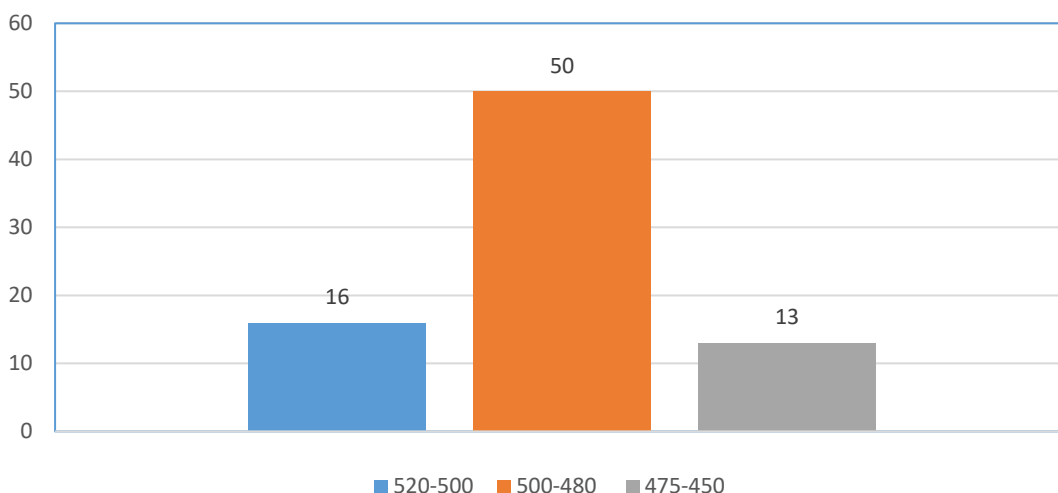
³⁹⁰ Παωλογιώργη 1993- 1994, 271 αρ. 20.

³⁹¹ CVA Ullastret, πίν. 39, 3-4 (BAPD 1012720).

Σε σύνολο 45 μελαμβαφών αγγείων, κυρίαρχη είναι η παρουσία των αγγείων πόσης διαφόρων τύπων (25), ενώ τη δεύτερη θέση καταλαμβάνουν οι όλπες (5), μαζί με τις λεκανίδες (5) με τα υπόλοιπα σχήματα να ακολουθούν. Διαπιστώνεται ότι στο νεκροταφείο του Φαλήρου η παρουσία αγγείων καλλωπισμού, όπως τα εξάλειπτρα³⁹², είναι ιδιαίτερα περιορισμένη και οι πυξίδες απουσιάζουν. Αισθητή είναι και η απουσία των πινακίων χωρίς πόδι με εξαίρεση ένα μελανόμορφο παράδειγμα³⁹³ και τον αρ. 37.

Αναφορικά με τις ληκύθους δευτερεύοντος τύπου που αποτελούν τον κύριο εκπρόσωπο του μελανόμορφου ρυθμού στο Φάληρο, εμφανίζονται στον ύστερο 6^ο αλλά ο κύριος όγκος τους χρονολογείται στον πρώιμο 5^ο αι. π.Χ., όπως άλλωστε ισχύει και με τα μελαμβαφή αγγεία. Ανήκουν σε γνωστά αττικά εργαστήρια της εποχής (Ομάδα του Βατικανού G52, Ομάδα του Ευτραφούς Δρομέα, Ομάδα του Πετεινού, Κατηγορία των Αθηνών 581, ii) και διακοσμούνται με διαδεδομένα εικονογραφικά θέματα: σκηνές παλαίστρας, μονομαχίας, από τον κόσμο του Διονύσου. Από τις τελευταίες μάλιστα ξεχωρίζει η τελετουργική διονυσιακή σκηνή της 59 που λαμβάνει χώρα σε ένα σπηλαιώδες άνοιγμα.

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΗ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΩΝ ΥΣΤΕΡΟΑΡΧΑΪΚΩΝ - ΠΡΩΪΜΩΝ ΚΛΑΣΙΚΩΝ ΑΓΓΕΙΩΝ

³⁹² Για ένα παράδειγμα από τις παλιές ανασκαφές: Young 1942, 45 εικ. 29.

³⁹³ Για ένα μελανόμορφο πινάκιο των μέσων του 6^{ου} αι. π.Χ. βλ. Alexandropoulou 2019, πίν. 77, 1.

Ειδικότερα, στην τελευταία περίοδο χρήσης (475-450 π.Χ.) του τομέα του νεκροταφείου που εξετάζουμε, τα παραδείγματα των ληκύθων είναι μόλις έξι, από τέσσερις διαφορετικούς τάφους. Ωστόσο αντιπροσωπεύονται και τα δύο ενεργά εργαστήρια της εποχής, δηλαδή του Ζ. του Αίμονος και του Ζ. της Μέγαιρας με παραδείγματα τόσο εικονιστικού όσο και φυτικού διακόσμου ή απλώς με μελανό σώμα.

Από το Φάληρο προέρχεται ένα ερυθρόμορφο παράδειγμα από τους σκύφους- γλαύκες, μια χαρακτηριστική σειρά αττικών σκύφων του 5^{ου} αι. π.Χ. που μπορεί να συνδέονται με κάποια αθηναϊκή γιορτή και μια ερυθρόμορφη λήκυθος του Ζ. της Σειρηνίσκης. Και τα δύο βρέθηκαν στην ίδια παιδική ταφή, αλλά, ενώ η λήκυθος ανήκει στα μικρογραφικά αγγεία, ο σκύφος έχει κανονικές διαστάσεις. Δεν πρόκειται για ένα σπάνιο φαινόμενο στο νεκροταφείο του Φαλήρου που εξετάζεται παρακάτω³⁹⁴.

³⁹⁴ Βλ. κεφ. Ερμηνεία κτερισμάτων

Β' ΜΕΡΟΣ: ΜΙΑ ΣΥΓΚΕΙΜΕΝΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΟΥ ΝΕΚΡΟΤΑΦΕΙΟΥ ΤΟΥ ΦΑΛΗΡΟΥ

ΤΟ ΝΕΚΡΟΤΑΦΕΙΟ ΤΟΥ ΦΑΛΗΡΟΥ ΚΑΙ Η ΕΠΟΧΗ ΤΟΥ

Ο έβδομος αιώνας π.Χ. είναι μια αμφιλεγόμενη εποχή για την Αττική με τους μελετητές να έχουν χωριστεί σε δύο στρατόπεδα: Σε αυτούς που υποστηρίζουν ότι τότε η Αττική γνωρίζει οικονομική ένδεια, εσωστρέφεια και παρακμή, όπως πίστευαν οι παλαιότεροι μελετητές από τον προηγούμενο αιώνα³⁹⁵, και σε αυτούς με την αντιδιαμετρικά αντίθετη άποψη, σύμφωνα με την οποία, τον 7^ο αι. π.Χ. η αττική κοινωνία επιλέγει τον δικό της τρόπο εσωτερικής αναδιάρθρωσης, είναι ανοιχτή στις προκλήσεις έξωθεν και συμμετέχει στο μεσογειακό εμπόριο³⁹⁶, στο πλαίσιο του οποίου ερμηνεύεται η εξάπλωση των αττικών αμφορέων SOS³⁹⁷.

Μέχρι πρόσφατα, κοινή παραδοχή ήταν η μείωση των νεκροταφείων και του αριθμού των τάφων τον 7^ο αι. π.Χ. μετά από μια εντυπωσιακή αύξηση κατά την ΥΓΠ εποχή. Δημογραφικές μεταβολές, όπως πληθυσμιακή έκρηξη ή μείωση, από φυσικές καταστροφές³⁹⁸, προτάθηκαν ως ερμηνεία για τις αλλαγές στον αριθμό των νεκροταφείων στην ΥΓ Π εποχή και τον πρώιμο 7^ο αι. π. Χ.³⁹⁹. Ωστόσο, η εξαγωγή δημογραφικών συμπερασμάτων από τα νεκροταφεία πρέπει να αποφεύγεται⁴⁰⁰, εφόσον οι ποσοτικές αλλαγές στον αριθμό των τάφων σχετίζονται με ταφικές πρακτικές και όχι με πληθυσμιακές μεταβολές⁴⁰¹.

Μια άλλη διαδεδομένη ερμηνεία είναι αυτή του εσωτερικού αποικισμού που συνδέει την αύξηση των νεκροταφείων στην ΥΓ Π στην Αττική με μετακινήσεις πληθυσμιακών ομάδων από το αθηναϊκό άστυ στην ύπαιθρο. Οι υπέρμαχοι της άποψης αυτής βασίζονται στη στιλιστική ομοιογένεια των τάφων της Αθήνας και της Αττικής και θεωρούν ότι υπήρχε μια κεντρική αθηναϊκή πολιτική σκηνή ήδη από τον 8^ο αι. π.Χ. και ότι η εσωτερική αυτή μετανάστευση ήταν κρατικά –πολιτικά οργανωμένη.

³⁹⁵ Αναλυτικές αναφορές στο Doronzio 2018, 2.

³⁹⁶ Ενδεικτικά Houby-Nielsen 2009. Eijnde 2010, 360. Doronzio 2018.

³⁹⁷ Pratt 2016, 208.

³⁹⁸ Συγκεντρωμένες παραπομπές για κριτική στην θεωρία του Camp περί ξηρασίας που βασίστηκε στην αύξηση των αναθημάτων του ιερού στον Υμηττό και στη μείωση των πηγαδιών στη Αγορά καθώς και των τάφων: Doronzio 2018, 220 σημ. 36.

³⁹⁹ Laughy 2010, 40 για βιβλιογραφία.

⁴⁰⁰ Kalaitzoglou 2010, 59- 60. Mohr 2015, 165 σημ. 944 με συγκεντρωμένη βιβλιογραφία για του υποστηρικτές των δημογραφικών μελετών βάσει αριθμού τάφων και τους πολέμιους της άποψης αυτής.

⁴⁰¹ Laughy 2010, 41.

Μια τρίτη νεωτεριστική ερμηνεία που υποστηρίχθηκε από τον Morris⁴⁰², βασιζόμενος στο θεωρητικό μοντέλο Saxe/Binford/Goldstein, με μεγάλη ομολογουμένως απήχηση, αποδίδει την αύξηση του αριθμού των τάφων και την υποτιθέμενη ποικιλομορφία των τρόπων ταφής κατά την ΥΓ II εποχή στις σύνθετες κοινωνικές δομές. Κοινωνικές επαναστάσεις ανατρέπουν την καθεστηκυία τάξη των αριστοκρατών στην ΥΓ II εποχή και ευρύτερα κοινωνικά στρώματα αποκτούν πρόσβαση στο προνόμιο της ταφής με αποτέλεσμα την κατακόρυφη αύξηση του αριθμού των τάφων. Όλα αυτά μέχρι να ξαναπάρει τον 7^ο αι. π.Χ. η παλιά τάξη στα χέρια της την εξουσία, και να γίνει το προνόμιο της ταφής δικαίωμα πάλι των λίγων, των αγαθών κατά την διάκριση της αττικής κοινωνίας σε αγαθούς και κακούς που υιοθέτησε ο Morris⁴⁰³.

Ο ίδιος χρησιμοποίησε στο ερμηνευτικό μοντέλο του και τον όρο *formal burial*, που μεταφράζεται σε επίσημη ταφή, δηλαδή ταφή που ανιχνεύεται αρχαιολογικά, που αφήνει εμφανή κατάλοιπα. Σε όλο το διάστημα του 7^{ου} και του 6^{ου} αι. π.Χ. ο Morris διαπιστώνει ότι μόλις το ένα τρίτο του πληθυσμού ενταφιάζεται με αρχαιολογικά ορατό τρόπο, τεκμηριώνοντας τον εκλεκτικό και επιλεκτικό χαρακτήρα των αρχαϊκών ταφικών πρακτικών στην Αττική.

Ωστόσο η Mersch⁴⁰⁴ τονίζει ότι στην υστερογεωμετρική εποχή, οι περισσότεροι τάφοι, εκτός από μερικές εξαιρέσεις, επιδεικνύουν μια ομοιογένεια που αντιβαίνει την άποψη του Morris περί κοινωνικής πολυπλοκότητας και ταφικής ποικιλομορφίας.

Ομοίως η Doronzio⁴⁰⁵, αμφισβητεί μετά από αναλυτική εξέταση όλων των αθηναϊκών νεκροταφείων του 7^{ου} αι. π.Χ.- καλύπτοντας ένα ζητούμενο στην έρευνα- τόσο την παγιωμένη μείωση του αριθμού των τάφων όσο και την εικόνα της χαμηλής ταφικής ποικιλομορφίας. Αντίθετα, υποστηρίζει ότι οι διαφορές στα νεκροταφεία του Κεραμεικού είναι τέτοιες που με μεγάλη επιφύλαξη μπορεί να μιλήσει κανείς για ομοιογένεια στις ταφές του 7^{ου} αι. π.Χ.

Επιπλέον, πουθενά στην αρχαία Αθήνα και την Αττική δεν συνάγεται το συμπέρασμα ότι στα νεκροταφεία θάβονται αποκλειστικά γηγενείς και όχι ξένοι ενώ το ερμηνευτικό μοντέλο του Morris αφήνει αναπάντητο το ερώτημα γιατί τον 7^ο αι. π.Χ. συνεχίζουν και θάβονται τα παιδιά και όχι οι ενήλικες⁴⁰⁶.

⁴⁰² Morris 1987.

⁴⁰³ Συγκεντρωμένες παραπομπές για κριτική στο ερμηνευτικό μοντέλο του Morris: Laughy 2010, 42 σημ. 174. Αναλυτικά Lindenlauf 2001.

⁴⁰⁴ Mersch 1996, 27.

⁴⁰⁵ Doronzio 2018, 133, 161. Την ίδια άποψη περί μη μείωσης του αττικού πληθυσμού τον 7^ο αι. π.Χ. εκφράζει και ο Welwei 1992, 129 σημ. 113.

⁴⁰⁶ Lindenlauf 2001, 95.

Δεν μπορεί πάντως παρά να συμφωνήσει κανείς με την διαπίστωση του Snodgrass⁴⁰⁷ ότι στο τέλος του 8^{ου} αι. π.Χ. περισσότεροι άνθρωποι ζούσαν σε περισσότερες εγκαταστάσεις, μεγαλύτερου μεγέθους, διασπαρμένες σε μεγαλύτερη γεωγραφική έκταση.

Στην Αττική δεν υπάρχουν μεγάλες εγκαταστάσεις⁴⁰⁸ αλλά μικροί οικισμοί που αποτελούνται από λίγα μέχρι μερικές δωδεκάδες σπίτια, όπως αποδεικνύεται από τον μόνο σωζόμενο αρχαϊκό οικισμό της Λαθουρέζας⁴⁰⁹. Η Αθήνα, όπως η Κόρινθος ή το Άργος εμφανίζονται πολυκεντρικές με ξεχωριστές μικρές εγκαταστάσεις, με νεκροταφεία και διασκορπισμένα ιερά ανάμεσα στα σπίτια ή σε κορυφές βουνών⁴¹⁰. Κατά τη διαδικασία του μετασηματισμού της σε πόλη, οι ταφές εξοβελίζονται από τον οικιστικό ιστό⁴¹¹. Σε αυτό το πλαίσιο της χωροταξικής αναδιάταξης που αρχίζει από το τέλος της γεωμετρικής εποχής εντάσσεται η ίδρυση του οργανωμένου νεκροταφείου του Φαλήρου. Μαζί με τα παρόδια νεκροταφεία των φαληρικών δρόμων ιδρύεται ένας νέος ξεχωριστός χώρος ταφής στο λιμάνι, που, όπως τα μεγάλα οικοδομικά προγράμματα (ανέγερση τειχών και ναών), μαρτυρεί μια συλλογική ταυτότητα⁴¹².

⁴⁰⁷ Αυτολεξεί παράθεση στο Viggiano 2013, 123.

⁴⁰⁸ Contra Stissi 2016.

⁴⁰⁹ Eijnde 2010, 303-304.

⁴¹⁰ Σύμφωνα με μια ευρέως διαδεδομένη άποψη, τα αττικά ιερά της υπαίθρου προορίζονταν αποκλειστικά ή κυρίως για τους τοπικούς αγρότες ή βοσκούς και δεν υπήρχαν στενοί δεσμοί με τις ισχυρές αθηναϊκές οικογένειες. Αντίθετη άποψη έχει όμως ο Handberg 2019, που θεωρεί ότι οι αριστοκρατικές αθηναϊκές οικογένειες είχαν ένα έντονο ενδιαφέρον για τα αγροτικά ιερά. Τα ιερά του Διός στον Ύμητό και τον Παρνασσό που είναι τα πρωιμότερα μεταμυκηναϊκά ιερά στην Αττική, όπου ο Δίας λατρεύεται ως μια θεότητα της φύσης (weather deity), αποτελούν το χώρο για τα λατρευτικά συμπόσια των Αθηναίων αριστοκρατών που τα επισκέπτονταν προκειμένου να εξασφαλίσουν την ευκαρπία των καλλιεργειών τους. Η θέση των δύο αυτών ιερών προσφέρει μια πανοραμική θέα στο αθηναϊκό πεδίο μέχρι το Σαρωνικό κόλπο και στην ουσία συμπεριλαμβάνει τα εδάφη των γαιοκτημόνων, στα οποία βάσιζαν τη δύναμή τους.

⁴¹¹ D' Onofrio 2017, 261 με βιβλιογραφία. Δημητριάδου 2012, 353.

⁴¹² Mohr 2015, 170.

ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΟΥ ΝΕΚΡΟΤΑΦΕΙΟΥ - ΤΡΟΠΟΙ ΤΑΦΗΣ - ΤΥΠΟΙ ΤΑΦΩΝ

Σε μια συγκριτική προσέγγιση τα αρχαιολογικά συμφραζόμενα εξετάζονται ως μαρτυρίες συγκεκριμένων τύπων κοινωνικής συμπεριφοράς⁴¹³. Σε αυτό το πλαίσιο, οι χώροι ταφής αντανakλούν την κοινωνική και όχι την δημογραφική ταυτότητα της ομάδας που θάβει τους νεκρούς της⁴¹⁴. Ο Coldstream⁴¹⁵ χαρακτηρίζει το Φάληρο ένα φτωχό νεκροταφείο στην κατώτερη κλίμακα της οικονομικής ευμάρειας. Ο Young⁴¹⁶ θεωρεί πως πρόκειται αποκλειστικά για ένα παιδικό νεκροταφείο του 7^{ου} αι. π.Χ. και χαρακτηρίζει όλες τις ταφικές πυρές εναγιστικές που συνδέονται με τους εγχυτρισμούς⁴¹⁷. Υποστηρίζει ότι όλες οι υπόλοιπες ταφές είναι μεταγενέστερες και ότι οι αποκλίνουσες ταφές έλαβαν χώρα όταν το νεκροταφείο έπαψε πια να είναι κοινοτικό.

Σύμφωνα με τον Morris⁴¹⁸, στο Φάληρο παιδιά και ενήλικες θάβονται μαζί στην υστερογεωμετρική εποχή αλλά από το 700 π.Χ. και για όλο το 7^ο αι. π.Χ. οι παιδικές ταφές κυριαρχούν και οι ελάχιστες ταφές ενηλίκων είναι αποκλίνουσες. Θεωρεί δε πως το νεκροταφείο σταματά να χρησιμοποιείται στις αρχές του 6^{ου} αι. π.Χ.⁴¹⁹.

Τα τελευταία τριάντα χρόνια είναι ευρύτατα διαδεδομένος ο χαρακτηρισμός του νεκροταφείου του Φαλήρου ως παιδικού νεκροταφείου του 7^{ου} αι. π.Χ. και αποτελεί το κατεξοχήν παράδειγμα για ξεχωριστά νεκροταφεία ενηλίκων και παιδιών στην Αττική μετά το 700 π.Χ.

Οι πρόσφατες ανασκαφές αποκάλυψαν ένα νεκροταφείο σχεδόν 2000 τάφων που μαζί με τις 154 ταφές του προηγούμενου αιώνα ξεπερνούν σε αριθμό τους τάφους του Κεραμεικού⁴²⁰ και ανατρέπουν την δικαιολογημένη μέχρι πρόσφατα άποψη ότι μεγάλες νεκροπόλεις στην ευρύτερη περιοχή της Αθήνας είχαν παραμείνει στο σκοτάδι⁴²¹.

⁴¹³ Whitley 1994, 52. Αντωνιάδης 2012, 1.

⁴¹⁴ D' Onofrio 2019, 31.

⁴¹⁵ Coldstream 1977, 135.

⁴¹⁶ Young 1942.

⁴¹⁷ Με αυτή την άποψη συντάσσεται και η Rocco 2017, 10 σημ. 33.

⁴¹⁸ Morris 1987, 86.

⁴¹⁹ Morris 1987, 226 (Appendix).

⁴²⁰ Stroszeck 2012, 57.

⁴²¹ Kalaitzoglou 2010, 50.

Η Στ. Χρυσουλάκη, ως διευθύντρια της ανασκαφής και υπεύθυνη για τη δημοσίευση των ανασκαφικών δεδομένων, έχει δώσει μια πολύ συνοπτική εικόνα της οργάνωσης και των τύπων του τάφου του νεκροταφείου⁴²² που αποτελεί τη βάση για τις παρατηρήσεις που ακολουθούν.

Το Φάληρο συγκαταλέγεται στην κατηγορία των επίπεδων νεκροταφείων⁴²³ που επεκτείνονται βαθμιαία και έχουν μεγάλη διάρκεια χρήσης. Η ζώνη πλάτους του νεκροταφείου υπολογίζεται γύρω στα διακόσια μέτρα, αλλά άγνωστο παραμένει το μήκος του. Είναι παραθαλάσσιο⁴²⁴ και σύμφωνα με την ανασκαφέα δεν βρέθηκαν περίβολοι⁴²⁵ ή δρόμοι⁴²⁶, ενώ οι ταφές, πλην των καύσεων, δεν έχουν συγκεκριμένο προσανατολισμό. Ωστόσο, η Καζά αναφέρει ότι στο νοτιοδυτικό τομέα του νεκροταφείου⁴²⁷ υπάρχει ένας οργανωμένος ταφικός χώρος με συγκεκριμένο προσανατολισμό (B.-N.) των κιβωτιόσχημων κυρίως τάφων⁴²⁸ που διανοίχτηκαν παράλληλα προς τον άξονα της φαληρικής οδού. Τον ίδιο προσανατολισμό δείχνει και μια ομάδα λακκοειδών τάφων στο κέντρο του νεκροταφείου, μερικοί εκ των οποίων χρονολογούνται βάσει της κεραμικής στον ύστερο 8^ο και πρώιμο 7^ο αι. π.Χ.⁴²⁹. Αν και οι κιβωτιόσχημοι στερούνται στην πλειονότητά τους κτερισμάτων⁴³⁰ κρίνοντας από τα ευρήματα των παλαιότερων ανάλογων τάφων που βρέθηκαν σε μεγαλύτερο από τις άλλες ταφές βάθος⁴³¹, θα πρέπει να ανήκουν στην αρχική φάση του νεκροταφείου στον ύστερο 8^ο αι. π.Χ.⁴³²

Μαζί με τους λακκοειδείς και τους κιβωτιόσχημους, συνυπάρχουν στο Φάληρο την εποχή αυτή και καύσεις.

Φαίνεται ότι ακολουθεί τον κανόνα που θέλει σε νεκροταφεία μεγάλης διάρκειας, ξεχωριστά τμήματά τους να χρησιμοποιούνται σε διαφορετικές εποχές και με διαφορετικό βαθμό χρήσης το καθένα⁴³³. Έτσι, διαπιστώνεται μια έντονη πύκνωση των λακκοειδών ταφών

⁴²² Chryssoulaki 2019 b. Το ίδιο περίπου κείμενο επαναλαμβάνεται στο Chryssoulaki 2019 a. Επιπλέον, η ανασκαφέας έχει δώσει μια σειρά διαλέξεων για το νεκροταφείο του Φαλήρου που συμβάλλουν στην παρουσίαση εδώ.

⁴²³ Στην ίδια κατηγορία ανήκουν τα νεκροταφεία της Περατής και του Κεραμικού: D' Onofrio 2019, 28-29.

⁴²⁴ Για τη θέση των νεκροταφείων κοντά σε χειμάρρους, σε ακτές, δηλαδή σε ακατάλληλες για καλλιέργεια περιοχές: Mohr 2015, 15. 163-164. Chairetakis 2016, 220. Moschnissioti 2010, 208 note 11. Ανεπαρκή θεωρεί η Lemos 2012, 170 την αιτιολόγηση της επιλογής της συγκεκριμένης θέσης με την ακαταλληλότητα για καλλιέργεια.

⁴²⁵ Ο Κουρουνιώτης 1911, 247 ωστόσο αναφέρει έναν τοίχο από πηλό μήκους 2 μ. και ύψους 80 εκ.

⁴²⁶ Chryssoulaki 2019 b, 107.

⁴²⁷ Καζά-Παπαγεωργίου 2017, 228, όπου αντί για οργανωμένο ΝΔ. τομέα διάβαζε ΝΑ, αφού νότια και ανατολικά αποκαλύφθηκαν τα κοινοτάφια.

⁴²⁸ Για εικόνα ενός κιβωτιόσχημου των νέων ανασκαφών: Chryssoulaki 2019 b, εικ. 6.

⁴²⁹ Alexandropoulou 2019, πίν. 72, 1-2.

⁴³⁰ Η κεραμική των κιβωτιόσχημων τάφων της δεύτερης ανασκαφικής περιόδου δεν συμπεριλαμβάνεται στην άδεια δημοσίευσης που μου παραχωρήθηκε.

⁴³¹ Κουρουνιώτης 1911, 247.

⁴³² Μια χρονολόγηση γύρω στο 700 π.Χ. προτείνει η Καζά-Παπαγεωργίου 2017, 228.

⁴³³ Mohr 2015, 170.

χωρίς σταθερό προσανατολισμό από το κέντρο του νεκροταφείου και προς τα δυτικά. Σε αυτές συγκαταλέγονται και οι ομαδικές αποκλίνουσες ταφές. Άλλωστε, νότια και δυτικά βρέθηκαν και τα τρία πρόχειρα ορύγματα των ομαδικών ταφών με δεσμώτες⁴³⁴.

Αναμένοντας, αν είναι εφικτή, την κατάρτιση της οριζόντιας στρωματογραφίας του νεκροταφείου⁴³⁵, σημειώνεται ότι κύριο χαρακτηριστικό του είναι η διασπορά και η έντονη αλληλοεπικάλυψη των τάφων που έχει ως αποτέλεσμα την μερική ή ολική καταστροφή τους. Η δε επαλληλία των στρωμάτων των τάφων λίγες φορές είναι χρήσιμη για μια σχετική χρονολόγηση, αφού σε πολλές περιπτώσεις ανευρίσκονται ταφές νεότερες σε μεγαλύτερο βάθος από τις αρχαιότερες. Τα στρώματα των τάφων δεν αντιπροσωπεύουν επομένως και ανάλογες χρονολογικές φάσεις, με εξαίρεση προς το παρόν, τους αρχαιότερους κιβωτιόσχημους και ίσως τους λακκοειδείς όλων των ομαδικών ταφών και όχι μόνο των δεσμωτών.

Είδος	Αριθμός	Ποσότητα
Λακκοειδής	1035	52,78%
Εγχυτρισμός	680	34,68%
Κιβωτιόσχημος	61	3,11%
Ταφική πυρά	139	7,08%
Λάρνακα	18	0,91%
Ταφή ζώων	17	0,86%
Κεραμοσκεπής	5	0,25%
Δευτερογενής καύση	3	0,15%
Εύλινο φέρετρο	1	0,05%

Εικ. 2. Ποσότητα των τάφων στο νεκροταφείο του Φαλήρου (Αρχείο Στ. Χρυσουλάκη)

Στον πίνακα της εικόνας 2 φαίνεται η κατανομή των τύπων των τάφων στο Φάληρο, σύμφωνα με τη τελευταία καταμέτρηση της Στ. Χρυσουλάκη (Νοέμβριος 2019).

Στην πρώτη θέση με ποσοστό περίπου 50% βρίσκονται οι λακκοειδείς, από τους οποίους το 10% ανήκει στις ομαδικές ταφές⁴³⁶. Η εμφάνιση του λακκοειδούς από την αρχή

⁴³⁴ Καζά-Παπαγεωργίου 2017, 228 σημ. 36 για τον χωρικό προσδιορισμό των ορυγμάτων. Για την ανθρωπολογική μελέτη των δεσμωτών: A. Ingvarsson – Y. Bäckstrom, Bioarchaeological field analysis of human remains from the mass graves at Phaleron, Greece, *OpAthRom* 12, 2019, 7-158. Για τη χρονολόγηση των οινόχων που βρέθηκαν σε άμεση επαφή με δυο διαφορετικούς σκελετούς από τη σειρά των δεσμωτών, στο δεύτερο τέταρτο του 7^{ου} αι. π.Χ. και όχι αργότερα βλ. παραπάνω σημ. 294. Εκεί και ενδοιασμοί για τη σύνδεση των ευρημάτων με την ομαδική ταφή.

⁴³⁵ Σχ. με την οριζόντια στρωματογραφία ενός νεκροταφείου: Papadopoulos 2003, 176. Papadopoulos 2005, 357.

⁴³⁶ Βλ. τον πίνακα παλαιότερης καταμέτρησης στο Chryssoulaki 2019 b, όπου τα ποσοστά διαφέρουν ελάχιστα.

της χρήσης του νεκροταφείου βεβαιώνεται τόσο με την κεραμική⁴³⁷, όσο και στρωματογραφικά⁴³⁸.

Ιδιαίτερα δημοφιλής είναι αυτός ο τύπος ταφής στην τελευταία περίοδο χρήσης του νεκροταφείου στην κλασσική εποχή, στην οποία θεωρώ ότι ανήκει και η πλειονότητα των λακκοειδών ταφών στο Φάληρο. Πλην των ομαδικών ταφών, σε απλά ορύγματα ενταφιάζονται ενήλικες -ανάμεσά τους, ζευγάρια⁴³⁹- και παιδιά.

Οι λακκοειδείς ταφές μερικές φορές καλύπτονται από σχιστόπλακες⁴⁴⁰ ή με όστρακα διαφορετικών αγγείων⁴⁴¹. Άλλες πάλι καλύπτονται με λίγους μεγάλους λίθους ή με ένα λίθο στο θώρακα. Ανάλογα παραδείγματα στις Πιθηκούσες ερμηνεύονται ως παραδείγματα δεισιδαιμονιών για να μην επιστρέψει το πνεύμα του νεκρού⁴⁴².

Σύμφωνα με την ανασκαφέα⁴⁴³ οι νεκροί θάβονται συνήθως εκτάδην ή σε συνεσταλμένη στάση, αλλά και πρηνηδόν⁴⁴⁴. Βέβαια δεν γνωρίζουμε ακόμη κάτι για τις στάσεις των χεριών ή για το αν οι ταφές σε συνεσταλμένη ή πρηνηδόν στάση εντοπίζονται σε συγκεκριμένους τομείς του νεκροταφείου⁴⁴⁵. Αξιοσημείωτο είναι ωστόσο ότι αν και οι λακκοειδείς ταφές είναι εν γένει ακτέριστες, δύο τουλάχιστον πρηνηδόν ταφές συνοδεύονταν από αγγεία που τις τοποθετούν τη μία στην αρχική φάση χρήσης του νεκροταφείου (IV_373, αρ. 56) και την άλλη στην τελευταία (IV_281, αρ. 50, 51, 59, 64)⁴⁴⁶.

Οι εγχυτρισμοί⁴⁴⁷ αποτελούν μεν τη δεύτερη μεγαλύτερη, μετά τους λακκοειδείς, κατηγορία τάφων αλλά καταλαμβάνουν με διαφορά την πρώτη θέση όσον αφορά τις κτερισμένες ταφές. Η παρουσία τους στο Φάληρο είναι διαρκής από την αρχή της χρήσης του νεκροταφείου μέχρι τον πρώιμο 5^ο αι. π.Χ. Βρίσκονται διάσπαρτοι σε όλη την έκταση του

⁴³⁷ Βλ. παραπάνω σημ. 429. Ακόμη σε λακκοειδή ταφή ενήλικα σε πρηνηδόν στάση (IV_373) ανήκει η μελαμβοφής οιοχόη αρ. 56.

⁴³⁸ Ενδεικτικά αναφέρω ότι η λακκοειδής ταφή σε συνεσταλμένη στάση IV_599 βρίσκεται κάτω από τον εγχυτρισμό IV_79 του ύστερου 8^{ου} –πρώιμου 7^{ου} αι π.Χ. Ομοίως η εκτάδην λακκοειδής IV_674 βρίσκεται κάτω από τον πρωτοαττικό αμφορέα IV_395.

⁴³⁹ Για την ταφή ενός ζευγαριού με λήκυθο του πρώιμου 5^{ου} αι. π.Χ. βλ. Chrysoulaki 2019 b, εικ. 3. Η λήκυθος διακρίνεται δίπλα στο κρανίο του νεκρού στα δεξιά.

⁴⁴⁰ Παράλληλα στον Θορικό (Bingen 1984) και στην Τορώνη (Papadopoulos 2005, όπου ορθά διαφωνεί με την ερμηνεία της προστασίας από άγρια ζώα).

⁴⁴¹ Παράλληλα στην Αθηναϊκή Αγορά: Athenian Agora XXXVI, 590.

⁴⁴² Ridgway 1992, 52.

⁴⁴³ Chrysoulaki 2019 b, 107.

⁴⁴⁴ Παράλληλα στην αθηναϊκή Αγορά: Athenian Agora XXXVI, 592.

⁴⁴⁵ Οι συνεσταλμένοι νεκροί στις Πιθηκούσες βρίσκονται σε πιο αβαθή ορύγματα και ταυτίζονται με σκλάβους. Στο νεκροταφείο των Πιθηκουσών παραπέμπει και ο Μαζαράκης- Αινιάν στο Παππάς, Θ. (επ.) Ελληνική Παρουσία στην Κάτω Ιταλία και Σικελία (2000) 17 για μια ταφή εφήβου σε έντονα συνεσταλμένη στάση στον Ωρωπό.

⁴⁴⁶ Για τις πρηνηδόν ταφές: Alexandropoulou 2019, 265 σημ. 51.

⁴⁴⁷ Για την σύγκριση του αγγείου με μήτρα σε αρχαίους συγγραφείς: Bourbou 2013. Για την ταύτιση με μήτρα σε διάφορες αρχαίες κοινωνίες: Verdan 2015, 134 σημ. 60.

νεκροταφείου και ιδιαίτερα στην ανατολική ζώνη, είτε μεμονωμένοι είτε σε πυκνές συγκεντρώσεις, διαφόρων συνήθως χρονολογικών περιόδων. Το κύριο ζητούμενο από τη μελέτη των ανασκαφικών στοιχείων, στην περίπτωση των εγχυτρισμών, είναι να διαπιστωθεί με ποιες ταφές ενηλίκων, συνήθως ακτέριστες, είναι σύγχρονοι.

Όλοι οι εγχυτρισμοί του Φαλήρου αφορούν παιδικές ταφές από έμβρυα μέχρι παιδιά τριών έως τεσσάρων ετών. Εξαιρείται ωστόσο ο εγχυτρισμός IV_773 σε έναν εντυπωσιακό πρωτοαττικό πιθαμοφρέα των μέσων ή του τρίτου τετάρτου του 7^{ου} αι. π. Χ.⁴⁴⁸. Σε αυτόν βρέθηκε σε συνεσταλμένη στάση ένας ενήλικας, πιθανότατα άνδρας. Η ταφή είναι σίγουρα του 7^{ου} αι. π.Χ. αφού πάνω από το πόδι του βρέθηκε ένας αμφορέας SOS του τέλους του 7^{ου} με αρχές του 6^{ου} αι. π.Χ.⁴⁴⁹.

Αυτός ο εγχυτρισμός ενήλικα, που είναι πολύ σπάνιος στην Αττική⁴⁵⁰, μπορεί να είναι το δεύτερο παράδειγμα από το Φάληρο, αν θεωρήσει κανείς ότι στην περίπτωση ενός πίθου από τις παλιές ανασκαφές πρόκειται για εγχυτρισμό και όχι για πυρά⁴⁵¹. Δεν αποκλείεται μάλιστα να αυξηθεί ο αριθμός τους μετά την μελέτη του υλικού της περιόδου 2015-2017.

Όλοι οι εγχυτρισμοί βρέθηκαν σε πλάγια θέση και όχι όρθιοι, όπως στην πρωτογεωμετρική ή πρώιμη γεωμετρική περίοδο⁴⁵². Η πλειονότητα των αγγείων των εγχυτρισμών βρέθηκε γεμάτη με άμμο στο εσωτερικό που, κατά μια άποψη, μπορεί να είχε τοποθετηθεί ήδη από την αρχαιότητα⁴⁵³. Ανασκάφηκαν ωστόσο και εγχυτρισμοί που θάφτηκαν σε σκληρή αργιλοαμμώδη επίχωση, χωρίς άμμο στο εσωτερικό τους, όπως οι IV_467 και V_223.

Τα αγγεία κλείνονται συνήθως στο στόμιο με πλακοειδή λίθο, όστρακο ή άλλο ολόκληρο αγγείο χωρίς τρυπημένο πυθμένα που θα αποτελούσε ένδειξη για χοές.

⁴⁴⁸ Alexandroulou 2019, 271 σημ. 122, πίν. 73, 2. Εκεί εκφράζονται αμφιβολίες για την ηλικία του νεκρού. Πρόσφατα, σε προσωπική επικοινωνία η κ. Ε. Πρεβεδώρου, υπεύθυνη της ομάδας μελέτης του ανθρωπολογικού υλικού του Φαλήρου που διευθύνεται από την J. Buikstra, μου επιβεβαίωσε ότι πρόκειται για ενήλικα, πιθανότατα άνδρα.

⁴⁴⁹ Ο αμφορέας είναι ακόμη ασυντήρητος.

⁴⁵⁰ Βλ. συγκεντρωμένη βιβλιογραφία στο Alexandroulou 2019, 271 σημ. 122.

⁴⁵¹ Ο Κουρουνιώτης 1911, 247 αντιδιαστέλλει έναν μεγάλο πίθο με ολόκληρο το σκελετό (;) από έναν αμφορέα στον οποίο βρέθηκε μόνο η τέφρα. Εντούτοις συγκαταλέγει τον πίθο στις καύσεις. Η Καζά-Παπαγεωργίου 2017, 227 από την άλλη δεν έχει καμία αμφιβολία ότι πρόκειται για εγχυτρισμό ενηλίκου. Σε αυτή την περίπτωση οι 21 ταφές ενηλίκων από τις ανασκαφές Κουρουνιώτη αναλύονται σε 4 καύσεις, 1 εγχυτρισμό και 16 λακκοειδείς.

⁴⁵² Young 1939, 42. Για τις σπάνιες περιπτώσεις που τα αγγεία τοποθετούνται όρθια: Οικονομάκου 2004, 120.

⁴⁵³ Αυτό υποστηρίζεται για τους εγχυτρισμούς στα Άβδηρα και την Ακανθο: Παπουτσάκης 2016, 22. Για ταφικά αγγεία γεμάτα άμμο στην οποία αποδίδονται εξαγνιστικές ιδιότητες: Κουρου 2014-2015, 19.

Μερικά ταφικά αγγεία σώζονται αποσπασματικά, όχι λόγω της παρόδου των αιώνων, αλλά λόγω της θραύσης τους πριν από την ταφική τους χρήση⁴⁵⁴ ενώ άλλα ανασυντίθενται από διαφορετικούς εγχυτρισμούς, τεκμηριώνοντας την «ανακύκλωση» της κεραμικής στο Φάληρο⁴⁵⁵.

Σε αντίθεση με τον ενταφιασμό, η ταφική πυρά αντιπροσωπεύεται στο Φάληρο μόλις με 7%. Διακρίνονται τρεις ξεχωριστές ομάδες ταφικών πυρών⁴⁵⁶: α) αβαθείς, ακανόνιστου περιγράμματος πυρές, β) μεγάλοι λάκκοι ορθογώνιου ή ελλειψοειδούς σχήματος με πηλόχριστα τοιχώματα και ενίοτε πήλινες πλάκες στον πυθμένα και γ) πλινθόκτιστα ταφικά οικοδομήματα⁴⁵⁷. Απόλυτους αριθμούς δεν διαθέτουμε μέχρι στιγμής για την κάθε κατηγορία. Ενώ είναι σίγουρο ότι οι δυο τελευταίες ταυτίζονται με πρωτογενείς καύσεις νεκρών⁴⁵⁸, ανοιχτό πρέπει να παραμείνει το ενδεχόμενο η πρώτη κατηγορία να συνδέεται με εναγιστικές πυρές. Την απάντηση θα δώσουν οι οστεολογικές μελέτες⁴⁵⁹, αφού ανάλογες αβαθείς πυρές στο νεκροταφείο των Αβδήρων⁴⁶⁰ ταυτίστηκαν με καύσεις μετά από οστεολογική μελέτη. Ερμηνεύτηκαν δε ως καύσεις που δεν έγιναν κατά χώρα αλλά που μεταφέρθηκαν εκεί μαζί με οστά, κάρβουνα, και αγγεία και γι' αυτό έχουν μικρό πάχος από 0,05 έως 0,21 μ. το μέγιστο⁴⁶¹. Στο δυτικό νεκροταφείο του Θορικού⁴⁶² ωστόσο, μια πρωτογενής καύση με πρόιμη κορινθιακή κεραμική έχει επίσης ακανόνιστο περίγραμμα και βρέθηκε δίπλα σε μια δεύτερη, μεγαλύτερων διαστάσεων και ορθογώνιου σχήματος, χωρίς κανένα εύρημα, όπως συνηθίζεται και στο Φάληρο. Σημειώνεται ότι στο νεκροταφείο μας σε αρκετές περιπτώσεις, οι πυρές βρέθηκαν πάνω από εγχυτρισμούς και σε άμεση επαφή με αυτούς, αφού τα τοιχώματα των ταφικών αγγείων φέρουν έντονα ίχνη καύσης.

Είναι σημαντικό για την οργάνωση του νεκροταφείου ότι οι καύσεις το οριοθετούν στα ανατολικά σε μια ζώνη με συγκεκριμένη κατεύθυνση Β.-Ν.⁴⁶³ που εκτείνεται σε όλο το μήκος του. Βρίσκονται όμως και στον πυρήνα του νεκροταφείου, όπως η καύση IV_657 του δευτέρου

⁴⁵⁴ Ανάλογη διαπίστωση για μισά εξ' αρχής αγγεία έκανε η Οικονομάκου στο νεκροταφείο του Μαραθώνα: Οικονομάκου 2004, 120.

⁴⁵⁵ Mohr 2015, 149- 150.

⁴⁵⁶ Chryssoulaki 2019 b.

⁴⁵⁷ Βλ. φωτογραφία στο Chryssoulaki 2019 b, εικ. 5.

⁴⁵⁸ Παράλληλα για τις πρωτογενείς καύσεις του Φαλήρου: Alexandropoulou 2019, 267 σημ. 84- 86.

⁴⁵⁹ Οι μελέτες του ανθρωπολογικού υλικού διενεργούνται υπό τη διεύθυνση της J. Buikstra.

⁴⁶⁰ Σκαρλατίδου 2001, 338.

⁴⁶¹ Σε αντίθεση με το Φάληρο, στο νεκροταφείο της Μένδης όλες οι πυρές ταυτίστηκαν με εναγιστικές: Moschnissioti 2010, 211 και σημ. 45 για εναγιστικές πυρές στη Θήρα, την Ελευσίνα και την αθηναϊκή Αγορά.

⁴⁶² Bingen 1984, 141- 142 αρ. ταφ. 146 και 145.

⁴⁶³ Chryssoulaki 2019 b.

τετάρτου του 7^{ου} αι. π.Χ.⁴⁶⁴ ή η IV_319 με τις μελανόμορφες ληκύθους αρ. **57 – 58** του πρώιμου 5^{ου} αι. π.Χ. στον δυτικό τομέα του νεκροταφείου.

Χρονολογικά διαπιστώνεται μια συνέχεια του εθίμου της καύσης στο Φάληρο από το ύστερο 8^ο έως τον πρώιμο 5^ο αι. π.Χ. Όσον αφορά την ταφική αρχιτεκτονική τους, ξεχωρίζουν οι ορθογώνιοι πλινθόκτιστοι τάφοι⁴⁶⁵ που θεωρώ ότι μπορούν να συγκριθούν με τα λεγόμενα *Grabbauten* του Κεραμεικού⁴⁶⁶ και του βόρειου νεκροταφείου της Βάρης⁴⁶⁷. Περιμένοντας τη δημοσίευση της κεραμικής που βρέθηκε σε ένα ταφικό κτίσμα αυτού του τύπου⁴⁶⁸, προτείνεται εδώ μια χρονολόγηση, όχι αργότερα από το πρώτο μισό του 6^{ου} αι. π.Χ.

Στην τέταρτη θέση εκπροσώπησης με ποσοστό μόλις 3% βρίσκονται οι κιβωτιόσχημοι τάφοι για των οποίων τη θέση καθώς και για την ένδεια των ευρημάτων τους έγινε λόγος παραπάνω.

Από τις υπόλοιπες κατηγορίες τάφων, γνώση έχω μόνο για τις λάρνακες που όταν συνδέονται με κεραμική χρονολογούνται τον 5^ο αι. π.Χ., όπως η λάρνακα IV_97 που συνοδευόταν από τα αγγεία **7, 16, 33, 66, 73, 74, 77, 78** και **79**.

⁴⁶⁴ Για το ομοίωμα σιρού: Alexandroulou 2019 πίν. 73, 1. Για τον πρωτοκορινθιακό αρύβαλλο από την επίχωση της καύσης: Αλεξανδροπούλου υπό μελέτη.

⁴⁶⁵ Για φωτογραφία βλ. παραπάνω σημ. 457.

⁴⁶⁶ Alexandroulou 2019, 267 σημ. 76.

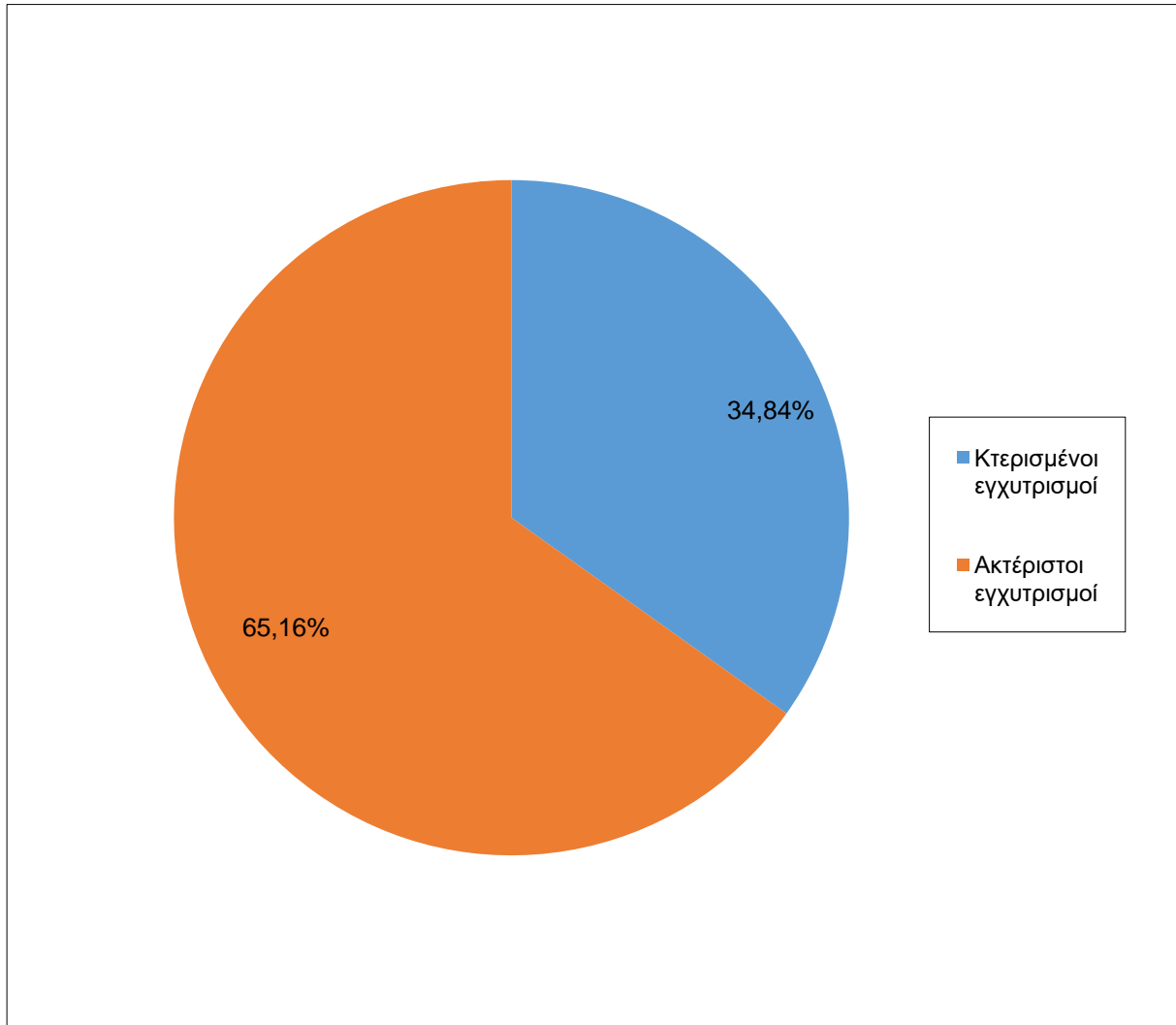
⁴⁶⁷ Alexandridou 2012, 42 σημ. 169.

⁴⁶⁸ Τα μεγάλα ορθογώνια ταφικά κτίσματα βρέθηκαν κατά τη δεύτερη ανασκαφική περίοδο (2015-2017) από την οποία δημοσιεύω μόνο την κεραμική των εγχυτρισμών.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΤΩΝ ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΩΝ

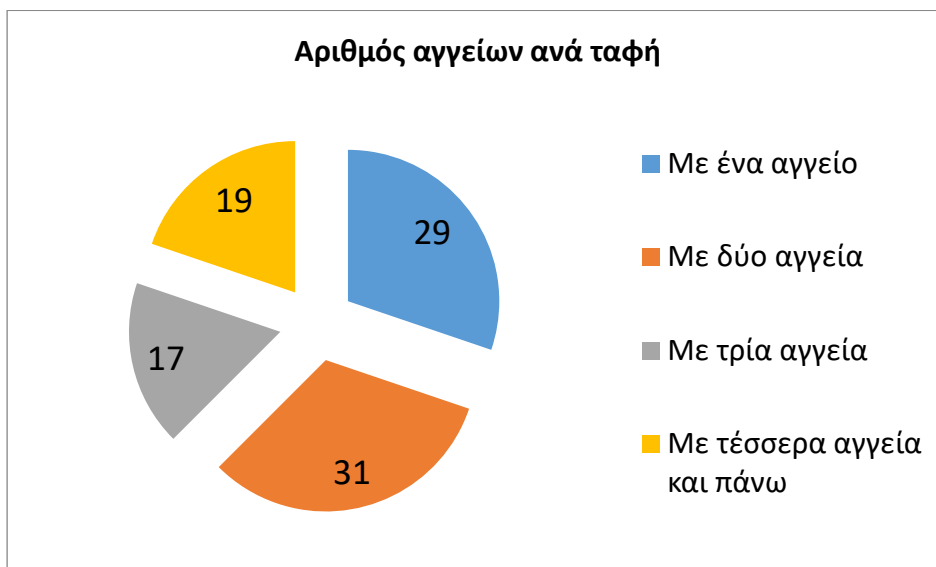
Στο Φάληρο οι κτερισμένοι τάφοι αποτελούν τη μειοψηφία. Από το σύνολο των 1069 τάφων της πρώτης ανασκαφικής περιόδου (2012-2013) μόλις το 20% είναι κτερισμένοι. Από αυτούς τα τρία τέταρτα είναι παιδικοί εγχυτρισμοί.

Ειδικότερα, από το σύνολο των 353 εγχυτρισμών, σχεδόν οι μισοί και πιο συγκεκριμένα, 123 φέρουν κτερίσματα.

Η ταφική σκευή των κτερισμένων παιδικών τάφων αποτελείται συνήθως τον 7^ο αι. π.Χ. από ένα έως τρία μελαμβαφή αγγεία πόσης και έκχυσης που εμφανίζονται σχεδόν στερεότυπα σε σταθερή βάση. Από αυτά δεν λείπει ποτέ η οινοχόη, κατά κύριο λόγο, μελαμβαφής ή και άβαφη που συνδυάζεται με ένα μόνωτο κύπελλο ή/ και σκύφο. Υπάρχουν ωστόσο περιπτώσεις παιδικών εγχυτρισμών, τόσο από τις παλιές όσο και από τις νέες ανασκαφές με μεγαλύτερο

αριθμό αγγείων που πολλές φορές ξεπερνάει τα δέκα. Κατά κύριο λόγο τα κτερίσματα αποτελούνται από αγγεία, με τα ειδώλια, σε πολύ περιορισμένο ωστόσο αριθμό, να ακολουθούν. Ελάχιστοι είναι και οι τάφοι με κοσμήματα, συνήθως πήλινες ή γυάλινες ψήφους και χάλκινα δαχτυλίδια. Εξάιρεση αποτελεί μια χρυσή ψήφος από έναν εγχυτρισμό και ένας σκαραβαίος από μία καύση⁴⁶⁹.

Ιδιαίτερα συνηθισμένα είναι τα μικρογραφικά αγγεία που σχετίζονται άμεσα με το νεκρό παιδί ως δώρα ή παιχνίδια. Πολλές φορές συνυπάρχουν μικρογραφικά αγγεία με κανονικού μεγέθους αγγεία⁴⁷⁰. Είναι αξιοσημείωτο ότι στο νεκροταφείο της Αγίας Τριάδας τα αγγεία από μια αύλακα προσφορών είναι μικρογραφικά αλλά τα ευρήματα από το όρυγμα του τεφροδόχου αμφορέα στον οποίο ανήκει η αύλακα είναι κανονικού μεγέθους⁴⁷¹. Παρόμοιος συνδυασμός με μικρογραφικά και κανονικών διαστάσεων αγγείων εμφανίζεται και σε έναν παιδικό τάφο στο νεκροταφείο του Ηρώου στη Ερέτρια⁴⁷². Είναι αξιοσημείωτο ότι μια πανομοιότυπη με του Φαλήρου ταφική σκευή από μικρογραφική μελαμβαφή όλπη, σκύφο και κύπελλο συνοδεύει την ταφή μιας ενήλικης γυναίκας σε λακκοειδή τάφο στη δυτική κλιτύ του Αρείου Πάγου⁴⁷³. Την ίδια διαπίστωση κάνει και η Mersch σχετικά με τα άβαφα μικρογραφικά αγγεία που συνοδεύουν τάφους τόσο παιδιών όσο και γυναικών⁴⁷⁴. Τα παραδείγματα ταφών

⁴⁶⁹ Τα κινητά ευρήματα, πλην των αγγείων μελετώνται από την Στ. Χρυσουλάκη.

⁴⁷⁰ Doronzio 2018, 64 εικ. 10 για το ταφικό σύνολο μιας καύσης στον Κεραμεικό με μικρογραφικά αγγεία και μια κανονικών διαστάσεων κορινθιακή όλπη.

⁴⁷¹ Doronzio 2018, 74. Εκεί θεωρείται ότι ο τάφος ανήκει σε άνδρα.

⁴⁷² Blandin 2010, 321

⁴⁷³ Doronzio 2018, 201 σημ. 196.

⁴⁷⁴ Mersch 1996, 26, σημ. 168.

στο Φάληρο, όπου συνυπάρχουν μικρογραφικά και κανονικών διαστάσεων αγγεία είναι αρκετά. Σε αυτά συγκαταλέγεται η λακκοειδής ταφή ενήλικα IV_538 του πρώιμου 5^{ου} αι. π.Χ. Τις ίδιες διαστάσεις μοιράζονται οι λεκανίδες **31**, **32** και **33** που προέρχονται από διαφορετικούς τύπους τάφων και συγκεκριμένα από παδικό εγχυτρισμό, από λακκοειδή τάφο ενήλικα και από παιδική λάρνακα αντίστοιχα. Διαπιστώνεται επίσης ότι τα «αλατοδοχεία» είτε προέρχονται από εγχυτρισμούς είτε από λακκοειδείς ανήκουν στην ίδια κλίμακα μεγέθους. Τον κανόνα αυτό ακολουθούν και οι μελανόμορφες λήκυθοι, είτε προέρχονται από εγχυτρισμούς, είτε από λακκοειδείς ταφές ενηλίκων. Στις τελευταίες μάλιστα, αποτελούν τα μοναδικά αγγεία κτέρισης. Ένας λακκοειδής μάλιστα ξεχωρίζει (IV_281), αφού βρέθηκε με πέντε συνολικά ληκύθους, από τις οποίες η μια φτάνει σε ύψος τα 15 εκ. Ένας ακόμη λακκοειδής που ανήκει σε γυναίκα συνοδεύεται από δύο ληκύθους. Τέλος, κανονικών διαστάσεων είναι οι σκύφοι **3** και **6** από μια λακκοειδή ταφή ενήλικα και μια παιδική λακκοειδή αντίστοιχα.

Ακόμη, αν και συνήθως στην έρευνα τα μικρογραφικά αγγεία συνδέονται με παιδικές ταφές, όπως αναφέρεται για παράδειγμα στην περίπτωση των μικρογραφικών αγγείων από το Κυνόσαργες⁴⁷⁵, αγγεία αυτής της κατηγορίας δεν περιορίζονται μόνο σε παιδικές ή ταφές ενηλίκων αλλά βρίσκονται και σε λατρευτικά περιβάλλοντα, όπως στα ιερά στον Υμηττό, στον Παρνασσό και στο Τουρκοβούνι⁴⁷⁶. Εκτός Αττικής, μικρογραφικά κορινθιακά αγγεία βρέθηκαν για παράδειγμα στο ιερό της Σάνης στη Χαλκιδική⁴⁷⁷.

Η ταπεινή τους εμφάνιση δεν αποτελεί ένδειξη φτώχειας ή χαμηλού κοινωνικού στάτους⁴⁷⁸. Σύμφωνα με την Langdon πολλά από τα μικρογραφικά αγγεία των ύστερων γεωμετρικών και πρώιμων αρχαϊκών χρόνων είναι προϊόντα παιδικών προσπαθειών, δηλαδή κατασκευάστηκαν από παιδικά χέρια στο πλαίσιο εξάσκησης και μαθητείας⁴⁷⁹.

Είναι πιθανό τα αγγεία που συνόδευαν τις ταφές να χρησιμοποιούνταν για την προσφορά τροφών, στερεών ή υγρών⁴⁸⁰. Ένα ερώτημα είναι εάν μπορεί να γίνει διάκριση μεταξύ των αγγείων που χρησιμοποιούνταν στην καθημερινή ζωή και αυτών που αγοραστήκαν αποκλειστικά για την ταφική τελετουργία⁴⁸¹. Έτσι εξηγείται η συχνά πάνω από είκοσι χρόνια χρονολογική διαφορά μεταξύ των αγγείων του ίδιου τάφου. Επίσης υπάρχουν περιπτώσεις

⁴⁷⁵ Coldstream 2003.

⁴⁷⁶ Doronzio 2018, 236.

⁴⁷⁷ Γυματζίδης 2012.

⁴⁷⁸ Langdon 2015, 27. Fragkopolou-Zosi 2017.

⁴⁷⁹ Βιβλιογραφία στο Williams 2016, 66 σημ. 34. Εκεί εφαρμόζεται η θεωρία της Langdon και για μια ομάδα πινακίων του δεύτερου μισού του 6^{ου} αι. π.Χ. (Kern Group).

⁴⁸⁰ Young 1939, 17 για ανάλογα παραδείγματα από εγχυτρισμούς στην Αγορά. Εκεί για παραδείγματα άβαφων πρόχων που βρέθηκαν όρθιες εκτός των ταφικών αγγείων και χρησίμευαν για χοές με μέλι ή γάλα.

⁴⁸¹ Ο Young 1939, 18 κάνει μια ανάλογη διάκριση ανάλογα με το βαθμό φθοράς των αγγείων.

όπου το οστεοδόχο αγγείο διαφέρει χρονολογικά από το κάλυμμά του, όπως στην περίπτωση ενός πίθου από το Άργος⁴⁸². Με εξαιρέσεις, όπως αγγεία με σκηνές πρόθεσης ή εκφορές, με πλαστικά φίδια, μεγάλου μεγέθους ή μικρογραφικά αγγεία, που αποτελούν ταφικά αγγεία, όλα τα υπόλοιπα είχαν και πρακτική χρήση⁴⁸³.

Κατά κοινή παραδοχή αντικείμενα που ξεχωρίζουν λόγω διακόσμησης ή αξίας από τα υπόλοιπα κτερίσματα σηματοδοτούν εξέχοντες νεκρούς. Η κεραμική υπολείπεται των ακριβών μετάλλινων αντικειμένων, μπορεί όμως λόγω μεγέθους και διακόσμησης να αποκτήσει ιδιαίτερη αξία. Είναι πιο σημαντικό, σύμφωνα με την Langdon να εξετάζουμε την ειδική χρήση συμβολικών αντικειμένων για να ορίσουμε την κοινωνική θέση παρά να βασίζουμε την ανάλυση στον πλούτο των κτερισμάτων ή στον αριθμό τους⁴⁸⁴. Μια πολιτισμική σταθερά σε όλη τη Ελλάδα είναι η συμβολική διαφοροποίηση των παιδιών από τους ενήλικες στα κτερίσματα και στις ταφικές πρακτικές. Η Langdon συμφωνεί με το Whitley που έχει προσδιορίσει στην Αθήνα ένα συμβολικό σύστημα δομημένο πάνω στη διχοτόμηση ενήλικα άνδρα και παιδιού, δηλαδή οι άνδρες χαρακτηρίζονται από όπλα και αποτεφρώνονται ενώ τα παιδιά ενταφιάζονται. Ωστόσο ο απόλυτος αυτός διαχωρισμός δεν ισχύει, αφού και οι ενήλικες ενταφιάζονται αλλά και τα παιδιά ενίοτε αποτεφρώνονται⁴⁸⁵.

Οι γεωμετρικές παιδικές ταφές δεν προσδιορίζονται ως προς το φύλο το οποίο δεν έχει σημασία τόσο στη γέννηση όσο σε μεταγενέστερα ηλικιακά στάδια. Η *social persona* που έχει αποκτηθεί ή που αποκτιέται στο τάφο καταδεικνύεται από τα κτερίσματα και τα εικονογραφημένα οστεοδόχα αγγεία⁴⁸⁶.

Αντίθετα από την άποψη που ερμηνεύει τους πλούσιους γυναικείους και παιδικούς τάφους ως αντανάκλαση του ανδρικού πλούτου και στάτους, υπάρχουν κοινωνικοί συμβολισμοί των αντικειμένων που σχετίζονται με το φύλο και τη διαφορετική ηλικία⁴⁸⁷. Πολύ καλά τεκμηριωμένη ανάλυση για την σημασία των κτερισμάτων και την σύνδεση με το κοινωνικό στάτους κάνει ο Kalaitzoglou⁴⁸⁸.

Κατά μια άποψη, η καλύτερης ποιότητας κεραμική δεν κατέληγε στους τάφους αλλά παρέμενε στην κατοχή των ιδιοκτητών της ως κειμήλιο, για ανταλλαγή δώρων ή για να ανατεθεί σε ιερά.

⁴⁸² Langdon 2001.

⁴⁸³ Kalaitzoglou 2010, 54.

⁴⁸⁴ Langdon 2001, 591.

⁴⁸⁵ Για παραδείγματα παιδικών καύσεων βλ. Alexandropoulou 2019, 267 σημ. 82.

⁴⁸⁶ Langdon 2001, 599

⁴⁸⁷ Langdon 2001, 601.

⁴⁸⁸ Kalaitzoglou 2010.

Έχει διαπιστωθεί ότι από το 725 π.Χ. και μετά οι αφιερώσεις στα ιερά αυξάνονται και μειώνονται οι προσφορές στους τάφους σε μια αλληλοσχετιζόμενη μεταστροφή⁴⁸⁹. Την αλλαγή αυτή επικαλείται μια πρόσφατη μελέτη⁴⁹⁰ για την απουσία κτερισμάτων σε ταφές ενηλίκων σε πίθους στο Άργος που χρονολογούνται τον 7^ο αι. π.Χ. διαφωνώντας με την άποψη που τις συνδέει με χαμηλού στάτους νεκρούς.

Σύμφωνα με τον Καλτσά⁴⁹¹ η σχετικά φτωχική κτέριση του νεκροταφείου της Ακάνθου και η απουσία πολύτιμων σκευών από μέταλλο καθώς και αργυρών ή χρυσών κοσμημάτων θα πρέπει να αποδοθεί σε διαφορετική κοινωνικοπολιτική οργάνωση παρά σε οικονομική ένδεια των κατοίκων.

Ο αριθμός των κτερισμάτων από μόνος του δεν αποτελεί κριτήριο για την κοινωνική διαφοροποίηση των νεκρών⁴⁹². Τα μεγάλα αττικά γεωμετρικά αγγεία από τάφους του 9^{ου} αι. π.Χ. με την πλούσια διακόσμηση δεν μπορεί παρά να έχουν υπολογίσιμη αξία⁴⁹³.

Η Αθήνα δεν συνιστά μια ισορροπημένη ή συντηρητική κοινωνία, όπου διακριτικά φύλου βρίσκονται σε κάθε τάφο, όπως στην Ποσειδωνία ή τους Λοκρούς. Αντίθετα, οι τάφοι στην Αθήνα περιέχουν αγγεία, κυρίως ληκύθους που δεν μαρτυρούν το φύλο του νεκρού. Από την άλλη πλευρά, αντικείμενα που προσδιορίζουν το φύλο εμφανίζονται στην Αθήνα πιο συχνά από ότι στην Ετρουρία⁴⁹⁴.

Πολλές φορές τοποθετούνται στους τάφους σπασμένα ή κατεστραμμένα αγγεία⁴⁹⁵ αλλά στο Φάληρο δεν διαπιστώνεται αυτό.

Επιστρέφοντας στις αρχαϊκές ταφές του Φαλήρου, η εμφάνιση ενός μόνου αγγείου χαρακτηρίζει τους πρωιμότερους τάφους στις Πιθηκούσες, και μάλιστα το πιο διαδεδομένο σχήμα είναι η οινοχόη⁴⁹⁶, όπως και στο Φάληρο. Ακόμη και στους τάφους της επόμενης περιόδου (725-675 π.Χ.), όπου διαπιστώνεται αύξηση του αριθμού των αγγείων ανά ταφή, η οινοχόη παραμένει δημοφιλής και εμφανίζεται πάντα με ένα παράδειγμα. Ο δεύτερος πιο δημοφιλής τύπος αγγείου στις Πιθηκούσες είναι τα αγγεία πόσης, όπως και στο Φάληρο. Οι τοπικές οινοχόες των Πιθηκουσσών δεν συνοδεύουν ποτέ εγχυτρισμούς και ο Neef⁴⁹⁷ θεωρεί ότι αποτιμούνταν ακριβότερα από τις χειροποίητες πρόχους που συνόδευαν τους εγχυτρισμούς.

⁴⁸⁹ Langdon 2001, 60.

⁴⁹⁰ Pappi - Triantaphyllou 2011, 720.

⁴⁹¹ Καλτσάς 1998, 303.

⁴⁹² Kalaitzoglou 2010, 54.

⁴⁹³ Kalaitzoglou 2010, 58.

⁴⁹⁴ Palaiothodoros 2012, 24 με βιβλιογραφία.

⁴⁹⁵ Papadopoulos 2003, 121 με βιβλιογραφία.

⁴⁹⁶ Neef 1994, 149.

⁴⁹⁷ Neef 1994 153.

Ο συνδυασμός μιας μόνο οινοχόης και αγγείου πόσης στις ταφές του Φαλήρου, όπως και των Πιθηκουσσών υποδεικνύει ότι είχαν μια συγκεκριμένη πρακτική σημασία στην ταφική τελετή.

Με βάση τα παραπάνω συμπεραίνεται ότι η έλλειψη πολύτιμων σκευών και κτερισμάτων, όπως, όπλα και κοσμήματα, στο Φάληρο επιβεβαιώνει την γενικευμένη απουσία τους στα αττικά νεκροταφεία της αρχαϊκής περιόδου και δεν πρέπει υποχρεωτικά να συνδέεται με ένδεια αλλά με αλλαγή ταφικών εθιμών. Διαπιστώνεται ότι οι παιδικές ταφές του Φαλήρου δεν διαφέρουν από αυτές του Θορικού ή του νεκροταφείου του Χαλανδρίου αλλά μοιράζονται κοινούς τύπους αγγείων. Ο αριθμός τους και ο πλούτος τους διαφοροποιείται σημαντικά από ταφή σε ταφή μέσα στο ίδιο το νεκροταφείο υποδηλώνοντας την ύπαρξη μιας κοινωνικής διαστρωμάτωσης που αποτελεί αντικείμενο της τρέχουσας διεπιστημονικής μελέτης του νεκροταφείου.

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

- ABL: C.H.E. Haspels, *Attic Black-Figured Lekythoi* (Paris 1936)
- ABV: J. D. Beazley, *Attic Black-Figure Vase Painters* (Oxford 1956)
- Add¹: L. Burn – R. Glynn, *Beazley Addenda* (Oxford 1982)
- Add²: T. H. Carpenter – T. Mannack – M. Mendonça (eds), *Beazley Addend. Additional References to ABV, ARV¹ and Papalipomena* (Oxford 1989)
- Athenian Agora VIII: Brann, E.T.C., *Late Geometric and Protoattic Pottery. Mid 8th to Late 7th Century B.C.*, Athenian Agora VIII. Princeton NJ 1962
- Athenian Agora XII: Sparkes, B. A., Talcott, L., *Black and Plain Pottery of the 6th, 5th and 4th Centuries B.C.*, Athenian Agora XII. Princeton 1970
- Athenian Agora XXXVI: Papadopoulos, J. K., Smithson, E. L. *The Early Iron Age. The Cemeteries, Athenian Agora XXXVI*. Princeton 2017
- BAPD: Beazley Archive Pottery Database
- Clara Rhodos IV: Jacopi, G. *Esplorazione archeologica di Camiro. Clara Rhodos IV, Rodi 1931*
- Corinth XIII: C. W. Blegen – H. Palmer – R. S. Young, *The North Cemetery, Corinth XIII*, Princeton (1964)
- CVA Agrigento 1: A. Calderone, *CVA Agrigento 1* (Roma 1985)
- CVA Amsterdam 3: W.D.J. van de Put, *CVA Amsterdam 3* (Amsterdam 2006)
- CVA Athens 6: E. Serbeti, *CVA Athens 6* (Athens 2012)
- CVA Berlin 17: N. Zimmermann-Elseify, *CVA Berlin 17* (2017)
- CVA Gela 4: F. Giudice, *CVA Gela 4* (Roma 1979)
- CVA Graz Universität (1): M. Christides – St. Karl – G. Koiner – G. Schwarz, *CVA Graz 1* (Wien 2014)
- CVA Hermitage St. Petersburg IV: S. Boriskovskaya – E. Arsentyeva, *CVA Hermitage St. Petersburg IV* (Roma 2006)
- CVA Leiden 2 : M. F. Vos, *CVA Leiden 2* (Leiden 1978)
- CVA Marathon : Π. Βαλαβάνης, *CVA Marathon* (2001)
- CVA Omaha, Joslyn art Museum 1: A. Steiner, *CVA Omaha, Joslyn art Museum 1* (Mainz 1986)
- CVA Rhodes: A. Lemos, *CVA Rhodes* (2007)

- CVA Thebes: V. Sabetai, CVA Thebes (Athens 2001)
- CVA Ullastret: J. Maluquer – M. Picazo – A. Martín, CVA Ullastret 1 (Barcelone 1984)
- EAD XV: Ch. Dugas – K. Rhomaios (eds.) 1934. Les vases préhelléniques et géométriques, Exploration archéologique de Délos XV. Paris
- GGP²: Coldstream, J.N. *Greek Geometric Pottery*², London 2009
- Kerameikos IX: U. Knigge, *Der Südhügel*, Kerameikos IX (Berlin 1976)
- Kerameikos V 1: K. Kübler, *Die Nekropole des 10. bis 8. Jahrhunderts*, Kerameikos V 1 (Berlin 1974)
- Kerameikos VI 2: K. Kübler, *Die Nekropole des späten 8. Bis frühen 6. Jahrhunderts*, Kerameikos VI 2 (Berlin 1974)
- Kerameikos VII 2: E. Götte– K. Tancke – K. Vierneisel, *Die Nekropole von der Mitte des 6. bis zum Ende des 5. Jahrhunderts, Die Beigaben*. Kerameikos VII 2 (München 1999)
- Kerameikos XVII: U. Knigge, *Der Bau Z*, Kerameikos XVII (München 2005)
- Lefkandi I: M. R. Popham – L. H. Sackett - P.G. Themelis, *The Iron Age, Lefkandi I*, BSA Suppl. 11 (Oxford 1980)
- Olynthus XI: D. M. Robinson, *Necrolynthia, a study in Greek burial customs and anthropology, Excavations at Olynthus XI* (Baltimore 1942)
- Paralipomena: J. D. Beazley, *Paralipomena* (Oxford 1971)
- Thera II: H. Dragendorff – F. Hiller von Gaertringen (eds.) 1903. Thera: Untersuchungen, Vermessungen und Ausgrabungen in den Jahren 1895-1902 (Band 2): Theraische Gräber. Berlin

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ξενόγλωσση βιβλιογραφία

- Alexandropoulou, A. 2019. "Die Kindergräber in Phaleron (Attika)", in: Frielinghaus, H., J. Stroszeck, Valavanis, P. (eds.), *Griechische Gräber und ihr Kontext im Spiegel neuer Funde*, Kolloquium Mainz 10-11 November 2016, Möhnesse, 261- 285

- Alexandropoulou υπό δημοσίευση. “Some protoattic oinochoai from Phaleron”, in: OIKOS-TAPHOS-TEMENOS, Iconography in Greek context, 26-27 February 2016, Netherlands Institute at Athens
- Alexandridou, A. 2012. “The north necropolis of Vari revisited”. *ArchEph* 151: 1- 73
- Bergemann, J. 1999. “Gräber, Grabbauten, Grabbezirke: Nekropolen und Geschichte zehn Jahre nach »Burial and Ancient Society «”. *AM* 114: 39- 48
- Binford, L. 1971. “Mortuary Practices: Their Study and their Potential”, in J. A. Brown (ed.), *Approaches to the Social Dimensions of Mortuary Practices*, Washington, 6-29
- Bingen, J. 1963. La nécropole ouest, Thorikos I, Brussels
- Bingen, J. 1969. Les établissements géométriques et la nécropole ouest, Thorikos IV, Brussels, 71-120
- Bingen, J. 1984. La nécropole géométrique ouest 4, Thorikos VIII, 1972/1976, Gent, 72- 150
- Bingen, J. 1990. La necropole geometrique D1, Thorikos IX, 1977/1982, Gent, 73- 106
- Blandin, B. 2010. “Το Ηρώον της Ερέτριας και οι τάφοι” in Καλτσάς, Ν., Fachard, S., Ψάλτη, Α., Γιαννοπούλου, Μ. (επ.), Ερέτρια. Ματιές σε μια αρχαία πόλη, Αθήνα, 318- 321
- Boardman, J. 1967. *Excavations in Chios 1952- 1955, Greek Emporio. BSA Suppl.* 6, London
- Boardman, J., Hayes, J. 1966. Excavations at Tocra 1963-1965: The archaic deposits II and later deposits, *BSA Suppl.* 10, Oxford
- Boulter, C. 1953, “Pottery of the Mid-Fifth Century from a Well in the Athenian Agora”. *Hesperia* 22, 59- 115
- Bourbou, C. 2013. “The imprint of emotions surrounding death of children in Antiquity” in Chaniotis, A., Ducrey, P., *Unveiling Emotions II*, Stuttgart, 331 -349
- Brann, E. 1961. “Protoattic Well Groups from the Athenian Agora”. *Hesperia* 30: 305- 379
- Breve, H. 1951. *Griechische Geschichte*, Freiburg
- Butt, K.L. 1977. “A Deposit of Archaic and Classical Greek Pottery at Aya Irini, Keos”. *Hesperia* 46: 299- 314
- Camp, J. 1979. “A Drought in the Late Eighth Century B.C.” *Hesperia* 48: 397- 411
- Chairatakis, Y. 2016. “Burial Customs of Megara during the 7th and 6th Centuries B.C.: The Case of the North-East Cemetery”, in: A. Robu – I. Bîrzescu (eds.), *Nouvelles*

rescherches sur Mégare et les cites de la Propontide et du Pont-Euxin. Actes du colloque de Mangalia 8-12 Juli 2012, Paris, 219- 237

- Chavela, K. 2018. "Tranformations and Formations Around the Thermaic Gulf in the Late Bronze and Early Iron Age: The Evidence of Burial Practices " in S. Gimatzidis – M. Pieniżek – S. Mangalođlu-Votruba (eds.), *Archaeology across frontiers and borderlands, Fragmentation and connectivity in the North Aegean and the Central Balkans from the Bronze Age to the Iron Age*, Wien, 159- 186
- Chidiroglou, M. 2015. Plants, Animals and Mythical Creatures from the Euboean Ceramic Corpus. An Oveeview of Old and New Finds, στο: C. Lang-Auinger, E. Trinkl, ΦΥΤΑ ΚΑΙ ΖΩΙΑ: Pflanzen und Tiere auf griechischen Vasen, Wien 249- 259
- Chiotis, E.D. 2016. "Landscape evolution in the Kifissos floodplain ", in E. Photos-Jones (ed.), *Proceedings of the 6th Symposium of the Hellenic Society for Archaeometry* Oxford, 161- 166
- Chryssoulaki, St. 2019 a. "An Introduction" in A. Ingvarsson – Y. Bäckstrom, *Bioarchaeological field analysis of human remains from the mass graves at Phaleron, Greece. OpAthRom* 12, 7- 11
- Chryssoulaki, St. 2019 b. "The Excavations at Phaleron Cemetery 2012-2017: An Introduction, in C. Graml, A. Doonzio, V. Capozzoli (eds.), *Rethinking Athens Before the Persian Wars, Proceedings of the International Workshop at the Ludwig-Maximilians-Universität München 23-24 February 2017, München*, 103- 114
- Coldstream, J.N. 1977. *Geometric Greece*, London
- Coldstream, J.N. 2003. "The BSA's Geometric Collection: Kynosarges et alia, *BSA* 98, 331-346
- Guettel Cole, S. 2015. "Under the Open Sky: Imagining the Dionysian Landscape", in L. Käppel – V. Pothou (ed.), *Human Development in Sacred Landscapes*, Goettingen, 61- 76.
- Crielaard, J.P. 1998. "Cult and death in early 7th- century Euboea: the aristocracy and the polis" in *Nécropoles et Pouvoir. Idéologies, pratiques et interprétations. Actes du colloque Théories de la nécropole antique*, Lyon 21-25 Januar 1995, Lyon, 43-58
- Crielaard, J.P. 2007. "Eretria's West Cemetery Revisited, in A. Mazarakis-Ainian (ed.), *Oropos and Euboea in the Early Iron Age, Acts of an International Round Table, University of Thessaly* 18-20 June, Volos, 169- 194

- D' Onofrio, A.M. 1993. "Le trasformazioni del costume funerario ateniese nella necropoli pre-soloniana del Kerameikos". *AnnArchStorAnt* 15: 143- 171
- D' Onofrio, A.M. 2017. "Athenian burial practices and cultural change: the Rundbau early plot in the Kerameikos cemetery revisited", in: X. Charalambidou – C. Morgan (eds.), *Interpreting the Seventh Century BC, Tradition and Innovation*, Oxford, 260-280
- D' Onofrio, A.M. 2019. "Some Thoughts on the Pre-Classical Athenian Society, in C. Graml, A. Doonzio, V. Capozzoli (eds.), *Rethinking Athens Before the Persian Wars, Proceedings of the International Workshop at the Ludwig-Maximilians-Universität München 23-24 February 2017, München*, 25-40
- De Miro, F.-E. 1983. "Gela proto-arcaica", *ASAA* 61: 53- 106
- de Polignac, F. 2005. "Forms and Processes. Some Thoughts on the Meaning of Urbanization in Early Archaic Greece", in B. Cunliffe – R. Osborne (eds.), *Mediterranean Urbanization*, Oxford, 45- 69
- Descœudres, J.- P. 1976. "Die vorklassische Keramik aus dem Gebiet des Westtors", in P. Auberson - J.- P. Descœudres – A. Hurst, *Eretria V. Ausgrabungen und Forschungen*, Bern 13- 58
- Doronzio, A. 2018. *Athen im 7. Jahrhundert v. Chr.* Berlin/Boston
- Ehrenberg, V. 1937. "When did the Polis rise?". *JHS* 57: 147-59
- Ellinghaus, Chr. 1997. *Aristokratische Leitbilder – demokratische Leitbilder. Kampfdarstellungen auf athenischen Vasen in archaischer und frühklassischer Zeit*, Münster
- C. Fournier-Christol, *Catalogue des olpés attiques du Louvre de 550 à 480 environ* (Paris 1990) 109- 110 πίν. 31.
- Fournier-Christol, C. 1990. *Catalogue des olpés attiques du Louvre de 550 à 480 environ*, Paris
- Fragkopoulou, F., Zosi, E. 2017. "Material Koine and the Case of Phaleron Cups: Conventions and Reality ", in S. Handberg – A. Gadolou (eds.), *Material Koinai in the Greek Early Iron Age and Archaic Period, Acts of an International Conference at the Danish Institute at Athens*, 30 January – 1 February 2015, Monographs of the Danish Institute at Athens 22, Athens, 133- 165
- Froning, H. 1982. *Katalog der griechischen und italischen Vasen. Museum Folkwang Essen*, Essen

- Frost, F. J. 1994. "The Rural Demes of Attica ", in W. D. E. Coulson – O. Palagia (eds.), *The Archaeology of Athens and Attica under the Democracy, Proceedings of an International Conference celebrating 2500 years since the birth of democracy in Greece*, American School of Classical Studies at Athens, December 4-6, 1992, Oxford, 173- 174
- Gates, Ch. 1983. *From Cremation to Inhumation. Burial practices at Ialysos and Kameiros during the Mid-Archaic Period*, Los Angeles
- Geroulanos, J. 1973. "Grabsitten des ausgehenden geometrischen Stils im Bereich des Gutes Trachones bei Athen ". *AM* 88: 1- 54
- Ghali-Kahil, L. 1960. *La céramique grecque : fouilles 1911-1956*, Études Thasiennes 7, Paris
- Goldstein, L. 1980. *Mississippian Mortuary Practices: A Case Study of Two Cemeteries in the Lower Illinois Valley*, Evanston, Illinois
- Grabow, E. 2015. *Der Hahn: Haustier oder Dämon? Studien zu griechischen Vasenbildern. Boreas Beih. 11*, Münster
- Hägg, R. 1983. *The Greek Renaissance of the 8th Century BC: Tradition and Innovation*, Stockholm
- Handberg, S. 2019. "The Beginning of Sacred Travel in Ancient Athens and its Countryside " in W. Friese – S. Handberg – T. M. Kristensen (eds.), *Ascending and Descending the Acropolis*, Monographs of the Danish Institute at Athens 23, 121- 143
- Hatzivassiliou, E. 2010. *Athenian Black Figure Iconography between 510 and 475 B.C.*, Rahden/Westf.
- Haug, A. 2012. *Die Entdeckung des Körpers*, Berlin
- Heitz, C. 2016. "Von „ganzen Häusern“ zu großen Männern? Beobachtungen zu Veränderungen in der Struktur süditalischer Gemeinschaften in archaischer Zeit am Beispiel der Nekropole von Ripacandida/Basilicata ". *BABesch* 91: 43- 67
- Houby-Nielsen, S. 1992. "Interaction between chieftains and citizens? 7th century B.C. burial customs in Athens ". *ActaHyp* 4: 343–74
- Houby-Nielsen, S. 1996. "The Archaeology of Ideology in the Kerameikos: New Interpretations of the "Opferrinnen" ", in R. Hägg (ed.), *The Role of Religion in the Early Greek Polis, Proceedings from the Third International Seminar on Ancient Greek Cult, organized by the Swedish Institute at Athens*, 16–18 October 1992, Stockholm, 41–54

- Houby-Nielsen, S. 2009. "Attika. A view from the Sea" στο K. A. Raaflaub – H. van Wees (eds.), *A Companion to Archaic Greece*, United Kingdom 189- 211
- Hürmüzli 2004. "Burial grounds at Klazomenai. Geometric through Hellenistic periods", in A. Moustaka -E. Skarlatidou -M.-C. Tzannes - Y. Ersoy (eds.), *Klazomenai, Teos and Abdera: metropoleis and colony, Proceedings of the International Symposium held at the Archaeological Museum of Abdera*, Abdera, 20-21 October 2001, Thessaloniki 77- 95
- Johácz, S. 2018. *A New Method in the Attribution? Attempts of the Employment of Geometric Morphometrics in the Attribution of Late Archaic Attic Lekythoi*, *Dissertationes Archaeologicae ex Instituto Archaeologico Universitatis de Rolando Eötvös nominatae Ser. 3. No. 6* (2018) 371- 418 DOI: 10.17204/dissarch.2018.371
- Jubilier-Galinier, C. 2003. "L'atelier à figures noires tardives des Peintres de Diosphos et de Haimon", in P. Rouillard – A. Verbanck-Piérard (eds.), *Le vase grec et ses destins*, München, 79–89
- Jubilier-Galinier, C. 2016. "Les attributions des vases à figures noires tardives en question", in N. Eschbach – S. Schmidt (eds.), *Töpfer Maler Werkstatt. Zuschreibungen in der griechischen Vasenmalerei und die Organisation antiker Keramikproduktion*, CVA Beih. VII, München, 130- 38
- Kalaitzoglou, G. 2010. "Adelsgräber des 9. Jhs. in Athen und Attika", in H. Lohmann – T. Mattern (eds.), *Attika, Archäologie einer „zentralen“ Kulturlandschaft. Akten der internationalen Tagung vom 18.-20 Mai 2007 in Marburg, Wiesbaden*, 47- 72
- Kathariou, K. 2006. "Cocks and Cockfights on Cock Lekythoi". *NumAntCl* 35:105- 122
- Kerschner, M. 1999. "Das Artemisheiligtum auf der Ostterrasse des Kalabaktepe in Milet. Stratigraphie und Keramikfunde der Sondagen des Jahres 1995". *AA*: 7- 51
- Kinch, K. F. 1914. *Vroulia*, Berlin
- Koukouli-Chrysanthaki, C. 1994. "The cemeteries of Abdera " in J. de La Genière (ed.), *Nécropoles et sociétés antiques (Grèce, Italie, Languedoc)*, *Actes du Colloque international du Centre de Recherches Archéologiques de l'Université de Lille III*, Lille, 2-3 Décembre 1991, Naples, 33- 77
- Kourou, N. 2014- 2015. "Mortuary Practices in Early Iron Age Aegean. Family Rituals and Communal Rites ". *AnnArchStorAnt* 21-22: 9- 29

- Kreuzer, B. 2010. "Eulen in der Bilderwelt Athens ". *ÖJh* 79: 119- 178
- Kurtz, D. C. 1975. *Athenian White Lekythoi*, Oxford
- Kurtz, D., Boardman, J. *Έθιμα ταφής στον αρχαίο ελληνικό κόσμο* (Αθήνα 1994)
- Langdon, S. 2001. "Beyond the Grave: Biographies from the Early Greece ". *AJA* 105: 579- 606
- Langdon, S. 2015. "Geometric Pottery for Beginners: Children and Production in Early Greece " in V. Vlachou (ed.), *Pots, Workshops and Early Iron Age Society. Proceeding of the International Symposium held at the Université libre de Bruxelles*, 14-16 November 2013, Bruxelles, 21- 36
- Laughy, M. H. 2010. *Ritual and Authority in Early Athens*, Diss. Berkeley
- Lemos, I. 2012. "The missing Dead: Late Geometric Burials at Lefkandi" *MedArch* 25, 2012, 159- 172
- Levin, N. 2015. "Bees and Wasps as Shield Devices in Greek Vase-Painting ", in C. Lang-Auinger – E. Trinkl (eds.), *ΦΥΤΑ ΚΑΙ ΖΩΙΑ. Pflanzen und Tiere auf griechischen Vasen*, CVA Österreich Beih. 2, Wien, 81- 85
- Lindenlauf, A. Thrown Away Like Rubbish – Disposal of the Dead in Ancient Greece. *Papers from the Institute of Archaeology* 12: 86- 99
http://repository.brynmawr.edu/arch_pubs/148
- Lohmann, H., Mattern, T., 2010. Vorwort, in H. Lohmann – T. Mattern (eds.), *Attika, Archäologie einer „zentralen“ Kulturlandschaft. Akten der internationalen Tagung vom 18.-20 Mai 2007 in Marburg, Wiesbaden*, VII- X
- Lohmann, H. 2010. Kiapha Thiti und der Synoikismos des Theseus, in H. Lohmann – T. Mattern (eds.), *Attika, Archäologie einer „zentralen“ Kulturlandschaft. Akten der internationalen Tagung vom 18.-20 Mai 2007 in Marburg, Wiesbaden*, 35- 46
- Lüdorf, G. 2000. *Die Lekane*, Rahden/Westf.
- Lüdorf, G. 2010. Zur Größe athenischer Töpferwerkstätten des 6. und des 5. Jhs. v. Chr. Familienunternehmen oder Massenproduktion, in H. Lohmann – T. Mattern (eds.), *Attika: Archäologie einer "zentralen" Kulturlandschaft. Akten der internationalen Tagung, 18-20 Mai 2007 Marburg, Wiesbaden*, 151- 159
- Lungu, V. 2010. Greek-Ionian Necropoleis in the Black Sea area: Cremation and Colonisation, in S. Solovyov (ed.), *Archaic Greek culture, History, Archaeology, Art and Museology, Proceedings of the international Round-Table Conference, June 2005 St-Petersburg*, Oxford, 51- 58

- Lynch, K. 2015. “Drinking Cups and the Symposium at Athens in the Archaic and Classical Periods” στο K.F. Daly – L.A. Riccardi (επ.), *Cities called Athens. Studies honoring John McK. Camp II*, Lewisburg, 231- 71
- Matheson, S. B. 2016. *CVA Yale University Art Gallery 2*, Darmstadt
- Mauro, M. Ch. 2019. *Archaic and Classical harbours of the Greek world*, Oxford
- Mazarakis-Ainian, A. 2010. Tombes d’enfants à l’intérieur d’habitats au début de l’Age du Fer dans le Monde Grec, in A.-M. Guimier-Sorbets - Y. Morizot (eds.), *L’enfant et la mort dans l’Antiquité, Nouvelles recherches dans les nécropoles grecques : Le signalement des tombes d’enfants, Table ronde 1, Athènes, Ecole française d’Athènes, 29-30 mai 2008, Paris, 67- 95*
- Mersch, A. 1996. *Studien zur Siedlungsgeschichte Attikas von 950 bis 400 v. Chr.* Frankfurt am Main
- Mohr, E. M. 2015. *Eisenzeitliche Nekropolen im westlichen Kleinasien*, BYZAS 21, Istanbul
- Moore, M. B., Philippides, M.Z.P. 1986. *Attic Black-Figured Pottery. The Athenian Agora XXIII*, Princeton
- Moraw, S. 1998. *Die Mänade in der attischen Vasenmalerei des 6. und 5. Jahrhunderts v. Chr.*, Mainz
- Morris, I. 1987. *Burial and ancient Society*, Cambridge
- Morris, I. 2000. *Archaeology as cultural History: Words and Things in Iron Age Greece*, Oxford
- Moschonissioti, S. 2010. Child Burials at the Seaside Cemetery of Ancient Mende, in A. M. Guimier-Sorbets – Y. Morizot (eds.) *L’ Enfant et la mort dans l’ Antiquité I*, Paris, 207- 225
- Neeft, K. 1994. In search of wealth and status in the Valle di San Montano, in B. D’Agostino – D. Ridgway (eds.), *Apoikia, i più antichi insediamenti greci in occidente, funzioni e modi dell’organizzazione politica e sociale. Scritti in onore di Giorgio Buchner*, Napoli 1994, 149- 163
- Nicholls, R. V. 1958/59. “Old Smyrna: The Iron Age Fortifications and Associated remains on the City Perimeter”. *BSA*: 53/54: 35-137
- Oakley, J. H. 2009. Attic red-figured Type D pyxides, in A. Tsingarida (ed.), *Shapes and Uses of Greek Vases*, Bruxelles, 59- 76

- Osborne, R. 1989. A crisis in Archaeological History? The seventh century B.C. in Attica, *BSA* 84: 297- 322
- Özen-Kleine, B. 2016. *Das Phänomen der ‚Verjüngung‘ im Klassischen Athen*, Wiesbaden
- Palaiothodoros, D. 2012. Sex and the Athenian Women: a contextual analysis of erotic vase-paintings from attic graves of the 5th century BC, in D. Palaiothodoros (ed.), *The contexts of painted pottery in the Ancient Mediterranean World (7th-4th c. BCE)*, Oxford, 21- 39
- Palmer, H. 1964. The Classical and Roman Periods, in C. W. Blegen – H. Palmer – R. S. Young, *The North Cemetery, Corinth XIII*, Princeton, 65- 327
- Panvini, R., Giudice, F. 2003. *TA ATTIKA. Veder Greco a Gela. Ceramiche attiche figurate dall’ antica colonia*, Rome
- Papadopoulos, J. K., Smithson, E. 2002. The cultural Biography of a Cycladic Amphora. *Hesperia* 71: 149 – 199
- Papadopoulos, J. 2003. *Ceramicus Redivivus: The Early Iron Age Potters’ Field in the Area of the Classical Athenian Agora*, Hesperia Suppl. 31, Princeton
- Papadopoulos, J.K. 2005. *The Early Iron Age Cemetery at Torone*, Los Angeles
- Pappi, E. –Triantaphyllou, S. 2011. Mortuary practices and the human remains: a preliminary study of the Geometric graves in Argos, Argolid, in A. Mazarakis-Ainian (ed.), *The “Dark Ages” Revisited, Acts of an International Symposium in Memory of William D.E. Coulson*, University of Thessaly, Volos 14–17 Juni 2007, Volos
- Perron, M. 2018. “Archaic One-handed Mugs from Thasos: A Parian Origin?” στο, Κατσωνοπούλου, Ντ. (επ.) *Η Πάρος και οι αποικίες της. Πρακτικά Δ΄ Διεθνούς Επιστημονικού Συνεδρίου Αρχαιολογίας Πάρου και Κυκλάδων, Παροιکیά Πάρου*, 11-14 Ιουνίου 2015, Αθήνα, 267- 297
- Pfuhl, E. 1903. Der archaische Friedhof am Stadtberge von Thera. *AM* 28: 98- 121.
- Pratt, C.E. 2016. “Greek Commodities moving West: Comparing Corinthian and Athenian Amphorae in the Early Archaic Period”, στο B. Knapp – St. Demesticha (eds.), *Maritime Transport Containers in the Mediterranean Bronze and Iron Ages*, SIMA PB 183, 195- 213

- Rebay-Salisbury, K. 2010. Cremations: fragmented bodies in the Bronze and Iron Ages in K. Rebay-Salisbury, M. L. Stig Srensen – J. Hughes (eds.), *Body parts and bodies whole, Changing relations and meanings*, Oxford, 64- 71
- Rebay-Salisbury, K. 2015. Neither fish nor Fowl: Burial practices between inhumation and cremation, in: Z. L. Devlin – E.-J. Graham (eds.), *Death embodied, archaeological approaches to the treatment of the corpse*, Oxford/Philadelphia, 18-40
- Recke 2002. *Gewalt und Leid. Das Bild des Kriegers bei den Athenern des 6. und 5. Jhs.*
- Ridgway, D. 1992. *The first Western Greeks*, Cambridge
- Rocco, G. 2008. *La ceramografia protoattica*, Rahden/Westf.
- Rocco, G. 2017. Forme vascolari e pratiche rituali in Attica tra la fine dell' VIII ed il VII secolo a.C.: il caso dei krateriskoi su altopiede, *AntK* 60: 3- 18
- Roillard, P., Verbanck-Piérard, A. 2003. *Le vase grec et ses destins*, München
- Saggini, T. 2019. Perserschutt in Eretria? Pottery from a Pit in the Agora, in R. Morais – D. Leão – Rodríguez Pérez (eds.), *Greek Art in Motion. Studies in honour of Sir John Boardman on the occasion of his 90th birthday*, Oxford, 366- 373
- Saxe, A. A. 1970. *Social Dimensions of Mortuary Practice*, Diss. University of Michigan
- Schäfer, A. *Unterhaltung beim griechischen Symposium*, Mainz
- Scheidel, W. 2003. The Greek Demographic Expansion: Models and Comparsons, *JHS* 123: 120-140
- Schlörb-Vierneisel, B. 1966. Eridanos-Nekropole 1. Gräber und Opferstellen hS 1 – 204, *AM* 81: 4- 111
- A. Scholl, ΑΝΑΘΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ: Die Akropolisvotive aus dem 8. bis frühen 6. Jahrhundert v. Chr. und die Staatswerdung Athens, *JdI* 121, 1996, 1- 173
- Seiler, F. 1985. Eisenzeitliche Firnisware und Miniaturgefäße, in H. Lauter, *Der Kuktplatz auf dem Tourkovouni, Attische Forschungen 1*, Berlin, 50- 65
- Servais, 1968. J. *La nécropole sud, Thorikos I, 1963*, Brussel, 47- 58
- Shear, T.L. 1993. The Persian Destruction of Athens: evidence from the Agora Deposits, *Hesperia* 62: 383- 482
- Siebert, G. 1990. Imaginaire et images de la grotte dans la Grèce archaïque et classique, *Ktèma* 15: 151-161

- Smithson, E. L. 1974. A Geometric Cemetery on the Areopagus: 1897, 1932, 1947, *Hesperia* 43: 325-390
- Snodgrass, A. 1980. *Archaic Greece, the Age of Experiment*, Berkley
- Sossau, V. 2019. Angemessene Anteile. Konsum und Distribution von Fleisch im geometrischen und archaischen Griechenland, Rahden/Westf.
- Sourvinou-Inwood, C. 1983. A Trauma in Flux: Death in the 8th Century and After in R. Hägg (ed.), *The Greek Renaissance of the Eighth Century B.C. Tradition and Innovation, Proceedings of the Second International Symposium at the Swedish Institute in Athens*, 1-5 Juni 1981, Stockholm, 33- 48
- Spitaels, P. 1978. Insula 3. Tower Compound 1, Thorikos VII 1970/1971, Gent
- Stansbury- O'Donnell, M. 2006. *Vase Painting, Gender and Social Identity in Archaic Athens*, Cambridge
- Stissi, V. 2016. "Survey, Excavation and the Appearance of the Early Polis: A Reappraisal", in J. Bintliff – N.K. Rutter (eds), *The Archaeology of Greece and Rome. Studies in Honour of Anthony Snodgrass*, Edinburgh, 31- 54
- Stroszeck, J. 2012. "Grave gifts in Child Burials in the Athenian Kerameikos. The Evidence of Sea Shells, in A. Hermay – C. Dubois (Eds.), *L'Enfant et la mort dans l'Antiquité III* (Paris/Aix-en-Provence 2012) 57- 75
- Taxel, I. 2018. Fragile Biography. The life cycle of ceramics and refuse pattern in medieval Palestine, *BABesch* Suppl. 35, Leuven
- Tuna-Nörling, Y. 1995. *Die Ausgrabungen von Alt-Smyrna und Pitane. Die attisch-schwarzfigurige Keramik*, Tübingen
- Tzannes, M.C. 2004. The excavations of G. Oikonomos at the archaic cemetery of Monastirakia in Klazomenai, 1921-22 in A. Moustaka -E. Skarlatidou -M.-C. Tzannes - Y. Ersoy (eds.), *Klazomenai, Teos and Abdera: metropoleis and colony, Proceedings of the International Symposium held at the Archaeological Museum of Abdera, Abdera, 20-21 October 2001, Thessaloniki*, 97- 120
- Utili, F. 1999. *Die archaische Nekropole von Assos, Asia Minor Studien* 31, 1999.
- van de Put, W., Docter, R. 2011. A Lekythos found in House 1 at Thorikos, in R. F. Docter (ed.), *Thorikos 10*, Gent, 51- 55
- van de Put, W. 2016. Painters, Potters and Markets, in N. Eschbach – S. Schmidt (eds.), *Töpfer Maler Werkstatt. Zuschreibungen in der griechischen Vasenmalerei und die Organisation antiker Keramikproduktion*, CVA Beih. VII, München, 118- 29

- van den Eijnde, F. 2010. *Cult and Society in Early Athens*, Diss. Utrecht
- van Wess, H. 2013. Farmers and Hoplités: Models of Historical Development, in D. Kagan – G. F. Viggiano (eds), *Men of Bronze, Hoplite Warfare in Ancient Greece*, Princeton, 222- 255
- Verdan, S. 2015. Images, supports et contexts: sur quelques « Amphores funéraires » érétriennes in V. Vlachou (ed.), *Pots, Workshops and Early Iron Age Society, Proceedings of the International Symposium held at the Université libre de Bruxelles*, 14-16 November 2013, Brussels, 127- 137
- Vierneisel, B. 1964. Die Ausgrabungen im Kerameikos, AA: 384- 467
- Viggiano 2013. G. F. Viggiano, “The Hoplite Revolution and the Rise of the Polis”, in D. Kagan – G. F. Viggiano (eds), *Men of Bronze, Hoplite Warfare in Ancient Greece*, Princeton, 112- 133
- Villanueva-Puig, M. Chr. 2009. Un Dionysos pour les morts à Athènes à la fin de l’archaïsme: à propos des lécythes attiques à figures noires trouvés à Athènes en context funéraire, in A. Tsingarida (ed.), *Shapes and Uses of Greek Vases*, Bruxelles, 215- 224.
- Vlachou, V. 2007. Oropos: The infant and child inhumations from the settlement (Late 8th – early 7th centuries BC), in: A. Mazarakis-Ainian (ed.), *Oropos and Euboea in the Early Iron Age. Acts of an international round table*, Thessalien 18-20 Juny 2004, Volos, 213- 240
- Volioti, K. 2011. Haimonian lekythoi from Delphi, Phokis and West Lokris in a geographical context, *Pallas* 87: 243-264
- Volioti, K. 2014. Dimensional standardization and the use of Haimonian lekythoi, in A. Kotsonas (ed.), *Understanding standardization and variation in Mediterranean Ceramics, mid 2nd to late 1st millennium BC*, Leuven – Paris – Walpole, 149- 68
- Weinberg, S.S. 1948. A Cross-section of Corinthian Antiquities, *Hesperia* 17: 196- 241
- Welwei, K.-W. 1992. Athen. *Vom neolithischen Siedlungsplatz zur archaischen Grosspolis*, Darmstadt
- Welwei, K.-W. 2010. Athens langer Weg zur Demokratie, in H. Lohmann – T. Mattern (eds.), *Attika, Archäologie einer „zentralen“ Kulturlandschaft*. Akten der internationalen Tagung vom 18.-20 Mai 2007 in Marburg, Wiesbaden, 1- 22

- Whitley, J. 1994. Protoattic Pottery. A Contextual Approach στο I. Morris (ed.), *Classical Greece. Ancient Histories and Modern Archaeologies*, Cambridge, 51- 70
- Williams, D. 2016. Peopling Athenian kerameia, Beyond the Master Craftsmen στο N. Eschbach – St. Schmidt (eds), *Töpfer -Maler -Werkstatt, Zuschreibungen in der griechischen Vasenmalerei und die Organisation antiker Keramikproduktion*, München, 54- 68
- Young, R. S. 1938. Pottery from a Seventh Century Well, *Hesperia* 7: 412- 428
- Young, R. S. 1939. *Late Geometric Graves and a Seventh Century Well in the Agora*, *Hesperia* Suppl. II, Princeton
- Young, R. S. 1942. Graves from the Phaleron Cemetery, *AJA* 46: 23- 57
- Young, R. S. 1951. Sepulturae Intra Urbem, *AJA* 20: 67- 134

Ελληνόφωνη βιβλιογραφία

- Αλεξανδροπούλου Α. υπό μελέτη. Η κεραμική από το αρχαϊκό νεκροταφείο του Φαλήρου (ανασκαφικές περιόδους 2012-2013 και 2015- 2017) (Μεταδιδακτορική έρευνα στο Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών)
- Αντωνιάδης, Β. 2012. Τάφοι κατάλληλοι για συγκριτική έρευνα στην Κνωσό της Πρώιμης εποχής του Σιδηρού, *Archaeology and Arts*, 1- 11
- Αραπογιάννη, Ξ. 1985. Νεκροταφείο του 7^{ου} και 6^{ου} αι. π.Χ. στην Οινόη Μαραθώνος, *ArchDelt* 40, *Μελέτες*, 207- 227
- Βιβλιοδέτης, Ε. 2005. Ο Δήμος του Μυρρινούντος, Η οργάνωση και η ιστορία του, *ArchEphem* 144, Αθήνα.
- Βιβλιοδέτης, Ε. 2007. Η κεραμική από το νεκροταφείο του δήμου Μυρρινούντος, *ArchEphem* 146: 79- 129
- Βοκοτοπούλου, Ι. 1987. *ArchDelt* 42, 1987, *Χρονικά*, 367- 371
- Βοκοτοπούλου, Ι. κ.α. 1985. Σίνδος. Κατάλογος της έκθεσης. Αρχαιολογικό Μουσείο Θεσσαλονίκης, Αθήνα
- Γυματζίδης, Στ. 2012. Αρχαϊκή κεραμική σε οικισμούς και ιερά της Μακεδονίας: η οικοσκευή των θνητών και των αθανάτων στη Σάνη της Παλλήνης στο Μ. Τιβέριος – Β. Μισαηλίδου-Δεσποτίδου – Ε. Μανακίδου – Α. Αρβανιτάκη (επ.), *Η Κεραμική της αρχαϊκής εποχής στο βόρειο Αιγαίο και την περιφέρειά του*, Θεσσαλονίκη, 297- 304

- Δημητριάδου, Ε.Μ. 2012. Πρώιμη Αθήνα (1100- 480 π.Χ.) Παρατηρήσεις στην οικιστική εξέλιξη και στα νεκροταφεία (Αδμ. Διδακτορική διατριβή, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών)
- Ευσταθίου, Μ. 2001. Το νεκροταφείο της αρχαίας Οίας στη Θήρα. Ταφές καύσης στο Ν. Σταμπολίδης (επ), Οι καύσεις στην εποχή του χαλκού και την Πρώιμη εποχή του Σιδήρου, Πρακτικά του Συμποσίου, Ρόδος 1999, Αθήνα, 301- 318
- Ζαφειρόπουλος, Ν. 1977. Ανασκαφή εις Σελλάδα Θήρας, *Prakt* 1977, 400- 402
- Ζαφειροπούλου, Φ. 2011. Νέα στοιχεία από τη Γεωμετρική Νάξο: Το νεκροταφείο στη θέση Πλίθος της Χώρας στο Α. Mazarakis-Ainian (ed.), *The “Dark Ages” Revisited, Acts of an International Symposium in Memory of William D.E. Coulson*, University of Thessaly, Volos 14–17 Juni 2007, Volos
- Καββαδίας, Γ. 1997. Ο Θησέας και ο Μαραθώνιος Ταύρος, στο J. H. Oakley – W. D. E. Coulson – O. Palagia (επ.), *Athenian Potters and Painters*, Oxford, 309- 18
- Καζά-Παπαγεωργίου, Κ. 2017. Το Φάληρο και ο φαληρικός λιμένας. *ArchEph* 156: 223- 242
- Καλλιπολίτης, Β. 1963. Ανασκαφή τάφων Αναγυρούντος, *ArchDelt* 18, Μελέτες, 115- 132
- Καλλιπολίτης, Β. 1965. Ανασκαφή τάφων Αναγυρούντος, *ArchDelt* Χρονικά 112-117
- Καλτσάς, Ν. 1998. *Άκανθος Ι. Η ανασκαφή στο νεκροταφείο κατά το 1979*, Αθήνα
- Καλτσάς, Ν. 2006. *Αθήνα-Σπάρτη. Κατάλογος έκθεσης Onassis Cultural Center New York*, Νέα Υόρκη
- Κεραμόπουλλος, Α. 1923. *Ο Αποτυμπανισμός*, Αθήνα
- Κόκκου-Βυριδής, Κ. 1999. *Ελευσίς. Πρώιμες πυρές θυσιών στο Τελεστήριο της Ελευσίνος*, Αθήνα
- Κορρές, Μ. 2008. *Εκτέλεση, περιεχόμενο και αξία των χαρτών της Αττικής του Κάουπερτ*, Αθήνα
- Κουκούλη-Χρυσανθάκη, Χ., Μαραγκού, Α. 2012. Αρχαϊκή κεραμική από την θασιακή αποικία Οισύμη στο Μ. Τιβέριος – Β. Μισαηλίδου-Δεσποτίδου – Ε. Μανακίδου – Α. Αρβανιτάκη (επ.), *Η Κεραμική της αρχαϊκής εποχής στο βόρειο Αιγαίο και την περιφέρειά του*, Θεσσαλονίκη, 321- 338
- Κουντούρη, Ε. 2014. Γεωμετρική Θήβα: Τα δεδομένα από τις σύγχρονες έρευνες, στο Β. Αραβαντινός – Ε. Κουντούρη (επιμ.), *100 χρόνια αρχαιολογικού έργου στη Θήβα*.

- Οι πρωτεργάτες των ερευνών και οι συνεχιστές τους, Θήβα 15- 17 Νοεμβρίου 2002, Αθήνα
- Κουρουνιώτης, Κ. 1911. Εξ Αττικής: Ανασκαφαί Παλαιού Φαλήρου, *ArchEph* 1911, 246-256
- Λαιμού, Ε. 2010. Λευκαντί στο Ν. Καλτσάς – S. Fachard – Α. Ψάλτη – Μ. Γιαννοπούλου (επ.), *Ερέτρια. Ματιές σε μια αρχαία πόλη*, Αθήνα, 52- 61
- Μανακίδου, Ε. Π. 1994. *Παραστάσεις με άρματα*, Θεσσαλονίκη
- Μανακίδου, Ε. 2012. Ταφικά αγγεία της «Μηλιακής» ομάδας από το παράλιο νεκροταφείο της αρχαίας Οισύμης στο Μ. Τιβέριος – Π. Νίγδελης – Π. Αδάμ-Βελένη (επ.), *Θρεπτήρια, Μελέτες για την Αρχαία Μακεδονία*, Θεσσαλονίκη, 200- 213
- Μελάς, Μ. 2001. Προς μια αρχαιολογία του φόβου στο Ν. Σταμπολίδης (επ.), *Οι καύσεις στην εποχή του χαλκού και την Πρώιμη εποχή του Σιδήρου*, Πρακτικά του Συμποσίου, Ρόδος 1999, Αθήνα, 15- 29
- Μοσχονησιώτη, Σ. 2012 α. Επέισακτη κεραμική στο παράλιο νεκροταφείο της Μένδης, στο: Αδάμ-Βελένη, Π., Τζαναβάρη, Κ. (επ.), Δινήεσσα. Τιμητικός τόμος για την Κατερίνα Ρωμιοπούλου, Θεσσαλονίκη, 201- 209
- Μισαηλίδου-Δεσποτίδου, Β. 2012. Η αρχαϊκή κεραμική από το νεκροταφείο της αρχαίας Άφυτης, στο Μ. Τιβέριος – Π. Νίγδελης – Π. Αδάμ-Βελένη (επ.), *Θρεπτήρια, Μελέτες για την Αρχαία Μακεδονία*, Θεσσαλονίκη
- Μοσχονησιώτη, Σ. Ε. 2012 β. *Το εργαστήριο γραπτής κεραμικής της Μένδης από τον 8^ο έως τον 5^ο αι. π.Χ.* (Διδ. Διατρ. ΕΚΠΑ Αθήνα)
- Μπόνιας, Ζ., Perreault, J., Παπασπαλάς, Σ., Τελεβάντου, Χ. 2012. Ανδριώτικη κεραμική στην Άργιλο: ένα πρόγραμμα σε εξέλιξη στο Μ. Τιβέριος – Β. Μισαηλίδου-Δεσποτίδου – Ε. Μανακίδου – Α. Αρβανιτάκη (επ.), *Η Κεραμική της αρχαϊκής εποχής στο βόρειο Αιγαίο και την περιφέρειά του*, Θεσσαλονίκη, 209- 214
- Μυλωνάς, Γ. 1975. *Το δυτικό νεκροταφείο της Ελευσίνας*, Αθήνα
- Οικονομάκου, Μ. 2004. Οι ανασκαφές στο Μεγάλο Έλος του Μαραθώνος, *ArchEph* 143, 81- 177
- Παντή, Α. 2012. Έθιμα ταφής στον Θερμαϊκό κόλπο και στη Χαλκιδική κατά τους αρχαϊκούς χρόνους στο Μ. Τιβέριος – Π. Νίγδελης – Π. Αδάμ-Βελένη (επ.), *Θρεπτήρια, Μελέτες για την Αρχαία Μακεδονία*, Θεσσαλονίκη, 466- 489

- Παπουτσάκης, Ε. Σ. 2016. *Αγγεία για εγχυτρισμούς και καύσεις στα νεκροταφεία των οικισμών της Χαλκιδικής κατά την εποχή του Σιδήρου και την αρχαϊκή περίοδο*, Μεταπτυχιακή εργασία, Θεσσαλονίκη
- Παπαχατζή, Ν. Δ. 1974. *Παυσανίου Ελλάδος Περιήγησις, Αττικά*, Αθήνα
- Παρλαμά, Λ., Σταμπολίδης, Ν. 2000. *Η πόλη κάτω από την πόλη. Ευρήματα από τις ανασκαφές του Μητροπολιτικού Σιδηροδρόμου των Αθηνών*, Αθήνα
- Παρλαμά, Λ. 1978. Καύσεις στο κλασικό νεκροταφείο της Ακάνθου, *AAA* 11, 5- 31
- Πετροπουλάκου, Μ. – Πεντάζος, Ε. 1973. Αττική: Οικιστικά στοιχεία. Αρχαίες Ελληνικές Πόλεις 21, Αθήνα
- Πελεκίδης, Σ. 1916. Ανασκαφή Φαλήρου, *ArchDelt* B 2, 13-64
- Πωλογιώργη, Μ. Ι. 1993-94. Λήκυθοι του Αρχαιολογικού Μουσείου Πειραιώς, *Αρχαιογνωσία* 8, 257- 276
- Πωλογιώργη, Μ. 2003-2009. Ανασκαφή νεκροταφείου στο Χαλάνδρι, *ArchDelt* 58-64, Μελέτες, 143- 210
- Πωλογιώργη, Μ. 2015. Ιερό Αρτέμιδος Βραυρωνίας: Τα ξύλινα ευρήματα των ανασκαφών 1961- 1963, *ArchEph* 154,162- 176
- Ρωμοπούλου, Κ. – Τουράτσογλου, Γ. 2002. Μίεζα. Νεκροταφείο υστεροαρχαϊκών – πρώιμων ελληνιστικών χρόνων, Αθήνα
- Σαραγά, Ν. – Θεοχάρης, Γ. – Μητροπούλου, Α. 2017. (επ.), Θεοί και Ήρωες των Αρχαίων Ελλήνων, Κατάλογος έκθεσης Κρατικό Μουσείο Μόσχας, Αθήνα
- Σαριπανίδη, Β. 2012. *Εισαγμένη και εγχώρια κεραμική στο βορειοελλαδικό χώρο. Η περίπτωση της Σίνδου*, αδημ. διδ. διατρ. Θεσσαλονίκη
- Σελέκου, Μ. Α. 2014. *Το νεκροταφείο στη θέση Τριανταφυλλιά Λιβανάτων (6^{ος} – 2^{ος} αι. π.Χ.). Συμβολή στη μελέτη της αρχαίας Λοκρίδας*, αδημ. διδ. διατρ. Ιωάννινα
- Σκαρλατίδου, Ε. 2001. “Η καύση των νεκρών στα Άβδηρα κατά την πρώιμη αρχαϊκή εποχή”, στο Ν. Σταμπολίδης (επ.), Οι καύσεις στην Εποχή του Χαλκού και την Πρώιμη εποχή του Σιδήρου, Πρακτικά Διεθνούς Συνεδρίου Ρόδος 1999, Αθήνα, 331- 341
- Σκαρλατίδου, Ε. 2010. *Το αρχαϊκό νεκροταφείο των Αβδήρων*. Θεσσαλονίκη
- Σκιλάρντι, Δ. 2011. Αριστοκρατικές ταφές από το γεωμετρικό νεκροταφείο της Κηφισιάς, στο Α. Mazarakis-Ainian (επ.), The “Dark Ages” Revisited, Acts of an International Symposium in Memory of William D.E. Coulson, University of Thessaly, Volos 14–17 Juni 2007, Volos, 675- 702

- Σουέρεφ, Κ. 2004. Η πρόιμη εποχή του Σιδήρου στην Ανατολική Παραθερμαϊκή Ζώνη, στο Ν. Σταμπολίδης – Α. Γιαννικούρη (επ.), *Το Αιγαίο στη Πρόιμη Εποχή του Σιδήρου*, Αθήνα, 317- 326
- Σταϊνχάουερ, Γ. 1994. Παρατηρήσεις στην οικιστική μορφή των Αττικών Δήμων, στο W. D. E. Coulson – Ο. Palagia (επ.), *The Archaeology of Athens and Attica under the Democracy, Proceedings of an International Conference celebrating 2500 years since the birth of democracy in Greece*, American School of Classical Studies at Athens, December 4-6, 1992, Oxford, 175- 189
- Σταμπολίδης, Ν. 1996. *Αντίποινα. Συμβολή στην μελέτη των ηθών και των εθίμων της γεωμετρικής αρχαϊκής περιόδου*, Ρέθυμνο
- Σταμπολίδης, Ν. 2003. (επ.), Πλόες... Από τη Σιδώνα στη Χουέλβα, Κατάλογος έκθεσης στο Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης, Αθήνα
- Στεφανή, Ε., Τσαγκαράκη, Ε., Αρβανιτάκη, Α. 2019. Από τον Νότο στον Βορρά. Αποικίες των Κυκλάδων στο Βόρειο Αιγαίο, Κατάλογος έκθεσης Θεσσαλονίκη
- Ταξιάρχη, Π. 2009. Φαληρική οδός, στο Μ. Κορρές (επ.), *Αττικής οδοί. Αρχαίοι δρόμοι της Αττικής*, Αθήνα
- Τιβέριος, Μ. 1988. Προβλήματα μελανόμορφης αγγειογραφίας, Θεσσαλονίκη
- Τιβέριος, Μ., Μισαηλίδου-Δεσποτίδου, Β., Μανακίδου, Ε., Αρβανιτάκη, Α. 2012. (επ.), Η κεραμική της αρχαϊκής εποχής στο βόρειο Αιγαίο και την περιφέρειά του (700-480 π.Χ.), Θεσσαλονίκη
- Τρακοσοπούλου-Σαλακίδου, Ε. 1987. Οι ανασκαφές στην αρχαία Άκανθο, *Πρακτικά του πρώτου Πανελληνίου Συμποσίου Ιστορίας και αρχαιολογίας της Χαλκιδικής* 1984
- Τσιγαρίδα, Ε. Μπ., Πάτης, Δ. 2012. Αρχαϊκή κεραμική από το νεκροταφείο της αρχαίας Σκιώνης στο Μ. Τιβέριος – Β. Μισαηλίδου-Δεσποτίδου – Ε. Μανακίδου – Α. Αρβανιτάκη (επ.), Η κεραμική της αρχαϊκής εποχής στο βόρειο Αιγαίο και την περιφέρειά του (700- 480 π.Χ.), Θεσσαλονίκη, 489- 501
- Χαραλαμπίδου, Ξ. 2008. *Ωρωπός και Εύβοια κατά την Αρχαϊκή Εποχή (700 π.Χ.- αρχές του 5^{ου} αι. π.Χ.)* (Αδημ. Διδ. διατριβή ΕΚΠΑ 2008)
- Χαραλαμπίδου, Ξ. 2010- 2012. Κεραμικά ευρήματα από τη νεκρόπολη του Τσικαλαριού στη Νάξο, *Αρχαιογνωσία* 16, 149- 186
- Χατζηδημητρίου, Α. 2013. Η περιοχή των Γλυκών Νερών κατά την αρχαιότητα, στο Μ. Δόγκα-Τόλη, Σ. Οικονόμου (επ.), *Αρχαιολογικές Συμβολές. Τόμος Α: Αττική*, Αθήνα, 249- 262

- Χαριτωνίδης, Σ. Ι. 1958. Ανασκαφή κλασικών τάφων παρά την πλατεία Συντάγματος, *ArchEph* 97, 1-152
- Χαριτωνίδης, Σ. Ι. 1973. Ευρήματα Πρωτογεωμετρικής και Γεωμετρικής Εποχής της ανασκαφής νοτίως της Ακροπόλεως, *ArchDelt* 28, Μελέτες, 1-63
- Χρυσοστόμου, Α., Χρυσόστομου, Π. 2009. Τα νεκροταφεία του αρχαίου οικισμού στο Αρχοντικό Πέλλας, *AEMΘ* 20 χρόνια, Επετειακός τόμος, Θεσσαλονίκη,

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΑΓΓΕΙΩΝ

Με bold οι αριθμοί των τάφων ανά τομέα (τομείς IV και V)

ΠΡΩΙΜΑ ΜΕΛΑΜΒΑΦΗ ΑΓΓΕΙΑ

ΚΥΠΕΛΛΑ

1.

ΤΦ312 Ν 431
ΜΠ 18789

IV_312

Διαστάσεις
Πηλός

Περιγραφή

Κύπελλο. Ελλιπές στον πυθμένα. Μικρές αποκρούσεις.
Υψ. 4, 2 εκ. Μέγ. Διάμ. 5, 9 εκ.

5YR 6/6 (reddish yellow). Πορώδης με προσμείξεις και ασημίζουσα μίκα. Ανομοιόμορφο καστανό έως ερυθρωπό αμαυρό γάνωμα, κατά τόπους απολεπισμένο.

Επίπεδη βάση, βαθύ σώμα με κυρτό περίγραμμα, ευρύ χείλος που στρέφεται απαλά προς τα έξω. Κυλινδρική λαβή που λεπταίνει στην κάτω πρόσφυση. Ολόβαφο. Γύρω στο 700 π.Χ.

2.

ΤΦ467 Ν 123
ΜΠ 18813 α

IV_467

Διαστάσεις
Πηλός

Περιγραφή

Κύπελλο. Ακέραιο.

Υψ. 5 εκ. Μέγ. διάμ. 7, 4 εκ.

5YR 7/6 (Reddish Yellow), με εγκλείσματα και διάκενα, ελάχιστη ασημίζουσα μίκα. Ανομοιόμορφο ερυθρωπό έως καστανομέλανο γάνωμα, κατά τόπους απολεπισμένο.

Επίπεδη βάση, βαθύ κυρτό σώμα, ψηλό ταινιωτό έξω νεύον χείλος, ταινιωτή λαβή με οριζόντια γραμμίδια.

Η απόληξη του χείλους εδαφόχρωμη με κάθετα γραμμίδια και τρεις εξηρημένες ταινίες εσωτερικά του χείλους.

Γύρω στο 700 π.Χ.

3.

ΤΦ562 Ν 491
ΜΠ 18827 α

IV_562

Κύπελλο. Λείπει τμήμα του χείλους.

Διαστάσεις
Πηλός
Υψ. 4, 6 εκ. Μέγ. διάμ. 6, 6 εκ.
7.5YR 6/4 (Light Brown) - 7.5YR 6/6 (Reddish Yellow), αρκετά
εγκλείσματα, λίγη ασημίζουσα μίκα. Καστανέρυθρο γάνωμα,
μερικώς απολεπισμένο.

Περιγραφή
Επίπεδη βάση, ελαφρώς καμπύλο σώμα, έξω νεύον χείλος,
και κάθετη ταινιωτή λαβή. Ολόβαφο. Μια ζώνη στην κοιλιά,
στο εσωτερικό του χείλους και η επιφάνεια έδρασης
εδαφόχρωμες. Στη ράχη της λαβής δυο ταινίες χιαστί.
Α' μισό του 7^{ου} αι. π.Χ.

4.

ΤΦ 11 Ομ. 28β
ΜΠ 13239 α

V_11

Διαστάσεις
Πηλός
Μόνωτο κύπελλο
Υψ. 4, 4 εκ. Μεγ. Διαμ. 6, 2 εκ.
Στον πυρήνα είναι 10R 5/6 (red), σκληρός με μεγάλα
εγκλείσματα, αδρός, ασημίζουσα μίκα αλλά στα εξωτερικά
τοιχώματα είναι πορτοκαλόχρους (5YR 7/6) . Καστανομέλανο
αμαυρό γάνωμα εσωτερικά και εξωτερικά απολεπισμένο

Περιγραφή
Επίπεδη βάση, βαθύ σώμα με κυρτό περίγραμμα, ευρύ
χείλος που στρέφεται απαλά προς τα έξω. Κυλινδρική λαβή
που λεπταίνει στην κάτω πρόσφυση. Ολόβαφο.
Γύρω στο 700 π.Χ.

5.

ΤΦ 127 ΟΜ. 468 γ
ΜΠ 13282 γ

V_127

Διαστάσεις
Πηλός
Κύπελλο. Ακέραιο, μικρές αποκρούσεις,
Υψ. 4, 9 εκ. χωρίς λαβή μέγ. Διάμ. 6, 7 εκ.
5YR 6/6 (Reddish Yellow), με αρκετά ερυθρά και λευκά
εγκλείσματα και ασημίζουσα μίκα. Καστανομέλανο έως
ερυθρωπό αμαυρό γάνωμα ανομοιόμορφα πυκνό,
απολεπισμένο

Περιγραφή
Επίπεδη βάση, βαθύ σώμα με κυρτό περίγραμμα και χείλος
που στρέφεται απαλά προς τα έξω. Πεπλατυσμένη λαβή με
δύο τεθλασμένες γραμμές που τέμνονται στην ράχη της.
Οπή 3 χιλ. στο σώμα από μέσα προς τα έξω, πιθανότατα από
έγκλεισμα. Εξηρημένη ζώνη στο χείλος εσωτερικά και
εξωτερικά, στην κοιλιά και στη βάση
Γύρω στο 700 π.Χ.

6.

ΤΦ505 Ν 262 ΜΠ 18820 γ

IV_505. 1

Διαστάσεις
Πηλός

Περιγραφή

Κύπελλο. Συγκολλημένο στη λαβή.

Ύψ. 4, 7 εκ. Μέγ. διάμ. 7 εκ.

7.5YR 7/6 (Reddish Yellow), με αρκετά εγκλείσματα, ασημίζουσα μίκα. Καστανομέλανο αμαυρό απολεπισμένο γάνωμα.

Επίπεδη βάση, σώμα με ελαφρώς κυρτό περίγραμμα και απαλά έξω νεύον χείλος. Δακτύλιοι στο εσωτερικό του χείλους και κάθετα γραμμίδια στην απόληξή του. Οριζόντια γραμμίδια στην ταινιωτή λαβή.

700-675 π.Χ.

7

ΤΦ 579 Ν 488

ΜΠ 18832 β

IV_579

Διαστάσεις
Πηλός

Περιγραφή

Κύπελλο. Ακέραιο πλην μικρών αποκρούσεων

Ύψ. 4, 2 εκ. Μέγ. διάμ. 7 εκ.

7.5 YR 7/6 (reddish yellow), με πολλά εγκλείσματα και ασημίζουσα μίκα. Πορτοκαλέρυθρο αμαυρό γάνωμα εσωτερικά και εξωτερικά. Σχεδόν εξολοκλήρου απολεπισμένο εσωτερικά.

Επίπεδη βάση. Κοιλόκυρτο περίγραμμα. Εσωτερικά, το χείλος διακοσμείται με περιθέουσες λεπτές ταινίες. Στη ταινιωτή λαβή οριζόντια γραμμίδια.

700-675 π.Χ.

8

ΤΦ756(;) Ν 505

ΜΠ 18961

IV_756

Διαστάσεις

Κύπελλο. Συγκολλημένο με μικρά ελλείποντα κομμάτια.

Ύψ. 4, 9 εκ. Μέγ. διάμ. 6, 8 εκ.

Πηλός 7. 5 YR 7/6 (reddish yellow), με λίγες προσμείξεις και λίγη ασημίζουσα μίκα. Πορτοκαλέρυθρο αμαυρό γάνωμα εσωτερικά και εξωτερικά

Περιγραφή Επίπεδη βάση. Κοιλόκυρτο περιγραμμο. Εσωτερικά το χείλος διακοσμείται με δύο περιθέουσες λεπτές ταινίες. Στη εδαφόχρωμη απόληξη κυματοειδή γραμμίδια. Στη ταινιωτή λαβή οριζόντια γραμμίδια.
700-675 π.Χ.

9
ΤΦ 242 N270
ΜΠ 18777 α
ΣΧ. 316

IV_242. 1

Διαστάσεις
Πηλός

Κύπελλο. Ακέραιο, μικρές αποκρούσεις
Υψ. 4, 1 εκ. Μέγ. Διάμ. 7, 2 εκ.

Περιγραφή

7.5YR 7/6 (Reddish Yellow), με προσμείξεις, διάκενα και ασημίζουσα μίκα. Καστανομέλανο γάνωμα απολεπισμένο
Επίπεδη βάση, σώμα που ευρύνεται προς τα πάνω και απολήγει σε έξω νεύον χείλος. Λαβή ελλειψοειδούς διατομής.
Στην άνω επιφάνεια του χείλους περιθέουσες λεπτές ταινίες και στο άνω μέρος της λαβής οριζόντια γραμμίδια.
700-675 π.Χ.

10
ΤΦ242 N 268
ΜΠ 18777

IV_242. 2

Διαστάσεις
Πηλός

Κύπελλο. Ακέραιο, μικρές αποκρούσεις
Υψ. 4, 1 εκ. Μέγ. Διάμ. 7 εκ.

Περιγραφή

7.5YR 7/6 Reddish Yellow, με προσμείξεις, διάκενα και ασημίζουσα μίκα. Καστανομέλανο γάνωμα απολεπισμένο
Όπως αρ. 9 από τον ίδιο τάφο.
700-675 π.Χ.

11
ΤΦ172 N266
ΜΠ 18769 α

IV_172

Κύπελλο. Συγκολλημένο, λείπουν μικρά τμήματα από το τοίχωμα και το χείλος. Αποκρούσεις.

Διαστάσεις
Πηλός

Ύψ. 5, 3 εκ. Μέγ. Διαμ. 7, 1 εκ.
5YR 6/6 (reddish yellow), λίγες προσμείξεις, ασημίζουσα
μίκρα. Καστανομέλανο σχετικά πυκνό γάνωμα εσωτερικά και
εξωτερικά πλην της βάσης, της λαβής και του εσωτερικού
του χείλους. Στα δύο τελευταία ταινιωτός διάκοσμος.
Ολόβαφη και η κάτω πρόσφυση της λαβής. Γάνωμα κατά
τόπους απολεπισμένο.

Περιγραφή

Χαμηλή δισκόμορφη βάση, ψηλό ραδινό σώμα που απολήγει
σε χείλος που στρέφεται προς τα έξω.
675-650 π.Χ.

12
ΤΦ 203 N 588
ΜΠ 18773

IV_203

Διαστάσεις
Πηλός

Κύπελλο. Ακέραιο.
Ύψ. 3, 6 εκ. Μέγ. διάμ. 5 εκ.

5YR 6/6 (reddish yellow), λίγη ασημίζουσα μίκρα και λίγες
προσμείξεις. Γάνωμα καστανομέλανο, πυκνό
απολεπισμένο.

Περιγραφή

Χαμηλή δισκόμορφη βάση, ραδινό σώμα σώμα με χείλος
που στρέφεται απαλά προς τα έξω. Κυλινδρική λαβή.
Ολόβαφο.
Γύρω στο 675 π.Χ.

13
ΤΦ 350 N 170
ΜΠ 13582 ε

IV_350. 1

Διαστάσεις
Πηλός

Κύπελλο. Ακέραιο πλην μικρών αποκρούσεων στο χείλος.
Ύψ. 5, 1 εκ. Μέγ. διάμ. 7, 6 εκ.

5YR 6/4 (Light Reddish Brown), σχετικά καθαρός με λίγα
εγκλείσματα, σκληρός, με λίγη ασημίζουσα μίκρα. Διαφέρει
από το συνηθισμένο πήλο των υπολοίπων. Γάνωμα
καστανομέλανο κατά τόπους μεταλλικό και απολεπισμένο.

Περιγραφή

Επίπεδη βάση, βαθύ κωνικό σώμα που απολήγει σε έξω
νεύον χείλος. Στην εδαφόχρωμη εσωτερική ζώνη του
χείλους τρεις δακτύλιοι και στην απόληξη σειρά κάθετων
γραμμιδίων. Στη ράχη της ταινιωτής λαβής οριζόντιες λεπτές
μελανές γραμμές. Εδαφόχρωμη ζώνη πάνω από τη βάση.
685-665 π.Χ.

14

ΤΦ350 Ν 145
ΜΠ 13582 δ

IV_350. 2

Διαστάσεις
Πηλός

Περιγραφή

Κύπελλο. Ακέραιο με μικρές αποκρούσεις.

Ύψ. 4, 9 εκ. Μέγ. διάμ. 7, 5 εκ.

7.5YR 7/6 (reddish yellow), με προσμείξεις, αρκετά εγκλείσματα, λίγη ασημίζουσα μίκα. Ανομοιόμορφο αμαυρό ερυθρωπό έως καστανόφαιο γάνωμα.

Όπως αρ. 13 από τον ίδιο τάφο. Στο άνω μέρος της λαβής ένα κόσμημα σε μορφή μικρού ν.

Μορφολογικά και κατασκευαστικά τα δύο κύπελλα μοιάζουν πολύ αν και ο πηλός του ενός διαφέρει από τον συνηθισμένο αττικό πηλό των υπολοίπων.

685-665 π.Χ.

15

ΤΦ388 Ν356
ΜΠ18804 γ

IV_388. 1

Διαστάσεις
Πηλός

Περιγραφή

Κύπελλο. Ακέραιο, μερικές αποκρούσεις.

Ύψ. 4, 5 εκ Μέγ. διάμ. 6 εκ.

5YR 6/6 (reddish yellow), με εγκλείσματα, προσμείξεις και λίγη ασημίζουσα μίκα. Ανομοιόμορφο ερυθρωπό έως κατανόμελο γάνωμα, αμαυρό κατά τόπους απολεπισμένο Επίπεδη βάση, ψηλό ραδινό σώμα που απολήγει σε χείλος που στρέφεται προς τα έξω. Ταινιωτή λαβή με οριζόντια γραμμίδια. Εδαφόχρωμη ζώνη με κυματιστή ταινία κάτω από το χείλος.

675-650 π.Χ.

16

ΤΦ739 Ν 531
ΜΠ 18856 α

IV_739

Διαστάσεις

Κύπελλο. Ακέραιο πλην μικρών αποκρούσεων στο χείλος.

Ύψ. 5, 1 εκ. Μέγ. διάμ. 6, 5 εκ.

Πηλός 2.5Y 7/3 (Pale Brown), πολλά εγκλείσματα (μαύρα εγκλείσματα) και προσμείξεις, ελάχιστη έως καθόλου μίκα. Τραχιά επιφάνεια. Ο πηλός διαφέρει από αυτόν των υπολοίπων. Καστανόφαιο αμαυρό, αραιό γάνωμα, απολεπισμένο.

Περιγραφή Επίπεδη βάση, βαθύ καμπύλο σώμα με χείλος που στρέφεται ελάχιστα προς τα έξω. Εσωτερικά και εξωτερικά γανωμένο πλην του χείλους και της λαβής, όπου στην ράχη της τελευταίας οριζόντια γραμμίδια.
675-650 π.Χ.

17

ΤΦ311 Ν414
ΜΠ 18788

IV_311

Διαστάσεις Κύπελλο. Ελλiptές στη λαβή. Μικρές αποκρούσεις.
Πηλός Ύψ. 4, 2 εκ. Μέγ. Διάμ. 6 εκ.

5YR 6/6 (Reddish yellow), με προσμείξεις και ασημίζουσα μίκα, πορώδης. Ερυθρωπό κατά τόπους καστανό γάνωμα, μερικώς απολεπισμένο εσωτερικά και εξωτερικά.
Περιγραφή Επίπεδη βάση, βαθύ σώμα με κοίλανση του περιγράμματος κάτω από το έξω νεύον χείλος.
700-675 π.Χ.

18

ΤΦ410 Ν 104
ΜΠ 18806

IV_410

Διαστάσεις Κύπελλο. Ακέραιο, μικρές αποκρούσεις.
Πηλός Ύψ. 3,5 εκ. Μέγ. διάμ. 5, 8 εκ.

7.5YR 6/6 (Reddish Yellow), με εγκλείσματα, διάκενα και ασημίζουσα μίκα. Καστανομέλανο πυκνό γάνωμα εσωτερικά και εξωτερικά, κατά τόπους απολεπισμένο
Περιγραφή Επίπεδη βάση, έντονα κοιλόκυρτο περίγραμμα (σχεδόν ατρακτοειδές), έξω νεύον χείλος, κάθετη ταινιωτή λαβή.
Ολόβαφο.
Γύρω στο 650 π.Χ.

19

IV_432

Εκκρεμεί η καταγραφή του καθώς αποκαλύφθηκε κατά την εξέταση του ανθρωπολογικού υλικού στο Wiener Lab, υπό τη διεύθυνση της J. Buikstra. Για τη φωτογραφία ευχαριστώ την Ε. Πρεβεδώρου.

Επίπεδη βάση, έντονα κοιλόκυρτο περίγραμμα. Γραμμίδια στην απόληξη του χείλους.

Γύρω στο 650 π.Χ. ή τρίτο τέταρτο του 7^{ου} αι. π.Χ.

20

ΤΦ 505 N 257

ΜΠ 18820 α

IV_505. 2

Διαστάσεις

Πηλός

Περιγραφή

Κύπελλο. Συγκολλημένο.

Ύψ. 3, 9 εκ. Μέγ. διάμ. 5, 5 εκ.

7.5YR 6/6 (Reddish Yellow), αρκετά εγκλείσματα και ασημίζουσα μίκα. Καστανομέλανο αμαυρό πυκνό γάνωμα κατά τόπους απολεπισμένο.

Στενή, επίπεδη βάση, σώμα με ελαφρώς κυρτό περίγραμμα που απολήγει σε πλατύ έξω νεύον χείλος.

Δακτύλιοι στο εσωτερικό του χείλους και κάθετα γραμμίδια στην απόληξή του. Οριζόντια γραμμίδια στην ταινιωτή λαβή.

Εδαφόχρωμη ζώνη πάνω από την βάση και στην εξωτερική επιφάνεια του χείλους.

700-675 π.Χ.

21

ΤΦ194 N 143

ΜΠ 18772

IV_194

Διαστάσεις

Κύπελλο. Μικρή απόκρουση στο χείλος. Ρωγμή διατρέχει τη μια πλευρά

Ύψ. 4, 4 εκ. Μέγ. Διαμ. 6,4 εκ.

Πηλός

5YR 7/6 (reddish yellow), με σκούρες και ερυθρές προσμείξεις και λίγη ασημίζουσα μίκα. Καστανομέλανο αμαυρό, αμελές γάνωμα.

Περιγραφή

Ευρεία επίπεδη βάση, βαθύ σώμα χωρίς μείωση των τοιχωμάτων πάνω από τη βάση, απολήγει σε ένα απαλά έξω νεύον χείλος. Ταινιωτή λαβή. Εξηρημένη ζώνη στο χείλος και στη μια πλευρά της βάσης. Στο άνω μέρος της εδαφόχρωμης ράχης της λαβής τέσσερις κάθετες γραμμές. Γύρω στο 700 π.Χ.

22

ΤΦ458 N 115

ΜΠ 18812

IV_458

Διαστάσεις

Πηλός

Κύπελλο. Λείπουν μικρά τμήματα από το χείλος.

Ύψ. 5, 1 εκ. Μέγ. διάμ. 7, 6 εκ.

7.5YR 7/6 (Reddish Yellow), με λίγα εγκλείσματα και λίγη ασημίζουσα μίκα. Καστανομέλανο αμαυρό, αραιό γάνωμα κατά τόπους απολεπισμένο. Έντονη απολέπιση στο εσωτερικό.

Περιγραφή

Επίπεδη βάση, ξεχωριστό ψηλό ταινιωτό, έξω νεύον χείλος, ταινιωτή λαβή με κάθετη γραμμή στη ράχη της. Ο εσωτερικός πυθμένας τελείως αποφλοιωμένος. Γύρω στο 675 π.Χ.

23

ΤΦ 742 N 510

ΜΠ 18858 β

IV_742

Διαστάσεις

Πηλός

Κύπελλο. Τμηματικά σωζόμενο. Λείπει τμήμα του σώματος και του χείλους.

Ύψ. 5, 3 εκ. Μέγ. διάμ. 7, 2 εκ.

7.5YR 5/6 (Strong Brown). Λεπτόκοκκος, λίγες προσμείξεις και σημίζουσα μίκα. Καστανομέλανο αραιό γάνωμα, μερικώς απολεπισμένο.

Περιγραφή

Επίπεδη βάση, βαθύ σώμα με κυρτό περίγραμμα που απολήγει σε έξω νεύον χείλος. Κατακόρυφη ταινιωτή λαβή. Ολόβαφο Στο χείλος, εσωτερικά, τέσσερις εδαφόχρωμοι δακτύλιοι. Οριζόντια παράλληλα γραμμίδια επί της λαβής. Γύρω στο 675 π.Χ.

24

ΤΦ250 Ν352
ΜΠ 18780 β

IV_250

Διαστάσεις
Πηλός

Περιγραφή

Κύπελλο. Ακέραιο, μικρές αποκρούσεις
Υψ. 4, 3 εκ. Μέγ. Διάμ. 5, 9 εκ.

7.5YR 7/6 (Reddish Yellow), με προσμείξεις, λίγα διάκενα και ασημίζουσα μίκα. Καστανομέλανο, αμαυρό, αμελές γάνωμα εσωτερικά και εξωτερικά

Επίπεδη βάση, βαθύ σώμα με κυρτό περίγραμμα που μειώνεται προς τη βάση και απολήγει σε ένα έντονα έξω νεύον χείλος. Λαβή ελλειψοειδούς διατομής. Στο εσωτερικό του χείλους εξηρημένη ταινία. Στην εδαφόχρωμη ράχη της λαβής κάθετη κυματοειδής ταινία.
Γύρω στο 675 π.Χ. ή 675-650 π.Χ.

25

ΤΦ276 Ν87
ΜΠ 13576

IV_276

Διαστάσεις
Πηλός

Περιγραφή

Κύπελλο. Ακέραιο, μικρές αποκρούσεις
Υψ. 5 εκ. Μέγ. Διάμ. 6, 8 εκ.

7.5YR 7/6 (Reddish Yellow) με εγκλείσματα και προσμείξεις, αρκετά διάκενα, σχεδόν καθόλου μίκα. Καστανομέλανο, αμαυρό, αμελές γάνωμα εσωτερικά και εξωτερικά, σε μεγάλο βαθμό απολεπισμένο

Επίπεδη βάση, βαθύ σώμα με κυρτό περίγραμμα που μειώνεται προς τη βάση και απολήγει σε ένα έντονα έξω νεύον χείλος που ξεχωρίζει με ακμή από το σώμα. Λαβή κυλινδρικής διατομής, πεπελατυσμένη στην κάτω πρόσφυση. Στο εσωτερικό του χείλους εξηρημένη ταινία.
675-650 π.Χ.

26

ΤΦ575 Ν 517
ΜΠ 18829 γ

IV_575. 1

Διαστάσεις

Κύπελλο. Ακέραιο.
Υψ. 4, 9 εκ. Μέγ. διάμ. 6, 4 εκ.

Πηλός 7.5 YR 7/6 (reddish yellow), μαλακός, πουδρώδης, με πολλά εγκλείσματα και προσμείξεις, ασημίζουσα μίκα.
Περιγραφή Καστανέρυθρο αμαυρό γάνωμα εκτενώς απολεπισμένο. Δισκόμορφη βάση, καμπύλο σώμα, ξεχωριστό πλατύ έξω νεύον χείλος, ταινιωτή λαβή. Ολόβαφο πλην του ταινιωτού διακόσμου στο κάτω μέρος του σώματος και της εδαφόχρωμης ζώνης εσωτερικά του χείλους. Αντιδιαμετρικά της λαβής ένα μικρό εξόγκωμα στο σώμα σαν μαστοειδής απόφυση.
675-650 π.Χ.

27

ΤΦ341 Ν 98
ΜΠ 13580 α

IV_341

Διαστάσεις
Πηλός

Περιγραφή

Κύπελλο. Συγκολλημένο. Λείπουν μικρά τμήματα από το σώμα.

Ύψ. 4, 1 εκ. Μέγ. διάμ. 6, 8 εκ.

7.5YR 7/4 (Pink) - 7.5YR 7/6 (Reddish Yellow), με εγκλείσματα, προσμείξεις και λίγη ασημίζουσα μίκα. Καστανομέλανο αμαυρό γάνωμα, απολεπισμένο. Ολόβαφο. Επίπεδη βάση, κοιλόκυρτο περίγραμμα σώματος με έντονη διόγκωση των κυρτών τοιχωμάτων και πλατύ έξω νεύον χείλος. Πεπλατυσμένη λαβή. Ολόβαφο.
Γύρω στα 650 π.Χ.

28

ΤΦ479 Ν 109
ΜΠ 18815

IV_479

Διαστάσεις
Πηλός

Περιγραφή

Κύπελλο. Λείπει η λαβή και μικρό τμήμα του χείλους

Ύψ. 4, 1 εκ. Μέγ. διάμ. 7, 6 εκ.

7.5YR 7/6 (Reddish Yellow), με λίγα εγκλείσματα, ασημίζουσα μίκα. Κατά τόπους απολεπισμένο ερυθρωπό γάνωμα.

Επίπεδη βάση, καλυκόσχημο σώμα με διπλή γωνιώδη μετάβαση από την επίπεδη βάση προς το σώμα και με ελαφρά έξω νεύον χείλος. Ολόβαφο. Εξηρημένη η απόληξη του χείλους με κάθετα γραμμίδια καθώς και τρεις περιθέουσες ταινίες στο εσωτερικό του χείλους.
Γύρω στο 700 ή αρχές 7^{ου} αι. π.Χ.

29

ΤΦ496 N 141
ΜΠ 18817 α

IV_496

Διαστάσεις
Πηλός

Περιγραφή

Κύπελλο. Συγκολλημένο στη λαβή.

Ύψ. 3, 4 εκ. Μέγ. διάμ. 7, 7 εκ.

7.5YR 6/6 (Reddish Yellow), αρκετά εγκλείσματα, λίγη ασημίζουσα μίκα. Καστανόφαιο έως καστανέρυθρο γάνωμα, απολεπισμένο. Διαβρωμένη επιφάνεια.

Καλαθόσχημο περίγραμμα σώματος, επίπεδη βάση, και κάθετη ταινιωτή λαβή. Εξωτερικά εξηρημένη ταινία, εδαφόχρωμη ζώνη στο εσωτερικό με πέντε λεπτές γραπτές ταινίες. Στη λαβή από πάνω προς τα κάτω τρία κάθετα γραμμίδια και οριζόντια στο υπόλοιπο.

Πρώιμος 7^{ος} αι. π.Χ.

30

ΤΦ 73 N176
ΜΠ 13710

IV_73

Διαστάσεις
Πηλός

Περιγραφή

Κύπελλο. Συγκολλημένο, ελλιπές στο χείλος.

Ύψ. 6, 4 εκ. Μέγ. Διάμ. 7, 6 εκ.

7. 5 YR 7/4 pink, με λίγα εγκλείσματα, αρκετά διάκενα και ασημίζουσα μίκα, καστανομέλανο αμαυρό γάνωμα, κατά τόπους απολεπισμένο. Ολόβαφο.

Επίπεδη βάση, ψηλό καλυκόσχημο σώμα με έντονα έξω νεύον χείλος, άβαφη στην εξωτερική επιφάνεια ταινιωτή λαβή με κάθετη ταινία στη ράχη της. Εξηρημένη ζώνη στη βάση.

700-650 π.Χ.

31

ΤΦ296 N163
ΜΠ 13577 α

IV_296

Διαστάσεις

Κύπελλο. Συγκολλημένο, ελλειπές. Κατά τόπους απολεπισμένο γάνωμα.

Υψ. 5, 4 εκ. Μέγ. Διάμ. 7, 1 εκ.

7.5 YR 6/6 (reddish yellow), με λίγες προσμίξεις, ασημίζουσα μίκα. Ερυθρωπό κατά τόπους καστανομέλανο γάνωμα.

Περιγραφή

Επίπεδη βάση, ψηλό καλυκόσχημο σώμα ενιαίου περιγράμματος με το χείλος. Ολόβαφο με μια εδαφόχρωμη ταινία πάνω από την βάση. Πεπλατυσμένη λαβή με κάθετη γραμμή στη ράχη της.

Πρώιμος 7^{ος} αι. π.Χ.

32

ΤΦ575N 520

ΜΠ 18829 β

IV_575. 2

Διαστάσεις

Κύπελλο. Ακέραιο.

Πηλός

Υψ. 4, 5 εκ. Μέγ. διάμ. 6, 3 εκ.

7.5 YR 7/4 (pink), με πολλά εγκλείσματα και προσμίξεις, ασημίζουσα μίκα. Καστανομέλανο αμαυρό γάνωμα απολεπισμένο.

Περιγραφή

Επίπεδη βάση, καλυκόσχημο σώμα, ταινιωτή λαβή. Ολόβαφο πλην του χείλους εσωτερικά και του κάτω μέρους του σώματος εξωτερικά, όπου περιθέουσες ταινίες. Λεπτά τοιχώματα, προσεγμένη κατασκευή.

675-650 π.Χ.

33

ΤΦ752 N 472

ΜΠ 18859

IV_752

Διαστάσεις

Κύπελλο. Ακέραιο πλην ελάχιστων αποκρούσεων στο χείλος.

Πηλός

Υψ. 4, 7 εκ. Μέγ. διάμ. 6, 8 εκ.

7. 5 YR 7/4 (pink), λίγα εγκλείσματα, ασημίζουσα μίκα.

Αραιό, καστανομέλανο αμαυρό γάνωμα.

Περιγραφή

Επίπεδη βάση, καλυκόσχημο σώμα, ταινιωτή λαβή.

Ολοβαφο. Πάνω από τη βάση εξηρημένη ταινία και στη ράχη της λαβής κάθετη γραπτή ταινία.

650-625 π.Χ

34

ΤΦ52 Ν112
ΜΠ 13709 β

IV_52

Διαστάσεις
Πηλός

Περιγραφή

Κύπελλο. Ακέραιο

Ύψ. 4, 3 εκ. Μέγ. διάμ. 6 εκ.

5YR 6/6 (Reddish Yellow), με εγκλείσματα και λίγη ασημίζουσα μίκα. Ερυθρωπό γάνωμα πυκνό, κατά τόπους απολεπισμένο.

Επίπεδη βάση, βαθύ σώμα, ξεχωριστό έξω νεύον χείλος, ταινιωτή υπερυψωμένη λαβή. Ολόβαφο.

Γύρω στο 625 π.Χ.

35

ΤΦ 126 Ν 90
ΜΠ 13570 α

IV_126

Διαστάσεις
Πηλός

Περιγραφή

Μελαμβαφές κύπελλο. Λείπει μικρό τμήμα του χείλους.

Ύψ. 4, 4 εκ. Μέγ. Διάμ. 10 εκ.

7.5 YR 7/6 (reddish yellow), με λίγες προσμείξεις και ασημίζουσα μίκα. Καστανό αμυρό αραιό γάνωμα εξωτερικά πολύ απολεπισμένο, εσωτερικά λιγότερο.

Δισκόμορφη βάση με κοίλη επιφάνεια έδρασης, χαμηλό ημισφαιρικό σώμα, ξεχωριστό έξω νεύον χείλος με έντονη άρθρωση με το σώμα. Ταινιωτή ολόβαφη λαβή. Στον πυθμένα εσωτερικά εδαφόχρωμος κύκλος.

Γύρω στο 625 π.Χ.

36

ΤΦ160 Ν 121
ΜΠ 18765

IV_160

Διαστάσεις
Πηλός

Περιγραφή

Κύπελλο. Ακέραιο, μικρές αποκρούσεις.

Ύψ. 4 εκ. Μέγ. Διάμ. 7 εκ.

7.5 YR 7/4 (pink), με αρκετές προσμείξεις, διάκενα και ασημίζουσα μίκα. Καστανομέλανο ανομοιομόρφης πυκνότητας γάνωμα κατά τόπους απολεπισμένο.

Δισκοειδής βάση με κοίλη επιφάνεια έδρασης, εχνοειδές σώμα και ταινιωτό έξω νεύον χείλος με ακμή στη ρίζα του. Ολόβαφο, εκτός από την επιφάνεια έδρασης και το χείλος

εσωτερικά που φέρει ταινία από επίθετο ώδες.
Εδαφόχρωμη και η ράχη της λαβής με κάθετη μελανή ταινία.
625-600 π.Χ.

37
ΤΦ 322 Ν429
ΜΠ 18790 β

IV_322

Διαστάσεις
Πηλός

Περιγραφή

Κύπελλο. Συγκολλημένο στο χείλος. Λείπει μικρό τμήμα του χείλους.

Ύψ. 4, 3 εκ. Μέγ. διάμ. 6, 2 εκ.

7.5 YR 6/6 (reddish yellow), με εγκλείσματα, προσμείξεις και ασημίζουσα μίκα. Ανομοιόμορφο αμαυρό καστανέρυθρο γάνωμα, κατά τόπους απολεπισμένο.

Επίπεδη βάση, βαθύ σώμα με κυρτό περίγραμμα και ξεχωριστό έξω νεύον χείλος. Ταινιωτή λαβή. Ολόβαφο πλην της εξηρημένης ζώνης στο χείλος.

650-625 π.Χ.

38
ΤΦ 375 Ν 272
ΜΠ 18801

IV_375

Διαστάσεις
Πηλός

Περιγραφή

Κύπελλο. Ακέραιο πλην μικρών αποκρούσεων στο στόμιο.

Ύψ. 4, 2 εκ. Μέγ. διάμ. 6, 5 εκ.

7.5YR 6/6 (Reddish Yellow), αρκετά εγκλείσματα, ασημίζουσα μίκα. Καστανομέλανο, απολεπισμένο γάνωμα εσωτερικά και εξωτερικά.

Επίπεδη βάση, βαθύ σώμα με κυρτό περίγραμμα και μείωση των τοιχωμάτων προς τη βάση, έξω νεύον χείλος πεπλατυσμένη λαβή.

650-625

39
ΝΔ ΤΦ 26 ΟΜ 72 β
ΜΠ 13508 α

V_26

Διαστάσεις

Κύπελλο. Λείπει η λαβή και φέρει αποκρούσεις στο χείλος και στο σώμα. Απολεπισμένο γάνωμα.

Ύψ. 3,5 εκ., μεγ. διαμ. 6,1 εκ.

Πηλός 7.5YR 6/6 (Reddish Yellow), εγκλείσματα, προσμείξεις και ασημίζουσα μίκα. Μια ρηγμάτωση στον πυθμένα κατά την όπτηση. Ανομοιόμορφο, αραιό, σχετικά αμαυρό γάνωμα που κυμαίνεται από καστανομέλανο έως πορτοκαλέρυθρο.

Περιγραφή Επίπεδη βάση, βαθύ, ημισφαιρικό σώμα με ξεχωριστό έξω νεύον και ψηλό χείλος. Φέρει εσωτερικά και εξωτερικά Μια καταλοιβάδα στα τοιχώματα εσωτερικά και μια εξωτερικά. Εδαφόχρωμη ταινία στο άνω τμήμα της εσωτερικής επιφάνειας του χείλους. Η επιφάνεια έδρασης και το κατώτερο τμήμα του σώματος, επίσης εδαφόχρωμα. 650-625 π.Χ.

40

ΤΦ 58 ΟΜ 208 η
ΜΠ 19807 α

V_58. 1

Διαστάσεις
Πηλός

Κύπελλο. Συγκολλημένο, μικρές αποκρούσεις.
Ύψ. 3, 4 εκ. Μέγ. διάμ. 6, 5 εκ.

Περιγραφή

5YR 6/6 (reddish yellow), λίγη ασημίζουσα μίκα και λίγες προσμείξεις. Γάνωμα καστανομέλανο, πυκνό απολεπισμένο.

Επίπεδη βάση, βαθύ ημισφαιρικό σώμα και ξεχωριστό, έξω νεύον χείλος. Ταινιωτή λαβή
625 -600 π.Χ.

41

ΤΦ 58 ΟΜ 208 θ
ΜΠ 19807 β

V_58. 2

Διαστάσεις
Πηλός

Κύπελλο. Ακέραιο.
Ύψ. 4 εκ. Μέγ. Διάμ. 7, 1 εκ.
10 YR 7/4 (very pale brown), με προσμείξεις και λίγη ασημίζουσα μίκα. Γάνωμα ερυθρωπό πυκνό απολεπισμένο.

Περιγραφή Δισκόμορφη βάση. Ρηχό σώμα με κυρτό περίγραμμα που βαίνει μειούμενο προς τη βάση, ξεχωριστό, έξω νεύον χείλος με βαθιά αυλάκωση στο σημείο ένωσης με το σώμα. Ταινιωτή λαβή.
625 -600 π.Χ.

42

ΤΦ 128 ΟΜ 475 υ
ΜΠ 13460 β

V_128

Διαστάσεις
Πηλός

Περιγραφή

Κύπελλο. Συγκολλημένο. Μικρές αποκρούσεις.
Ύψ. 3, 8 εκ. χωρίς λαβή μεγ. διάμ. 6, 6 εκ.
7.5YR 6/4 (Light Brown), με λευκά και ερυθρά εγκλείσματα και
διάκενα, λίγη ασημίζουσα μίκα. Πυκνό αμαυρό καστανό
γάνωμα απολεπισμένο.
Επίπεδη βάση, χαμηλό ημισφαιρικό σώμα με χείλος που
στρέφεται απαλά προς τα έξω, λαβή ελλειψοειδούς διατομής.
Ολόβαφο.
650-625 π.Χ.

43

ΤΦ 81 Ν 459
ΜΠ 13713

IV_81

Διαστάσεις
Πηλός

Περιγραφή

Μελαμβαφές κύπελλο. Ακέραιο.
Ύψ. 4, 2 εκ. Μέγ. Διάμ. 7, 2 εκ.
7.5YR 7/6 (Reddish Yellow), με λίγες προσμείξεις, πολλή
ασημίζουσα μίκα. Γάνωμα ανομοιόμορφο καστανό έως
ερυθρωπό αμαυρό εξωτερικά. Εσωτερικά ερυθρό πυκνό. Κατά
τόπους απολεπισμένο.
Δισκόμορφη βάση με κοίλη επιφάνεια έδρασης. Χαμηλό
ωσειδές σώμα και ψηλό έξω νεύον χείλος χωρίς έντονη
άρθρωση με το σώμα. Αλλιώς ενιαίο περίγραμμα σε μορφή
κυματίου. Ταινιωτή ολόβαφη λαβή. Βάση άβαφη με
καταλοιβάδες.
Γύρω στο 600 π.Χ.

44

ΤΦ 89 Ν365
ΜΠ 18755

IV_89

Διαστάσεις
Πηλός

Κύπελλο. Λείπει μικρό τμήμα του χείλους.
Ύψ. 3, 4 Μέγ. Διάμ. 6 εκ.
7.5 YR 7/6 (reddish yellow), με λίγες προσμείξεις και λίγη
ασημίζουσα μίκα, Καστανομέλανο ανομοιόμορφα πυκνό
γάνωμα, κατά τόπους απολεπισμένο.

Περιγραφή

Δισκόμορφη βάση, πιο στενή από ότι συνήθως, Σώμα ημισφαιρικό χείλος έξω νεύον. Λαβή ελλειψοειδούς διατομής, ολόβαφη αρχικά.
650-625 π.Χ.

45

ΤΦ107 Ν 299
ΜΠ 18758 α

IV_107

Διαστάσεις
Πηλός

Μελαμβαφές κύπελλο. Λείπει μικρό τμήμα από το στόμιο
Ύψ. 3, 7 εκ. Μέγ. Διάμ. 6 εκ.

Περιγραφή

7.5 YR 7/6 reddish yellow, με εγκλείσματα και ασημίζουσα μίκα. Καστανομέλανο απολεπισμένο γάνωμα.
Επίπεδη βάση, βαθύ σώμα με κυρτό περίγραμμα, ξεχωριστό χαμηλό έξω νεύον στόμιο. Ταινιωτή λαβή.
625- 600 π.Χ.

46

ΤΦ468 Ν 388
ΜΠ 18814

IV_468

Διαστάσεις
Πηλός

Κύπελλο. Συγκολλημένο. Λείπει μέρος του χείλους.
Ύψ. 4, 1 εκ. Μέγ. διάμ. 6 εκ.

Περιγραφή

5YR 7/6 (Reddish Yellow), με εγκλείσματα και ασημίζουσα μίκα. Ερυθρωπό αμαυρό γάνωμα
Δακτυλιόσχημη βάση. Πεπιεσμένο σφαιρικό σώμα με ξεχωριστό έξω νεύον χείλος. Ταινιωτή λαβή με κατακόρυφη γραμμή. Ολόβαφο.
Τέλος 7^{ος} αι. π.Χ.

47

ΤΦ 712 Ν 401
ΜΠ 18852

IV_712. 1

Διαστάσεις
Πηλός

Κύπελλο. Συγκολλημένο, ελλiptές. Βρέθηκε κοντά στο κρανίο
Ύψ. 3, 9 εκ. Μέγ. διάμ. 8 εκ.

Περιγραφή

5YR 6/6 (reddish yellow), με εγκλείσματα και ασημίζουσα μίκα. Καστανόφαιο αμαυρό αραιό γάνωμα.
Δισκόμορφη βάση με κοίλη επιφάνεια έδρασης, χαμηλό ημισφαιρικό σώμα με έντονο κυρτό περίγραμμα στη μετάβαση προς το ξεχωριστό ταινιωτό στόμιο, ταινιωτή

λαβή. Ολόβαφο πλην του εξωτερικού πυθμένα και του εσωτερικού πυθμένα όπου μελανή στιγμή στο κέντρο. Γύρω στο 625 π. Χ.

48

ΤΦ 712 N 524
ΜΠ 18852 β

IV_712. 2

Διαστάσεις
Πηλός

Περιγραφή

Κύπελλο. Συγκολλημένο, ελλιπές.
Ύψ. 3, 7 εκ. Μέγ. διάμ. 7, 9 εκ.
5YR 7/4 (pink), με εγκλείσματα και λίγη ασημίζουσα μίκα.
Ερυθρωπό αμαυρό αραιό γάνωμα, εκτενώς απολεπισμένο.
Όπως αρ. 47 αν και το σώμα δεν είναι τόσο πεπλεγμένο και το χείλος πιο κάθετο Ολόβαφο πλην του εξωτερικού πυθμένα και του εσωτερικού πυθμένα όπου ερυθρωπή στιγμή στο κέντρο.
Γύρω στο 625 π. Χ.

49

ΤΦ 725 N 528
ΜΠ 18854

IV_725

Διαστάσεις
Πηλός

Περιγραφή

Κύπελλο. Ακέραιο, μικρές αποκρούσεις.
Ύψ. 4 εκ. Μέγ. διάμ. 6, 8 εκ.
7.5YR 7/6 (Reddish Yellow), λίγα εγκλείσματα, διάκενα και ασημίζουσα μίκα. Καστανομέλανο αμαυρό γάνωμα, κατά τύπους απολεπισμένο.
Δισκόμορφη βάση, εχινοειδές σώμα και ξεχωριστό ταινιωτό, έξω νεύον χείλος
Γύρω στο 600 π.Χ. Μπορεί και αργότερα.

50

Τφ 16 Ομ. 34ζ
ΜΠ 13241^α

V_16

Διαστάσεις
Πηλός

Κύπελλο. Ακέραιο
Ύψ. 3,5 εκ. Μέγ. Διαμ. 6,5εκ
7.5YR 7/4 (pink) με μικρά εγκλείσματα και ασημίζουσα μίκα.
Αμαυρό καστανομέλανο γάνωμα εσωτερικά και εξωτερικά,

Περιγραφή

κατά τύπους απολεπισμένο. Εσωτερικά, γύρω από τον ομφαλό του πυθμένα εδαφόχρωμος κύκλος. Λαβή ολόβαφη. Δισκόμορφη βάση με κοίλη επιφάνεια έδρασης, ρηχό πεπιεσμένο σώμα και ξεχωριστό ψηλό χείλος με έντονη την άρθρωση με το σώμα. Λαβή ταινιωτή που υψώνεται πάνω από το χείλος. Ολόβαφο. Στον πυθμένα εσωτερικά, εδαφόχρωμος κύκλος.
Υστερος 7^{ος}-πρώιμος 6^{ος} αι. π.Χ.

51

ΤΦ17

Ομ. 35 η

ΜΠ 13246δ

V_17

Διαστάσεις

Πηλός

Περιγραφή

Κύπελλο. Ακέραιο

Ύψ. 3, 9 εκ. Μέγ. Διάμ. 5, 7

7.5YR 7/4 (pink) με μεγάλα ασβεστολιθικά εγκλείσματα και ασημίζουσα μίκα. Αμαυρό καστανομέλανο γάνωμα εσωτερικά και εξωτερικά, κατά τύπους απολεπισμένο. Λαβή ολόβαφη. Επίπεδη βάση, βαθύ σώμα με κυρτό περίγραμμα, ξεχωριστό έξω νεύον ανισούψες χείλος. Υπερυψωμένη λαβή. Ολόβαφο. 620-600 π.Χ.

52

ΤΦ 43 ΟΜ 160 ξ

ΜΠ 13244 γ

V_43

Διαστάσεις

Πηλός

Περιγραφή

Κύπελλο. Ακέραιο

Ύψ. 3, 8 εκ. μέγ. Διάμ. 5, 5 εκ.

7.5 YR 7/6 (reddish yellow) με ερυθρά εγκλείσματα και μίκα. Γάνωμα αμαυρό, πυκνό καστανομέλανο απολεπισμένο. Διαβρωμένη επιφάνεια. Γανωμένο εσωτερικά. Επίπεδη βάση, βαθύ κωνικό σώμα σώμα με χείλος που στρέφεται ελάχιστα προς τα έξω. Ταινιωτή λαβή μέχρι το ύψος του χείλους. Οπή διαμ. 1, 1 εκ στον πυθμένα. Ολόβαφο. 650-625 π.Χ.

53

ΤΦ 76 ΟΜ 267 στ
ΜΠ 13330 β

V_76

Διαστάσεις
Πηλός

Περιγραφή

Μελαμβαφές κύπελλο. Ακέραιο.

Ύψ. 4, 5 εκ. μέγ. Διάμ. 7 εκ.

2. 5 Υ 7/2 light grey με λίγα εγκλείσματα και λίγη ασημίζουσα μίκα. Τεφρό γάνωμα κατά τόπους απολεπισμένο.

Επίπεδη βάση, σώμα κωνικό στο κάτω μέρος και διογκωμένο στο άνω, ψηλό ταινιωτό χείλος που ξεχωρίζει με έντονη άρθρωση από το σώμα και κλίνει προς τα έξω. Λαβή πεπλατυσμένη και ελαφρά υπερυψωμένη. Ολόβαφο.

Ύστερος 7^{ος}-πρώιμος 6^{ος} αι. π.Χ.

54

ΤΦ 262 ΟΜ 816 α
ΜΠ 13418 α

V_262

Διαστάσεις
Πηλός

Περιγραφή

Κύπελλο. Λείπει η λαβή και μικρό τμήμα από το χείλος

Ύψ. υψ. 5,3 εκ. μεγ. διαμ. 9,7 εκ.,

5ΥΡ 6/6 (reddish yellow), με αρκετά διάκενα και προσμείξεις, λίγη ασημίζουσα μίκα. Καστανομέλανο ανομοιόμορφα πυκνό γάνωμα αμαυρό. Γανωμένο εσωτερικά, απολεπισμένο.

Δισκόμορφη βάση με κοίλη επιφάνεια έδρασης, χαμηλό ημισφαιρικό σώμα, ξεχωριστό έξω νεύον χείλος, ταινιωτή λαβή. Ολόβαφο.

625-600 π.Χ.

55

ΤΦ18
Ομ. 37β
ΜΠ 13242β

V_18

Διαστάσεις
Πηλός

Κύπελλο. Ακέραιο με μικρή απόκρουση στο χείλος

Ύψ. 3, 6 εκ. Μέγ. Διάμ. 6, 7 εκ.

5ΥΡ 6/6 (reddish yellow), σκληρός με ελάχιστη ασημίζουσα μίκα και λεπτές σκούρες προσμείξεις. Στιλπνό καστανομέλανο γάνωμα εσωτερικά και εξωτερικά. Εδαφόχρωμος πυθμένας με πλατιά μελανή στιγμή στο κέντρο. Εδαφόχρωμη ακανόνιστη ζώνη πάνω από τη βάση.

Περιγραφή

Επίπεδη βάση. Ημισφαιρικό σώμα με χείλος που στρέφεται ελάχιστα προς τα έξω. Ταινιωτή λαβή στο ύψος του χείλους 600-575 π.Χ.

ΟΙΝΟΧΟΕΣ-ΟΛΠΕΣ

56

ΤΦ373 N 255
ΜΠ 18799

IV_373

Διαστάσεις
Πηλός

Οινοχόη. Ελλιπής στη λαβή και στο στόμιο
Ύψ. 8, 9 εκ. Μέγ. διάμ. 7, 5 εκ.
7.5 YR 7/6 (reddish yellow), με αρκετά εγκλείσματα,
προσμείξεις και ασημίζουσα μίκα. Καστανομέλανο αμαυρό
γάνωμα, απολεπισμένο.

Περιγραφή

Επίπεδη βάση που χωρίζεται από το ευρύ σώμα με αβαθή
εγχάραξη. Ενιαίο περίγραμμα. Στην κοιλιά εξηρημένη ζώνη με
τέσσερις λεπτές περιθέουσες ταινίες.
Γύρω στο 700 π.Χ.

57

ΤΦ 772 N 479
ΜΠ 18864 β

IV_772

Διαστάσεις
Πηλός

Οινοχόη. Λείπει ο λαιμός, το χείλος και η λαβή.
Ύψ. 7, 9 εκ. Μέγ. διαμ. 7, 3 εκ.
5YR 6/4 (Light Reddish Brown) - 5YR 6/6 (Reddish Yellow), με
εγκλείσματα και διάκενα, λίγη ασημίζουσα μίκα. Γάνωμα
εξ' ολοκλήρου απολεπισμένο.

Περιγραφή

Ευρύ σφαιρικό σώμα και επίπεδη βάση.
Γύρω στο 700 π.Χ.

58

ΤΦ 79 N222

IV_79, 1

Διαστάσεις
Πηλός

Περιγραφή

Μελαμβαφής οινοχόη. Ακέραιη
Ύψ. 6, 9 εκ. Μέγ. Διαμ. 6, 8 εκ.

7.5YR 6/6 (Reddish Yellow), λίγα εγκλείσματα, διάκενα και
ασημίζουσα μίκα. Καστανομέλανο αμαυρό γάνωμα,
απολεπισμένο.

Επίπεδη βάση. Ενιαίο περίγραμμα λαιμού σώματος. Ευρύς
λαιμός. Υπερυψωμένη ταινιωτή λαβή με παράλληλα οριζόντια
γραμμίδια.

Γύρω στο 700 π.Χ.

59

ΤΦ 337 N 464

ΜΠ 18825 β

IV_337. 1

Διαστάσεις
Πηλός

Περιγραφή

Οινοχόη. Ελλιπής στη λαβή.

Ύψ. 8, 3 εκ. Μέγ. διάμ. 6, 9 εκ.

7.5 YR 7/4 pink, με εγκλείσματα και προσμείξεις, σχεδόν
καθόλου μίκα. Καστανομέλανο αμυρό γάνωμα, απολεπισμένο.

Βιολογικές επικαθήσεις.

Επίπεδη πλατιά βάση. Ενιαίο περίγραμμα. Στην κοιλιά
εξηρημένη ζώνη με πέντε έως έξι περιθέουσες ταινίες.
700-675 π.Χ.

60

ΤΦ 496 N 204
ΜΠ 18817 γ

IV_496. 1

Διαστάσεις
Πηλός

Περιγραφή

Οινοχόη. Συγκολλημένη στη λαβή.

Ύψ. 8, 5 εκ. Μέγ. διάμ. 6, 8 εκ.

7.5 YR 7/6 Reddish Yellow, με αρκετά εγκλείσματα, προσμίξεις και ασημίζουσα μίκα. Καστανομέλανο αμαυρό γάνωμα, απολεπισμένο.

Επίπεδη βάση, Ενιαίο περίγραμμα. Περιθέουσες εξηρημένες ταινίες στην κοιλιά. Ταινιωτή λαβή με κάθετη ταινία στη ράχη. 700-675 π.Χ.

61

ΤΦ 562 N 492
ΜΠ 18827 γ

IV_562. 1

Διαστάσεις
Πηλός

Περιγραφή

Οινοχόη. Ακέραιη.

Ύψ. 8 εκ. Μέγ. διάμ. 6 εκ.

5YR 7/6 (reddish yellow), με αρκετά εγκλείσματα και ασημίζουσα μίκα. Καστανομέλανο αμαυρό γάνωμα, απολεπισμένο.

Επίπεδη βάση, Ενιαίο περίγραμμα. Περιθέουσες εξηρημένες ταινίες στην κοιλιά. Ταινιωτή λαβή με κάθετη ταινία στη ράχη 700-675 π.Χ.

62

ΤΦ 742 N 507

ΜΠ 18858 α

IV_742. 1

Οινοχόη. Σχεδόν ακέραια. Λείπει θραύσμα από το τρυφυλλόσχημο στόμιο.

Ύψ. 7 εκ. Μέγ. διάμ. 5, 4 εκ.

5YR 7/6 (Reddish Yellow), με αρκετές προσμείξεις, ελάχιστη ασημίζουσα μίκα. Καστανομέλανο απολεπισμένο γάνωμα.

Επίπεδη βάση, ευρύ ωοειδές σώμα. Ολόβαφη, λεπτές ταινίες στο ύψος της μέγιστης διαμέτρου.

680-665 π.Χ.

Διαστάσεις

Πηλός

Περιγραφή

63

ΤΦ 350 N 273

ΜΠ 13582 ζ

IV_350. 3

Οινοχόη. Συγκολλημένη στο χείλος, όπου λείπει και ένα μικρό κομμάτι.

Ύψ. 11, 5 εκ. Μεγ. Διάμ. 8, 4 εκ.

5YR 6/6 (reddish yellow), με αρκετά εγκλείσματα, προσμείξεις χωρίς μίκα. Καστανομέλανο απολεπισμένο γάνωμα, κατά τόπους μεταλλικό.

Επίπεδη βάση. Ενιαίο περίγραμμα σώματος. Στη κοιλιά εξηρημένη ζώνη με τρεις περιθέουσες ταινίες. Μια ακόμη εδαφόχρωμη ζώνη στο κατώτερο μέρος της κοιλιάς.

680-665 π.Χ.

Διαστάσεις

Πηλός

Περιγραφή

64
ΤΦ308 Ν 225
ΜΠ 18787

IV_308. 1

Διαστάσεις
Πηλός

Περιγραφή

Οινοχόη. Συγκολλημένη στο κάτω μέρος του σώματος.
Ύψ. 9, 5 εκ. χωρίς λαβή. Μέγ. Διάμ. 7, 5 εκ.
7.5YR 7/6 (Reddish Yellow), με πολλά σκούρα κυρίως
εγκλείσματα, χωρίς μίκα. Έντονα διαβρωμένη επιφάνεια.
Απολεπισμένο καστανομέλανο γάνωμα.
Επίπεδη βάση. Χωρίς λαιμό. Στη κάτω πρόσφυση της λαβής τρεις
εξηρημένες ταινίες.
680-665 π.Χ.

65
ΤΦ 579 Ν 489
ΜΠ 18832 α

IV_579. 1

Διαστάσεις
Πηλός

Περιγραφή

Τριφυλλόστομη οινοχόη. Ακέραιη.
Ύψ. 10, 2 εκ Μέγ. διάμ. 7, 4 εκ.
7.5YR 7/6 (reddish yellow), με εγκλείσματα και ασημίζουσα
μίκα. Καστανομέλανο αμαυρό γάνωμα, στη μια πλευρά
εξ'ολοκλήρου απολεπισμένο.
Επίπεδη βάση. Ενιαίο περίγραμμα, υπερυψωμένη ταινιωτή
λαβή με οριζόντια γραμμίδια στη ράχη της. Στο ύψος σχεδόν
της μέγιστης διαμέτρου εδαφόχρωμη ζώνη με λεπτές ταινίες.
700-675 π.Χ.

66

ΤΦ 210 N 496
ΜΠ 19637

IV_210. 1

Διαστάσεις
Πηλός

Περιγραφή

Μελαμβαφής οινοχόη. Συγκολλημένη στο λαιμό.
Ύψ. 10, 5 εκ. Μέγ. διάμ. 7, 8 εκ.
5YR 7/6 (Reddish Yellow), με αρκετές προσμείξεις, ασημίζουσα
μίκια. Καστανιομέλανι αμαυρό γάνωμα.
Επίπεδη βάση, ωοειδές σώμα, στενός λαιμός. Ολόβαφη,
λεπτές ταινίες στο ύψος της μέγιστης διαμέτρου.
700-675 π.Χ.

67

ΤΦ261 N 364
ΜΠ 18781

IV_261. 1

Διαστάσεις
Πηλός

Περιγραφή

Οινοχόη. Ακέραη.
Ύψ. 8 εκ. Μέγ. Διάμ. 6, 1 εκ.
7.5YR 7/6 (Reddish Yellow), με λίγες προσμείξεις και
εγκλείσματα και χωρίς μίκια. Καστανομέλανο αμαυρό
ανομοιόμορφα αραιό γάνωμα, κατά τόπους απολεπισμένο.
Επίπεδη βάση. Ωοειδές σώμα. Στην κοιλιά εξηρημένη ζώνη με
πέντε επάλληλες λεπτές ταινίες. Κάθετη ταινία στην
εδαφόχρωμη ράχη της λαβής.
675-650 π.Χ.

68

ΤΦ 363 N 172

ΜΠ 18795 α

IV_363. 1

Διαστάσεις

Πηλός

Περιγραφή

Οινοχόη. Συγκολλημένη από πολλά όστρακα. Λείπουν μικρά τμήματα από το λαιμό και το σώμα.

Ύψ. 9,9 εκ. Μέγ. διάμ. 7,2 εκ.

7.5 YR 7/4 (pink), με λίγα εγκλείσματα, ελάχιστη μίκα.

Ανομοιόμορφο καστανομέλανο έως τεφρό γάνωμα, αμαυρό, αραιό κατά τόπους απολεπισμένο.

Επίπεδη βάση. Ενιαίο περίγραμμα. Υπερυψωμένη λαβή. Στην κοιλιά εξηρημένη ζώνη με δυο λεπτές περιθέουσες ταινίες.

Κάθετη ταινία στη ράχη της λαβής.

700- 675 π.Χ.

69

ΤΦ 168 OM 595 α

ΜΠ 13404

V_168. 1

Διαστάσεις

Πηλός

Περιγραφή

Μελαμβαφής οινοχόη. Ελλιπής ως προς τη λαβή

Μέγ. Ύψος 7 εκ. Μέγ. Διάμ 5,6 εκ.

10YR 7/4 (Very Pale Brown), με αρκετά εγκλείσματα, διάκενα, ελάχιστη μίκα, καστανό πυκνό αμαυρό γάνωμα, απολεπισμένο.

Επίπεδη βάση, σφαιρικό σώμα. Αρχικά ταινιωτή λαβή με μια ταινία στην ράχη της. Εδαφόχρωμη ταινία με τρεις λεπτές περιθέουσες γραμμές στην κοιλιά. Ανομοιόμορφο πάχος τοιχωμάτων.

675- 650 π.Χ.

70

Τφ. 23 Ομ. 46 β
ΜΠ 13243 β

V_23. 1

Μελαμβαφής τριφυλλόστομη οinoχόη. Συγκολλημένη, λείπει μικρό τμήμα από το τοίχωμα, μικρές αποκρούσεις.

Ύψ. 9,2 χωρίς λαβή, 10, 2 με λαβή, μέγ. Διάμ. 7, 2 εκ.

5YR 6/6 (reddish yellow), με προσμείξεις και ασημίζουσα μίκα, σκληρός. Καστανομέλανο στιλπνό γάνωμα εξωτερικά.

Διαστάσεις
Πηλός

Περιγραφή

Επίπεδη βάση, ωοειδές σώμα με εδαφόχρωμη ταινία στο ύψος της μέγιστης διαμέτρου του σώματος. Ταινιωτή λαβή με μελανή ταινία στη ράχη της. Αμελής κατασκευή.

675-650 π.Χ.

71

ΤΦ79 ΟΜ 285 β
ΜΠ13331 β

V_79. 1

Οinoχόη. Ακέραια. Μικρές αποκρούσεις.

Ύψ. 8, 5 εκ. μέγ. Διάμ. 7, 2 εκ.

7.5 YR 7/4 (pink), με λίγα εγκλείσματα και ασημίζουσα μίκα, σκληρός. Καστανομέλανο γάνωμα απολεπισμένο.

Διαστάσεις
Πηλός

Περιγραφή

Επίπεδη βάση, ξεχωρίζει με αυλάκωση από το ωοειδές σώμα, ταινιωτή λαβή με μελανή γραμμή στη ράχη. Εδαφόχρωμη ταινία στο ύψος της μέγιστης διαμέτρου.

675- 650 π.Χ. (;)

72

ΤΦ 406 N 243
ΜΠ 18805

IV_406. 1

Οινοχόη. Ακέραιη πλην μικρών αποκρούσεων στο στόμιο και το σώμα.

Διαστάσεις
Πηλός

Ύψ. 7, 5 εκ. Μέγ. διάμ. 5, 5 εκ.

Περιγραφή

7.5 YR 7/4 (pink), με εγκλείσματα και ασημίζουσα μίκα. Καστανομέλανο αμαυρό γάνωμα, κατά τόπους απολεπισμένο. Επίπεδη βάση, Ενιαίο περίγραμμα. Περιθέουσα εξηρημένη ταινία στην κοιλιά. Ταινιωτή λαβή με κάθετη ταινία στη ράχη. 650-625 π.Χ.

73

ΤΦ322 N 402
ΜΠ 18790

IV_322. 1

Οινοχόη. Ακέραιη.

Διαστάσεις
Πηλός

Ύψ. 6, 3 εκ. Μεγ. Διάμ. 5, 6 εκ,

Περιγραφή

7.5 YR 7/4 (pink). Πορώδης με λίγα εγκλείσματα. Προσμείξεις και λίγη ασημίζουσα μίκα. Καστανομέλανο, αμαυρό γάνωμα, απολεπισμένο. Επίπεδη βάση. Ωοειδές σώμα. Στην κοιλιά εξηρημένη ζώνη με τέσσερις ταινίες. 650 -625 π.Χ.

74

ΤΦ 752 Ν 474
ΜΠ 18859 β

IV_752. 1

Διαστάσεις
Πηλός

Περιγραφή

Οινοχόη. Η λαβή και τμήμα του χείλους συγκολλημένα.

Ύψ. 9, 9 εκ. Μέγ. διάμ. 8. 1 εκ.

7.5YR 7/4 (pink), με ασβεστολιθικά κυρίως εγκλείσματα και ασημίζουσα μίκα. Αραιό, καστανέρυθρο, κατά τόπους μελανό γάνωμα.

Επίπεδη βάση, αχλαδόσχημο σώμα, υπερυψωμένη κάθετη λαβή ελλειψοειδούς διατομής. Στην κοιλιά εξηρημένη ταινία και στη ράχη της λαβής κάθετη γραπτή ταινία.

650-625 π.Χ.

75

ΤΦ 43 ΟΜ 160 ο
ΜΠ 13244 δ

V_43. 2

Διαστάσεις
Πηλός

Περιγραφή

Οινοχόη, συγκολλημένη στη λαβή

Ύψ. 7, 5 χωρίς λαβή, μέγ. Διάμ. 5, 8 εκ.

10 YR 8/4 (very pale brown) στον εξωτερικό πυθμένα. Λευκές, ερυθρές και σκούρες προσμείξεις και εγκλείσματα, λίγη μίκα. Ερυθρωπό γάνωμα απολεπισμένο.

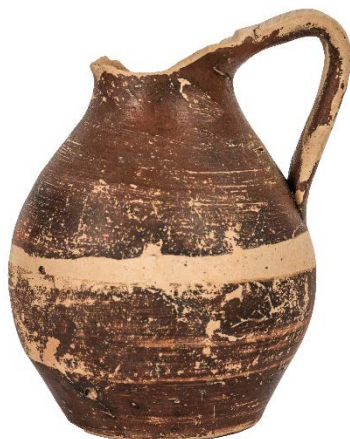
Επίπεδη βάση, σφαιρικό σώμα ενιαίου περιγράμματος. Στενή εδαφόχρωμη ταινία στην κοιλιά.

650-625 π.Χ.

76

ΤΦ 505 Ν 253
ΜΠ 18820

IV_505.3

Διαστάσεις
Πηλός

Περιγραφή

Όλπη. Ελλιπής στο στόμιο.

Ύψ. 10, 2 εκ. Μέγ. διάμ. 8, 1 εκ.

7.5 YR 7/4 (pink), λίγα εγκλείσματα, αρκετές προσμείξεις, και ασημίζουσα μίκα. Ανομοιόμορφο καστανέρυθρο αμαυρό γάνωμα, κατά τόπους απολεπισμένο.

Επίπεδη βάση. Ενιαίο περίγραμμα σώματος-στομίου.

Εδαφόχρωμη ταινία, ταινιωτή λαβή με οριζόντια γραμμίδια στη ράχη της.

675- 650 π.Χ. (;)

77

ΤΦ126 Ν 214
ΜΠ 13570 β

IV_126.1

Διαστάσεις
Πηλός

Περιγραφή

Όλπη. Συγκολλημένη, λείπει μικρό τμήμα του στομίου.

Ύψ. 12, 9 εκ. Μέγ. Διάμ. 9 εκ.

7.5YR 7/6 (Reddish Yellow), με λίγες προσμείξεις, ασημίζουσα μίκα. Καστανομέλανο αμαυρό γάνωμα απολεπισμένο.

Δισκόμορφη βάση, ωοειδές σώμα, στενός λαιμός. Στο εσωτερικό του χείλους δυο περιθέουσες ταινίες και μια ακόμα στη ράχη της λαβής. Στενή εδαφόχρωμη ταινία στην κοιλιά.

Γύρω στο 625 π.Χ.

78

ΤΦ712 Ν 502
ΜΠ 18852 α

IV_712. 1

Διαστάσεις
Πηλός

Περιγραφή

Όλπη. Συγκολλημένη, ελλειπής.
Ύψ. 9, 6 εκ. Μέγ. διαμ. 7, 4 εκ.
7.5YR 7/6 (Reddish Yellow) - 7.5YR 6/6 (Reddish Yellow), με
εγκλείσματα και ασημίζουσα μίκα. Ανομοιόμορφο
καστανομέλανο έως ερυθρωπό γάνωμα, απολεπισμένο.
Δισκόμορφη βάση, σφαιρικό σώμα και κάθετη λαβή κυκλικής
διατομής. Ολόβαφη πλην μιας εξηρημένης περιθέουσας ταινίας
στην κοιλιά.
Γύρω στο 625 π.Χ.

79

ΤΦ 82 Ν 516
ΜΠ 18753 γ

IV_82. 1

Διαστάσεις
Πηλός

Περιγραφή

Όλπη. Ακέραιη. Μικρή απόκρουση στο στόμιο.
Ύψ. 8, 9 εκ. Μέγ. Διάμ. 7, 3 εκ.
7.5 YR 7/3 (pink). Με λίγες προσμείξεις και λίγη ασημίζουσα μίκα.
Καστανομέλανο αμαυρό γάνωμα απολεπισμένο.
Πεπλατυσμένη δισκόμορφη βάση, ωειδές σώμα, υπερυψωμένη
λαβή ελλειψοειδούς διατομής.
620-600 π.Χ.

80

ΤΦ 40 Ν216
ΜΠ 13708 α

IV_40.1

Διαστάσεις
Πηλός

Περιγραφή

Όλπη. Ακέραιη. Μικρές αποκρούσεις στο στόμιο.
Ύψ. 7, 3 εκ. μέγ. Διάμ. 6 εκ.
7.5 YR 7/4 (pink), με λίγα εγκλείσματα, αρκετές προσμείξεις και
ασημίζουσα μίκα. Καστανομέλανο αμαυρό γάνωμα,
απολεπισμένο. Διαβρωμένη επιφάνεια.
Όπως αρ. 79.
620-600 π.Χ.

81

ΤΦ160 Ν 220
ΜΠ 18765 α

IV_160.1

Διαστάσεις
Πηλός

Περιγραφή

Όλπη. Ακέραιη. Λεπτές αποκρούσεις.
Ύψ. 9,1 εκ. Μέγ. Διάμ. 6, 2 εκ.
7.5 YR 7/4 (pink), με λίγες προσμείξεις, ασημίζουσα μίκα.
Ανομοιόμορφο καστανό έως ερυθρωπό γάνωμα, απολεπισμένο.
Δακτυλιόσχημη βάση, ωσειδές σώμα με χαμηλό κέντρο βάρους
και εξηρημένη ζώνη. Επιπλέον μελανή ταινία στο εσωτερικό του
χείλους.
620-600 π.Χ.

82

ΤΦ 368 N 289

ΜΠ 18798 β

IV_368. 1

Διαστάσεις

Πηλός

Περιγραφή

Όλπη. Συγκολλημένη, ελλιπής.

Ύψ. 9 εκ. Μέγ. διάμ. 6, 8 εκ.

7.5YR 7/6 (reddish yellow), λεπτόκοκκος με λίγα εγκλείσματα, ασημίζουσα μίκα.

Δακτυλιόσχημη βάση, ωσειδές σώμα Κυλινδρική λαβή. Στην κοιλιά δύο εξηρημένες ζώνες.

Γύρω στο 600 π.Χ.- Αρχές 6^{ου} αι. π.Χ.

83

ΤΦ 725 N 477

ΜΠ 18854 γ

IV_725. 1

Διαστάσεις

Πηλός

Περιγραφή

Όλπη. Συγκολλημένη η λαβή. Λείπει τμήμα του χείλους και της λαβής.

Ύψ. 8, 3 εκ. Μέγ. διάμ. 7, 2 εκ.

7.5YR 7/4 (Pink) - 7.5YR 7/6 (Reddish Yellow), λεπτόκοκκος, καθαρός, λίγα εγκλείσματα και ασημίζουσα μίκα.

Καστανομέλανο αραιό γάνωμα κατά τόπους ερυθρό και απολεπισμένο.

Δισκόμορφη βάση με κοίλη επιφάνεια έδρασης, σφαιρικό σώμα. Κάθετη, υπερυψωμένη λαβή ελλειψοειδούς διατομής με αβαθή αυλάκωση στη ράχη της.

Γύρω στο 600 π.Χ. ή και αργότερα

84

ΤΦ 69 ΟΜ 229 η
ΜΠ 13280 δ

V_69. 1

Διαστάσεις
Πηλός

Περιγραφή

Όλπη. Συγλολλημένη στη λαβή.

Ύψ. 9 εκ. μέγ. Διάμ. 7, 3 εκ.

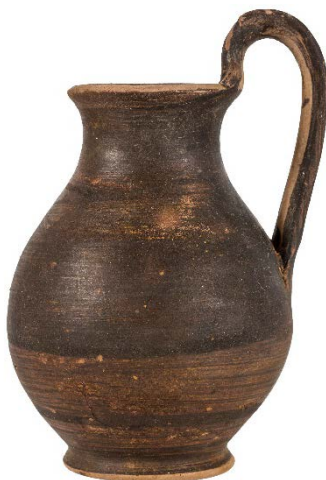
7. 5YR 7/4 (pink), με ασημίζουσα μίκα και λίγες προσμείξεις. Καστανομέλανο πυκνό γάνωμα απολεπισμένο. Διαβρωμένη επιφάνεια.

Δισκόμορφη βάση, ενιαίο περίγραμμα, υπερυψωμένη ταινιωτή λαβή. Δύο ερυθρές ταινίες στο ύψος της μέγιστης διαμέτρου του σώματος. Οπή στο λαιμό, λίγο έκκεντρα από την ευθεία της λαβής, διαμ. 5 χιλιοστών πιθανότατα από έγκλεισμα. 620-600 π.Χ.

85

ΤΦ 76 Ομ 267 λ
ΜΠ 1333γ

V_76. 1

Διαστάσεις
Πηλός

Περιγραφή

Όλπη. Ακέραιη

Ύψ. 9, 7 εκ. μέγ. Διάμ. 7, 4 εκ.

7. 5 YR 7/4 (pink), με λίγες προσμείξεις και λίγη ασημίζουσα μίκα. Καστανομέλανο γάνωμα αμαυρό, πυκνό με εξαίρεση το κάτω μέρος του σώματος, όπου αραιώνει. Εσωτερικά μέχρι το λαιμό γανωμένο.

Βάση χαμηλή κωνική, ενιαίο περίγραμμα και υπερυψωμένη ταινιωτή λαβή.

Ύστερος 7^{ος}-πρώιμος 6^{ος} αι. π.Χ.

86

ΤΦ 104 ΟΜ 386 στ
ΜΠ 13332 β

V_104. 1

Όλπη. Συγκολλημένη στη λαβή, λείπει μικρό τμήμα από το χείλος, μικρές αποκρούσεις

Διαστάσεις
Πηλός

Ύψ. 8, 3 εκ. μέγ. Διάμ. 7, 1 εκ.

7.5 YR 7/6 (reddish yellow), με εγκλείσματα και ασημίζουσα μίκα, καστανομέλανο πυκνό γάνωμα. Ιώδες. Γανωμένο το εσωτερικό του χείλους.

Περιγραφή

Δισκόμορφη βάση, ευρύ σφαιρικό σώμα, υπερυψωμένη κυλινδρική λαβή. Στην κοιλιά δύο επίθετες ιώδεις ταινίες
Ύστερος 7^{ος} αι. π.Χ./ πρώμος 6^{ος} αι. π.Χ.

87

ΤΦ 94 Ν282
ΜΠ 13568 α

IV_94. 1

Όλπη. Συγκολλημένη στο στόμιο, λείπει μικρό τμήμα από το στόμιο και μικρό τμήμα από τη ράχη της λαβής

Διαστάσεις
Πηλός

Ύψ. 9, 7 εκ. Μέγ. Διάμ 6, 5 εκ.

7.5 YR 7/6 (reddish yellow), με λίγα εγκλείσματα και διάκενα. Καστανομέλανο κατά τόπους ερυθρωπό, ανομοιόμορφα πυκνό γάνωμα, αμαυρό. Γανωμένο το στόμιο εσωτερικά

Περιγραφή

Δακτυλιόσχημη βάση, ραδινό ωσειδές σώμα, υπερυψωμένη άβαφη κυλινδρική λαβή.
Πρώμος 6^{ος} αι. π.Χ.

88

ΤΦ 707 Ν 503
ΜΠ 18837

IV_707. 1

Διαστάσεις
Πηλός

Περιγραφή

Όλπη. Συγκολλημένη στο στόμιο από όπου λείπει ένα κομμάτι.
Υψ. 9, 6 εκ. Μέγ. διάμ. 7, 6 εκ.

7.5YR 7/6 (reddish yellow), με λίγες προσμείξεις και λίγη
ασημίζουσα μίκα. Καστανομέλανο σχετικά πυκνό και στιλπνό
γάνωμα.

Δισκόμορφη βάση με κοίλη επιφάνεια έδρασης, ωσειδές
ραδινό σώμα, υπερυψωμένη ταινιωτή λαβή. Ολόβαφη.
Γανωμένο και το στόμιο εσωτερικά.

Υστερος 7^{ος} -πρώιμος 6^{ος} αι. π.Χ.

89

ΤΦ225 ΟΜ 734
ΜΠ 13379

V_225. 1

Διαστάσεις
Πηλός

Περιγραφή

Όλπη. Συγκολλημένη στη λαβή

Υψ. 6, 5 εκ. Μέγ. Διάμ. 5, 3 εκ.

7.5YR 6/6 (Reddish Yellow), με ελάχιστα εγκλείσματα και
ασημίζουσα μίκα. Αμαυρό κατά τύπους αραιό
καστανομέλανο γάνωμα, απολεπισμένο

Επίπεδη βάση με έντονη κοίλανση του εξωτερικού πυθμένα,
ωσειδές σώμα, λαβή ελλειψοειδούς διατομής με ερυθρή
γραμμή στη ράχη της, εδαφόχρωμη ζώνη στο ύψος της
μέγιστης διαμέτρου του σώματος με ερυθρή ταινία.

Γανωμένο το στόμιο εσωτερικά.

Υστερος 7^{ος} αι. π.Χ.

90

ΤΦ 480 N224
ΜΠ 18816 α

IV_480. 1

Όλπη. Ακέραιη πλην ενός μικρού τμήματος του στομίου που λείπει.

Διαστάσεις
Πηλός

Υψ. 10, 4 εκ. Μεγ. Διάμ. 7, 3 εκ.

5YR 7/6 (Reddish Yellow), λεπτόκοκκος, καθαρός με λίγες προσμείξεις, ασημίζουσα μίκα Ανομοιόμορφο ερυθρωπό έως καστανομέλανο γάνωμα, αμαυρό κατά τόπους απολεπισμένο.

Περιγραφή

Πεπλαστυσμένη κωνική βάση, ενιαίο περίγραμμα, υπερυψωμένη λαβή κοιλόκυρτης διατομής. Εσωτερικά το στόμιο γανωμένο. Λαβή άβαφη.

Γύρω στο 575 π.Χ.

91

ΤΦ 704 N 387
ΜΠ 18850 δ

IV_704. 1

Όλπη. Ακέραιη.

Διαστάσεις
Πηλός

Υψ. 9, 4 εκ. Μέγ. διάμ. 6 εκ.

5 YR 7/6 (reddish yellow), λεπτόκοκκος, καθαρός. Μελανό στιλπνό γάνωμα, κατά τόπους απολεπισμένο. Επίθετο ιώδες Πλατιά κωνική βάση, ραδινό ωσειδές σώμα. Ολόβαφη πλην της λαβής και του εξωτερικού πυθμένα. Κάτω από τη λαβή ζεύγος λεπτών ταινιών από ιώδες.

Περιγραφή

575-550 π.Χ.

ΣΚΥΦΟΙ

92

ΤΦ 363N 162
ΜΠ 18795

IV_363. 2

Διαστάσεις
Πηλός

Περιγραφή

Σκύφος. Συγκολλημένος, ελλiptής
Ύψ. 5, 4 εκ. Μέγ. διάμ. 9, 5 εκ.
5YR 7/6 (reddish yellow) και 7.5 YR 7/4 (pink), με λίγα
εγκλείσματα και προσμείξεις, ελάχιστη ασημίζουσα μίκα.
Ανομοιόμορφο ερυθρωπό έως καστανομέλανο γάνωμα, αμαυρό,
κατά τόπους απολεπισμένο. Γανωμένο εσωτερικά και εξωτερικά.
Επίπεδη βάση. Κοιλόκυρτο σώμα. Έξω νεύον χείλος. Εξηρημένη
ζώνη πάνω από τη βάση και στο εσωτερικό του χείλους, όπου
περιθέουσα μελανή ταινία με κάθετα γραμμίδια από πάνω
Γύρω στο 700 π.Χ.

93

ΤΦ 210 N 1275
ΜΠ 19637 β

IV_210, 2

Διαστάσεις
Πηλός

Περιγραφή

Μελαμβαφής σκύφος. Ακέραιος.
Ύψ. 6, 8 εκ. Μέγ. διάμ. 9, 6 εκ.
10YR 8/4 (very pale brown, φαιός), με πολλά εγκλείσματα και
λίγη ασημίζουσα μίκα. Γάνωμα ανομοιόμορφο καστανό έως
ερυθρό, αμαυρό, απολεπισμένο.
Επίπεδη βάση, κωνικό σώμα με πλατύ χείλος που στρέφεται
προς τα έξω χωρίς να ξεχωρίζει. Ολόβαφος πλην της περιοχής
ανάμεσα στις προσφύσεις των λαβών και του εσωτερικού του
χείλους.
700-675 π.Χ.

94

ΤΦ 127 ΟΜ 468 δ
ΜΠ 13282 δ

V_127

Διαστάσεις
Πηλός

Περιγραφή

Ακέραιος
Ύψ. 6, 2 εκ. μέγ. Διαμ. 9, 3 εκ.
7.5YR 7/6 (Reddish Yellow), με αρκετά λευκά και σκούρα
εγκλείσματα και ασημίζουσα μίκα. Αραιό αμαυρό
καστανομέλανο γάνωμα εσωτερικά και εξωτερικά,
απολεπισμένο. Σε δύο σημεία του χείλους αλλοίωση τους
περιγράμματος από χρήση;
Επίπεδη βάση, ψηλό χείλος. Κυλινδρικές αρχικά ολόβαφες λαβές.
Εδαφόχρωμη ταινία στην κοιλιά. Στην εσωτερική επιφάνεια του
χείλους δύο περιθέουσες γραμμές.
Πρώιμος 7^{ος} αι. π.Χ.

95

ΤΦ 739 Ν 530
ΜΠ 18856

IV_739

Διαστάσεις
Πηλός

Περιγραφή

Σκύφος. Ακέραιος. Διαβρωμένη επιφάνεια εξωτερικά και στο
εσωτερικό του χείλους.
Ύψ. 6 εκ. Μέγ. διάμ. 8, 4 εκ.
7.5 YR 7/4 (pink), πορώδης, πολλά εγκλείσματα και διάκενα,
ασημίζουσα μίκα. Καστανομέλανο αμαυρό γάνωμα,
απολεπισμένο.
Επιπεδη βάση, βαθύ σώμα, σχεδόν κάθετα τοιχώματα, ταινιωτό,
έξω νεύον χείλος. Γανωμένο εσωτερικά και εξωτερικά. Αρχικά,
εσωτερικά του χείλους δακτύλιοι.
700-675 π.Χ.

96

ΤΦ309 Ν 86
ΜΠ 13579

IV_309

Μελαμβαφής σκύφος. Λείπει τμήμα του σώματος και του χείλους, συγκολλημένος.
Υψ. 6, 4 εκ. Μέγ. Διάμ. 9, 2 εκ.
7.5 YR 7/4 (pink), πολλά εγκλείσματα και διάκενα, προσμείξεις, χωρίς μίκα. Κανστανέρυθρο κατά τόπους απολεπισμένο, αμαυρό γάνωμα, εσωτερικά και εξωτερικά.
Περιγραφή
Επίπεδη βάση, ξεχωριστό έξω νεύον ψηλό χείλος. Ρηγή αυλάκωση στο σημείο ένωσης με το σώμα. Στην εξηρημένη ζώνη του χείλους εξωτερικά κάθετα γραμμίδια.
700-675 π.Χ.

97

ΤΦ496 Ν102
ΜΠ 18817

IV_496

Διαστάσεις
Πηλός

Περιγραφή

Σκύφος. Ακέραιος με ελάχιστες αποκρούσεις.
Υψ. 5, 9 εκ. Μέγ. διάμ. 9, 7 εκ.
5YR 7/6 reddish yellow, με λίγα εγκλείσματα και λίγη ασημίζουσα μίκα. Καστανέρυθρο ανομοιόμορφο γάνωμα, αμαυρό, αραιό.
Επίπεδη βάση, κωνικό σώμα, και ξεχωριστό ταινιωτό έξω νεύον χείλος. Εσωτερικά του χείλους εδαφόχρωμη ζώνη με δύο περιθέουσες ταινίες. Στη μία πλευρά δύο συστάδες κάθετων γραμμιδιών εξωτερικά του χείλους. Άβαφο το πεδίο ανάμεσα στις λαβές και το εσωτερικό των λαβών.
Καλή κατάσταση διατήρησης.
Πρώιμος 7^{ος} αι. π.Χ.

98

Τφ 11 Ομ. 28 γ
ΜΠ 13239 β

V_11

Διαστάσεις
Πηλός

Περιγραφή

Σκύφος. Ακέραιος. Μικρές αποκρούσεις στο χείλος
Υψ. 6 εκ. Μέγ. Διάμ. 9 εκ.
7.5 YR 7/4 (pink) εγκλείσματα και μίκα. Αμαυρό καστοναομέλανο γάνωμα απολεπισμένο, εσωτερικά και εξωτερικά.
Όπως αρ. 96.
700-675 π.Χ.

99

ΤΦ250 Ν 353
ΜΠ 18780 γ

IV_250

Διαστάσεις
Πηλός

Περιγραφή

Μελαμβαφής σκύφος. Συγκολλημένος στη λαβή, λείπει μικρό τμήμα του χείλους.

Ύψ. 6, 1 εκ. Μέγ. Διάμ. 8, 3 εκ.

5ΥR 6/6 (reddish yellow), με προσμείξεις, διάκενα και ασημίζουσα μίκα. Ανομοιόμορφο καστανομέλανο έως ερυθρωπό γάνωμα, αραιο, αμαυρό, κατά τόπους απολεπισμένο. Εκτεταμένες αποκρούσεις στο εσωτερικό.

Επίπεδη βάση, ξεχωριστό έξω νεύον ψηλό χείλος. Εξηρημένη ζώνη στο ύψος των λαβών
Γύρω στο 675 ή 675-650 π.Χ.

100

ΤΦ 14 Ομ. 32 δ
ΜΠ 13328 β

V_14

Διαστάσεις
Πηλός

Περιγραφή

Σκύφος. Ακέραιος με μικρές αποκρούσεις στο χείλος

Ύψ. 7 εκ. Μέγ. Διάμ. 9, 3

7.5ΥR7/6 (reddish yellow) με μικρά σκούρα εγκλείσματα, κατά τόπους μεγάλα λευκά εγκλείσματα (ασβεστολιθικά;) και ασημίζουσα μίκα. Αμαυρό καστανομέλανο γάνωμα εσωτερικά και εξωτερικά κατά τοπους απολεπισμένο.

Όπως αρ. 99 αλλά με πιο έντονη τμήση του χείλους.

Εδαφόχρωμη ταινία. Οι λαβές μόνο στο άνω μέρος γανωμένες.
650-625 π.Χ.

101

ΤΦ 203 Ν 587
ΜΠ 18773β

IV_203. 2

Διαστάσεις

Σκύφος. Ακέραιος. Μικρές αποκρούσεις στο χείλος.

Ύψ. 5 εκ. Μέγ. διάμ. 8 εκ.

Πηλός 7.5 YR 7/4 (pink), πορώδης, πολλά εγκλείσματα και διάκενα, λίγη ασημίζουσα μίκα. Ερυθρωπό αμαυρό γάνωμα, απολεπισμένο. Φθαρμένη επιφάνεια.

Περιγραφή Επίπεδη βάση, βαθύ σώμα, σχεδόν κάθετα τοιχώματα, ταινιωτό, έξω νεύον χείλος. Γανωμένο εσωτερικά και εξωτερικά. Εσωτερικά του χείλους δακτύλιοι. Περιθέουσα εξηρημένη ταινία στη ζώνη των λαβών.
Γύρω στο 675 π.Χ. (;)

102
ΤΦ52 Ν113
ΜΠ 13709 α

IV_52. 2

Διαστάσεις Σκύφος. Ακέραιος.
Πηλός Ύψ. 4, 3 εκ. Μέγ. Διάμ. 8, 3 εκ.
7.5 YR 7/6 (reddish yellow), με λίγα εγκλείσματα και ασημίζουσα μίκα. Ερυθρωπό έως καστανό γάνωμα αμαυρό, κατά τόπους απολεπισμένο

Περιγραφή Επίπεδη βάση, έξω νεύον χείλος. Εξηρημένη ζώνη στο ύψος των λαβών
Γύρω στο 625 π.Χ.

103
ΤΦ21 Ν32
ΜΠ 13561 α

IV_21

Διαστάσεις Σκύφος. Ακέραιος.
Πηλός Ύψ. 5,3εκ., μέγ. διαμ. 9,2 εκ.
7.5 YR 6/6 (reddish yellow), με εγκλείσματα, διάκενα και λίγη ασημίζουσα μίκα. Καστανομέλανο γάνωμα, αμαυρό, απολεπισμένο. Εσωτερικά διαβρωμένη επιφάνεια.

Περιγραφή Επίπεδη βάση, έξω νεύον χείλος. Εξηρημένη ζώνη στο ύψος των λαβών.
625-600 π. Χ.

104
ΤΦ 40 Ν 122
ΜΠ 13708

IV_40

Διαστάσεις
Πηλός

Σκύφος. Συγκολλημένος στη λαβή, λείπει η δεύτερη λαβή .
Μικρές αποκρούσεις στο χείλος.
Ύψ. 5 εκ. μέγ. Διάμ. 8, 7 εκ
7.5 YR 7/4 (pink), με λίγα εγκλείσματα και μικρές προσμείξεις.
Ανομοιόμορφο ερυθρωπό έως καστανό αμαυρό γάνωμα,
απολεπισμένο

Περιγραφή

Επίπεδη βάση, έξω νεύον χείλος. Εξηρημένη ζώνη στο ύψος των
λαβών
620-600 π.Χ

105

ΤΦ42 Ν89
ΜΠ13564

IV_42

Διαστάσεις
Πηλός

Σκύφος. Συγκολλημένος, ελλειπής.
Ύψ. 4, 7 εκ
5YR 6/6 (reddish yellow), με λίγα εγκλείσματα και ασημίζουσα
μίκρα. Ερυθρωπό έως καστανό γάνωμα αμαυρό, απολεπισμένο.
Επίπεδη βάση, έξω νεύον χείλος. Εξηρημένη ζώνη στο ύψος των
λαβών
650-625 π.Χ.

Περιγραφή

106

ΤΦ164 Ν 82
ΜΠ 18768

IV_164

Διαστάσεις
Πηλός

Σκύφος. Ακέραιος, μικρές αποκρούσεις.
Ύψ. 5, 2 εκ. Μέγ. Διάμ. 9, 3 εκ.
5YR 7/6 (reddish yellow), με προσμείξεις, διάκενα και ασημίζουσα
μίκρα. Γάνωμα καστανομέλανο, ανομοιόμορφα αραιό, αμαυρό,
κατά τόπους απολεπισμένο.

Περιγραφή

Επίπεδη βάση, ξεχωριστό έξω νεύον χείλος. Εξηρημένη ζώνη στο
ύψος των λαβών
650-625 π. Χ.

107

ΤΦ322 Ν 415
ΜΠ 18790 α

IV_322

Διαστάσεις
Πηλός

Περιγραφή

Σκύφος. Ακέραιος.

Ύψ. 4, 1 εκ. Μέγ. διάμ. 6, 4 εκ.

7.5 YR 7/4 (pink), με εγκλείσματα, προσμείξεις και ασημίζουσα μίκα. Καστανομέλανο, αμαυρό, αραιό γάνωμα.

Επίπεδη βάση, λοξότμητο χείλος. Εδαφόχρωμη ταινία. Πρόχειρη κατασκευή.

650-625 π. Χ.

108

ΤΦ374 Ν 173
ΜΠ 18800

IV_374

Διαστάσεις
Πηλός

Περιγραφή

Σκύφος. Συγκολλημένος, ελλειπής στη λαβή.

Ύψ. 5, 1 εκ. Μέγ. Διάμ. 8, 8 εκ.

5YR 6/6 (Reddish Yellow) - 7.5YR 6/6 (Reddish Yellow), με αρκετά εγκλείσματα, προσμείξεις, ελάχιστη μίκα. Εξωτερικά και εσωτερικά απολεπισμένο, αμαυρό, μελανό έως καστανόφαιο γάνωμα. Διαβρωμένη επιφάνεια.

Επίπεδη βάση, κωνικό σώμα, και ταινιωτό έξω νεύον χείλος.

650-625 π.Χ.

109

ΤΦ 626 Ν 252
ΜΠ 18839

IV_626

Διαστάσεις
Πηλός

Περιγραφή

Σκύφος. Συγκολλημένος, ελλειπής.

Ύψ. 4, 7 εκ. Μέγ. διάμ. 9, 2 εκ

5YR 7/6 (reddish yellow), με εγκλείσματα και ασημίζουσα μίκα. Καστανέρυθρο αραιό απολεπισμένο γάνωμα. Φθαρμένη επιφάνεια.

Επίπεδη βάση, ωσειδές σώμα ελαφρώς έξω νεύον στόμιο.

Εδαφόχρωμη ταινία στο ύψος των λαβών.

650-625 π. Χ.

110

ΤΦ 720 Ν 518
ΜΠ 18853

IV_720

Σκύφος. Συγκολλημένος από πολλά όστρακα, λείπει μικρό τμήμα του χείλος.

Διαστάσεις
Πηλός

Ύψ. 5, εκ Μέγ. διάμ. 9, 2 εκ.

7.5 YR 7/6 (reddish yellow), με εγκλείσματα, διάκενα και ασημίζουσα μίκα. Ανομοιόμορφο καστανό έως ερυθρό αμαυρό γάνωμα, αραιό, κατά τόπους απολεπισμένο.

Περιγραφή

Επίπεδη βάση, βαθύ σώμα και έξω νεύον χείλος. Ολόβαφο πλην μιας περιθέουσας εξηρημένης ταινίας στη ζώνη των λαβών.
650- 625 π.Χ.

111

ΤΦ 10 Ομ 27δ
ΜΠ 13245 β

V_10

Σκύφος. Συγκολλημένος με μικρή απόκρουση στο χείλος.

Διαστάσεις
Πηλός

Ύψ. 5, 7 εκ. Μέγ. Διάμ. 8, 7 εκ.

7.5YR 7/4 (pink), σκληρός με εγκλείσματα και ασημίζουσα μίκα Καστανομέλανο, κατά τόπους απολεπισμένο γάνωμα .

Περιγραφή

Εσωτερικά γανωμένο

Επίπεδη βάση, ελαφρά έξω νεύον χείλος
650-625 π. Χ.

112

ΤΦ 26 ΟΜ 53 α
ΜΠ 13433 α

V_26

Σκύφος. Ελλiptής, συγκολλημένος και συμπληρωμένος

Διαστάσεις
Πηλός

Ύψ. 4,7εκ. μέγ. Διάμ. 8, 2 εκ.

5YR 6/6 (reddish yellow), πολλά ερυθρά εγκλείσματα, μίκα και διάκενα. Καστανομέλανο αραιό αμαυρό γάνωμα εσωτερικά και

Περιγραφή

εξωτερικά πλην ενός εδαφόχρωμου κύκλου στον πυθμένα στο εσωτερικό και μιας ζώνης στο ύψος των λαβών. Χείλος έξω νεύον. 650-625 π.Χ.

113

ΤΦ 128 ΟΜ 475 τ
ΜΠ 13460 α

V_128

Διαστάσεις
Πηλός

Σκύφος. Συγκολλημένος, λείπει μικρό κομμάτι από τον πυθμένα, με αποκρούσεις.
Ύψ. 4, 2 εκ. Μέγ. Διαμ. 7,7 εκ.
5YR 6/6 (reddish yellow), με ερυθρωπά εγκλείσματα, χωρίς μίκα. Ερυθρωπό έως καστανό γάνωμα αραιό, αμαυρό. Εσωτερικά πολύ διαβρωμένη η επιφάνεια, σχεδόν αποφλοιωμένη στο κάτω μέρος.

Περιγραφή

Χείλος έξω νεύον. Η ζώνη των λαβών εδαφόχρωμη. Στο πάνω μέρος οι λαβές γανωμένες. 650-625 π.Χ.

114

ΤΦ 104 ΟΜ 386 ε
ΜΠ 13332 α

IV_104

Διαστάσεις
Πηλός

Σκύφος. Συγκολλημένος στο χείλος. Λείπει μικρό τμήμα. Πολύ διαβρωμένη επιφάνεια με ιζήματα
Ύψ. 4, 8 εκ. Μέγ. Διάμ. 9, 2 εκ.
7. 5 YR 7/4 (pink), με εγκλείσματα και ασημίζουσα μίκα. Ανομοιόμορφο καστανομέλανο έως ερυθρωπό γάνωμα πολύ απολεπισμένο

Περιγραφή

Ξεχωριστό χείλος που καμπυλώνει ελάχιστα προς τα έξω
Ύστερος 7^{ος} –πρώιμος 6^{ος} αι. π.Χ.

115

ΤΦ 16 Ομ. 34 η
ΜΠ 13241β

V_16

Διαστάσεις
Πηλός

Περιγραφή

Σκύφος. Ακέραιος, μικρή απόκρουση στο χείλος
Ύψ. 3,3 Μέγ. Διάμ. 6,6 εκ.
7.5YR 7/4 (pink), με μικρά άσπρα και σκούρα εγκλείσματα και
ασημίζουσα μίκα. Αμαυρό καστανομέλανο γάνωμα εσωτερικά
και εξωτερικά κατά τόπους απολεπισμένο.
Εδαφόχρωμη ταινία. Το χείλος στρέφεται προς τα έξω. Λαβές
ολόβαφες.
Ύστερος 7^{ος}-πρώιμος 6^{ος} αι. π.Χ.

116
ΤΦ 69 ΟΜ 229 ζ
ΜΠ 13280 γ

V_69

Διαστάσεις
Πηλός

Περιγραφή

Σκύφος. Συγκολλημένος, ελλειπής ως προς την μία λαβή καθώς και
σε μικρό τμήμα από το σώμα.
Ύψ. 3, 8 εκ. μέγ. Διάμ. 7 εκ.
7. 5 YR 7/4 (pink), με εγκλείσματα και ασημίζουσα μίκα.
Ανομοιόμορφο ερυθρωπό έως καστανομέλανο γάνωμα πυκνό,
απολεπισμένο. Διαβρωμένη επιφάνεια ιδιαίτερα εσωτερικά.
Χείλος ξεχωρίζει με αβαθή αυλάκωση.
620-600 π.Χ.

117

ΤΦ 107 Ν 223
ΜΠ 18758

IV_107

Διαστάσεις
Πηλός

Περιγραφή

Μελαμβαφής σκύφος. Λείπει τμήμα από το στόμιο.
Ύψ. 4, 6 εκ. Μέγ. Διά. 8, 5 εκ.
5YR 7/6 (reddish yellow), με ερυθρά, σκούρα και λευκά
εγκλείσματα, ασημίζουσα μίκα. Καστανομέλανο γάνωμα
εξ' ολοκλήρου απολεπισμένο.
Επίπεδη βάση, ελάχιστα έξω νεύον χείλος. Εξηρημένη ζώνη στο
ύψος των λαβών
625-600 π.Χ.

118

ΤΦ111 ΟΜ 389 ι
ΜΠ 13351 γ

V_111

Μελαμβαφής σκύφος. Ακέραιος πλην μιας μικρής απόκρουσης στο χείλος και μιας πολύ μικρής οπής στο σώμα, πιθανότατα από έγκλεισμα.

Διαστάσεις
Πηλός

Ύψ. 4, 2 Μέγ. διάμ. 7, 4 εκ.

7.5 YR 7/6 (reddish yellow), με εγκλείσματα και ασημίζουσα μίκα. Γάνωμα πολύ αραιό, καστανέρυθρο, αμαυρό, απολεπισμένο. Εσωτερικά γανωμένο πλην μιας μικρής εδαφόχρωμης ζώνης στην οριζόντια επιφάνεια του χείλους.

Περιγραφή

Επίπεδη βάση, χείλος που δεν ξεχωρίζει. Εξηρημένη ζώνη στο ύψος των λαβών.

Ύστερος 7^{ος}-πρώιμος 6^{ος} αι. π.Χ.

119

ΤΦ 261 ΟΜ 815 β
ΜΠ 13484 β

V_262

Σκύφος. Ακέραιος.

Διαστάσεις
Πηλός

Ύψ. 4, 3 εκ. Μέγ. Διάμ. 6,7 εκ.

5YR 6/6 (Reddish Yellow), με λίγα εγκλείσματα και λίγη ασημίζουσα μίκα. Καστανομέλανο αραιό γάνωμα ελαφρώς στιλπνό. Γανωμένο και εσωτερικά

Περιγραφή

Επίπεδη βάση, ενιαίο περίγραμμα ως το ίδιο χείλος. Τα τοιχώματα στενεύουν προς τη βάση. Η ζώνη των λαβών εδαφόχρωμη. Οι λαβές εξωτερικά γανωμένες καθώς και στις προσφύσεις τους.

625-600 π.Χ.

ΥΣΤΕΡΟΑΡΧΑΪΚΑ ΜΕΛΑΜΒΑΦΗ ΑΓΓΕΙΑ

1

V_169, 1

ΤΦ 169 ΟΜ. 502 στ
ΜΠ 13369 β

Διαστάσεις
Πηλός

Περιγραφή

Μελαμβαφής σκύφος κορινθιακού τύπου. Ελλiptής ως προς τις λαβές

Ύψ. 5 εκ. Μέγ. Διάμ. 6, 9 εκ.

5YR 7/6 (reddish yellow), καθαρός, σκληρός, ανομοιόμορφο μελανό έως ερυθρωπό στιλπνό γάνωμα, απολεπισμένο.

Διαβρωμένη επιφάνεια. Επίθετο ιώδες.

Κωνική βάση, άβαφη εξωτερικά, όπως και η κατώτερη ζώνη του σώματος. Εσωτερικά γανωμένη, πλην του πυθμένα. Επίθετο ιώδες στον εδαφόχρωμη ζώνη του σώματος και σε μια λεπτή ταινία κάτω από τις λαβές.

520-500 π.Χ.

2

V_169, 2

ΤΦ 169 ΟΜ 502 ε
ΜΠ 13369 α

Διαστάσεις
Πηλός

Περιγραφή

Μελαμβαφής σκύφος κορινθιακού τύπου, ακέραιος.

Ύψ. 4, 2 εκ. Μέγ. Διάμ. 6, 4 εκ.

7.5YR 7/6 (Reddish Yellow), με λίγες προσμείξεις και λίγη ασημίζουσα μίκα, μελανό στιλπνό γάνωμα εσωτερικά και εξωτερικά

Κωνική βάση, πεταλόσχημες λαβές, ολόβαφες πλην ενός εδαφόχρωμου πλαισίου ανάμεσα στις προσφύσεις τους.

520-500 π.Χ.

3

IV_173

ΤΦ173 Ν105
ΜΠ 18770

Διαστάσεις

Μελαμβαφής σκύφος κορινθιακού τύπου. Ακέραιος.

Ύψ. 7, 8 εκ. Μέγ. Διάμ. 10, 7 εκ.

Πηλός 5YR 6/6 (reddish yellow), καθαρός με ασημίζουσα μίκα. Γάνωμα καστανομέλανο, στιλπνό, κατά τόπους απολεπισμένο. Άβαφη η βάση.

Περιγραφή Κωνική βάση. Κάτω από τις λαβές ταινία από επίθετο ιώδες, σήμερα απολεπισμένο. Επίθετο ιώδες και στην εδαφόχρωμη ζώνη του σώματος.
520-500 π.Χ.

4

IV_678, 2
ΤΦ 678 N 506
ΜΠ 18843 α

Κιβ. 33

Μελαμβαφής σκύφος κορινθιακού τύπου. Ακέραιος.
Ύψ. 3, 9 εκ. Μέγ. διάμ. 6 εκ.

Πηλός 5YR 6/6 (reddish yellow), λεπτόκοκκος με λίγες προσμείξεις, ασημίζουσα μίκα. Γάνωμα πυκνό αμαυρό

Περιγραφή Κωνική βάση. Ολόβαφος εσωτερικά και εξωτερικά. Ολόβαφες λαβές εκτος από το πεδίο ανάμεσα στις προσφύσεις. Άβαφος εξωτερικός πυθμένας πλην της γανωμένης επιφάνειας έδρασης. Στη ζώνη των λαβών το γάνωμα έχει πάρει μια τεφρή απόχρωση. Στη μία πλευρά του αγγείου κάτω από τη ζώνη των λαβών μια πολύ λεπτή εξηρημένη ταινία.
520-500 π.Χ.

5

IV_345, 1
ΤΦ345N 499
ΜΠ 13581 ε

Μελαμβαφής σκύφος κορινθιακού τύπου. Συγκολλημένος. Λείπουν μικρά τμήματα από τη βάση και το σώμα.

Διαστάσεις Ύψ. 4, 2 εκ. Μέγ. διάμ. 6 εκ.

Πηλός 5YR 7/6 (reddish yellow), λεπτόκοκκος, καθαρός και λίγη ασημίζουσα μίκα. Γάνωμα καστανομέλανο, στιλπνό, κατά τόπους απολεπισμένο. Επίθετο ιώδες.

Περιγραφή Κωνική βάση. Στην εδαφόχρωμη ζώνη της βάσης και κάτω από τις λαβές ιώδης ταινία.
Πρώιμος 5^{ος} αι. π.Χ.

6

IV_690, 2
ΤΦ 690 N 398
ΜΠ 18845 α

Διαστάσεις
Πηλός

Περιγραφή

Σκύφος κορινθιακού τύπου. Συγκολλημένος, μικρές αποκρούσεις.
Ύψ. 8 εκ. Μέγ. διάμ. 11, 5 εκ.

7.5 YR 7/6 (reddish yellow), λεπτόκοκκος, καθαρός. Μελανό
στιλπνό γάνωμα.

Πλατιά κωνική βάση. Ολόβαφος. Η ζώνη των λαβών ορίζεται στο
κάτω μέρος από διπλή επίθετη υπόλευκη γραμμή, σχεδόν
εξ' ολοκλήρου απολεπισμένη.

500-480 π.Χ.

7

IV_97, 1
ΤΦ97 N 393
ΜΠ 18756 γ

Διαστάσεις
Πηλός

Περιγραφή

Μελαμβαφής σκύφος κορινθιακού τύπου. Ακέραιος. Μικρές
αποκρούσεις.

Ύψ. 5, 3 εκ. Μέγ. διάμ. 7 εκ.

5YR 7/6 (reddish yellow), καθαρός με ασημίζουσα μίκα. Στιλπνό
καστανομέλανο γάνωμα, μίλτος στο πυθμένα εξωτερικά και
ανάμεσα στις προσφύσεις των λαβών.

Κωνική βάση, γραμμίδια στο εδαφόχρωμο κάτω σώμα. Σώζεται
το αποτύπωμα δύο λεπτών γραμμών κάτω από τις λαβές.

Εξωτερικά οι λαβές ολόβαφες.

480-460 π.Χ.

8

V_56, 2
ΤΦ56 Ομ. 206 θ
ΜΠ 13261 β

Διαστάσεις
Πηλός

Περιγραφή

Μελαμβαφής σκύφος κορινθιακού τύπου . Συγκολλημένος,
μικρές αποκρούσεις.

Ύψ. 4, 2 εκ. μεγ. Διάμ. 7,4 εκ.

2.5Y 7/1 (light gray), σκληρός με ασημίζουσα μίκα, λίγα διάκενα.
Καστανομέλανο πυκνό γάνωμα εσωτερικά και εξωτερικά πλην
της βάσης εξωτερικά, κατά τόπους απολεπισμένο. Γάνωμα στο
κάτω μέρος του σώματος αμαυρό, στη ζώνη των λαβών στιλπνό.

Επίπεδη βάση, κυλινδρικές λαβές. Ίδιο εργαστήριο με αρ. 9.

525-500 π.Χ.

9

V_56, 3
ΤΦ 56 ΟΜ 206 ι
ΜΠ13261 γ

Διαστάσεις
Πηλός

Περιγραφή

Μελαμβαφής σκύφος κορινθιακού τύπου . Συγκολλημένος, λείπει μικρό τμήμα από το χείλος

Ύψ. 4, 5 εκ. Μέγ. Διάμ. 7,4 εκ.

2.5Υ 7/1 (light gray), σκληρός με ασημίζουσα μίκα, λίγα διάκενα. Καστανομέλανο πυκνό γάνωμα εσωτερικά και εξωτερικά πλην της βάσης εξωτερικά, κατά τόπους απολεπισμένο. Γάνωμα στο κάτω μέρος του σώματος αμαυρό, στη ζώνη των λαβών στιλπνό.

Βλ. αρ. 8.

525-500 π.Χ.

10

Τφ 99 ΟΜ 369 ζ
ΜΠ 13281 β

Διαστάσεις
Πηλός

Περιγραφή

Ακέραιος, μια μεγάλη και μικρότερες αποκρούσεις στο σώμα.

Ύψ. 5, 5 εκ. Μέγ. Διάμ. 10 εκ.

7.5ΥR 7/4 (pink), με λίγα εγκλείσματα και ασημίζουσα μίκα.

Ανομοιόμορφο καστανομέλανο έως ερυθρωπό γάνωμα πυκνό, αμαυρό, απολεπισμένο κατά τόπους.

Επίπεδη βάση, βαθύ σώμα με χείλος που δεν ξεχωρίζει και η άνω επιφάνεια του είναι τελείως επίπεδη. Εδαφόχρωμη ταινία, ολόβαφες λαβές.

Ύστερος 6^{ος}- πρώιμος 5^{ος} αι. π.Χ.

11

V_56, 4
ΤΦ 56 Ομ. 206 κ
ΜΠ 13261 δ

Διαστάσεις
Πηλός

Σκύφος. Συγκολλημένος στη λαβή, μικρές αποκρούσεις.

Ύψ. 5, 3 εκ. Μέγ. Διάμ. 9,5 εκ.

7.5ΥR 7/6 (reddish yellow), με ασημίζουσα μίκα, λίγες σκούρες προσμείξεις και λίγα διάκενα, Καστανομέλανο πυκνό γάνωμα εσωτερικά και εξωτερικά πλην της βάσης, της εδαφόχρωμης

Περιγραφή

ταινία στο ύψος των λαβών και στο χείλος. Οι λαβές γανωμένες στο πάνω μέρος.

Επίπεδη βάση, ημισφαιρικό σώμα με εξηρημένη ζώνη στο ύψος των λαβών. Άτεχνη διαμόρφωση του επίπεδου χείλους με δακτυλικό αποτύπωμα σε ένα σημείο.

525-500 π.Χ.

12

IV_96, 2

ΤΦ96 N174

ΜΠ 13569 α

Σκύφος αττικού τύπου Α. Ελλειπής. Μια διαμήκης ρωγμή κοντά στη σωζόμενη λαβή.

Διαστάσεις

Πηλός

Ύψ. 9, 4 εκ. Μέγ. Διάμ. 12, 1 εκ.

5YR 6/6 (Reddish Yellow), λεπτόκοκκος, καθαρός. Γάνωμα ανομοιόμορφο ερυθρωπό έως μελανό, αμαυρό.

Περιγραφή

Βάση σε σχήμα σπείρας. Ενιαία καμπύλη σώματος. Πεταλόσχημες λαβές.

500-480 π.Χ.

13

IV_538, 3

ΤΦ 538 N 345

ΜΠ 18824 α

Σκύφος τύπου Β. Ακέραιος πλην μιας μικρής απόκρουσης στο πόδι.

Διαστάσεις

Πηλός

Ύψ. 8, 4 εκ Μέγ. διάμ. 12, 7 εκ.

7.5YR 7/6 (reddish yellow), λεπτόκοκκος, καθαρός με ασημίζουσα μίκα. Καστανομέλανο στιλπνό γάνωμα κατά τόπους απολεπισμένο.

Περιγραφή

Δακτυλιόσχημη βάση με περίγραμμα σε σχήμα σπείρας, ωοειδές σώμα. Στον εξωτερικό πυθμένα στιγματός κύκλος. Εξηρημένη η εξωτερική επιφάνεια του ποδιού. Μια οριζόντια και μια κάθετη πεταλόσχημη λαβή.

500-480 π.Χ.

14

IV_421, 2

ΤΦ421 Ν 209

ΜΠ 18808 α

Διαστάσεις
Πηλός

Περιγραφή

Κύλικα -Σκύφος. Συγκολλημένος, μικρές αποκρούσεις.

Ύψ. 9 εκ. Μέγ. διάμ. 14 εκ.

5YR 6/6 (reddish yellow), λεπτόκοκκος, καθαρός με λίγη ασημίζουσα μίκα. Στιλπνό καστανομέλανο γάνωμα, κατά τόπους απολεπισμένο.

Πόδι με κοιλόκυρτο περίγραμμα. Σώμα με ξεχωριστό κοίλο χείλος. Όλος γανωμένος εκτός από το πόδι, ανάμεσα στις προσφύσεις και το εσωτερικό των λαβών.

490-480 π.Χ.

15

IV_345, 4

ΤΦ 345 Ν 498

ΜΠ 13581 δ

Διαστάσεις
Πηλός

Περιγραφή

Μελαμβαφής κύλικα- σκύφος.

Ύψ. 4, 4 εκ. Μέγ. διάμ. 8,3 εκ.

5YR 7/6 (reddish yellow), λεπτόκοκκος, καθαρός. Ανομοιόμορφο ερυθρωπό στιλπνό γάνωμα, ελάχιστα απολεπισμένο. Γανωμένος εσωτερικά και εξωτερικά.

Δακτυλιόσχημη βάση, κοιλόκυρτο περίγραμμα, κυλινδρικές πεταλόσχημες λαβές.

500-480 π.Χ.

16

IV_97, 8

ΤΦ97 Ν391

ΜΠ 18756 α

Διαστάσεις
Πηλός

Περιγραφή

Μόνωτο μελαμβαφές σκυφίδιο. Ελλιπές στο χείλος.

Ύψ. 1, 7 εκ. Μέγ. Διάμ. 4, 2 εκ.

2.5 YR 6/6 (light red), με λίγα λευκά και κρυσταλλικά εγκλείσματα, ασημίζουσα μίκα. Καστανομέλενο, αμαυρό γάνωμα παντού.

Χαμηλή δισκόμορφη βάση, κυλινδρική λαβή. Αβαθές σώμα Γύρω στο 480 π.Χ. Από τα πρωιμότερα αγγεία του τάφου.

17

E_1

ΤΦ 742 N 512

ΜΠ 18885 ε

Διαστάσεις
Πηλός

Περιγραφή

Μόνωτο μελαμβαφές σκυφίδιο. Ακέραιο.

Ύψ. 3, 2 εκ. Μέγ. διαμ. 8 εκ.

7.5YR 7/6 (reddish yellow), με αρκετά εγκλείσματα, ασημίζουσα μίκα. Καστανομέλανο αμαυρό γάνωμα.

Επίπεδη βάση, αβαθές σώμα, κυλινδρική λαβή με αποφύσεις.

Ολόβαφο πλην της βάσης και του εσωτερικού της λαβής.

Γύρω στο 480 π.Χ.

18

IV_37, 2

ΤΦ37 N26

ΜΠ 13563 α

Διαστάσεις
Πηλός

Περιγραφή

Μόνωτο σκυφίδιο. Ακέραιο

Ύψ. 3, 3 μέγ. Διάμ. 9, 4 εκ.

5YR 6/6 (Reddish Yellow), λεπτόκοκκος, με λίγη ασημίζουσα μίκα.

Καστανομέλανο στιλπνό γάνωμα, εσωτερικά απολεπισμένο.

Χαμηλή δακτυλιόσχημη βάση. Εξωτερικά περιθέουσα μελανή ταινία. Όλο το εσωτερικό πλην της άνω επιφάνειας του χείλους, η λαβή και η βάση γανωμένα.

Ύστερος 6^{ος} αι. π.Χ.

19

IV_528, 1

ΤΦ 528 N 126

ΜΠ 18823

Διαστάσεις
Πηλός

Περιγραφή

Μόνωτο σκυφίδιο, συγκολλημένο στη λαβή, μικρές αποκρούσεις.

Ύψ. 3, 3 εκ. Μέγ. διάμ. 9, 1 εκ.

7.5YR 7/6 (Reddish Yellow), λεπτόκοκκος, καθαρός, με λίγη ασημίζουσα μίκα. Καστανομέλανο στιλπνό γάνωμα.

Δακτυλιόσχημη βάση, αβαθές σώμα, οριζόντια λαβή που καμπυλώνεται ψηλότερα του χείλους. Εξωτερικά μελανή ταινία στο μέσον του σώματος. Στον εξωτερικό πυθμένα δυο ομόκεντροι κύκλοι με στιγμή στο κέντρο. Εσωτερικά ο πυθμένας είναι εδαφόχρωμος και τονίζεται με μια μικρή στιγμή και ομόκεντρο κύκλο.

Γύρω στο 500 π. Χ.

20

IV_690, 3
ΤΦ 690 N 417
ΜΠ 18845 α

Διαστάσεις
Πηλός

Περιγραφή

Μόνωτο σκυφίδιο. Ακέραιο.

Ύψ. 4,9 εκ. Μέγ. διάμ. 12,5 εκ.

5 YR 7/6 (reddish yellow), λεπτόκοκκος, μαλακός με λίγα εγκλείσματα και λίγη ασημίζουσα μίκα. Ανομοιόμορφο μελανό έως ερυθρωπό γάνωμα στιλπνό, απολεπισμένο κυρίως στο εσωτερικό.

Δακτυλιόσχημη βάση, ημισφαιρικό σώμα. Εσωτερικά ολόβαφο πλην του εδαφόχρωμου πυθμένα, όπου στιγμή στο κέντρο.

Εξωτερικά μια φαρδιά ταινία σώμα και μια πολύ λεπτότερη στην πρόσφυση της βάσης με το σώμα. Ολόβαφη λαβή εξωτερικά.

500-480 π.Χ.

21

IV_159
ΤΦ159 N64
ΜΠ 13572

Διαστάσεις
Πηλός
Περιγραφή

Μελαμβαφής κύλικα Τύπου C. Συγκολλημένη, ελλειπής.

Σήμερα έχει αποκολληθεί το συγκολλημένο κομμάτι.

Ύψ. χωρίς τη λαβή 4,2 εκ. Μέγ. Διάμ. 12 εκ.

5 YR 7/6 reddish yellow, καθαρός. Γάνωμα μελανό στιλπνό.

Πεπλατυσμένη βάση. Πλαστικός δακτύλιος ανάμεσα στο σώμα και τη βάση.

Γύρω στο 525 π.Χ.

22

V_100, 1
ΤΦ 100 OM 370 γ
ΜΠ 13402 α

Διαστάσεις
Πηλός

Περιγραφή

Μελαμβαφής κύλικα Τύπου C. Συγκολλημένη, λείπει μικρό τμήμα του χείλους

Ύψ. 8,3 εκ., διαμ. χείλ. 17,2 εκ

5YR 6/6 Reddish Yellow, σκληρός με λίγα εγκλείσματα, Τεφρό αμαυρό γάνωμα

Ολόβαφη πεπλατυσμένη βάση με κυρτή άνω επιφάνεια και εδαφόχρωμη περιφέρεια. Στέλεχος χωρίς πλαστικό δακτύλιο. Κοιλόκυρτο περίγραμμα σώματος. Λεπτός εδαφόχρωμος κύκλος για το μέταλλο του πυθμένα.

Παραμορφωμένα τοιχώματα από αποτυχημένη όπτηση.

520-500 π.Χ.

23

V_92

Δυτ. ΤΦ92 ΟΜ 393 &
ΟΜ 340 δ
ΜΠ 13496

Μελαμβαφής κύλικα Τύπου C. Συγκολλημένη, ελλειπής. Σήμερα έχει αποκολληθεί το συγκολλημένο κομμάτι.

Διαστάσεις
Πηλός

Σωζ. Ύψ. 5 εκ. μέγ. διάμ. 15, 3 εκ.

5YR 6/6 reddish yellow, καθαρός, ανομοιόμορφο καστανομέλανο έως ερυθρωπό γάνωμα εσωτερικά και εξωτερικά κατά τόπους στιλπνό.

Περιγραφή

Βλ. αρ. 22.

Γύρω στο 500 π.Χ.

24

IV_96, 1

ΤΦ 96 Ν 95
ΜΠ 13569

Άποδη κύλικα. Ελλειπής στις λαβές και σε τμήμα του σώματος.

Διαστάσεις
Πηλός

Ύψ. 5, 9 εκ. Μέγ. διάμ. 11, 4 εκ.

2.5Y 7/3 (Pale Yellow), λεπτόκκοκος, καθαρός. Καστανομέλανο αμαυρό γάνωμα κατά τόπους απολεπισμένο.

Περιγραφή

Δισκόμορφη βάση. Κοιλόκυρτο περίγραμμα σώματος. Στον εσωτερικό πυθμένα εδαφόχρωμη στιγμή. Ο πηλός διαφέρει από τον συνήθη αττικό.

Κατηγορία Αθηνών Ρ10359 (500-480 π.Χ.)

25

IV_500

ΤΦ 500 Ν 408
ΜΠ 18818

Κύλικα με ξεχωριστό χείλος. Ακέραη.

Διαστάσεις
Πηλός

Ύψ. 5, 5 εκ. Μέγ. διάμ. 13 εκ.

7.5 YR 7/6 (reddish yellow), λεπτόκκοκος, καθαρός με λίγη ασημίζουσα μικα. Ανομοιόμορφο καστανό έως πορτοκαλέρυθρο γάνωμα, στιλπνό κατά τόπους απολεπισμένο.

Περιγραφή

Ημισφαιρικό σώμα, πλατιά κωνική βάση με αυλάκωση στο πάνω μέρος. Η ζώνη του χείλους εξωτερικά ξεχωρίζει με μια

ακμή, εσωτερικά όμως υπάρχει γωνίωση. Ολόβαφη εκτός από το εσωτερικό των λαβών και τον εξωτερικό πυθμένα.
480 -470 π.Χ.

26

IV_700/727/423
ΤΦ 700, 727, 423
N 418
ΜΠ 18849

Διαστάσεις
Πηλός

Περιγραφή

Κύλικά. Συγκολλημένη.

Ύψ. 5, 3 εκ. Μέγ. διάμ. 13, 2 εκ.

7.5 YR 7/4 (pink), καθαρός, λεπτόκοκκος. Καστανό στυλινό γάνωμα.

Δακτυλιόσχημη βάση με προφίλ σπείρας και αβαθή αυλάκωση στο πάνω μέρος. Μικρός στιγματός κύκλος στον εξωτερικό πυθμένα. Κουλόκυρτο περίγραμμα σώματος. Ολόβαφη εκτός από το εσωτερικό των λαβών και τον εξωτερικό πυθμένα.
480-470 π.Χ.

27

IV_70, 3
ΤΦ70 N205
ΜΠ 13566 γ
Σχέδιο ΛΒ 40

Διαστάσεις
Πηλός

Περιγραφή

Μελαμβαφής όπλη. Ακέραιη.

Ύγ. 8, 5 εκ. μέγ. διάμ 5, 9 εκ.

5YR 6/6 (reddish yellow), καθαρός με λίγη ασημίζουσα μίκα. Καστανομέλανο στυλινό γάνωμα, κατά τόπους απολεπισμένο.

Το στόμιο γανωμένο εσωτερικά.

Επίπεδη βάση. Ενιαίο περίγραμμα, ταινιωτό στόμιο. Λεπτή επίθετη ιώδης ταινία στον ώμο.

500-480 π.Χ.

28

IV_538, 2
ΤΦ538 N343
ΜΠ 18824

Όλπη. Ακέραιη πλην μικρών αποκρούσεων στο στόμιο και τη βάση.
Διαστάσεις Πηλός Ύψ. 10, 7 εκ. Μέγ. διάμ. 6 εκ.
7. 5YR 7/6 (reddish yellow), λεπτόκοκκος καθαρός.
Περιγραφή Καστανομέλανο στιλπνό γάνωμα κατά τόπους απολεπισμένο. Δισκόμορφη βάση, ωσειδές σώμα με έξω νεύον ταινιωτό στόμιο, ταινιωτή λαβή. Ολόβαφη.
500-480 π.Χ.

29

V_100, 2
ΤΦ 100 ΟΜ 370 β
ΜΠ 13402

Διαστάσεις Πηλός Ύψ. 14 εκ. Μέγ. διάμ. 11, 5 εκ.
7.5YR 7/6 (Reddish Yellow) με λίγες προσμείξεις κα λίγη ασημίζουσα μίκα. Καστανομέλανο γάνωμα πυκνό κατά τόπους ερυθρό, σχετικά στιλπνό. Απολεπίσεις. Γανωμένος εσωτερικά ο λαϊμός. Εξωτερική επιφάνεια βάσης εδαφόχρωμη.
Περιγραφή Πλατιά δακτυλιόσχημη βάση, σφαιρικό σώμα, κοντός και ευρύς λαϊμός, τριφυλλόσχημο στόμιο, εσωτερικά γανωμένο.
Γύρω στο 500 π.Χ.

30

IV_518
ΤΦ518 Ν 265
ΜΠ 18943

Διαστάσεις Πηλός Ύψ. 7 εκ. Μέγ. διάμ. 16, 8 εκ.
5YR 7/6 (Reddish Yellow), λίγες προσμείξεις και ασημίζουσα μίκα. Γάνωμα καστανομελάνο, πυκνό, με μεταλλική φαιά απόχρωση στο εξωτερικό, ελάχιστα απολεπισμένο. Γανωμένη εσωτερικά και εξωτερικά πλην της ζώνης της λαβής και του επίπεδου χείλους. Στο επίπεδο χείλος σώζονται κατάλοιπα ερυθρωπού επιχρίσματος- μίλτου; Άβαφη και η επιφάνεια έδρασης της βάσης καθώς και ο εξωτερικός πυθμένας όπου στο κέντρο μια μελανή στιγμή.
Περιγραφή Όχι μικρογραφική.
Κωνική βάση, βαθύ σώμα με ενιαίο περίγραμμα, ταινιωτή λαβή.
525-500 π.Χ.

31

IV_345, 5
ΤΦ345 Ν 500
ΜΠ 13581 β
Κάλυμμα: Ν85
ΜΠ 13581 α

Διαστάσεις

Μελαμβαφής μόνωτη λεκανίδα με κάλυμμα.
Ύψ. 7, 9 εκ. μέχρι το στόμιο. Μέγ. Διάμ. 12, 9 εκ.
Κάλυμμα: Ύψ. 5, 3 εκ. Μέγ. διάμ. 13, 2 εκ.
Συνολικό ύψ. 12, 6 εκ.

Πηλός

5YR 6/6 (Reddish Yellow), λεπτόκοκκος, καθαρός, με λίγη ασημίζουσα μίκα. Ανομοιόμορφο καστανό έως ερυθρωπό γάνωμα, απολεπισμένο.

Περιγραφή

Βάση ευρεία, δακτυλιόσχημη, σώμα ημισφαιρικό με εσοχή στο εξωτερικό του πάνω μέρους που σχηματίζει ταινία για την υποδοχή του πώματος. Πώμα με κυρτή την πάνω επιφάνεια, όπου βαθιά περιμετρική αυλάκωση και κομβιόσχημη διμερής λαβή.
Γύρω στο 480 π.Χ.

32

IV_37, 1
ΤΦ37 Ν24
ΜΠ 13563

Διαστάσεις
Πηλός

Μελαμβαφής μόνωτη λεκανίδα, Ακέραιη.
Ύψ. 6, 5 εκ. Μέγ. διάμ. 12, 1 εκ.
5YR 6/6 reddish yellow, καθαρός. Καστανομέλανο στιλπνό γάνωμα, ελάχιστα απολεπισμένο.
Όπως αρ. 31 αλλά με βαθμιδωτό περίγραμμα βάσης.
Εδαφόχρωμη η κάθετη επιφάνεια της βάσης και μια λεπτή ζώνη στο πάνω μέρος αυτής.
475-450 π.Χ.

Περιγραφή

33

IV_97, 5

ΤΦ 97 N 396 και N 397

ΜΠ 18756 στ (σώμα)

ΜΠ 18756 ζ (πώμα)

Διαστάσεις

Πηλός

Περιγραφή

Μελαμβαφής μόνωτη λεκανίδα με κάλυμμα. Ακέραιη. Ελάχιστες αποκρούσεις στο κάλυμμα
Ύψ. χωρίς κάλυμμα 7 εκ. , 10, 7 με κάλυμμα, μέγ. διάμ. 11, 2 εκ.
5YR 6/6 (reddish yellow), καθαρός με ασημίζουσα μίκα. Καστανομέλανο στιλπνό, μεταλλικό γάνωμα.
Βάση ευρεία, δακτυλιόσχημη, σώμα ημισφαιρικό με εσοχή στο εσωτερικό του πάνω μέρους για την υποδοχή του πώματος Πώμα με κομβιόσχημη λαβή και τρεις ομόκεντρες περιμετρικές εγχαράξεις. Εσωτερικά το κάλυμμα άβαφο.
475-450 π.Χ.

34

IV_70, 5

ΤΦ 70 N340 και N73

ΜΠ 13566 στ

Πώμα ΜΠ 13566

Περιχέλωμα πώματος

ΜΠ 13566 ε

Διαστάσεις

Πηλός

Περιγραφή

Μελαμβαφής άωτη λεκανίδα με κάλυμμα. Συγκολλημένη, ελλιπής.
Ύψ. χωρίς κάλυμμα 7, 6 εκ. μέγ. διάμ. 10, 8 εκ.
5YR 6/6 (reddish yellow), λεπτόκοκκος, καθαρός, Γάνωμα μελανό έως ερυθρωπό στιλπνό, κατά τόπους απολεπισμένο.
Πεπλατυσμένη δακτυλιόσχημη βάση με προφίλ σε σχήμα σπείρας. Φέρει αβαθείς περιθέουσες αυλακώσεις στην οριζόντια επιφάνεια. Κοντό στέλεχος, βαθύ ημισφαιρικό σώμα με αύλακα υποδοχής του καλύμματος. Πώμα με οριζόντια επιφάνεια, κάθετα πλευρικά τοιχώματα –δεν έχουν συγκολληθεί- και καρπόσχημη λαβή. Εξηρημένη η κάθετη επιφάνεια της βάσης και ο πυθμένας καθώς και το χείλος του αγγείου. Στο μελανό στέλεχος της εξηρημένης λαβής, εγχάρακτες γραμμές.
500-480 π.Χ.

35

IV_519, 1

ΤΦ519 Ν 470

ΜΠ 18822 α

Διαστάσεις
Πηλός

Περιγραφή

Πινάκιο με πόδι, συγκολλημένο στο πόδι.

Ύψ. 5, 4 εκ. Μέγ. διάμ. 10, 3 εκ.

7.5YR 6/6 (Reddish Yellow) λεπτόκοκκος με ελάχιστα εγκλείσματα. Μελανό γάνωμα απολεπισμένο στην εξωτερική επιφάνεια. Εσωτερικά, στο μεγαλύτερο μέρος της επιφάνειας έχει πάρει μια γκριζωπή θαμπή απόχρωση.

Πλατιά δισκόμορφη βάση με επίπεδη άνω και ελάχιστα κυρτή εξωτερική κάθετη επιφάνεια, κυλινδρικό στέλεχος με δύο χαρακτές εδαφόχρωμες γραμμές, ημισφαιρικό σώμα, ξεχωριστό χείλος κυρτής διατομής. Στη μετάβαση από το χείλος στο σώμα εγχάρακτη εδαφόχρωμη γραμμή. Εξηρημένη η επιφάνεια έδρασης και η πλαϊνή επιφάνεια της βάσης. 500-490 π.Χ.

36

IV_519, 2

ΤΦ 519 Ν 469

ΜΠ 18822

Διαστάσεις
Πηλός

Περιγραφή

Καλυκόσημο πινάκιο με πόδι. Λείπει το πόδι, μικρές αποκρούσεις στο σώμα.

Ύψ. 3, 1 εκ. Μέγ. διάμ. 6, 5 εκ.

5YR 7/4 (Pink), 5YR 7/6 (Reddish Yellow), λεπτόκοκκος, καθαρός. Καστανομέλανο στιλπνό γάνωμα.

Καλυκόσημο σώμα. Ολόβαφο.

Γύρω στο 500 π.Χ.

37

IV_163

ΤΦ 163 Ν 168

ΜΠ 18767

Διαστάσεις
Πηλός

Περιγραφή

Πινάκιο. Λείπει τμήμα από το σώμα.

Ύψ. 5, 7 εκ. Μέγ. διάμ. 16, 2 εκ.

2.5YR 6/6 (Light Red) - 2.5YR 7/6 (Light Red), λεπτόκοκκος, καθαρός με ασημίζουσα μίκα. Γάνωμα ερυθρωπό έως καστανό, πυκνό αμαυρό.

Δακτυλιόσχημη βάση, αβαθές σώμα, χείλος με κυρτό εξωτερικό περίγραμμα, χωρίζεται με εδαφόχρωμη αυλάκωση

από το σώμα. Στον πυθμένα εσωτερικά και εξωτερικά εδαφόχρωμος δίσκος που τονίζεται με μελανή στιγμή και ομόκεντρο κύκλο.
500-480 π.Χ.

38

IV_228

ΤΦ 228 N 355

ΜΠ 18775

Μελαμβαφές «αλατοδοχείο». Ακέραιο. Μικρή απόκρουση στη βάση.

Διαστάσεις
Πηλός

Ύψ. 3, 9 εκ. Μέγ. διάμ. 6, 5 εκ. στη βάση
5YR 7/6 reddish yellow, λεπτόκοκκος, καθαρός, ασημίζουσα μίκα. Ανομοιόμορφο καστανομέλανο έως ερυθρωπό γάνωμα στιλπνό, κατά τόπους απολεπισμένο.

Περιγραφή

Επίπεδη επιφάνεια έδρασης και κοίλο περίγραμμα τοιχωμάτων. Ενισχυμένο χείλος με κυρτό περίγραμμα
500-480 π.Χ.

39

IV_70, 4

ΤΦ70 N 178

ΜΠ 13566 α

Μελαμβαφές «αλατοδοχείο». Συγκολλημένο, ελλiptές
Ύψ. 3, 5 εκ. Μάγ. διάμ. 5, 6 εκ.

Διαστάσεις
Πηλός

5YR 6/6 reddish yellow, με ελάχιστες προσμείξεις και ελάχιστη ασημίζουσα μίκα. Καστανομέλανο στιλπνό γάνωμα, κατά τόπους απολεπισμένο εσωτερικά και εξωτερικά

Περιγραφή

Επίπεδη βάση, κοίλα τοιχώματα.
Γύρω στο 480 π.Χ.

40

IV_727

ΤΦ727 N 513

ΜΠ 18855

«Αλατοδοχείο». Ακέραιο.

Διαστάσεις
Πηλός

Ύψ. 3, 5 εκ. Μέγ. διάμ. 6 εκ.
5YR 6/6 (Reddish Yellow). Λεπτόκοκκος, καθαρός.
Καστανομέλανο στιλπνό γάνωμα, εκτενώς απολεπισμένο.

Περιγραφή

Επίπεδη βάση, κυρτό σώμα, επίπεδο χείλος. Περιθέουσα αυλάκωση στο κάτω μέρος του σώματος. Ολόβαφο εσωτερικά και εξωτερικά.

475-460 π.Χ.

41

IV_538, 3

ΤΦ 538 Ν 357

ΜΠ 18824 α

Μελαμβαφές «αλατοδοχείο». Ακέραιο πλην μικρών αποκρούσεων.

Διαστάσεις
Πηλός

Ύψ. 3, 3 εκ. Μέγ. διάμ. 6, 1 εκ.

5YR 7/6 (Reddish Yellow) και 7.5YR 6/6 (Reddish Yellow), λίγα εγκλείσματα, λίγη ασημίζουσα μίκα. Καστανέρυθρο στιλπνό απολεπισμένο γάνωμα.

Περιγραφή

Δακτυλιόσχημη βάση, σώμα σε σχήμα εχίνου με το χείλος προς τα μέσα.

500-480 π.Χ.

42

IV_263, 1

ΤΦ263-ΤΦ335

N161

ΜΠ 18782

Μελαμβαφής λήκυθος. Συγκολλημένη. Λείπουν τμήματα από το σώμα και τον ώμο.

Διαστάσεις
Πηλός

Ύψ. 14, 8 εκ. Μέγ. διά. 8, 5 εκ.

5 YR 6/6 (reddish yellow), με ελάχιστα εγκλείσματα, λίγες προσμείξεις και λίγη ασημίζουσα μίκα. Καστανομέλανο πυκνό γάνωμα, σχετικά στιλπνό κατά τόπους απολεπισμένο. Εσωτερικά αγάνωτη. Ο πηλός κατά τόπους τεφρός λόγω καύσης.

Περιγραφή

Κωνική βάση, ωοειδές σώμα, ευρύς ώμος με σχεδόν επίπεδα τοιχώματα, στενός λαιμός και καλυκόσχημο στόμιο.

Γύρω στο 525 π.Χ. (;) ή νωρίτερα (;)

43

IV_345, 5

ΤΦ345 Ν501

ΜΠ 13581 στ

Διαστάσεις
Πηλός

Μελαμβαφής λήκυθος. Συγκολλημένη.

Ύψ. 10, 7 εκ. Μέγ. διάμ. 7, 8 εκ.

5 YR 6/6 reddish yellow, λεπτόκοκκος, καθαρός με ελάχιστη ασημίζουσα μίκα. Στιλπνό καστανομελάνο γάνωμα που σε ένα σημείο του σώματος έχει πάρει μια τεφρή απόχρωση.

Περιγραφή

Δισκόμορφη βάση, σφαιρικό σώμα. Ξεχωριστό καλυκόσημο στόμιο με απαλό δακτύλιο. Ταινιωτή λαβή.

Γύρω στο 480 π.Χ.

44

IV_17, 1

ΤΦ17 Ν28

ΜΠ 13560 α

Μελαμβαφής πυξιδίσκη. Αποκρουσμένη όλη η απόληξη του στομίου.

Διαστάσεις
Πηλός

Ύψ. 3,9 εκ. Μέγ. διάμ. 5, 8 εκ.

5YR 6/6 (reddish yellow), καθαρός με ασημίζουσα μίκα.

Καστανομέλανο ανομοιόμορφα πυκνό γάνωμα, στιλπνό, κατά τόπους απολεπισμένο. Εδαφόχρωμη επιφάνεια έδρασης.

Περιγραφή

Επίπεδη επιφάνεια έδρασης, κοίλα τοιχώματα, στο χείλος σχηματίζεται εσοχή για τη υποδοχή του καλύμματος.

Πλαστικός δακτύλιος γύρω από το στόμιο.

500-480 π.Χ. (;)

45

IV_OM.1

ΜΠ 18953

Λεκάνη. Συγκολλημένη από δύο θραύσματα.

Διαστάσεις
Πηλός

Ύψ. 13, 6 εκ. Μέγ. διάμ. 25, 4 εκ.

5YR 6/6 (reddish yellow), με αρκετά εγκλείσματα και ασημίζουσα μίκα. Καστανέρυθρο γάνωμα, μερικώς απολεπισμένο, με μεταλλική θαμπή απόχρωση.

Περιγραφή

Δισκόμορφη βάση με κοίλη επιφάνεια έδρασης. Ημισφαιρικό σώμα με στόμιο που καμπυλώνει προς τα έξω και κάτω.

Κυλινδρικές λαβές. Γανωμένη εσωτερικά και σε όλο το χείλος. Εξωτερικά, στο μέσον του σώματος και στη βάση μία ταινία από καστανέρυθρο γάνωμα.

480-450 π.Χ. (πιθανόν γύρω στο 480 π.Χ.)

46

IV_624
ΤΦ 624 N400
ΜΠ 13568 β

Διαστάσεις
Πηλός

Περιγραφή

Μελανόμορφη λήκυθος. Συγκολλημένη, λείπουν μικρά τμήματα από το σώμα.

Ύψ. 11, 7 εκ. Μέγ. Διάμ. 7, 2 εκ.

5YR 6/6 (reddish yellow), με πολύ λίγες προσμείξεις.

Καστανομέλανο στιλπνό γάνωμα με ερυθρές λεπτομέρειες για το διάκοσμο.

Πρώιμη λήκυθος με ώμο. Βάση σε σχήμα ανεστραμμένου εχίνου με πλατιά κοιλότητα στην κάτω επιφάνεια. Χοανοειδές στόμιο. Ωσειδές σώμα. Στον ώμο ανεστραμμένα μπουμπούκια λωτού με στιγμές ανάμεσά τους. Ο κύριος διάκοσμος αποτελείται από δύο ιστάμενες ιματιοφόρες μορφές εκατέρωθεν μιας τρίτης σε στάση εν γούνασιν. Ερυθρό στα μαλλιά και στην άκρη των ιματίων. Χρήση εγχάραξης για λεπτομέρειες στις μορφές. Επίθετη ιώδης γραμμή στη μετάβαση από το λαιμό στον ώμο.

Ομάδα του Ευτραφούς Δρομέα (520-510 π.Χ.)

47

IV_147
ΤΦ147 N 197
ΜΠ 18761

Διαστάσεις
Πηλός

Περιγραφή

Μελανόμορφη λήκυθος. Ακέραη.

Ύψ. 14, 9 εκ. Μέγ. Διάμ. 8, 1 εκ.

5YR 6/6 (Reddish Yellow), με λίγες προσμείξεις και ασημίζουσα μίκα. Γάνωμα καστανομέλανο αμαυρό, κατά τόπους απολεπισμένο, και ερυθρό χρώμα για το διάκοσμο.

Η βάση έχει τη μορφή ανεστραμμένου εχίνου με ευρεία κοιλότητα στην κάτω επιφάνεια. Χοανοειδές στόμιο. Στη μετάβαση από το λαιμό στον ώμο ερυθρή ταινία. Στον ώμο δύο κισσόφυλλα εκατέρωθεν ανθεμίου. Στην κύρια διακοσμητική ζώνη που ορίζεται στο κάτω μέρος από ερυθρή γραμμή, δυο ιματιοφόρες ανδρικές μορφές εκατέρωθεν μιας

γυμνής με στεφάνι από επίθετο χρώμα στο λυγισμένο αριστερό χέρι. Το δεξί, επίσης λυγισμένο, έχει σήμερα απολεπιστεί το γάνωμά του. Οι λεπτομέρειες αποδίδονται με εγχαράξεις. Στόμιο εσωτερικά γανωμένο. Ομάδα του Βατικανού G52 (520-510 π.Χ.)

48

IV_678, 1

ΤΦ 678 N 399

ΜΠ 18843 β

Μελανόμορφη λήκυθος. Συγκολλημένη, ελλειπής σε ένα κομμάτι από το σώμα.

Διαστάσεις
Πηλός

Ύψ. 14, 3 εκ. Μέγ. διάμ. 7, 2 εκ.

5YR 6/6 (reddish yellow), λεπτόκοκκος, καθαρός με λίγη ασημίζουσα μίκα. Μελανό στιλπνό γάνωμα, κατά τόπους απολεπισμένο. Σε όλη την δεξιά πλευρά το αγγείο έχει πάρει μια σκουρόχρωμη καφεκόκκινη απόχρωση λόγω απόθεσης σε παρόμοιου χρώματος χώματα.

Περιγραφή

Πλατιά κωνική βάση, επίμηκες σώμα, ξεχωριστός κυλινδρικός λαιμός και εχινόσχημο στόμιο. Ταινιωτή λαβή. Ολόβαφο όλο το κάτω μέρος του σώματος, το στόμιο και η λαβή. Στον ώμο τρίφυλλο ανθέμιο ανάμεσα σε δύο στιγμές και δύο κισσόφυλλα. Η κύρια εικονιστική παράσταση αποτελείται από τρεις αγένειους ιματιοφόρους. Ο ένας στο αριστερό άκρο στέκεται προς δεξιά, ενώ οι άλλοι δύο στρέφονται προς το μέρος του. Μπροστά από τον πρώτο νέο κρεμαστό ιματίδιο. Λεπτομέρειες αποδίδονται με εγχάραξη. Ομάδα του Βατικανού G52 (520- 510 π.Χ.)

49

IV_660

ΤΦ 660 Ν 367

ΜΠ 18841

Διαστάσεις
Πηλός

Περιγραφή

Συγκολλημένη, ελλιπής.

Ύψ. 13, 9 εκ. Μέγ. διάμ. 6, 2 εκ.

7.5YR 7/6 (Yellowish Red), λίγα εγκλείσματα και λίγη ασημίζουσα μίκα. Καστανό ανομοιόμοφα στυλινό γάνωμα, μερικώς απολεπισμένο.

Πλατιά κωνική βάση, επίμηκες σώμα. Ολόβαφο το κάτω μέρος του σώματος και η λαβή. Στον ώμο δύο κισσόφυλλα και σχηματικός πετεινός. Στο σώμα μονομαχία οπλιτών ανάμεσα σε δύο ιματιοφόρες ιστάμενες ανδρικές μορφές. Με εγχάραξη αποδίδονται λεπτομέρειες, όπως οι παρυφές των ιματίων και των χιτωνίσκων και των ματιών. Δεν διακρίνεται επίθετο ιώδες. Από τους οπλίτες ο ένας τρέπεται σε φυγή κρατώντας την ασπίδα και τον ακολουθεί ο δεύτερος με έντονο διασκελισμό και λυγισμένο προς τα πάνω το ένα χέρι.

Ομάδα του Πετεινού (510-500 π.Χ)

50

IV_281, 1

ΤΦ281 Ν196

ΜΠ 18783 α

Διαστάσεις
Πηλός

Μελανόμορφη λήκυθος. Ακέραιη, κατά τόπους απολεπισμένο γάνωμα.

Ύψ. 14, 1 εκ. Μέγ. Διάμ. 5, 6 εκ.

7.5YR 7/6 (Reddish Yellow), καθαρός, λεπτόκοκκος, με ασημίζουσα μίκα. Ιζήματα.

Περιγραφή

Δισκοειδής βάση, καλυκόσχημο στόμιο. Στο ώμο πετεινός ανάμεσα σε κισσόφυλλα. Στην κύρια ζώνη δυο οπλίτες με χιτωνίσκους και περικνημίδες μονομαχούν ανάμεσα σε δυο όρθιες ιματιοφόρες μορφές. Πάνω από το δόρυ ένα ημικυκλικό παραπληρωματικό μοτίβο. Οι λεπτομέρειες αποδίδονται μόνο με εγχάραξη, χωρίς επίθετα χρώματα. Ομάδα του Πετεινού (500-480 π.Χ.)

51

IV_281, 3
ΤΦ281 Ν212
ΜΠ 18783 δ

Μελανόμορφη λήκυθος. Συγκολλημένο ένα μικρό τμήμα κάτω από τον ώμο. Κατά τόπους απολεπισμένο γάνωμα.

Διαστάσεις
Πηλός

Υψ. 14, 1 εκ. Μέγ. Διάμ. 5, 7 εκ.

Περιγραφή

7.5YR 7/6 (Reddish Yellow), λεπτόκοκκος, με λίγες προσμείξεις και λίγη ασημίζουσα μίκα. Ιζήματα.

Δισκόμορφη βάση, καλυκόσχημο στόμιο. Στο ώμο πετεινός ανάμεσα σε κισσόφυλλα. Στην κύρια ζώνη δυο οπλίτες με χιτωνίσκους και περικνημίδες μονομαχούν ανάμεσα σε δυο όρθιες ιματιοφόρες μορφές. Στο θώρακα του κατενώπιον οπλίτη ένα σπειροειδές μοτίβο. Πάνω από τα διασταυρούμενα δόρατα ένα κυκλικό παραπληρωματικό στοιχείο. Οι λεπτομέρειες αποδίδονται μόνο με εγχάραξη, χωρίς επίθετα χρώματα.

Ομάδα του Πετεινού (500-480 π.Χ.)

52

V_91, 2
ΤΦ 91 ΟΜ 281 β
ΜΠ 13401 α

Συγκολλημένη, ελλιπής.

Διαστάσεις

Ύψ. 9, 3 εκ. χωρίς τη λαβή, με τη λαβή 10, 4 εκ. μέγ. Διάμ. 5, 4 εκ.

Πηλός

5YR 6/6 (reddish yellow), σκληρός καθαρός

Περιγραφή

Συμπλοκή οπλιτών ανάμεσα σε δύο ιματιοφόρες ανδρικές μορφές. Χρήση εγχάραξης, λευκού χρώματος και ερυθρού για τις λεπτομέρειες. Κράνη κορινθιακού τύπου.

Κατηγορία των Αθηνών 581, ii 500-480 π.Χ.

53

IV_690, 1

ΤΦ 690 N 390

ΜΠ 18845

Μελανόμορφη λήκυθος. Συγκολλημένη, λείπουν μικρά τμήματα. Αποκρούσεις.

Διαστάσεις

Ύψ. 12, 5 εκ. Μέγ. διαμ. 4, 8 εκ.

Πηλός

7.5 YR 7/6 (reddish yellow), λεπτόκοκκος, καθαρός. Μελανό στιλπνό απολεπισμένο γάνωμα.

Περιγραφή

Πλατιά δισκόμορφη βάση. Επίμηκες σώμα, καλυκόσημο στόμιο. Ολόβαφο το κάτω μέρος του σώματος, η λαβή και το στόμιο. Στον ώμο ακτινωτό κόσμημα. Μονομαχία οπλιτών ανάμεσα σε δύο ιματιοφόρες μορφές. Οι οπλίτες παριστάνονται σε έντονο διασκελισμό με στρογγυλές ασπίδες. Οι λεπτομέρειες αποδίδονται με εγχάραξη, όπως οι παρυφές των ασπίδων και οι πτυχές των ενδυμάτων. Στη ασπίδα του πρώτου από δεξιά οπλίτη διακρίνεται ως επίσημα, σε απολεπισμένο λευκό χρώμα, κεραυνός.

Κατηγορία των Αθηνών 581 ii, 500-480 π.Χ.

54

V_91, 1
ΤΦ 91 ΟΜ 281 β
ΜΠ 13401

Διαστάσεις
Πηλός
Περιγραφή

Μελανόμορφη λήκυθος. Συγκολλημένη στο σημείο ένωσης του σώματος με τη βάση. Λείπει μικρό τμήμα της βάσης
Υψ. 12, 1 εκ. μέγ. Διάμ. Σώματος 5, 4 εκ.

5YR 6/6 (reddish yellow), με λίγες προσμείξεις και διάκενα. Στόμιο καλυκόσχημο, λαίμος κυλινδρικός, ώμος επικλινής, λαβή ταινιωτή, σώμα ωσειδές, βάση σε μορφή εχίνου. Αγένεια γυμνή ανδρική μορφή με πέτασο (;) προς τα δεξιά, παλεύει με ταύρο που καταρρέει προς τα αριστερά. Ο άνδρας γονατίζει, ακουμπώντας με το δεξί γόνατο στο έδαφος και κρατά με δεσμά που αρχικά αποδίδονταν με επίθετο χρώμα τον ταύρο από την κοιλιά. Ο ταύρος έχει λυγίσει τα μπροστινά πόδια και έχει χαμηλώσει το κεφάλι. Από τα κλαδιά κρέμονται τα ιμάτιά του και τα όπλα του. Κατηγορία των Αθηνών 581, ii, 500-480 π.Χ.

55

V_53
ΤΦ 53 ΟΜ 199
ΜΠ 13438

Διαστάσεις
Πηλός

Περιγραφή

Μελανόμορφη λήκυθος. Συγκολλημένη στο στόμιο.

Υψ. 11, 7 εκ. Μέγ. Διάμ. 4, 7 εκ.

5YR 6/6, (Reddish Yellow), καθαρός. Καστανομέλανο στιλπνό γάνωμα. Στόμιο γανωμένο.

Βάση πεπλατυσμένη, στόμιο καλυκόσημο. Στον ώμο ακτινωτό κόσμημα και σειρά στιγμών, αμελώς αποδομένων. Στο σώμα, ανάμεσα σε οφθαλμούς (με απολεπισμένο επίθετο χρώμα) μια καθιστή σε οκλαδία δίφρο μορφή που κρατά κλαδιά κισσού. Παριστάνεται σε κατατομή προς τα δεξιά, με ποδήρη χιτώνα, οι λεπτομέρειες του οποίου αποδίδονται με εγχάραξεις. Στο κεφάλι στεφάνι με ερυθρές ταινιόσχημες λεπτομέρειες μπροστά στο μέτωπο και εγχάρακτη ταινία που πέφτει στο λαιμό. Επίσης ίχνη ερυθρού χρώματος πάνω από το προτεταμένο χέρι και στο ένδυμα.

Κατηγορία των Αθηνών 581, ii. Ομάδα Kalinderu (490-480 π.Χ.)

56

IV_728

ΤΦ728 Ν 494

ΜΠ 19639

Διαστάσεις
Πηλός

Περιγραφή

Μελανόμορφη λήκυθος. Ακέραιη πλην μιας μικρής απόκρουσης στη βάση.

Υψ. 14, 4 εκ. Μέγ. διάμ. 5, 9 εκ.

7.5 YR 7/6 (reddish yellow), καθαρός με λίγη ασημίζουσα μίκα. Καστανομέλανο στιλπνό γάνωμα, επίθετο λευκό χρώμα κα εγχάραξη.

Πεπλατυσμένη δισκόμορφη βάση. Καλυκόσημο στόμιο. Ολόβαφο κάτω σώμα. Στον ώμο σειρά στιγμών και ακτινωτό κόσμημα. Στο σώμα ο ιματιοφόρος Διόνυσος με μακριά λυτά μαλλιά και λυγισμένα χέρια στέκεται προς τα αριστερά. Ταινία από επίθετο λευκό στα μαλλιά και κροσσωτή ταινία στο ιμάτιο. Τον πλαισιώνουν δύο γυναικείες μορφές που κινούνται προς τα δεξιά με έντονες χορευτικές κινήσεις. Φορούν αχειρίδωτους χιτώνες με στιγμωτό λευκό διάκοσμο. Στα δεξιά της σκηνής μια ιματιοφόρα ανδρική μορφή με κοντά μαλλιά και ταινία από επίθετο λευκό και λυγισμένα χέρια. Στο βάθος της παράστασης σχηματικά κισσόφυλλα.

Κατηγορία των Αθηνών 581 ii, 500-480 π.Χ.

57

IV_319, 1
ΤΦ319 Ν 631
ΜΠ 19682

Τμήμα μελανόμορφης ληκύθου. Συγκολλημένη, ελλιπής, καμμένη.

Διαστάσεις
Πηλός

Ύψ. 9, 7 εκ. Μεγ. Διάμ. 7, 5 εκ.

7.5 ΥR 7/6 (reddish yellow), με λίγα εγκλείσματα και λίγη ασημίζουσα μίκα. Έχει αποχρωματιστεί τεφρός λόγω της καύσης.

Περιγραφή

Δισκόμορφη βάση. Ολόβαφο κάτω σώμα. Η κεντρική σκηνή περιλαμβάνει έναν ημίονο ανάμεσα σε δύο μορφές σε έντονο διασκελισμό, πιθανότατα Μαινάδες. Πίσω από το ζώο μια τρίτη ιστάμενη ιματιοφόρα μορφή. Πίσω από το ζώο κλαδί κισσού και τσαμπί σταφύλι
500-480 π.Χ.

58

IV_319, 2
ΤΦ319 Ν 630
ΜΠ19681

Μελανόμορφη λήκυθος. Συγκολλημένη, ελλιπής, καμμένη.

Διαστάσεις
Πηλός
Περιγραφή

Ύψ. 13, 8 εκ. Μέγ. διάμ. 5, 9 εκ.

Έχει αποχρωματιστεί εξολοκλήρου τεφρός λόγω καύσης Καλυκόσχημο στόμιο. Ακτινωτό κόσμημα στον ώμο. Στο σώμα τρεις ιματιοφόρες μορφές εκ των οποίων οι δύο κατευθύνονται προς την τρίτη κρατώντας προσφορές με τα προτεταμένα χέρια τους. Τα μαλλιά μαζεμένα σε σάκκο.

500-475 π.Χ.

59

IV_281, 4
ΤΦ281 Ν 201
ΜΠ 18783 β

Διαστάσεις
Πηλός

Περιγραφή

Μελανόμορφη λήκυθος. Ακέραιη, κατά τόπους απολεπισμένο γάνωμα.

Ύψ. 11, 7 εκ. Μέγ. Διάμ. 5, 2 εκ.

7.5YR 7/6 (Reddish Yellow), λεπτόκοκκος, καθαρός, με λιγη ασημίζουσα μίκα. Ιζήματα.

Δισκόμορφη βάση, καλυκόσχημο στόμιο. Ακτινωτό κόσμημα στο ώμο. Στην επιφάνεια έδρασης ένα σταυρόσχημο μοτίβο. Στην κύρια διακοσμητική ζώνη δύο καθιστές γυναικείες μορφές με προτεταμένα χέρια κρατούν αταύτιστα μακρόστενα αντικείμενα. Ανάμεσά τους κλαδί κισσού ενώ ένα δεύτερο κλαδί κισσού πλαισιώνει τη σκηνή από πάνω, η οποία διαδραματίζεται σε ένα σπηλαιώδες άνοιγμα που αποδίδεται σε κατατομή.

Κατηγορία των Μικρών Λιονταριών, 490-480 π.Χ.

60

IV_581
ΤΦ 581 ή 589 Ν 508
ΜΠ 19638

Διαστάσεις

Μελανόμορφη λήκυθος. Λείπει μικρό τμήμα της λαβής. Μικρές αποκρούσεις στη βάση και στο στόμιο.

Ύψ. 14, 6 εκ. Μέγ. διάμ. 5, 2 εκ.

Πηλός

7.5 YR 7/6 (reddish yellow), καθαρός με λίγη ασημίζουσα μίκα. Καστανομέλανο στυλινό γάνωμα, επίθετο λευκό χρώμα κα εγχάραξη.

Περιγραφή

Δισκόμορφη βάση. Καλυκλοσημο στόμιο. Ολόβαφο κάτω σώμα. Στον ώμο γλωσσωτό και ακτινωτό κόσμημα. Στο σώμα μια κεκλιμένη αγένεια ανδρική μορφή στο κέντρο της παράστασης. Στο αριστερό άκρο της κλίνης μια καθιστή ιματιφόρα γυναικεία μορφή παίζει τη λύρα. Τη σκηνή πλαισιώνουν δύο καθιστές ιματιφόρες γυναίκες σε δίφρο οκλαδία. Μπροστά από την κλίνη ένα τραπέζι με εδέσματα. Ανάμεσα στις μορφές παρεμβάλλονται κλαδιά κισσού. Η σκηνή πλαισιώνεται στο πάνω μέρος από διπλή σειρά στιγμών.

Ομάδα του Αίμονος (480-470 π.Χ.)

61

IV_229

ΤΦ 229 N75

ΜΠ 13575

Μελανόμορφη λήκυθος. Συγκολλημένη. Λείπει το άνω τμήμα του λαϊμού καθώς και όλο το στόμιο. Αποκρούσεις στη λαβή. Ύψ. 15, 3 εκ. Μέγ. Διάμ. 4, 8 εκ.

Διαστάσεις
Πηλός

7. 5 YR 7/4 (pink), λεπτόκοκκος, καθαρός Γάνωμα καστανομέλανο στυλινό, εγχάραξη, ιώδες και λευκό επίθετο χρώμα για το διάκοσμο.

Περιγραφή

Ψηλή κυλινδρική βάση, επίμηκες κυλινδρικό σώμα, στόμιο σε σχήμα «καπνοδόχου». Στον ώμο ακτινωτό και γλωσσωτό κόσμημα. Στο σώμα, αριστερά, δύο ιστάμενες γυναικείες μορφές · στο κέντρο, άρμα · Μια τρίτη μορφή διακρίνεται σε βαθύτερο επίπεδο πίσω από τα άλογα. Δεξιά, καθισμένη γυναικεία μορφή επί δίφρου. Η παράσταση πλαισιώνεται στο άνω μέρος από δύο οριζόντιες ταινίες και δύο σειρές στιγμών σε μαύρο και λευκό.

Εργαστήριο του Ζ. του Αίμονος 470-460 π.Χ.

IV_501
 ΤΦ501 Ν 206
 ΜΠ 18819

Διαστάσεις
 Πηλός

Περιγραφή

Μελανόμορφη λήκυθος. Συγκολλημένη στη λαβή και στο στόμιο. Λείπει ένα μικρό κομμάτι από το στόμιο. Ύψ. 17, 1 εκ. Μέγ. διάμ. 4, 8 εκ.

7.5 YR 7/6 (reddish yellow), λεπτόκοκκος, καθαρός με ασημίζουσα μίκα. Κοτανομέλανο στιλπνό γάνωμα για το διάκοσμο. Επίθετο λευκό ή ιώδες εξ' ολοκλήρου απολεπισμένο σήμερα.

Στόμιο σε σχήμα «καπνοδόχου» με ευθύ ψηλό λαιμό και προς τα έξω νεύον χείλος. Ωμος στενός, σώμα κλινδρικό, ψηλή δισκοειδής βάση με βαθιά κοιλότητα στο κέντρο του κοίλου πυθμένα. Γλωσσωτό και ακτινωτό κόσμημα στον ώμο. Η κύρια παράσταση πλαισιώνεται από σειρές στιγμών πάνω και ζώνη μαιάνδρου στο κάτω μέρος. Άρμα με δύο γυναικείες μορφές να το ακολουθούν, από τις οποίες η πρώτη κρατούσε αρχικά μια κιθάρα από επίθετο λευκό. Μια τρίτη μορφή διακρίνεται σε βαθύτερο επίπεδο πίσω από τα άλογα. Μπροστά από αυτά μια καθιστή μορφή από την οποία δεν σώζεται καθόλου το επίθετο λευκό του δίφρου και των ανατομικών λεπτομερειών της γυναικείας μορφής. Για την απόδοση των λεπτομερειών χρησιμοποιείται εγχάραξη και επίθετο σήμερα απολεπισμένο χρώμα.

Εργαστήριο Ζ. του Αίμονος 470-460 π.Χ.

63

IV_741

ΤΦ 741 N 526

ΜΠ 18857

Διαστάσεις
Πηλός

Περιγραφή

Μελανόμορφη λήκυθος, λείπει τμήμα του λαιμού, του χείλους- αυτό που σώζεται δεν συγκολλάται- και η λαβή. Ύψ. 11 εκ. Μέγ. διάμ. 4, 2 εκ.

7.5YR 7/6 (Reddish Yellow), λεπτόκοκκος, καθαρός, λίγη ασημίζουσα μίκα. Καστανομέλανο στιλπνό γάνωμα, εγχάραξη και επίθετο λευκό.

Ψηλή δισκοειδής δίβαθμη βάση. Στόμιο σε σχήμα «καπνοδόχου». Κυλινδρικό σώμα. Ολόβαφο το κάτω σώμα, Γλωσσωτό κόσμημα στο κάτω μέρος του λαιμού, ακτινωτό κόσμημα στον ώμο, μαϊάνδρος. Άρμα ακίνητο προς τα δεξιά. Μια καθιστή σε πτυκτό δίφρο γυναικεία μορφή μπροστά από το άρμα με σηκωμένο και λυγισμένο στον αγκώνα το χέρι της, δύο όρθιες το ακολουθούν και μια πίσω σε βαθύτερο επίπεδο πίσω από τα άλογα. Εγχάραξη για τις λεπτομέρειες και επίθετο λευκό, όπως στα πρόσωπα και τα άκρα των γυναικών.

Εργαστήριο Ζ. του Αίμονος. 470-460 π.Χ.

64

IV_281, 5

ΤΦ281 N 147

ΜΠ 18783

Διαστάσεις

Λήκυθος με μελανό σώμα. Συγκολλημένος ο λαιμός με το στόμιο. Ελάχιστα απολεπισμένο γάνωμα.

Ύψ. 10 εκ. Μέγ. Διάμ. 4, 7 εκ.

Πηλός

Περιγραφή

5YR 7/6 (reddish yellow), λεπτόκοκκος, καθαρός με λίγη ασημίζουσα μίκα. Καστανομέλανο αμαυρό γάνωμα Πεπλατυσμένη κωνική βάση, εχινοειδές στόμιο. Ολόβαφο μελανό σώμα και ο διάκοσμος περιορίζεται στον εδαφόχρωμο ώμο όπου γραμμίδια και σειρά από σταγονόσχημα. Στο τέλος του ώμου και λίγο πιο κάτω από την μέση της κοιλιάς λεπτή ιώδης ταινία.
Κατηγορία Μικρών Λιονταριών (γύρω στο 500 π. Χ.)

65

IV_281, 2

ΤΦ281 Ν 203

ΜΠ 18783 γ

Λήκυθος με μελανό σώμα. Λείπει μικρό κομμάτι της βάσης.

Διαστάσεις

Πηλός

Ύψ. 15, 2 εκ. Μέγ. Διάμ. 6, 9 εκ.

Περιγραφή

7.5 YR 7/6 (reddish yellow), με λίγες προσμείξεις. Γάνωμα καστανομέλανο στιλπνό, κατά τόπους απολεπισμένο. Επίθετο ιώδες για το διάκοσμο. Πεπλατυσμένη κωνική βάση, εχινοειδές στόμιο, ξεχωριστός λαιμός. Ο διάκοσμος περιορίζεται στον ώμο, όπου δύο σειρές από κάθετα γραμμίδια και σταγονόσχημα μοτίβα η κάθε μια. Στη μετάβαση από το λαιμό στον ώμο και στο κάτω μέρος του σώματος λεπτή γραμμή από ιώδες. Η λαβή και το στόμιο εσωτερικά και εξωτερικά γανωμένο.
Κατηγορία Μικρών Λιονταριών; 500-490 π.Χ.

66

IV_97, 1

ΤΦ97 Ν395

ΜΠ 18756 ε

Λήκυθος με μελανό σώμα. Ακέραιη.

Διαστάσεις

Ύψ. 10, 8 εκ. Μέγ. Διάμ. 4, 4 εκ.

Πηλός

5YR 7/6 (reddish yellow), λεπτόκοκκος με ασημίζουσα μίκα. Μελανό στιλπνό γάνωμα κατά τόπους τεφρό ή μεταλλικό.

Περιγραφή

Δισκόμορφη βάση. Καλυκόσχημο στόμιο. Στον ώμο γλωσσωτό και ακτινωτό κόσμημα. Όλο το υπόλοιπο σώμα μελαμβαφές εκτός από μια εξηρημένη ζώνη με ζητοειδή μοτίβα στο μπροστινό μέρος του αγγείου που πλαισιώνεται από γραμμές. Η λαβή εξωτερικά γανωμένη.

Αρχές δεύτερου τετάρτου 5^{ου} π.Χ.

67

IV_380, 1

ΤΦ 380 N 416

ΜΠ 18803

Διαστάσεις

Πηλός

Μελανόμορφη λήκυθος. Συγκολλημένη στο λαιμό.

Ύψ. 14, 8 εκ. Μέγ. διάμ. 6 εκ.

7.5 YR 7/6 (reddish yellow), λεπτόκοκκος, καθαρός με ασημίζουσα μίκα. Κοτανομέλανο στιλπνό γάνωμα για το διάκοσμο. Επίθετο λευκό. Επικαθήσεις.

Περιγραφή

Δισκόμορφη βάση, καλυκόσχημο στόμιο. Γλωσσωτό και ακτινωτό στον ώμο. Στο σώμα αλυσιδωτός πλοχμός από τον οποίον φύονται τρία ανθέμια με σχηματοποιημένους κάλυκες λωτού ανάμεσά τους. Τα ανθέμια εγγράφονται σε τόξα από επίθετο λευκό.

Κατηγορία των Αθηνών 581, ii, 500-490 π.Χ.

68

IV_380, 2

Μεταξύ ΤΦ380 και ΤΦ472

N 428

ΜΠ 18802

Διαστάσεις
Πηλός

Περιγραφή

Μελανόμορφη λήκυθος. Συγκολλημένη.

Ύψ. 14 εκ. Μέγ. διάμ. 5, 5 εκ.

7.5 YR 7/6 (reddish yellow), λεπτόκοκκος, καθαρός με ασημίζουσα μίκα. Κστανομέλανο αμαυρό γάνωμα για το διάκοσμο. Επίθετο λευκό. Ιζήματα

Βλ. αρ. 67

Κατηγορία των Αθηνών 581, ii, 500-490 π.Χ.

69

IV_70, 1

ΤΦ70 Ν202

ΜΠ 13566 β

Διαστάσεις
Πηλός

Περιγραφή

Μελανόμορφη λήκυθος. Ακέραιη

Ύψ. 14, 5 Μέγ. Διάμ. 4, 5 εκ.

5YR 6/6 (reddish yellow), με λίγες λευκές προσμείξεις και λίγη ασημίζουσα μίκα. Καστανομέλανο γάνωμα πυκνό για το διάκοσμο.

Βάση δισκοειδής με κωνοειδή εσοχή στο κέντρο, σώμα κυλινδρικό μειούμενο προς την βάση, καλυκόσχημο στόμιο. Στον ώμο γλωσσωτό και ακτινωτό κόσμημα. Στο σώμα αλυσιδωτός πλοχμός με στιγμή σε κάθε κρίκο, από τον οποίον φύονται τρία ανθέμια με σχηματοποιημένους κάλυκες λωτού ανάμεσά τους. Τα ανθέμια εγγράφονταν αρχικά σε λευκά τόξα που

διαμορφώνονται από τα σχηματοποιημένα «σέπαλα» των λωτών και τα κλειστά φύλλα χωρίζονται με εγχάραξη.

Κατηγορία των Αθηνών 581, ii, 490-480 π.Χ.

70

IV_70, 2

ΤΦ 70 N 303

ΜΠ 13566 δ

Διαστάσεις
Πηλός

Περιγραφή

Μελανόμορφη λήκυθος. Συγκολλημένη, ελλiptής στη βάση.

Ύψ. 12, 5 εκ. Μέγ. Διάμ. 4 εκ.

5YR 6/6 (Reddish Yellow), λεπτόκοκκος, με λίγες λευκές προσμείξεις και λίγη ασημίζουσα μίκα. Καστανομέλανο έως ερυθρωπό γάνωμα πυκνό και λευκό χρώμα για το διάκοσμο.

Βλ. αρ. 69

Κατηγορία των Αθηνών 581, ii, 490-480 π.Χ.

71

IV_345, 1

ΤΦ345 N 497

ΜΠ 13581 γ

Διαστάσεις
Πηλός

Περιγραφή

Μελανόμορφη λήκυθος. Ακέραιη πλην μιας μικρής απόκρουσης στη βάση.

Ύψ. 11, 1 εκ. Μέγ. διάμ. 3, 9 εκ.

7.5 YR 7/6 (reddish yellow), λεπτόκοκκος, καθαρός με λίγη ασημίζουσα μίκα. Καστανομέλανο στιλπνό γάνωμα για το διάκοσμο. Επίθετο λευκό. Ιζήματα.

Βλ. αρ. 69

72

V_421, 1
ΤΦ421 Ν 208
ΜΠ 18808

Διαστάσεις
Πηλός

Περιγραφή

Μελανόμορφη λήκυθος. Λείπει τμήμα του λαιμού και το στόμιο.

Ύψ. 10, 1 εκ. Μέγ. διάμ. 4, 8 εκ.

5YR 6/8 (reddish yellow), λεπτόκοκκος καθαρός, με ασημίζουσα μίκα. Στιλπνό καστανομέλανο γάνωμα για το διάκοσμο.

Βάση πεπλατυσμένη κωνική. Στον ώμο γλωσσωτό και ακτινωτό κόσμημα. Στο σώμα δύο περικλειστα από την προέκταση των βλαστών τους οριζόντια ανθέμια με εδαφόχρωμους πυρήνες. Ανάμεσά τους βλαστοί και τρίφυλλο ανθέμιο.

500-480 π.Χ.

73

IV_97, 2
ΤΦ 97 Ν 389
ΜΠ 18756

Διαστάσεις
Πηλός

Περιγραφή

Μελανόμορφη λήκυθος λευκού βάθους. Συγκολλημένη στο στόμιο.

Ύψ. 11, 4 εκ. Μέγ. Διάμ. 4, 3 εκ.

5YR 6/6 (reddish yellow), με λίγες προσμείξεις και ασημίζουσα μίκα. Καστανομέλανο γάνωμα και υπόλευκο επίχρισμα για το διάκοσμο.

Δισκόμορφη βάση, κυλινδρικό σώμα, καλυκόσχημο στόμιο. Γλωσσωτό και ακτινωτό κόσμημα στον ώμο. Στη μετάβαση από τον ώμο στο σώμα μελανή γραμμή. Στο

σώμα, σε υπόλευκο βάθος δύο περικόλιστα πλάγια ανθέμια. Ανάμεσά τους μελανές στιγμές. Κάτω από την διακοσμητική ζώνη, μια υπόλευκη ταινία ξεχωρίζει από το μελανό σώμα.

475-450 π.Χ. Στην παράδοση της Κατηγορίας των Αθηνών 581, ii (475-450 π.Χ.)

74

IV_97, 3

ΤΦ 97 Ν 394

ΜΠ 18756 δ

Διαστάσεις

Πηλός

Περιγραφή

Μελανόμορφη λήκυθος λευκού βάθους. Ακέραη.

Ύψ. 10, 7 εκ. Μέγ. διάμ.

5YR 6/6 (reddish yellow), καθαρός με ασημίζουσα μίκα.

Καστανομέλανο στιλπνό γάνωμα κατά τόπους απολεπισμένο, και υπόλευκο επίχρισμα.

Δισκόμορφη βάση που στενεύει προς τα κάτω, επίπεδος ώμος, φαρδύ κυλινδρικό σώμα, χαμηλό καλυκόσχημο στόμιο. Στον ώμο γλωσσωτό και ακτινωτό κόσμημα. Στο σώμα, σε υπόλευκο βάθος, οριζόντια μελανά ανθέμια σε δύο σειρές, τρία πάνω και δύο κάτω. Από αυτά φύονται μικροί ελικοειδείς βλαστοί. Εξηρημένες περιθέουσες ταινίες στο κάτω μέρος του σώματος.

475-450 π.Χ. Εργαστήριο του Ζωγράφου της Μέγαιρας.

75

V_56, 4

Τφ56 ΟΜ. 206 η

ΜΠ 13261 α

Διατάσεις
Πηλός

Μικρογραφική μελανόμορφη οinoχόη. Συγκολλημένη, λείπει η βάση και μικρό τμήμα του στομίου

Υψ. 12, 7 εκ. Μεγ. διάμ. 7, 9 εκ.

5YR 6/6 (Reddish Yellow) καθαρός, ελάχιστα εγκλείσματα.

Καστανομέλανο στιλπνό γάνωμα, απολεπισμένο. Στόμιο γανωμένο εσωτερικά. Επίθετο ιώδες.

Περιγραφή

Οinoχόη σχήματος 1. Τριφυλλόσχημο στόμιο, λαιμός με κοίλα τοιχώματα και πλαστικό δακτύλιο στο σημείο ένωσης με το ωοειδές σώμα. Η βάση θα ήταν σε σχήμα ανεστραμμένου εχίνου.

Τρεις ιματιοφόρες ανδρικές μορφές στην εδαφόχρωμη μετόπη με κοντά μαλλιά και χαρακτά τρίγωνα στη θέση των ματιών. Οι δύο κατευθύνονται προς την τρίτη που είναι στραμμένη προς το μέρος τους. Ιώδες στην κόμη και στα ανασηκωμένα άκρα των ιματίων τους. Ανάμεσά τους κρεμαστά ιματίδια. Η μετόπη ορίζεται πάνω από σειρά μελανών στιγμών και στο κάτω μέρος από ιώδη ταινία.

Ομοίως ιώδης ταινία στο σημείο ένωσης του λαιμού με το σώμα.

Ομάδα του Βατικανού G52 (γύρω στο 520 π.Χ.)

76

IV_678, 3
ΤΦ678 N 407
ΜΠ 18843

Σκύφος κορινθιακού τύπου. Συγκολλημένος, λείπει σχεδόν όλη η μια πλευρά.

Διαστάσεις
Πηλός

Υψ. 4, 3 εκ. Μέγ. διάμ. 6, 6 εκ.

5YR 6/6 (Reddish Yellow), λεπτόκοκκος, πορώδης, ελάχιστη ασημίζουσα μίκα. Καστανομέλανο στιλπνό γάνωμα, επίθετο ιώδες.

Περιγραφή

Κολουροκωνική βάση. Στο ύψος των λαβών το τοίχωμα κλείνει ομαλά προς τα μέσα. Σώζονται στη μία πλευρά δύο υδρόβια πτηνά με σχηματικούς ρόδακες ως παραπληρωματικά σε σκιαγραφία χωρίς εγχάραξη. Πατάνε σε μελανή ταινία. Στο κάτω μέρος του σώματος ιώδης ταινία. Γανωμένη η κάθετη επιφάνεια της βάσης. Στον εξωτερικό πυθμένα κύκλος με στιγμή στο κέντρο. Από την άλλη πλευρά σώζεται η ουρά ενός ακόμη υδρόβιου πτηνού. 520-510 π.Χ.

77

IV_97, 7
ΤΦ 97 N 392
ΜΠ 18756 β

Διαστάσεις
Πηλός

Περιγραφή

Αττικός ερυθρόμορφος σκύφος τύπου Β. Λείπει μικρό τμήμα από το χείλος.

Ύψ. 7, 8 εκ. Μέγ. διάμ. 10, 6 εκ.

5YR 6/8 (reddish yellow), λεπτόκοκκος, καθαρός, με ασημίζουσα μίκα. Γάνωμα μελανό στιλπνό.

Βάση σε σχήμα σπείρας. Ραδινό σώμα. Και στις δύο πλευρές απεικονίζεται γλαύκα με το σώμα σε κατατομή και το κεφάλι κατενώπιον ανάμεσα σε όρθια κλαδιά ελιάς. Το πτίλωμα αποδίδεται με ελαφρά ανάγλυφες μελανές γραμμές και με κουκκίδες και με στιγμωτούς κύκλους τα μάτια.

475- 450 π.Χ.

78

IV_97, 8

ΤΦ 97 Ν 426

ΜΠ 18756 η

Διαστάσεις
Πηλός

Περιγραφή

Ερυθρόμορφο ληκύθιο. Ακέραιο.

Ύψ. 10, 5 εκ. Μέγ. διάμ. 4, 2 εκ.

5YR 6/6 (Reddish Yellow), καθαρός με ασημίζουσα μίκα.

Γάνωμα καστανομέλανο στιλπνό, κατά τόπους απολεπισμένο

Ψηλή δισκόμορφη βάση με εξηρημένη την κάθετη επιφάνεια.

Ραδινό κυλινδρικό σώμα, επίπεδος ώμος, χαμηλό καλυκόσχημο

στόμιο. Στον ώμο γλωσσώτο και ακτινωτό κόσμημα. Η κύρια

παράσταση ορίζεται στο πάνω μέρος από συνεχή μαιάνδρο

ανάμεσα σε δύο ταινίες και από μια εδαφόχρωμη ταινία στο

κάτω. Σειρήνα προς τα δεξιά με ανοιχτά φτερά, σε κατατομή,

κάθεται πάνω σε βραχώδες ύψωμα. Τα φτερά αποδίδονται με

πυκνές μελανές γραμμές και με αραιωμένες κουκκίδες στο

πάνω μέρος. Εύσαρκο πρόσωπο, μισάνοιχτα χείλη και μαλλιά

μαζεμένα σε φουσκωμένο σάκκο.

Έργο του Ζωγράφου της Σειρηνίσκης. Γύρω στο 450 π.Χ.

79

IV_97/163

Μεταξύ ΤΦ 97 και ΤΦ

163

N 164

ΜΠ 18757

Διαστάσεις	Ερυθρόμορφος σκύφος κορινθιακού τύπου. Συγκολλημένος, λείπει τμήμα του σώματος
Πηλός	Ύψ. 6, 5 εκ. Μέγ. διάμ. 8, 5 εκ. 5YR 6/6 (Reddish Yellow), λεπτόκοκκος, λίγα εγκλείσματα και ασημίζουσα μίκα. Καστανομέλανο στιλπνό γάνωμα κατά τόπους απολεπισμένο και ερυθρωπό.
Περιγραφή	Κωνική βάση. Στο κάτω σώμα περιθέουσα εδαφόχρωμη ταινία, στη ζώνη των λαβών και στις δύο πλευρές έξι κισσόφυλλα χωρίς μίσχους ή κλαδιά. Στον πυθμένα εξωτερικά δύο μικροί ομόκεντροι κύκλοι 475- 450 π.Χ.